

Сүүлчийн тэнгэрлэг шашин:

ИСЛАМ

Др. Мурат КАЯА

Истанбул 2019

© Эркам Нийтлэл - Истанбул: 1440/2019 X

Сүүлчийн тэнгэрлэг шашин:

ИСЛАМ

Др. Мурат КАЯА

Номын Түрк хэлний эх: Son Semavi Din İslam

Зохиолч: Др. Мурат Каяа

Орчуулсан: Н. Эрх

Найруулсан: Н. Заяа

Хянасан: Б. Одгэрэл

Хавтасны дизайн: Ильхан Башташ

Хэвлэсэн газар: Эркам Нийтлэл

ISBN: 978-605-302-581-8

Хэвлэсэн газар: İkitelli Organize Sanayi Bölgesi Mah.

Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Kısım

No: 60/3-C Başakşehir, İstanbul, Türkiye

Утас: (90-212) 671-0700 pbx

Факс: (90-212) 671-0748

Э-мэйл: info@islamicpublishing.org

Тор нь: www.islamicpublishing.org

Language: Mongolian

Сүүлчийн тэнгэрлэг шашин:

ИСЛАМ

Др. Мурат КАЯА

ГАРЧИГ

Оршил

1. Хүн, Орчлон ба Туурви́гч..... 9
2. Хүн ба Шашин 16

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ ИСЛАМЫН ГОЛ ШИНЖҮҮД

1. Тэвхид хамгийн чухал 21
2. Байгальд ээлтэй, шинжлэх ухаанаас
зөрөхгүй 24
3. Аллах болон кул хоёрын хооронд хэн
ч байхгүй буюу Рухбан үгүй 25
4. Хорвоо ба Ахирэт, Бодит ба
Утга учрын тэнцвэрийг бий болгосон 29
5. Шинжлэх ухааныг дэмждэг 31
6. Эрх тэгш байдлыг хамгаас
дээгүүр тавьдаг 43
7. Дэлхий дахины шашин 46
8. Хүн бүрийг адил тэгш гэж үздэг 49
9. Шашин шүтэх нь сэтгэл
санааны эрх чөлөө мөн 53
10. Хялбар байх зарчмыг баримталдаг 58

- 11. Өөдрөг байдал, итгэл найдвар өгнө 61
- 12. Нийгмийн тусламж ба
Динамизмийг чухалчилж үздэг 64
- 13. Хүнийг хамгийн ихээр
эрхэмлэн хүндэлдэг 69

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ИТГЭЛ ҮНЭМШИЛ, МӨРГӨЛ ЗАЛБИРАЛ БА ҮЙЛС

А. ИСЛАМЫН ИТГЭЛ ҮНЭМШЛИЙН ҮНДСҮҮД

- 1. Аллаhad Итгэх Итгэл 73
- 2. Мэлэxүүдэд Итгэх Итгэл 76
- 3. Судруудад Итгэх Итгэл..... 79
- 4. Элч нарт Итгэх Итгэл 80
- 5. Ахирэтад Итгэх Итгэл 80
- 6. Хувь заяанд итгэх үнэмших 82

Б. ИСЛАМД МӨРГӨЛ ЗАЛБИРАЛ ба ТЭДНИЙ ДАЛД УТГА УЧРУУД

- 1. Мөргөлийн далд утга санаанууд..... 85
- 2. Мацаг ба далд утга учрууд..... 90
- 3. Зэкат, Садака, Инфак ба далд утга учрууд.. 92
- 4. Хаж ба түүний утга учир..... 96

В. ИСЛАМЫН ЗАРИМ ХОРИГ ба ХОХИРОЛ

1. Файз (Мөнгөний хүү) 101
2. Согтууруулах ба мансууруулах бодис..... 104
3. Зина 109

Г. ИСЛАМД ОРЧИН, ЦЭВЭРЛЭГЭЭ ба УС

1. Орчин 112
2. Цэвэрлэгээ 120
3. Ус 126

ГУРАВ ДУГААР БҮЛЭГ КУР’АН СУДАР

1. Буусан ба бичигдсэн нь 133
2. Хамгаалалт ба ном болгосон нь..... 141
3. Асхаб Кирамын Кур’ан Сурах ба
Сургах Хөдөлгөөн..... 146
4. Кур’ан судрын гайхамшиг 153
5. Гайхамшигт талууд нь 155
 - а. Оновчтой уран үг хэллэгтэй,
яруу сайхан найруулгатай болох нь..... 156
6. Далдаас мэдээлэл өгөх нь..... 160
 - в. Шинжлэх Ухааны
Нээлтүүдэд туссан нь 163
 - д. Хуулийн гайхамшигт эмх цэгц нь 168
6. Өрнөдийнхөн Кур’аны тухай 170

ДӨРӨВ ДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Рахмэт Пайгамбар:

Хз. МУХАММЭД МУСТАФА

1. Хүүхэд ба залуу нас	173
2. Пайгамбар болсон үе	176
3. Бойкот ба Тайфаар аялсан нь	179
4. Нүүдэл ба Мадина хот	182
5. Ижилгүй Сургаалын үлгэр жишээ	184
6. Тэнгэрт хальсан нь	195
7. Мөнхийн хайр нь	197
8. Зарим гайхамшгаас нь	203
ТӨГСГӨЛИЙН ҮГ	217
НОМ ЗҮЙ	219

Товчилсон үгс:

- ﷻ Жэллэ жэлалүх: Агуу Аллахын хүч нь хэмжээлшгүй юм. (ж.ж)
- ﷻ Саллаллаху алэйхи вэ сэллэм: Аллахын хайр ивээлийг хүртэг. (с.а.с)
- ﷻ (Эрчүүдэд) Радияллаху анх: Аллах түүнээс таатай болог! (р.а)
- ﷻ (Эмэгтэйчүүдэд) Радияллаху анха: Аллах түүнээс таатай болог!
- ﷻ Радияллаху анхума: Аллах тэр хоёроос таатай болог!
- ﷻ Радияллаху анхум: Аллах тэднээс таатай болог!
- ﷻ Алэйхиссэлам: Түүнд мэнд! (а.с)
- хар.** : Хараарай.
- ДИА** : Түрк Улсын Диянэт Сангийн Ислам Нэвтэрхий Толь.
- бэл.** : Бэлтгэсэн нь.
- Хз.** : Хазрати. (Гэгээн)
- зү.** : Зүйл.
- шин.** : Шинжлэгч
- орч.** : Орчуулагч

ОРШИЛ

1. Хүн, Орчлон ба Туурвигч

Мевлана Жалалэддин Руми ингэж хэлэв:

“Нэгэн өдөр нэгэн шар, үе үеийн иргэнилийн төв асан Багдадад ирээд хотын захаар хэсэв. Гэтэл тийм үзэсгэлэнтэй сайхан, амт ба урлагийн содон гайхамшгуудын дотроос анхаарлыг нь зөвхөн замын дэргэдэх амтат гуа болон тарвасны хальснууд л татав. Угаасаа шар илжиг хоёрын үзэмжид таармаар зүйл нь, нэг бол замд асгарсан шарласан өвс, эсвэл замын хажуугаар ургасан бэлчээр юм!” (Мэснэви, б. 4, бадаг: 2377-2379)

Бид ч энэ хорвоод зөвхөн идэх уух, хөгжихтэй оролдох ёсгүй. Ганц хором зогсон бодох, хаанаас ирээд хааш явахаа харах, амьдралдаа үүний дагуу чиглэл өгөх ёстой. Юуны өмнө бид өөрийнхөө хэрхэн бүтсэнээ, бие болон сүнсний бүтцээ, агуулж буй гайхалтай шинжүүдээ, тэгээд орчлон ертөнцийг гүн гүнзгий эргэцүүлэн бодож, эдгээрийн нарийн учрыг эрж хайх ёстой. Ингэвэл бидний амьдрал илүү утга учиртай санагдана.

Жишээ нь хөрсийг бодоцгооё!. Ижил усаар тэжээсэн ч дээр нь хэдэн мянган янзын ургамал

ургаж, эдгээр нь өнгө өнгийн, тус бүр өөр хэлбэрийн жимс ногоо өгч, түүнчлэн үүнийг төгс төгөлдөр гайхмаар дүрэм журмаар бүтээсэн байдаг. Ижил хөрсөнд ургаж, ижил усаар тэжээсэн идэх зүйлс нэг нэгээсээ ялгаатай байгаа нь үнэхээр ухааныг гайхуулмаар явдал биш гэж үү?¹

Одоо харин тэнгэр өөд харж тэндэх содон агуу системийг ажиглая. Жишээлбэл: **Нар**-дэлхийгээс 150 сая километр зайтай. Дундзэргийн хэмжээтэй нэгэн од. Нар эзэлхүүнээрээ тийм том бөгөөд дотроо манай дэлхий шиг 1.300.000 гариг багтаах боломжтой гэсэн үг. Гадаргуудаа 6000 градус халуун, доторх илч нь 20 сая градус юм. Тойрог замаараа цагт 720.000 километрийн хурдтай эргэлдэнэ. Энэ нь ойролцоогоор нар өдөрт 17 сая 280 мянга километр зам туулдаг гэсэн үг.²

Наранд секунд бүрт 564 саян тонн хидрожен 560 сая тонн гелюмаар эргэнэ. Хоорондын 4 сая тонны хийн эд ч энерги болж цацарна. Өөрөөр хэлбэл нар нь нэг секундад 4 сая тонн, минутад 240 сая тонн эд алддаг. Хэрэв нар нь 3 тэрбум жилийн турш ийм хурдаар эрчим хүч гаргаж байвал, тухайн хугацаанд алдсан жин нь 400.000 сая үржүүлэх сая болох юм, гэтэл энэ тоо нарны одоогийн нийт жингийнх 5000-ны нэгт дөнгөж хүрэх юм.

1. Кур'ан Судар, Ра'д сура, 4-р ает (Ра'д, 4).
2. Проф. Др. Осман Чакмак, *Нэг Үр Доторх Орчлон*, х. 21, 66.

Бидний энэ хорвоо ийм содон бөгөөд жин болоод агуу энергийн эх үүсгэвэртээ хамгийн тохиромжтой зайд байрласан ба энэ нь шатааж хөнөөх нөлөөнд ч ордоггүй, хэрэгтэй ашигтай энергийг ч алдахгүй. Уг гайхамшигт хүч болон энергитэй нар нь, эхлээд хүн төрөлхтөн болон дэлхий дээрх хамаг амьдралд хамгийн зохистой, ашиг тустай хүч болон хэмжээтэй туурвигдсан бөгөөд, цацраг нь нарийн хэмжээтэйгээр дэлхийд хүрдэг. Түүнчлэн олон сая жилийн турш ...³

Бидний ярьж байгаа уг нар нь, тэнгэрийн энэ галактикт оршиж буй, 200 тэрбум орчим одны зөвхөн нэг нь юм. Үнэхээр Тэнгэрийн оёдлын галактик ч, орчин үеийн огторгуйн дурангаар харсан хэдэн тэрбум галактикийн зөвхөн нэгэн од юм. Бас уг Тэнгэрийн оёдлын галактикийн нэг захаас нөгөө зах хүртэл 100 мянган гэрлийн жил хэрэгтэй. (Гэрэл нь 1 секундад 300.000 километр хурдтай.) дэлхийгээс манай галактикийн төвд очихын тулд ч 300.000 их наяд километр явах хэрэгтэй.⁴

Урсамтгайн Механик

Байгаль дэлхийг харвал загас сэлж, шувуу нисч буй нь бүгд тодорхой зарчмаар (**урсамтгайн механикаар**) хэрэгжинэ. Ус мөрөн эсвэл тэнгисийн хөвөөнд ядаргаагаа тайлж байхдаа,

3. Проф. Др. Осман Чакмак, *Орчлон нь Ном, Атомууд нь Үсэг*, х. 50.
4. Проф. Др. Осман Чакмак, *д.б, х. 6; Нэг Үр Доторх Орчлон*, х. 10-12.

усны хөдөлгөөн үнэхээр ойлгоход бэрх тогтоцтой буйг анзаарав уу? Таны бодлоор уг зарчмыг нисэх онгоц эсвэл нисдэг шавжаас аль нь илүү сайн бөгөөд үр дүнтэй хэрэглэдэг вэ? Загасны хэлбэрийг төлөвлөж байхдаа ямар урсамтгайн зарчмыг хэрэгжүүлээ вэ? Байгаль дээр бидний харсан бодит зүйлс таны бодлоор технологид яаж нөлөөлсөн, цаашид ямар нөлөө үзүүлэх бол? Таны бодлоор **халим** болон **хараацай** шувууг судалж шинжлээд нисэх онгоц ба усан онгоцны түлшийг хэмнэж чадах уу? **Шумуул** усан дээр яаж живэхгүй тогтож чаддаг юм бол? **Аалз** гэнэт үсрэхэд түүний хөл ямар үүрэг нөлөөтэй вэ?⁵

Загасны зүрх нь, усны даралтыг биед хамгийн бага байхаар маш гайхалтай зөв бөгөөд зориуд байрлуулсан юм шиг байдаг. Энэ нь хурд өсөх тутам гадны даралт багасаж зүрхний цохилтыг хялбаршуулах боломжтой гэсэн үг. Загасны нүд хэчнээн хурдан байсан ч байнга ижил даралтад байхаар хамгаалагдсан байдаг юм. Ийм учраас загасыг хурдан эсвэл удаан сэлэхэд нүдэнд нь даралт нөлөөлдөггүй.

Бид бүхэн гэрийн дотор гэнэт хурдалж эсвэл удаан нисэн, агаарт хий зогсон, таазанд тогтож чаддаг **ялаануудыг** харж болно. **Аварга загасны** сүүл салаалсан, ёлын даль жигүүрийн үзүүрийнх нь өдүүд өргөн, **халимны** сүүлний хэлбэр зэрэг нь тэдний хөдөлгөөнд хидродинамик эсвэл

5. Доц. Др. Сами Полатөз, *Байгаль дахь Инженерийн Үйлс*, Измир 2004, х. 15-16.

аэродинамикийн давуу талууд биелэх боломжийг хангажээ. **Хараацай** ба **туна загасны** сүүл, далавчны хэлбэр ч бас энэ давуу талыг улам бүр нэмнэ. Хүн төрөлхтөн ч нисэх ба усан онгоцонд эдгээр бүтэц, дүр зургийг ашигласан байдаг.

Шинжилгээний дүнгээр **аварга загасны** арьсан дээр байдаг жижиг сувгууд давстай усны үрэлтийг багасгах ба хөдөлгөөний чөлөөт байдлыг хангахын тулд хамгийн зохистой бүтэц бас хэмжээтэй буйг харуулсан юм.

Хүн ба амьтдын ясны **үеүд** тослогдох гайхамшигт зарчмыг өнөөдөр хүртэл техник технологийн тосолгоо хийх аргуудад иж бүрэн тайлбарлаж чадаагүй юм.

Хасаххэмдамьдардаг**антифризтай**загаснууд, цөлийн халуун элсэн дээр мөлхөх могойнууд, **тэнгисийн таталт, түрэлтийн үед** усгүйдлийг даах загаснууд байдаг. **Морснууд** 1600 метр гүнд шумбаж чаддаг бөгөөд, тэнд даралт биднийхээс 160 дахин их юм. Түүнчлэн далайн гүний амьтад ийм их даралт доор яаж амьдраад байгааг ойлгох аргагүй бөгөөд эдгээрээс гадна олон юмны учрыг олоогүй байна. Зарим **тэнгисийн амьтад усны гүнд удаан хугацаагаар** шумбахдаа арьсныхаа тусламжаар цусан дахь азотоо гадагшлуулж , усны гадаргуунд гарахдаа даралтын өөрчлөлтөд ордоггүй байна.. Гэтэл хамгийн мэргэшсэн шумбагчид ч гэсэн гүнээс усны мандалд аажим аажмаар дасгах байдлаар гардаг. ...⁶

6. Полатөз, д.б, х. 18-42.

Энэ мэтээр хүн бүр эргэн тойрныхоо оршигчдыг бодоход, хязгааргүй ухаан, сүр хүчний эзэн болсон нэгэн Туурви́гч бий гэдгийг бас өөрийгөө дэмий бүтээгдээгүй гэдгийг, энэ дэлхийд тодорхой нэгэн зорилгоор ирснээ ойлгож анзаарна. Ер нь эрдэм шинжилгээний олон ажлын дүнгээр эртний овог аймгуудын шашнуудаас хамгийн илүү хөгжсөн нь хүртэл **бүхнийг өөрчлөх нэг агуу хүч** оршиж байгаад итгэж үнэмшихээс аргагүйг тогтоосон юм.⁷

Аллахын оршин буйг ба цорын ганц болохыг илтгэх баримтууд маш олон байдаг. Эдгээрээс хүн бүхний маш амархан гэрчилж чадах хэдэн жишээ дурдъя:

✓ Хүний үр хөврөл бүрэлдэх, төрөх ба өсөх, хүний оюун ухаан, түүгээр барамгүй ямар эдээр туурвигдан, ямар байдалд орсон нь ...

✓ Хүний айдас ба итгэл найдвар төрүүлэх, цахилгаан цахих, тэнгэрээс хур бороо бууж, үхсэн хөрсийг дахин амилуулах нь ...

✓ Тэнгэр газрын нэг бүхэл систем оршиж буй бөгөөд энэ хоёрын хоорондын тоологдошгүй амьтдыг туурвиж бий болгосон нь...

✓ Салхи бороо орохыг хэлж өгөх нь , үүл бороог зөөх нь , нуур ба тэнгис бий бол нь, уул мэт аварга том онгоцнууд хэдэн мянган гростонн жинтэй мөртлөө усан дээр тогтох нь, дээр нь

7. Проф. Др. Гүнай Түмэр, “Шашин” зү., ДИА, Истанбул 1994, IX, 315-317.

хэдэн зуун нисэх онгоц буудаг жижигхэн нэгэн хот шиг усан онгоцнууд далайд хөвөх нь⁸...

✓ Хамаг амьтдыг тэнгэр газар тэжээдэг нь...⁹

Хз. Мевлана өгүүллрүүн:

“Аяа хүү минь, бичгийг нэгэн бичигч бичсэнийг бодох эсвэл өөрөө бичигдсэнийг бодох хоёрын аль нь илүү зохистой байж таарах уу?”
(Мэснэвий, б. 6, бадаг: 368)

“Аяа эрдэм чадваргүй хүн ээ! хэлээч, байр байшинг баригч нь архитектор байсныг бодох, эсвэл ямар ч барилгачин, архитекторгүйгээр өөрөө бий болсныг бодох нь ухаанд илүү зохимжтой байх уу? Сайхан урлагийн бүтээл, сохор согог хүний гараас гарах уу, эсвэл гарын уртай, нүдний хараатай, сэтгэлийн мэдрэмжтэй хүнээс төрөх үү?” (Мэснэвий, б. 6, бадаг: 369-371)

“Урласан, зурсан бүхэн таныг мэдсэн ч, мэдээгүй ч тухайн уран бүтээлчийн гараар бүтээгдэнэ! Ваарчин ваарчны ажлаа хийнэ; түүнийг зуурна, хэлбэрт оруулна, бүтээнэ! Ваар урлагчгүйгээр өргөсөж уртсах уу? Мод ч гэсэн мужааны гарын аясаар, түүнийг л дагана! Тийм байгаагүйсэн бол модод үрэгдэж зүсэгдэж бусад модтой угсрагдаж хадагдах байсан уу? Хувцас бас оёдолчны гарт оролгүй яаж хайчлагдан,

8. Рүүм, 20-46; Шуураа, 29, 32; Яасийн, 33-41; Бакара, 22. Мөн хар. Ибрахим, 32-33; Рүүм, 40, 48, 54; Фаатир, 9; Мүмин, 61, 64, 79; Жаасие, 12; Талак, 12.

9. Фаатир, 3.

яаж оёгдохсон билээ? Аяа ухаант хүн ээ, усны сав худагчны гарт ороогүйсэн бол яаж дүүрч, яаж хоосрох билээ? Чи ч хором бүрт, амьсгаа авч, хором бүрт гаргах ёстой! Тэгэхлээр аяа учиртай хүн ээ, чи тэр ижилгүй, тэр агуу Туурвигчийн уран гарт байна! Нэгэн өдөр болж, нүдний чинь хөшиг нээгдэн, нууц уяаг тайлбал урлаг, урлаачийн гарт янз янзын хэлбэрт ордгийг ухаарна!” (Мэснэвий, б. 6, бадаг: 3332-3341)

Оршигчдын бие бүтэц болоод гайхалтай зохицол ба энэ бүтцийн дотор хөдөлгөөнд орж буй байдлыг “**тохиолдол**” гэж тайлбарлах нь огт боломжгүй зүйл. Проф. Др. Эдвин Конклин өгүүлрүүн:

“Амьдралын жамыг өөрчлөх гэж санаархах нь, хаа нэгэн хэвлэлийн газар тохиолдлоор хэвлэгдсэн нэгэн агуу нэвтэрхий толь гарч болно гэж санаархахтай адил.”¹⁰

2. Хүн ба Шашин

Шашин гэдэг нь хүнийг өөрийг нь бүтээсэн эзэнтэй нь болон бусад оршигчидтой харилцах харилцааг нь зохицуулдаг хууль, дүрэм журам болон арга зам гэж тайлбарласан байдаг. Үүнээс үзвэл шашин энэ нас болоод хойд насны амьдралын тухай сургаал мэдээллийг багтааж байдаг юм. Хүний энэ хорвоогийн амьдралдаа хэнд ч хохирол учруулахгүйгээр амьдрах, энэ

10. *The Evidence of God*, х. 174; Проф. Др. Вахидүддин Хан, *Ислам Сүрдүүлж Байна*, х. 129.

ахар богино хугацааг тавтай өнгөрүүлж ирээдүй-хойд насны эцэсгүй амьдралд өөрийгөө бэлдэж, аюулаас хамгаалахын тулд зарим дүрэм журмыг бий болгодог.

Аллах, орчлон ертөнцөд маш олон төрлийн оршигчдыг туурвисан. Гэтэл эдгээрийн дотор хүн маш ялгаатай байр суурийг эзэлдэг. Түүнд бусад амьтдад байдаггүй оюун ухаан, утга учир, мэдлэг, эзэн болох мэтийн маш агуу чадварууд бэлэглэсэн юм. Харин эдгээр авьяас чадвар нь хоёр талдаа хурц иртэй хутагтай адил юм. Эдгээрийг эерэг талаар нь ашиглавал орчлонд сайн сайхан, хүн төрөлхтөнд ч элбэг ач буян авчирна. Сөрөг талаар нь ашиглавал санаанд оромгүй аюул учруулан, гамшиг тарьж болох юм. Жишээ нь: Аймшигтай харгислал, аллага болон том дайн гаргаж ч магад. Хүний энэ шинж чадварыг зөв залахын тулд өөр нэгэн хүчний хэрэг байдаг. Тэр нь зөв шашин юм. Харин нэг юмыг мартаж болохгүй; Агуу Аллахад, хүний шашин шүтлэгтэй байх эсэх нь огт хэрэггүй, мөн хүн бий болгосон дүрэм журмаа шударга үнэнээр баримталдаг байх нь Аллахад ямар нэгэн ашиггүй. *Гэтэл бид хүн төрөлхтний, ахиратын (хойд насны) жаргалаар зогсохгүй энэ хорвоогийн аз жаргалд хүрэхийн тулд ч заавал шашины тушаалыг дагах шаардлагатай юм.*¹¹

11. Проф. Др. М. С. Р. эл-Бүүтий, *Исламын Дүрэм Журам*, х. 71-76.

Хамаг тэнгэрлэг шашнууд, хүний туурвигчаа таньж мэдэн, Аллаhad боол болохын тулд туурвигдсаныг илэрхийлсэн байдаг.¹²

Шашныг хүмүүст **пайгамбарууд** таниулдаг. Исламбүхпайгамбаруудыг нотлонпайгамбаруудад итгэн үнэмшихийг мусульман болох нэг нөхцөлд тооцдог. Ислам шашинд пайгамбарууд бүхэл цогц байдал ба тогтсон дараалал үүсгэсэн байдаг. Пайгамбарууд өөрсдөөсөө өмнө ирэгсдийг нотлон, дараа ирэх нэгнийгээ ч мэдээлэв.¹³ Үүнээс үзвэл Хз. Мухаммэдийг пайгамбар гэж хүлээн зөвшөөрсөн хэн нэгэн, түүнээс өмнөх бүх пайгамбаруудыг ч хүлээн зөвшөөрсөн байна. Жишээлбэл: Аллахын элч ﷺ-ийн маань бичсэн захиаг аваачсан **Хаатиб бин Эбий Бэлтаа** ﷺ, **Александрия** хотын Мукавкист ингэж өгүүлжээ:

«—Бид чамайг, Аллах Таалагийн хүн төрөлхтөнд шашнаар сонгосон Исламд урьж байна. Мухаммэд Мустафа ﷺ, зөвхөн чамайг биш бүх хүн төрөлхтнийг урьж байгаа. Тэднээс тэрвээрт хамгийн бүдүүлэг бөгөөд хатуухандагсад нь Курайшчууд боллоо. Түүний хамгийн ширүүн дайсагналыг Еврэйчүүд хийлээ. Хүн төрөлхтнөөс хамгийн ойр дотноор хандагсад нь Христчүүд боллоо. **Яг Хз. Муса** ﷺ, **Хз. Есүсийг ирэхийг мэдээлсэн шиг**, **Хз. Есүс** ﷺ **ч Хз. Мухаммэд** ﷺ **ирэхийг мэдээлсэн юм. Бидний чамайг Кур'анд**

12. Гарц, 20:2-3; Тэнсие, 6:4-5; Матта, 4:10; Элч нарын Үйлс, 17:26-28; **Кур'ан Судар**: Заарият, 56.

13. Проф. Др. Ө. Ф. Харман, “Ислам” зү., *Түрк Улсын Диянэт Сангийн Ислам Нэвтэрхий Толь*, Истанбул 2001, XXIII, 4.

урьсан нь, яг чиний Тэвратыг дагагчдыг Библэд урьсантай адил. Хүн бүр өөрийнхөө үедээ ирсэн пайгамбарын үммэт/дагалдагч/ болох учиртай. Чи ч Хз. Мухаммэд ﷺ ийн эринд хүрэгсдийн нэг юм. Тэгэхлээр бид чамайг Исламд урихдаа, Хз. Есүсийн шашнаас холдуулсан болохгүй. Харин ч эсрэгээр нь, тэрвээрийн үйлд зохимжтой юмыг хийхийг санал болгож байна. »¹⁴

Пэнсилванийн Улсын Их Сургуульд багшилдаг **Др. Тимоти Гианотти**, Исламыг сонгохдоо өмнөх Христийн шашнаа үгүй гэж тооцоогүйгээ, өмнөх шашны өөрийнхөө Исламд ороход бэлтгэлийн хугацаа шиг өнгөрснийг хэдэн удаа дахисны дараа, Ислам нь Христийн шашны зорилгыг ч багтаасан хамгийн өргөн агуулгатай шашин буйг ярин:

“Исламын зорилго бол зөвхөн хэсэг хүмүүсийг биш, бүхэл нийгмийг Алладын ﷻ онгонд үнэ цэнэтэй хүмүүс болгох юм” гэнэ.¹⁵

Пайгамбаруудыг эцэг нэгт ах-дүү буйг илэрхийлсэн хадийс шэрийф (Хз. Мухаммэдийн үг)¹⁶, бүх хак (үнэн) шашнууд эх зарчмаараа

14. Уг урт ярианы тухай бүгдийн хар. Ибн Кэсийр, *эл-Бидая*, ЫВ, 266-267; Ибн Са-д, Ы, 260-261; Ибн Хажар, *эл-Исааба*, III, 530-531.
15. Ахмэт Бөкэн - Айхан Эрйигит, *Шинэ Амьдрал*, I, 15.
16. Алладын элч ﷺ Эрхэм маань ингэж айлдав: “Би, Мэрьемийн хөвүүнд хүмүүсийн хамгийн ойрхон нь юм. Пайгамбарууд эх тустай, эцэг нэгтэй ах-дүүс байдаг. Би тэр хоёрын хооронд өөр пайгамбар үгүй.” (Бухарий, Энбия, 48; Мүслим, Фадайл 145)

нийтлэг байсныг заана. Өөрөөр хэлбэл хак (үнэн) шашин нь, анхны пайгамбараас төгсгөлийн пайгамбар хүртэл итгэх үнэмших дүрэм журам болон ёс суртахууны үндсэн зарчмуудын талаар эгнэгт ижлээр явж, гагцхүү үйлчлэх арга болон үйл ажиллагааны журмын талаар зарим өөрчлөлтийг дайран өнгөрчээ.¹⁷

Хак шашин ганц тул, тэнгэрлэг шашнуудын хооронд төсөө их болох нь андашгүй юм. Жишээлбэл: Ислам мөргөн залбирахыг тушаана. Ариун Библид ч, мөргөл үйлдэх аргыг дурдсан ийм үгсийг уншина:

“Ир, мөргөн бөхийцгөө; биднийг туурвисан Бурхныхаа өмнө сөхөргөө.” (Үгс, 95:6)

“Тэгээд Муса ба Харун нүүрээ газарт хүргэн мөргөв.” (Тоонууд, 16:20-22)

“Муса яараад мөргөн үйлчлэв.” (Гарц, 34:8)

“Есүс газар дээр мөргөн ... залбирав.” (Матта, 26:39)

“Тэгээд туслахууд нь нүүрээ газарт хүргэн мөргөв ...” (Матта, 17:6)

17. Проф. Др. Ө. Ф. Харман, “Ислам” зү., ДИА, XXIII, 3.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ ИСЛАМЫН ГОЛ ШИНЖҮҮД

1. Тэвхид хамгийн чухал

Угтаа бүх тэнгэрлэг шашнууд тэвхид буюу Аллахын цорын ганц буйг, ижил хань үгүйг сургасан. Хз. Ибрахим , тэвхидийг ярихдаа аав Азараасаа эхэлсэн билээ.¹⁸ Еврэй шашны чухалчилж тодруулсан хамгийн үндсэн зарчим бол Бурхан нэг буй сэдэв юм. Тэвратад анхны хүнтэй, түүний хүүхдүүд ба Нух¹⁹, Ибрахим, Исхак, Якуб, Юсуф –алайхимү’с салам– нэг буй Аллахад урьцгаав. Хз. Мусад өгсөн арван тушаал болон Тэвратын бусад хэсгүүдэд хамгийн ихээр дурдсан сэдэв бол Аллахын цорын ганц болох нь юм.²⁰ Хз. Давудад буусан Зэбур/Магтаал нь цорын ганц буй Бурханд залбирна. Хз. Есүст өгсөн шэриат (шашны хууль) дахь анхны тушаал нь Аллахын цорын ганц байдал буйг илэрхийлнэ.²¹

Еврэй шашны хэтэрсэн зүйрлэлүүд, Бурханыг хүн шиг дүрслэхэд; Христийн шашны хэтэрсэн хайр нь үнэндээ хүн болох Хз. Есүсийг бурхан гэж хүлээн авахын, тэр тусмаа ганц

18. Кур’ан Судар, Мэрьем Сура, 42-47.

19. Туурвих, 1:26-28; 4:26; 6:9.

20. Гарц, 20:2-3; Үгс, 6:4-5.

21. Марк, 12:28-29.

ойлголтоос гурвуул ойлголтоор эргэхийн учир болжээ. Ислам бол энэ тал дээр тэвхид ойлголтод цаг хугацааны туршид бий болсон булингарыг арилган Еврэй болон Хрситчүүдийг тэвхидэд нэгдэхэд урьсан юм.²²

Оюун ухааны бөгөөд козмологийн баримтууд ч Туурвигч нэг гэдгийг заадаг. Кур’ан Сударт ингэж айлдана:

“Аллах ﷻ хүүтэй болоогүй; Түүнтэй хамт өөр бурхан ч үгүй. Хэрэв тийм байсансан бол, бурхан бүр өөрийнхөө туурвисныг залж удирдан, тэдний нэгэн заавал бусдыг хожих байсан (бие биеэ хожихыг хичээхсэн). Аллах нь, тэдний (мүшрикчүүдийн) тааруулах гэсэн зүйлсээс хол, ариун юм.” (Мү’минүүн, 91)

“Хэрэв газар ба тэнгэрт Аллахаас өөр бурхан байсансан бол, газар тэнгэр хоёр (эдгээрийн эв эе) ерөөсөө эвдрэн нурах байсан. Тэгэхлээр огторгуйн Бурхан буй Аллах нь, тэдний зохистой гэж үзсэн шинжүүдээс хол, эрхэм юм.” (Энбия, 22)

22. Аал’и Имран, 64. Проф. Др. Ө. Ф. Харман, “Ислам” зү., ДИА, ХХИЙЫ, 4.

Гуравт шүтлэгийг анх гаргасан Павел, Еврэйчүүд алахаар сүрдүүлэхлээр хойд зүгт зугтааж, Христийн шашны гуравт дээр байгуулсан сургаалыг сургаж эхлэв. Тэр үеэр олон Христчүүд татгалзсан гуравт шүтлэг, дараа нь Грекийн олон бурхантай шашнаар нөлөөлсөн Бизантын удирдагчдаар Христийн албан ёсны урсгал болгожээ. **Фрэд Рийд**, *Shattered Images* гарчигтай номдоо, Христийн шашны тэвхид шүтлэг хэрхэн эвдэрч гуравтаар эргүүлснийг дэлгэрэнгүй өгүүлнэ.

Нэгээс илүү туурви́гч буюу бурхан байх нь, аль нэгнээс нь сул чадалгүй, алдаа дутагдал мэтийн дутуу шинжүүдийг шаардах тул, Тэрвээр цор ганц Туурви́гч байх нь андашгүй.

Ислам шашинд том нүглүүдийн хамгийн том нь Аллахыг эс таних, Түүний тухай болон шинж чанарууд, үйлсэд нь адил тэнцүү-түнш олох, түүнээс бусдад тэнгэрлэг хувь өгөхийг хичээх юм. **“Ширк: Түнш олох”** хэмээн нэрлэдэг энэ нүглийг *“Акбару’л Кабайр: Том нүглийн хамгийн том нь”* гэдэг. Аугаа Аллах ширкийг, **“хамгийн том харгислал ба шударга бус байдал”, “том нүглээр санаа нийлэх”** хэмээн ангилуулав.²³ Аллах Таала, бусад нүглээс хүссэнээ өршөөдөг боловч, өөрт нь түнш олоод түүндээ гэмшиж өршөөл эрэлгүй нас барагсдыг огт өршөөхгүйгээ илэрхийлэв.²⁴ Нэг аятад ингэж айлдана:

“(Элч минь!) Андашгүй чамд ч, чамаас өмнөх пайгамбаруудад ч уг үнэнийг хүргэв: «Тангараг өргөмүй, хэрэв ширкэд унавал, хийсэн хамаг сайн үйлс дэмий үрэгдэх бөгөөд чи ч ахиратэд хохирогсдын нэгэн болно!»” (Зүмэр, 65)

Ширкийн нүглээс аврагдах ганцхан арга зам бол, түүнийг хаяж тэвхидэд чиглэх юм.

23. Лукман, 13; Ниса, 48.

24. Ниса, 48, 116.

2. Байгальд ээлтэй, шинжлэх ухаанаас зөрөхгүй.

Хүн төрөлхтөнд хандсан Ислам нь гол дүрэм журмаа нэгэн ардад бий болсон буруу, түр зуурын эсвэл хэсэг бүлэг онцлог чанарын дагуу биш, хүн төрөлхтөнд байгаа үндсэн туурвилаас ирсэн хэвшил болон хэрэгцээний дагуу тогтоодог. Иймээс Ислам, туурвилд зохимжтой шашин бөгөөд хуучрахгүй. Түүний итгэх үнэмшихийн үндэс нь, гайхамшигт байдал дээр биш, ухаан болон нээлттэй үнэн дээр л баригдав. Тийм болохоор шинжлэх ухааны үнэнтэй огт тулалдахгүй. Мөргөл залбирал болон үйлстэй хамаатай тушаалыг нь нарийн шинжилбэл, хүн, байгаль болон оюун ухаанд хэр их таарамжтай шийдвэр буйг шууд гэрчилнэ.

Хүнийг бусад оршигчдоос ялгах хамгийн чухал шинж оюун ухаан тул Куран Судар, ухаарч бодохыг маш олон дурдсан байдаг. 750 орчим аятад хүмүүсийг бодоход, судлан шинжлэхэд ба ухаанаа хамгийн сайнаар ашиглахад уриалдаг.²⁵

Аллахын элчид итгээгүй хүмүүс, “Бидэнд ер бусын зүйлс үзүүл, тэгээд Аллахад итгэцгээе, чамайг пайгамбар гэж зөвшөөрье” гэхэд Аллах Таала’д тэдний ийм санал таалагдаагүй; оршин буй Цорын ганц гэдэгт нь итгэж үнэмшихийн тулд ер бусын зүйлс нэхэх биш, газар тэнгэр лүү утга учрын нүдээр харж, эргэцүүлэн бодохыг илүүд үзсэн юм.

25. Айшэ Сужу ба бусад, *Залуус ба Шашин*, х. 220.

Ислам оюун ухааныг ийм ихээр чухалчилдаг тул түүнийг үгүй хийгч согтууруулах ундаа болон мансууруулах бодис тамхийг хориглосон юм. Учир нь хүний хувьд ухаан саруул байх нь чухал ач тустай, мансууран ухаан баларсан байх нь хүн хэмээх агуу үнэ цэнэ, нэр хүндийг алдагдуулах юм.

Ислам, байгальд зохимжтой шашныхаа хувьд байнга **бодит** шийдвэр тогтооно. Түүнд эргэлзэх арга үгүй, хүмүүст төвөг удах ба байгалийн байдлыг албадах зарлиг байдаггүй. Жишээ нь: абдэст авах ус байхгүй эсвэл эрүүл мэндийн шалтгааны учраас хэрэглэж чадахгүй бол тээммүм хийнэ. Мөргөлийг зогсоогоороо үйлдэж чадахгүй бол сууж, хэвтэж, мөн түүнчлэн дохио зангаагаар үйлдэж болно. Мацаг барьж чадахгүй бол казад (дараа нөхөн үйлдэх) үлдээнэ эсвэл төлөөс төлнө. Зэкаат ба хаж нь эдийн засгийн боломжтой хүмүүст фарз (зайлшгүй гүйцэтгэх шаардлагатай) юм. Исламыг тэблихийдэг (бусдад мэдүүлдэг) мусульман хүн, зөвхөн үүргээ үнэн зүрх сэтгэлээсээ хийх дээр хариуцлага хүлээн, харин “яасан ч хамаг хүн төрөлхтнийг мусульман болгох” гэх мэт албадлага үгүй ...

3. Аллах болон кул хоёрын хооронд хэн ч байхгүй буюу Рухбан үгүй

Ислам эрдэмтэд “Аллахад хүрэх замууд, Түүний бүтээсэн туурвалын чинээ их” гэжээ. Энэ нь хүн бүр Аллах тай шууд холбоо барих эрх

чөлөөтэй гэсэн үг. Хүн бүр мөргөл залбирлаараа Аллаxyг дуудаж, Түүнээс ивээл өршөөл гуйж мэднэ. Сэтгэлээрээ Аллахад чиглэвэл Түүнийг яг өмнөөсөө олох нь дамжиггүй юм.

Аугаа Эрх, кул(Аллахад итгэн, мөргөл залбирал үйлдэгч. Аллахын зарлигийг дуулгавартай даган биелүүлэгч)-уудаа үе үе залбиран өршөөл энэрэл эрэхийг сайшаана. Түүний Энэрэл маш өргөн, ийм учраас залбирлыг хүлээн зөвшөөрч, нүглийг өршөөхөө мэдээлнэ. Залбирлыг хүлээж аваад нүглийг өршөөх нь зөвхөн Аллахын хүчинд юм. Учир нь хүчний ганцхан эзэн бол Тэр юм. Ямар ч оршигч Аллахын мэдлийг хэрэглэж чадахгүй. Аллахад харьяалсан бэлгэ тэмдгийг түүнээс гадна аливаа оршигч агуулна гэж үзэх нь “ширк”-ийн тоонд орно.

Дүрэм журамтай холбоотой сэдвүүд бүр хамгийн чухал ба нарийн бүтэц агуулдаг. Ийм сэдвүүдэд анхааралгүй хандан, Аллахад харьяалсан нэгэн бэлгэ тэмдгийг боолд нь байгаа гэж бодох эсвэл түүнийг хязгаарлахыг хичээх нь тэнгэрлэг хилэнг татах, хэтэрхий аюултай бодол юм. Аллахын элч ﷺ энэ тухай ийм нэгэн түүхийг дамжуулав:

“Исрайлчуудад бие биенээсээ эрс ялгаатай хоёр хүн байв: Нэг нь нүгэлтэн, нөгөөх нь мөргөл залбиралдаа хичээнгүй нэгэн байв. Залбиран үйлдэгч нь нөгөөхийгөө нүгэл хийж байхад нь хараад, «Энэ нүглээ боль!» хэмээн сануужээ. Нэгэн өдөр түүнийг дахиад нүгэл үйлдэхийг хараад мөн л «Боль» гэж сануулав. Нөгөөх нь:

«–Намайг Бурхантай минь ганцааранг минь орхи! Чи намайг манахаар тамилогдсон юм уу?» гэв. Залбирал үйлдэгч нь:

«–Үнэхээр Аллах чамайг өршөөхгүй!» эсвэл: «Аллах чамайг диваажинд оруулахгүй!» гэв.

Хэсэг хугацааны дараа тэр хоёр аль аль нь Аллахын өмнө уулзав. Аллах Таала, залбирал үйлсийн талаар хичээнгүй нэгэнд:

«–Чи намайг (боолууддаа яаж хандахыг тодорхой) мэддэг үү эсвэл миний эрхэнд буй юмыг хийх чадалтай юу?» гэв.

Нүгэлтэн рүү эргэн:

«–Яв, миний рахматаар (энэрлээр) өршөөлөөр Диваажинд ор!» гэж айлдав. Нөгөөхийг ч:

«–Үүнийг Тамд аваачицгаа!» хэмээн тушаав.”

Ахмад бин Ханбэлийн дамжуулснаар, Расулуллах ﷺ үгсээ ингэж өндөрлөв:

“Эбу’л Каасимын (Хз. Пайгамбарын хоч) амийг хүчний гараар барьсан Аллахад тангараг өргөө; тэр эр нь Аллахын хилэнг татах буруу нэгэн үг хэлж, дэлхийгээ ч, ахиратаа ч хохируулав.” (Абу Давуд, Эдэб 43/4901; Ахмэд, ИЙ, 323. зүйрл. Мүслим, Бирр, 137)

Эндээс нүгэл хийх шалтгаан бий гэж ойлгож болохгүй. Аллахын тухай мунхаг үгс яриад, мухар сүсэгтэй байх нь ямар аюултай хэмжээнд хүрч мэдэхийг анхаарах хэрэгтэй.

Ухуд Газвад (Дайнд) Расулуллах ﷺ маш хэцүү байдалд унасан байв. Цэрэг нь тарж бутраад, духандаа шархдаж, ариун шүд нь хугарсан байв. Ийнхүү бухимдал гунигийнхаа улмаас нэг удаа:

“Пайгамбартаа ингээж харгислан шархдуулсан иргэд яаж авралд багтах вэ?!” гэв. Тэгэхлээр нь Аугаа Эрх нь ингэж сануулга буулгав:

“Энэ тухай чамд хамаатай ажил үгүй: Аллах хүсвэл тэдэнд өршөөл учруулан нүглийг нь хэлтрүүлнэ, хүсвэл харгислалаас нь болж тэдэнд хохирол үзүүлнэ.” (Аал-и Имран, 128) (Бухари, Мэгаазий, 21; Тирмизі, Тэфсийр, 3/3002-3003)

Нэгэн бэдэвийг (Арабын цөлийн хүн) дайнаас боол болгон Пайгамбар дээр маань авчрав. Бэдэвий нь:

“Аллах минь, Чамаас өршөөл эрье, Мухаммэдээс өршөөл үл эрнэм ” гэв. Энэ үгнээс Расулуллах :

“–Эрхийг эзэнд нь өгөв, түүнийг чөлөөлж тавиарай!” хэмээн айлдав. (Ахмад, III, 435; Хааким, БВ, 284/7654; Ажлүүний, *Кэшфү-л Хафаа*, но: 1727; Мүнаавий, *Фэйз*, но: 5423)

Энэ сэдэвтэй хамаатай, **Хз. Есүс** ’ийн энэ үг ч анхаарал татмаар юм:

“...Өөрсдөө Орчлонгийн Эзэн юм шиг хүмүүсийн нүглийг харуузай. Боолд зохиуштай,

өөрсдийнхөө нүглийг хараарай.²⁶” (*Муватта*, Кэлаам, 8; Ибн-и Эбий Шэубэ, VI, 340/31879)

Исламд залбирал, өршөөл, үйлчилгээ, гэрлэлт мэтийн үйлсэд хэн нэгэн шашны хүний хэрэг байдаггүй. Мусульман бүр нь өөртөө хүртэхүйц хэмжээний шашны мэдлэг эзэмших шаардлагатай. Мусульманчууд мөргөл үйлдэхээр цугларахдаа тэдний хооронд хамгийн их мэдлэгтэй хүнийг имам болгохоор сонгоно. Ислам эрдэмтдийн үүрэг нь зөвхөн шашны гол зарчмуудыг тайлбарлан сургах, номлол болон сургаалын яриагаар зөв замыг зааж хүмүүсийг гийгүүлэх юм. Түүнээс биш Аллах ﷻ кул хоёрын хооронд ороод тэднийг өршөөх эсвэл залбирлыг нь зөвшөөрөх мэтийн мэдэл хүнд үгүй.

4. Хорвоо ба Ахират, Бодит ба Утга учрын тэнцвэрийг бий болгосон

Ислам нь тайван болон тэгш байдлыг маш ихээр чухалчилдаг. Нэг талыг хүндэлж байхдаа нөгөө талыг орхигдуулахгүй. Аль аль талыг нь Аллах ﷻ туурвисан бөгөөд хүмүүс ч эдгээрт хэрэгцээтэйг үзвэл, нэг талыг хойшоо тавих нь зөв болохгүй. Бүх зүйлд эрхийг нь өгөх,

26. *Муваттагийн Мунтакаа* гэсэн гарчиг тэмдэгт ийм тайлбар хийн: Хүн бусдын нүглийг харах нь ямар ч утга агуулахгүй. Учир нь тэднийг өршөөж ч чадахгүй, ял өгч ч чадахгүй. Нүглийг зөвхөн тэднийг хориглосон Аллах Таала харж мэднэ. Хүсвэл тэднийг өршөөнө, хүсвэл ял өгнө. Боолд зохимжтой нь, өөрийнхөө нүглийг харж, тэдгээрийг засахыг хичээх ба өршөөл гуйх юм.

хэрэгцээт анхаарлыг тавихыг шаардана. Үүнээс үзвэл дэлхий нь ахиратыг олохын тулд хэрэглэх хөрөнгө бөгөөд энэ талаараа маш үнэтэй хишиг юм. Түүнийг Аллахын тааламжийн зүгээс хэрэглэхийг шаардана. Ахират бол үндсэн зорилго, түүнийг ч мартаж болохгүй. Зөвхөн дэлхийд хандсан **хуурмаг буруу** харц шиг, мөн зөвхөн ахиратад хандсан рухбаны үзүүр ч хүнийг хангахад хүрэлцэхгүй. Хоёулаа, нэг нь нөгөөдөө золиос бололгүй, нарийн тэнцвэр ба нэгдмэл байдалтайгаар эмх цэгцээ олох хэрэгтэй. Үүнд нэг жишээ өгвөл:

Расулуллах ﷺ, Мадинад очсон анхны өдрүүдэд мусульманчуудын хооронд **“найрамдал”** зарлан Маккагаас нүүсэн Мухажир бүрийг Мэдинэгийн нэгэн Ансартай ах-дүү болгов. Уг найрамдлын байгууллага нь маш олон ашиг тустайн зэрэгцээ, мусульманчуудад дэлхийг ч ахиратыг ч нэг дор олох завшаан өгөв. Эдгээр ах дүү нар өглөө босоход нэг нь Пайгамбар ﷺ-ын дэргэд, нөгөөх нь ажил дээрээ очдог байв. Өдрөө Пайгамбарын маань хажууд өнгөрөөсөн нь, тухайн өдөр сурсан аят болон хадисуудыг орой хөршдөө дамжуулдаг байв. Дараах өдөр хишгээ ээлжилдэг байв. (Бухари, Мэзаалим, 25; Мүслим, Тахаарат, 17)

Амь бие хоёрын тухайд, эдгээр нь хүний хоёр талыг бүрдүүлнэ. Хэдий амь нь гол байсан ч, махбодь ч түүний хөлөг юм. Хоёулаа хамтдаа байж л үйл хийж чадна. Тэгэхлээр амийг

чухалчилж биеийг үрэх нь зөв биш. Пайгамбарын маань мэдүүлснээр хүний ахиратад хариуцах анхны зүйлсийн нэг нь “Эрүүл мэндээ юунд зориулсан?” тухай юм.²⁷

Ислам нь мөргөл, мацаг, зекат (хандивын төрөл) мэтийн үйлчилгээнд ч хэмнэлттэй байхыг тушааж, залхууруулах хэмжээний хүнд мөргөлийг ч үл зөвшөөрнө.²⁸ Жишээ нь: инфак (илүү бараагаа хэрэгцээт хүмүүст бэлэглэн тараах) тухай ингэж айлдана:

“Рахманы тэр сайн боолууд инфак хийхдээ хэт үрэлгэн хандах ч үгүй, харамлах ч үгүй; энэ хоёрын хооронд тэнцвэрт нэгэн замыг барина.” (Фуркан, 67)

Мусульманчууд ямар ч байдалд хэтрүүлэхгүй байнга дундыг баримталдаг. Ийм л учраас Аугаа Эрх нь “Мухаммэдийн Үммэт”-ийн тухай ингэж айлдав:

“Ингээд таныг дундаж (хоёр хэт туйлаас хол, амьдрал ба эрх зүй тэгш) нэгэн үммэт болгов ...” (Бакара, 143)

5. Шинжлэх ухааныг дэмждэг

Ислам өнөөдрийг хүртэл “Шинжлэх Ухаан”-тай хэзээ ч зөрөлдөөгүй, байлдаагүй. Ислам

27. Тирмизий, Киямэт, 1/2417.

28. Хар. Бухарий, Савм 55, 56, 57, Тэхэжжүд 7, Энбия 37, Никах 1, 89; Мүслим, Сиям 181-193; Эбү Давуд, Савм, 55/2428.

шинжлэх ухааныг хориглох нь бүү хэл, яг эсрэгээр нь түүнийг хамгийн хүчтэй урамшуулан, шинжлэх ухаанаас суралцахыг мусульман бүрт фарз (шашны шаардлага) болгосон юм.²⁹ Нөгөө талаас шинжлэх ухааны нээлтүүд хэзээ ч Исламын үгсийг үгүйсгээгүй, харин ч тэднийг байнга дэмжин зөвшөөрсөөр байдаг. Яаж ч үгүйсгэх билээ? Шинжлэх ухаан нь Алладын туурвисан оршигчид дээр судалгаа хийж, Алладын тэдэнд өгсөн зарчмыг нээхийг хичээнэ. Ислам ч Алладын ﷻ илгээсэн шашин бөгөөд яг илгээгдсэн шигээ хадгалагдсан цор ганц Тэнгэрлэг Шашин юм. Тэгэхээр шинжлэх ухаан Ислам хоёрын эх нэг юм. Өөрөөр хэлбэл: **Нэг эхээс салаалсан хоёр мөрөн шиг...** Шинжлэх ухааны нээлтүүд хийгдэн, шинжлэх ухаан хөгжих тусам Алладын аугаа шинж тэмдгүүд, хүч, ухаан нь хязгааргүй гэдэг нь илүү илэрч, хүн төрөлхтний Аллаhad итгэл үнэмшил мөн тэр хэрээр өсөн нэмэгддэг. Иймээс шинжлэх ухаан нь Исламын салшгүй нэгэн хэсэг юм.

Аугаа Эрхийн эрдэм ухааны эзэн болоод, ил далд бүх юмыг мэдэх байдлыг нь илтгэх олон алдар нэрүүд бий. Боол нь Алладын илим (ухаан) шинжээс нь хувь авахыг хичээх ёстой. Нөгөө талаас, хүн төрөлхтнийг шинжлэх ухаан руу уриалан дуудсан олон янзын аят болон хадис байдаг. Эдгээрээс заримыг дурдвал:

Аллах Таалагийн Гэгээн Элчид маань анх хандсан нь:- **“Унш!”** тушаал юм. Уг тушаалын

29. Ибн-и Мажэ, Мукаддимэ, 17.

яг араас шүтлэгтэй хүмүүсийн анхаарлыг- **хүний туурвилд** татан энэ тухай судлан шинжлэхийг урамшуулав. Дараа нь “Унш!” тушаалыг давтан, **үзгээр** сургасан ба хүний мэдэхгүй зүйлсийг заасан Раббийн (Эзэн) маань маш их өгөөмөр болохыг нь илэрхийлж, сураад судалгаа хийдэг боолууддаа маш их буян хишиг хайрлахаа өгүүлсэн юм. (Алак, 1-5)

Дараа нь буусан аяатуудад **үзэг** болон **бичсэнд** нь, **номд** тангараг өргөн, **китап (ном)** гэсэн үгийг олон удаа тодруулан давтаж, шинжлэх ухаан, эрдэмтэд, бодох, бяцалгахыг магтан дурдав.³⁰ Ийм учраас унших, бичих, боловсрол, сургалт, шинжилгээ, бодох, ухаарах мэтийн шинжүүд уг шашны үндсэн шинж нь болсон юм.

Аугаа Эрх нь ингэж айлдана:

“Аллах өөрөөсөө өөр бурхан үгүйг гэрчилсэн байдаг. Тэрбээр мэлэк нар (тэнгэрийн элч нар) ба эрдэмтдэд ч эрх тэгш ханддагаа гэрчлэн; Тэр, андашгүй давуу, цор ганц шийдвэр болон гүн ухааны эзэн болох Аллахаас өөр бурхан үгүй.” (Ал-и Имран, 18)

Уг аятад жинхэнэ эрдэмтэд, Аллах болон Түүний мэлэк нарын хамт дурдагдсан бөгөөд, үүнээс том ямар ч цол үгүй.

“Хэл: Аяа Раб минь! Ухааныг минь нэм.”
(Таахаа, 114)

30. Калэм, 1; Зухруф, 2; Духаан, 2; Лукман, 27; Нисаа, 127; Зүмэр, 1; Мү-мин, 2, 67; Бакара, 2, 164, 266; Аал-и Имран, 118; Эн-аам, 32, 50; Рум, 8; Яасийн, 68; Жаасия, 13...

“...Хэрэв мэдэхгүй бол, мэддэгээс нь асууцгаа!” (Энбия, 7)

“Бид ийм жишээг хүмүүсийн төлөө авчирна; гэтэл тэднийг зөвхөн эрдэмтэд нь ухаарч ойлгож мэднэ.” (Анкэбуут, 43)

“Аллах, та нарын дундаас итгэн үнэмшигсэд болон өөртөө ухаан өгөгсдийн зэргийг дээшлүүлнэ.” (Муцаадала, 11)

Расулуллах ﷺ маань ингэж айлдав:

“Хэн нэгэн эрдэм сурах хүсэлтэйгээрээ замд гарвал, Аллах ﷻ тэр хүнийг Диваажин хүрэх зам руу зална. Мэлэк нар түүний хийсэн үйлсэд дуртай тул эрдэм сурмаар байгаа хүн дээр жигүүрээ дэлгэнэ. Тэнгэр болон газарт буй бүх юм, түүнчлэн усан доорх загаснууд ч эрдэмтний төлөө Аллахаас өршөөл гуйна. Эрдэмтний энгийн итгэгчдээс давуу тал нь, тэргэл саран бусад оддоос илүү гэрэлтдэгтэй адил юм. Эрдэмтэд нь пайгамбаруудын өв залгамжлагчид мөн. Пайгамбарууд өв болгон алт мөнгө үлдээхгүй; тэд нар эрдмийг өв болгож үлдээнэ. Хэн уг өвийг авбал, үнэхээр том нэгэн хувь хүртсэн болно.” (Эбү Давуд, Илим, 1/3641; Тирмизи, Илим, 19/2682. Хар. Бухарий, Илим, 10; Ибн-и Мааца, Мукаддима, 17)

“Садака (хандивын) хамгийн сайн нь, хэн нэгэн мусульманы эрдэм ухаан сурч, дараа нь түүнийгээ дүүдээ сургах явдал мөн.” (Ибн-и Мааж, Мукаддима, 20)

“...Эрдэм ба гүн утга учрыг сурч мэдсэн хүмүүсийн хамт байж, дориун зантай нүгэлт хүмүүсээс холдогсод ямар их баяр жаргалтай вэ!” (Абу Нуайм, Хиле, ИЙЫ, 202-203)

“Долоон зүйл байх бөгөөд энэ нь боол нас барсны дараа ч эдгээрийн ач буян түүнийг олно: **Сургасан ухаан, урсгасан ус, малтсан худаг, тарьсан жимсний мод, байгуулсан мэсжид (сүм), уншихаар өв болгосон Судар, нас барсны дараа араас нь буянт сайн үйл хийх үр хойч нар болно.**” [http://ebook/darulkitabcom_web/39-Asr-i-Saadette Cevre Bilinci.htm](http://ebook/darulkitabcom_web/39-Asr-i-Saadette-Cevre-Bilinci.htm) - _fin22 (Байхакий, Шуаб, III, 248; Хэусэмий, I, 167)

“Сүсэгтэн, эцэст очих газар нь Диваажин болтол, сурсан ямар ч ухаанаараа ханахгүй.” (Тирмизий, Илим, 19/2686)

Расулуллах унших бичихийг мэдсэн анд нөхдөө Мадинад мусульманчуудад бичиг сургахаар томилсон байв. Абдуллах бин Сайд, Убайда бин Саамит, Хафса бинт Умар, Шифаа бинт Абдуллах бичиг сургахаар томилогдсон сахаби ((пайгамбарын) анд нөхөр) нараас байв. (Исламд Орох-Залуусын Ислам Мэдлэг -, х. 109)

Исламын агуу эрдэмтдээс **Фудайл бин Ияз** ингэж хэлэв:

“Эрдэмтэн, амил буюу сурснаараа үйл хийгч хүн, сургагч болсон хүнийг тэнгэрийн улсуудад «**Агуу**» гэж дурсана.” (Тирмизий, Илим, 19/2685)

Ийм учраас мусульманчууд шинжлэх ухааны судалгааг мөргөл үйлчилгээ хэмээн үзэн

хүрээлцгээв. Унших-бичих хэмжээ хурдан өсөв. Пайгамбарын асхаб (анд нөхөд) болон тэднийг дагасан үеийнхэн нь эрдэм ухааны төлөө олон сарын аялал хийж, олон жил харийн орнуудад амьдрал.

Ибн-и Аббасын чөлөөлсөн боол нь **Икримэ** ингэж ярина:

Абдуллах бин Аббас ﷺ хүү Али болон надад:

“—Эбу Сэйд дээр очоод түүнээс Гэгээн Элчийн маань хадисуудыг сонсоцгоо!” гэлээ. Бид хоёр Эбү Сэидийн дэргэд очлоо. Тэр дүүгийнхээ хамт цэцэрлэгээ засан усжуулж байв. Биднийг хармагцаа бидний дэргэд хүрч ирээд, ингэж ярьж эхэллээ... (Хар. Бухарий, Салат, 63; Жихад, 17)

Пайгамбар маань ач **Хз. Хасан** ﷺ өөрийнхөө хүүхдүүд болон дүүгийнхээ хүүхдүүдийг цуглуулж ингэж хэлдэгсэн:

“Хүүхдүүд минь! Ач нар минь! Та нар одоогийн хүмүүсийн хувьд багачууд боловч, удахгүй бусад хүмүүсийн ахмадууд нь болох болно. Тиймээс заавал ухааныг сураарай! Сурсан ухааныг цээжилж дамжуулахад хүч хүрэхээргүй нэгэн тань түүнийгээ **бичээд гэртээ хадгалаг!**” (Даримий, Мукаддима, 43/517)

Мусульманчуудын барьсан эсвэл эзэлсэн бүх хотуудад, мэсжидийнхээ дэргэд сургууль, номын сан, халуун ус ба хоолны газар барив. Энэхүү сургуулиудад шашны сургаалын хамт анагаах ухаан, газар зүй, тооны ухаан, астрономи

мэтийн хичээл бас зааж байв. Учир нь мөргөл мацаг мэтийн үйлчилгээнд киблэ ба цаг үеийг тогтооход астрономи, газар зүй мэтийн ухаан; закат ба өв хуваалцахад тооны ухаан их хэрэгтэй байсан. Куранд дурдсан улсуудыг судлахад түүх, газар зүй мэтийн ухааныг мэдэх шаардлагатай. Ийм учраас мусульманчууд бүх төрлийн ашигтай ухааныг хичээнгүйлэн сурсан юм.³¹

Мусульманчуудын шинжлэх ухаанд оруулсан хувь нэмэр

Түүхийн турш өөр өөр газруудад олон янзын иргэншил илэрч, эдгээр нь нэг нэгэндээ нөлөөлөн, нэг нэгнийхээ ухааны өвийг авч хөгжүүлсэн юм. Ингээд шинжлэх ухаан нь тус тусдаа соёл ба иргэншлийн үйлчилгээгээр улам урагшлах боломж олж чадсан юм. Мусульманчууд ч өмнөх иргэншлүүдээсээ шинжлэх ухааныг дамжуулан авч, үүнийгээ даруй хөгжүүлэн илэрхийлж, шинжлэх ухаан ба иргэншилд чухал дэвшлийг хийцгээв. **Робэрт Бриффо** ингэж хэлэв:

“Европт ахиц гарсан бүх салбарт гарцаагүй Исламын иргэншлийн том хувь нэмэр, илэрхий нөлөө ба маргаангүй маш их ахиц оруулсан юм.”³²

Мусульманчуудыг уг замд залсан нөлөө нь Пайгамбар ﷺ-ын маань: “*Эрдэм нь итгэгчийн алдагдсан хөрөнгө юм, олсон газарт үүнийг авахад хэнээс ч илүү эрхийн эзэн болно.*”³³ гэх хадийс-и

31. Проф. Др. М. Хамидуллах, *Исламд Орох*, х. 243-264.

32. Робэрт Бриффо, *The Making of Humanity*, х. 190.

33. Тирмизий, Илим, 19/2687; Ибн-и Мааж, Зүхд, 15.

шэриф болсон юм. Багаасаа эхлэн ингэж ойлгож боловсорсон мусульманчууд, өмнөх хүмүүсийн шинжлэх ухааны өвийг цуглуулах талаар бие биетэйгээ уралдаж байлаа. Хэсэг хугацааны дараа дэлхийн хамгийн чухал ном ба хамгийн алдартай эрдэмтэд нь Исламын орнууд руу урсаж эхлэв. Мусульманчууд эхлээд уг номуудыг Араб хэлээр орчуулан, бурууг нь засаж, зөвийг нь хүлээж авсны дараа тэднээс дээд түвшний номуудыг бичигцгээв. Жишээлбэл өөрийнх нь үе хүртэл анагаах ухааны хамгийн агуу ном гэж алдаршсан **Галэны Анатомийн Номыг** Ислам эрдэмтэд орчуулсны дараа агуулгыг нь байгаагаар нь хүлээн зөвшөөрөөгүй, дээр нь шинжилгээ хийж, дутуу буруу хэсгүүдийг нь илрүүлсний дараа л хүлээн авч, хөгжил дэвшлийг бий болгожээ.

Эмир Чэлэби, Энмүүзэцү'т Тып нэртэй бүтээлдээ нэгэн зохиолчийн өмнө нь бичсэн бүтээлүүдийг өөрөө юу ч нэмэлгүй дамжуулж болохгүйг, хүний бичсэн бүтээлд өөрийнхөө туршлагын дүнг ч болтугай нэмэх хэрэгтэйг хэлжээ. Жишээлбэл сакамоня гэдэг эмийн хэмжээ цаг агаарын байдлаас мөн өвс ургасан газраас хамааран өөрчлөгдөх тул тухайн хэмжээг **Ибн-и Синагийн Канун** номоос шууд аваад хэрэглэх нь зөв болохгүйг, нөгөө талаас Антиокын сакамоняг Истанбулд Басра сакамонягийн хэмжээгээр өгөхлөөр буруу дүн гаргасныг илэрхийлнэ. (Шабан Догэн, *Шинжлэх Ухааны мусульман анхдагчид Нэвтэрхий Толь*, х. 132)

Үүнээс үзвэл мусульманчуудын шинжлэх ухаантай харьцах харьцаа нь тохиолдол биш, дээд зэргийн ухамсар болон үр өгөөж юм.

Мусульманчууд Астрономийн (Одон Орны) судалгааг 800 онд **Ахмад ал-Нихавэндий**-гээр эхлүүлэв. Дараа нь том одон орны оргилууд барьцгаав. **Сэкстантыг** өргөжүүлэн Нар, Сар, одод ба бусад гаригийн өндөрлөгийг, цагийг, уулсын өндөр болон худгийн гүнийг хэмжив. Үйл ажиллагааны дүнгээр хуучин илрэлцүүдийг засан одны шинэ каталог бэлтгэв. Олон шинэ од олж, эклиптийн ташууг дахин хэмжсэн, Нарны оройн хөдөлгөөнийг ажиглаж тогтмол одны хөдөлгөөнтэй холбогдуулсан, гаригуудын хөдөлгөөнтэй хамаатай бусад чухал нээлтүүдийг хийв. Мусульманчууд тооны ухааныг астрономид ашиглахад олон шинэ арга хэрэглэв. “Хөвчийн тооцоо”-ны байранд тригономэтр ба “синүсийн тооцоо”-г хэрэглэж бүр илүү баталгаат хэмжээсэнд хүрч чадав. Мөн түүнчлэн гаригуудын хөдөлгөөнтэй холбоотой тооцох техникүүдэд өмнө нь хүрснээс алс хол төгс төгөлдөрт хүрэв.³⁴

Мусульманчууд үүн шигээ Газарзүй, Эрдэс Бодис Судлал, Ургамал Судлал, Амьтан Судлал, Математик, Физик, Хими, Анагаах Ухаан, Эмийн Ухаан мэтийн олон талбарт нээлтүүд хийж уг ухаануудын хөгжилд том дэвшил хийв. Жишээлбэл: **Ибн-и Сина** (980-1037) 29

34. Проф. Др. Сэйед Хүсэйн Наср, *Islamic Science (Ислам ба Шинжлэх Ухаан)*, х. 113-134.

тусгай сэдвийн нээлтээрээ Европын эрдэмтдийг тэргүүлсэн агуу эрдэмтэн юм. Анагаах ухааны тухай бичсэн “*эл-Канан фи-т Тып*” номыг нь Европын их сургуулиудад 600 жилийн турш сурах бичиг болгон хэрэглэж байна Нүдний бүтэц зохион байгуулалтыг анх дурдсан нь **Ибн-и Рүшд** ажээ (1126-1198). **Али бин Исагийн** (XI зуун) нүдний тухай бичсэн “*Тэзкирэтү-л Кэххалийн*” нэртэй бүтээл нь хэдэн зууны туршид салбартаа ганцхан ном байсаар байгааг нь Латин, Герман, Франц мэтийн хэлээр орчуулав. **Аммар бин Али** (XI зуун) 9 зуун жилийн өмнө нүдний хагалгаа хийж, катарактыг яаж гаргаснаа “*эл-Мүнтэхаб фий илаци-л аун*” нэртэй бүтээлдээ дэлгэрэнгүй өгүүлсэн юм. Уг ном ч Латин, Герман гэх мэт олон хэлээр орчуулагдсан билээ.

Оптик зүйн байгуулагч том физикч **Ибн-и Хэусэм (Алхазан)** (965-1051) нүдний шилийг нээв. **Али бин Аббас** (994) манай зууны орчин үед хийх хагалгаанд тохиромжтой хорт хавдрын хагалгаа хийв. Түүний “*Китабу-л Мэликий*” нэртэй анагаах ухааны нэвтэрхий толь нь өнөөдөр ч хүмүүсийн гайхлыг төрүүлдэг. **Абу-л Касим ал-Захравий** (963-1013) мэс заслын эмчилгээг бие даасан ухаан болгон, хагалгааны 200 орчим багажийг зурж, юунд ашигтайг нь болон хэрэглэх аргыг нь “*Тасрийф*” нэртэй бүтээлдээ тайлбарлав. Цусны бага гүйдлийг 1210-1288 онд амьдарч байсан **Ибнү-н Нэфийс** нээсэн бөгөөд үүнийг Ибн-и Синагийн “*Канун*” номд бичсэн тэмдэглэлдээ дэлгэрэнгүй тайлбарлав. **Акшэмсэддин Хазрат**

(1389-1459) “*Маддэту-л Хаят*” нэртэй номдоо анх удаа микропын тухай бичив.

Тооны ухаанд тэгийг анх хэрэглэсэн **Харизмий** (780-850) “*ал-Жэбр вэ-л Мукабэлэ*” номоороо Алгебр зүйн суурийг тавив. **Мусагийн хөвүүд** (IX зуун) дэлхийн тойргийг маш бага зөрүүтэй хэмжив. Шинжлэх ухааны маш олон салбарт нээлт хийсэн **Бэйрүний** (973-1051) дэлхий өөрөө ч, Нарыг ч тойрдгийг батлан, Энэтхэгийн Нэндэнэ хотын ойролцоо хийсэн үйл ажиллагааны дүнгээр дэлхийн бөмбөрцгийн диаметрийг хэмжиж амжив. Энэ талаар тогтоосон хууль нь Европод “Бэйрүнийн дүрэм” гэж танигдав. **Баттаний** (Албатегни) 24 секундын зөрүүтэй Нарны жилийг тооцов. Нислэгийн анхны оролдлогыг **Исмайл Жэвхэрий** (950-1010) хийв. Нисэх онгоцны тэргүүлэгчийг 880 онд **Ибн-и Фирнас** хийв. Шувууны өд ба даавуугаар хийсэн онгоцоороо удаан хөөрч, дүүлээд газар дээр буув. **Разий** (864-925) дэлхийн таталтын тухай дурдав. Кристоф Колумба (1446-1506) Америк буйг мусульманчуудаас ялангуяа **Ибн-и Рүшдийн** (1126-1198) номуудаас мэдэж авсныг бичив. **Идрисий** (1100-1166) 8 зуун жилийн өмнө дэлхийн газрын зургийг орчин үеийнхтэй тун төстэйгөөр зурж чадав. **Динэвэрий** (в. 895) зургаан ботид ургамал судлалын том нэвтэрхий толь болох “*Китабу-н Нэбат*”-ыг бэлтгэв. Уг бүтээлдээ ургамлын зөвхөн гадаад төрхийг тайлбарлаад зогсохгүй тэжээх хэмжээ, анагаах болон бусад шинжүүд, ургах газар мэтийг дурдан

ангилал хийжээ. **Жахиз** (ө. 869) амьтдын тухай амьдрах аргын тухай “*Китабу-л Хаеван*” нэртэй долоон боть том ном үлдээв.³⁵

Эдгээр нь зөвхөн хэсэг жишээнүүд. Дурдсан бүтээлүүдийг шинжилбэл мусульманчуудын шинжлэх ухааны талаар хүн төрөлхтөнд маш том хувь нэмэр оруулсныг мэдэж болно.

Мусульманчууд шинжлэх ухааны үйл ажиллагаагаа Аллахыг илүү сайн ойлгох ба боолуудад нь үйлчилж Тэрвээрийн тааламжийг олохын тулд хийцгээв. Тийм учраас ашиггүй шинжлэх ухааныг оролдохоос татгалзаад зогсохгүй, хүмүүс хор хөнөөлтэй муу зүйлд хэрэглэхээс ч хол зогсов. Эриний султан хаан Мүтэвэкил, **Хүнэйн бин Исхакаас** дайсандаа уулгах хор хийхийг нэхэв. Хүнэун нь хорыг хялбархан бүтээх химийн агуу эрдэмтэн байв. Гэтэл шоронд хийж сүрдүүлсэн боловч үүнийг зөвшөөрөөгүй:

35. Энэ тухай дэлгэрэнгүй ишлэл болон жишээг эдгээр бүтээлээс олж болно: **Проф. Др. Фуат Сээгин**, *Science et technique en Islam I-V*, Франкфурт, 2004 (*Исламд Шинжлэх Ухаан ба Тэхник I-V*, Анкара 2007) болон бусад номууд нь; **Проф. Др. Сэуид Хүсэйн Наср**, *Islamic Science, An Illustrated Study*, World of Islam, Festival Pub. Co. Ltd., Англи, 1976 (*Ислам ба Шинжлэх Ухаан*, Истанбул 1989); **Др. Сигрид Хункэ**, *Allahs Sone über dem Abendland – Unser Arabischen Erbe*, Герман 1960 (*Европ Дээр Мандсан ИСЛАМЫН НАР*, Истанбул 1991); **Проф. Др. М. Хамидуллах**, *Исламд Орох*, х. 243-264; [хтгп://www.1001инвентионс.цом](http://www.1001инвентионс.цом); **Сарра дэ Вайз**, *Les Penseurs de l'Islam*, Парис 1923; *Avicenne*, Парис 1900; **Проф. Др. Мэхмэт Байрактар**, *Исламд Шинжлэх Ухаан ба Технологийн Түүх*, Анкара 1985; **Ахмэт Гүркан**, *Исламын Соёл Өрнөдийг Иргэнишүүлсэн нь*, Истанбул 1969.

“Миний шашин дайсандаа ч сайнаар хандахыг тушаана. Миний мэргэжил ч хүний сайн сайхан ашигт үйлчлэх, тэднийг анагааж эрүүл мэндэд тус хүргэх болохоос алах биш” гэв. (Шабан Дөгэн, д.б, х. 132)

Кэт Стэвэнс ингэж хэлэв:

“Өнөөдөр Өрнөдийн дэвшүүлсэн үйл ажиллагааны маш бага хэсэг нь хүн төрөлхтөнд тустай. Бусад нь тодорхой хэсэг бүлэг хүмүүст албадан хэрэглэхэд үйлдвэрлэдэг. Өнөөдөр шинжлэх ухааны дүнгийн % 5 нь хүний асуудалд шийдвэр авчирдаг бол, % 95 нь сүрдүүлэх маягаар...” (Ислам Тухай Ярианууд, х. 39)

6. Эрх тэгш байдлыг хамгаас дээгүүр тавьдаг

Аугаа Эрх нь андашгүй эрх тэгшийн Эзэн юм. Хамгийн жижиг харгислал ч хийдэггүй. Тэрвээрийн алдар нэрүүдээс (эсма-и хусна) нэг нь Андашгүй эрх-тэгш байдлын эзэн гэсэн утгатай **ал-Адл** юм.³⁶ Ийм учраас боолуудаасаа ч үйл бүртээ иж бүрэн эрх тэгштэй хандахыг нэхнэ. Аугаа Эрх ингэж айлдана:

“Аяа Итгэгчид ээ! Эрх тэгшийг нямбай баримталж, өөрийнхөө, аав-ээж болон садан хамаатан байсан ч Алладын төлөө гэрч хийх хүн болоорой...” (Ниса, 135)

36. Тирмизий, Дэават, 82/3507.

Расулуллах ﷺ маань уурлахдаа ч тайван амгалан байхдаа ч эрх тэгшээс салахгүйг тушааж, ингэж чадагсдад маш том шагналууд амласан юм.³⁷

Ислам нь мусульманчуудад дайсныхаа эсрэг ч эрх тэгш хөдлөхийг тушаана:

“Аяа итгэгчид ээ, Аллахын төлөө шударгаар гэрч болох хүмүүс болцгоогоорой! Нэгэн нийгэмд мэдэрсэн хилэн тань таныг эрх тэгш хандахаас бүү төөрүүлэг! Эрх тэгш хандаарай, учир нь өршөөлд хамгийн их зохимжтой нь юм шүү...” (Майдэ, 8)

Сүхзул бин Амр, Курайшчуудын илтгэгч байв. Үг ярианы хамгаас илүү нөлөөтэй байсан тэр үед, байнга Исламын эсрэгээр ярьж, хүмүүсийг өдөөдөгсөн. Тэрээр Бэдир Дайнд баригдав. Хз. Умар:

“– Аяа Расулаллах! Надад зөвшөөрөл өг, би Сүхзулийн өмнөх шүдийг авъя, хэл нь гадагш цухуйг! Үүнээс хойш хэзээ ч хаа ч таны болон Исламын эсрэг ярьж эс чадаг?!” гэв. Аллахын Расул р:

“–Түүнийг орхи, Умар аа! Би түүний эрхтэнд тийм аюул хүргэж чадахгүй. Хэрвээ би үүнийг хийвэл, найгамбар байсан ч Аллах ч надад ижлээр нь хандана...” ХЭМЭЭВ. (Ибн-и Хишам, ИЙ, 293)

Расулуллах ﷺ, Хайбар бүслэлтийн үеэр мусульманчууд дайсны талын амьтад болон

37. Хэйсэмий, I, 90; Абу Нуайм, *Хиле*, ii, 343; VI, 268-9.

жимсэнд хохирол учруулсныг сонсоод машид хилэгнэн, ингэхийг хатуу хориглов. (Абу Давуд, Хараж, 31-33/3050)

Исламд гол диалектик эсвэл маргаан нь харгисууд, харгислалыг дэмжигчид болон эрх тэгшчүүд ба эрх тэгш байдлыг дэмжигчдийн хооронд юм. Кур’ан Сударт, **“Харгисчуудаас бусдад дайсан болохгүй”** хэмээн айлдана.³⁸ Хүний эрхийг хүндэтгэсэн хэн нэгэн, мусульман байсан ч байгаагүй ч, мусульманчууд түүнтэй нэг нийгэмд амьдарч мэднэ. Гэтэл нэгэн мусульман харгислал хийж хүний эрхийг хүндэтгэхгүй байвал, түүнийг эсэргүүцэх ч бидний үүрэг юм. Тийм учраас нийгмийн түвшинд бид ба тэдний хоорондын ялгааны гол цэг бол харгислал ба эрх тэгш байдал юм.³⁹

Мусульманчуудын эрх тэгш байдалд ямар түвшинд хүрснийг заасан түүхийн нэгэн үлгэр жишээ ч ийм юм: Мусульманчууд **Хумус** хотыг эрхэндээ авчээ. Тэднийг хамгаалсан тулдаа ч боломжийн татвар авдаг байв. Энэ хооронд Бизансын Хан Эраклиус томоохон армиар мусульманчууд руу довтолсон юм байж. Мусульманчууд дөхөж буй хүч агуу том буйг мэдэнгээ сэтгэл нь түгшив. Хумусчуудын тэдэнд төлсөн татварыг хүн бүрт нь буцааж өгөөд:

“—Бид одоо энэ довтолгооноос та нарыг хамгаалах боломжгүй. Та нар өөрсдөө энэ

38. Бакара, 192.

39. Проф. Др. Рэжэп Шэнтүрк, *Хүний Эрх ба Ислам*, х. 22.

байдалд бэлд одоо чөлөөтэй; өөрсдийн дураар хандаж болно” гэв. Хумусын суурьшигчид:

“—Үнэхээр таны эрхшээлд байгаа ч бидний эрх тэгш байдал, хумусчуудын өмнө нь байсан хатуу амьдралаас хавьгүй зөөлөн юм. Бид танарын томилсон захирагчийн хамт хотоо Эраклиюсаас хамгаална” гэж хариулав. Еврэйчүүд ч босч:

“—Тэвратад тангараг өргөө, биднийг хожиж сүйтгэхгүй бол Эраклиюсын захирал Хумус хотод орж чадахгүй” гэгцгээв. Хотын хаалгыг цоожлон дайснаас хамгаалав. Тэдэнтэй энх-тайвны гэрээ хийсэн бусад хотуудын Христ болон Еврэй суурьшигчид ч яг ижлээр нь хөдөлж:

“—Хэрэв Румчууд болон тэдний дагагчид Мусульманчуудыг ялбал, бид дахиад хуучны харгислалын үед эргэн, том зовлонд автана. Мусульманчууд ялаасай, бид нар тохиролцсон хэвээрээ тэдний хамт байцгаая!” гэгцгээв. Аллах Таала Румчуудад ялагдал, Мусульманчуудад ялалт хайрлахад, хотуудаа Мусульманчуудад нээж, жүжигчдээ гарган баяр хөөрийн тоглолт хийж, татвараа төлөв.⁴⁰

7. Дэлхий дахины шашин.

Ислам нь бүх хүн ба жинн (хий үзэгдэл)-үүдийг өөртөө урьж байдаг. Яс үндэс, угсаа гарал, арьсны өнгө хамааралгүй мусульман байж болно. Хүн төрөлхтнийг хариуцлага болон эрхийн

40. Бэлазурий, *Футууху-л Булдан*, Бэйрут 1987, х. 187.

талаар цэгцэлсэн Ислам шашин хүнийг ерөөсөө итгэгчид- үл итгэгчид хэмээн хоёр “үндэстэн” болгож үзнэ.⁴¹

Энэрлээрээ хамаг оршигчдыг гийгүүлэгч Алладын талаас хүний баяр хөөр ба эсэн мэндийн төлөө илгээсэн нэгэн системийг алган чинээ хүнд зориулж тэднээс бусдыг энэ шинжээс гачигдуулах нь ерөөсөө ухаалаг зүйл биш. Тийм байдал Алладын энэрлийг илэрхийлдэг Рахман Рахим хоёр шинжийн эсрэг зүйл болно. Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Энэрэлтэй хандагсдад Рахман буй Аллах Таала энэрлээрээ соёрхоно. Та нар газар дэлхийн оршигчдод халамж энэрэл үзүүлцгээ, тэгээд тэнгэрийнхэн ч та нарт энэрэл үзүүлэг!”
(Тирмизий, Бирр, 16/1924)

Уг хадийс-и шэрифэд тодорхой нэгэн төрлийг заасангүй. Түүнчлэн зөвхөн мусульманчуудыг ч илэрхийлээгүй байна. Дэлхийд амьдарч буй бүх хүн, амьтад болон ургамалд энэрэлтэй хандахыг тушаана.

Куран Судар нь Пайгамбарын маань бүх хүн төрөлхтнийг Аллаhad урихын тулд томилогдсоныг ингэж илэрхийлнэ:

41. Хүн бүр өөрийнх эринийхээ пайгамбарын үммэт байдаг. Хэ. Мухаммэд рийн пайгамбар болж илгээгдсэний дараах хамаг хүмүүс ч түүний үммэт юм. Гэтэл тэдний хэсэг нь түүнийг пайгамбар гэдэгт итгэсэн боловч, хэсэг нь үгүйсгэж байдаг.

“(Расул минь!) Ингэж хэл: Хүмүүс ээ! Үнэхээр би, тэнгэр газар хоёрын эзэн буй Аллахын та бүхэнд илгээсэн пайгамбар юм...”
(Араф, 158)

“(Аяа Мухаммэд ээ!) бид чамайг хорвоод рахмат (энэрэл) болгож л илгээсэн.” (Энбия, 107)

Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Надаас өмнөх пайгамбарууд зөвхөн өөрийнхөө улсад илгээгдсэн. Би бол бүх хүн төрөлхтний пайгамбар болж томилогдсон.”
(Бухарий, Тэеммүм, 1)

Ийм учраас Расулуллах ﷺ, Исламыг зөвхөн Арабчуудад мэдүүлээгүй, амьд байхдаа хаад болон вангуудад илгээсэн элч болон захидлаараа Бизанс, Иран, Абиссина, Эгипт болон бусад улсуудыг Исламд урьсан юм.⁴²

Ислам мөн бүх цаг үе болон газар нутгуудад ч хандана. Тодорхой нэгэн үе ба хэсэг нутгаар хязгаарлагдсангүй. Жишээлбэл: өнөөдөр дэлхийн бүх өнцөг булангийн үндэстэн бүрээс мусульманчуудыг харах боломж бий. Ялангуяа хажжийн улиралд энэ хүмүүс, Аллахын тушаалыг

42. Уг захидлуудын бичиж бидэнд хүрсэн бөгөөд, заримых нь эх хувийг **Истанбул Топкапы Орды Музейд** хадгалаж байна. Захидлуудын гэрэл зураг ба шинжлэхийн тул, Проф. Др. М. Хамидуллахын *Six originaux des lettres diplomatiques du prophete de Islam, Paris 1985 / Исламын Пайгамбарын Оригинал Дипломатийн Зургаан Захидал*, орч. Мэхмэт Язган, Истанбул 1998; *Исламын Пайгамбар; ал-Вэсайку-с Сиясие* нэртэй бүтээлийг харж болно.

даган Кабэгийн тойронд цугларч цорын ганц Аллахад ёсолж үйлчлээд Исламын содон нэгдэл болон найрамдлыг толилуулдаг.

Ислам, хүн төрөлхтний хамаг хэрэгцээг хариулахуйц бүтэцтэй байдаг. Хүмүүсийн сүнс, махбодь, бие болон нийгмийн эрхийг хангасан; амьдрал, үхэл, бурхан, пайгамбар, мэлэкууд, шэйтан (чөтгөр), дэлхий, ахират (хойд нас), шагнал, ял, диваажин, там гэх мэт шашны талаар ямар ч ятгалга эсвэл тайлбарлалт хийгээгүй, үзэл санааг гийгүүлсэн нэгэн амьдрал ба итгэл үнэмшлийн систем юм.

Уг байдлыг илүү сайн ухаарахын тулд үүнийг санахад хангалттай: Куран нь харгислалд өртсөн хүчгүй хүмүүсээс бүрдсэн Исламын анхны нийгмийн хэрэгцээнд хариулж чадсан шигээ, Атлантик Далайгаас Номхон Далай хүртэл эзэлсэн бөгөөд дэлхийд цор ганц ижилгүй гүрэн болсон үедээ ч Исламын нийгмийн сургаал болон хуулийн хамаг хэрэгцээг хангасан аж. Энэхүү нийгэм нь итгэл болон шүтээн, үйлчилгээ, нийгмийн амьдрал, нийгмийн хууль болон бусад хэрэгцээтэй холбоотой хамаг мэдээллийг уг судраас хэзээд ч олж чадсан юм.⁴³

8. Хүн бүрийг адил тэгш гэж үздэг

Ислам ямар ч шашин, хүйс, нийгэм ба ангийн ялгаа гаргахгүйгээр хамаг хүн төрөлхтөнг

43. М. Хамидуллах, *Куран Судрын Түүх (Le Saint Coran)* оршил хэсэг), с. 23.

тэнгэрлэг вахийн (Аллахын пайгамбартаа илгээсэн, илрүүлсэн мэдээллийг вахий гэнэ.) хандсан ба хүмүүнлэгийн нэг гэр бүлийн гишүүн гэж үздэг. Хүмүүст адилхан эцэг эхээс үүсэлтэйг нь мэдүүлэн хоорондох зарим ялгааг дайсан болох шалтгаан биш, сайн харьцааны учир гэж үзэхийг зөвлөнө. Хүмүүсийн ялгаатай ургаас ирээгүйг ба өөр өөр хэсэг бүлэг бий болгосон нь өөрсдөд нь хайрласан буян хишгүүдийн сорилт, хүн төрөлхтний дундын идеал болон зорилгын төлөө ач буянт үйлсийн төлөөх өрсөлдөөн болон хамтын ажиллагааны учир шалтгаан гэж үздэг.⁴⁴

Исламын ойлголтоор хүмүүс хоорондын давуу талыг нь ураг, өнгө, үндэстэн мэтийн гарцаагүй болон хүний эрхэнд бус аз тохиолдлоор биш, гагцхүү хүний эрх болон чармайснаараа олж хүртсэн- Аугаа Эрхэнд ойр дотно байдал болон таква (*сайхан зан аранишин, ёс суртахуунтай*)-ны түвшнээр л хэмждэг. Мөн баян, гоо үзэсгэлэнтэй, хүч чадалтай, тодорхой байр суурь, албан тушаал мэтийн зүйлс ч давуу талын шалтгаан биш юм. Эдгээр нь Аллахын хайрласан шинж бөгөөд, шүкрээ (талархлаа) хамгийн сайхнаар нь хэрэгжүүлэхийг шаардана. Нимэт (Аллахын өгсөн буян хишиг) бүрийн шүкр ч өөрийнхөө төрөл зүйлээс хамаарна. Энэ хорвоод хүмүүст хайрласан шинжүүд, шалгалтын асуулттай ижил. Нэгэн сурагч хэзээ ч өөрт нь тавьсан асуултаар өөрийгөө магтахыг бодохгүй, зөвхөн өгсөн хариултаараа авсан оноогоороо дүгнүүлнэ.

44. Майда, 48; Бакара, 148.

Итгэгчид нь шалгалт болохоор хариулсан боломж ба шинжүүдийг Алладын тааламжийн дагуу олсон ач буян ч зөвхөн ахиратад илрэх тул, уг хорвоод байхдаа бахархан өөрийгөө бусдаас давуу харах нь ямар ч утга учиргүй. Яг эсрэгээр нь, ийнхүү хандах нь том андуурал байх болно.

Ислам эрдэмтдээс **Эбу Хаазим** ингэж хэлэв:

“Аллахад ойртуулдаггүй бүх сайхан зүйлс гай зовлон юм.”

Хз. Пайгамбар ﷺ, хорвоод энэрэл болж илгээгдсэн боловч нэг удаа өөрийнх давуу талуудыг мэдүүлэх ёстой болохлоороо, эдгээрийг **“لَا فخرَ: Бахархах үгүй”** үгсийг олон удаа давтан мэдүүлэв.⁴⁵

Алладын ﷻ онгонд, түүний тушаалд илүү анхаарал хандуулсан итгэгч, бусдаас давуу байдаг.⁴⁶ Ураг зөвхөн мөнх бус шарилд хамаатай шинж юм. Шарил буюу бие нь аминд өмсгөсөн уутаас цаашгүй. Гэтэл амь бол үүрд мөнх бөгөөд түүний удам угсаа гэж ч байдаггүй. Учир нь хамаг амь Аллахаас ирсэн байдаг.⁴⁷ Куран Сударт ингэж айлдана:

“Аяа хүмүүс ээ! Үнэхээр бид таныг нэг эр ба нэг эмээс туурвив. Тэгээд бие биетэйгээ танилцаг гэж таныг үндэстэн ястнаар хуваав. Андашгүй, Алладын онгонд хамгийн үнэтэй

45. Тирмизий, Мэнакиб, 1/3616; Даримий, Мукаддимэ, 8.

46. Хужурат, 13.

47. Хижр, 29; Сэждэ, 9; Сад, 72; Энбия, 91; Тахрийм, 12.

хүн- та нарын хамгийн таква (сайхан зан аранишин, ёс суртахуунтай) нь юм. Гарцаагүй Аллах мэдэгч, бүх зүйлээс мэдээтэй нь юм.”
(Хужурат, 13)

Аллахын Расул ﷺ ч ингэж айлдана:

“Хүнийг үйлс нь хойно үлдээсэн бол угсаа нь урагшлуулж чадахгүй.” (Мүслим, Зикир, 38; Ибн-и Мажа, Мукаддимэ, 17)

Расул маань ﷺ, Мэkkэ хотыг эзэлсэн өдөр ингэж хандав:

“Аяа хүмүүс ээ! Аллах Таала та нарт мунхаг үеийн ихэмсэг зан болон овог дээдсээрээ бахархахыг хориглов. Хүмүүс хоёр л төрөл юм: Нэг нь сайн сайхан ба такватай болж Аллахын үнэлсэн хүмүүс; нөгөө нь нүгэлт, муу ба Аллахын онгонд үнэ цэнэгүй хүмүүс. Бүх хүн төрөлхтөн Хз. Адамын хүүхдүүд юм. Харин Аллах Таала, Адамыг шорооноос бүтээв.” (Тирмизий, Тэфсир, 49/3270; Абу Давуд, Эдэб, 110-111/5116)

Пайгамбар маань Вэда (Салах) Ярианд ч
ингэж айлдав:

“Хүн төрөлхтөн өө! Анхаарцгаа: Та нарын Раб нэг, эцэг (Адам) нэг юм. Анхаар! Арабын Араб бусаас, Араб бусын Арабаас, улаан арьстын хар арьстаас, хар арьстын улаан арьстаас ямар ч ялгаа бас давуу тал үгүй. Эд нар бие биеэсээ зөвхөн таквагаараа л давуу байх боломжтой.”
(Ахмад, В, 411)

9. Шашин шүтэх нь сэтгэл санааны эрх чөлөө мөн

Аугаа Эрх ухаант ба эрх чөлөөт туурвисан хүнд зөв буруу хоёрыг заасан, гэвч хэзээ ч дур зоргийн эрх чөлөөг нь оролдоогүй юм. Хүн бүр нь эрх дураараа сонголтоо хийн, сонголтынхоо үр дүн, хариуцлагыг ч өөрөө даана. Аяатуудад ингэж айлдана:

“(Расул минь!) Хэрэв Раб чинь хүссэнсэн болдэлхий дээрх бүх хүмүүс итгэн үнэмшихсэн. Тэгэхээр чи үл итгэгчдийг итгүүлэх гэж албадах уу?” (Юнус, 99)

“Хүссэн нь итгэнэ, хүссэн нь үгүйсгэхийг сонгоно.” (Кэхф, 29)

“Хэрэв та нар үгүйсгэвэл- Алладын, та нараас хараат бус гэдгийг мэдэцгээ; Тэрвээрт хэн ч юу ч хэрэггүй. Гэвч кулуудынхаа үгүйсгэлд төөрөхөд нь дургүй. Хэрэв талархвал Түүнд таалагдана.” (Зүмэр, 7)

Мунхаглалын үед хүүхэд нь хүн болоогүй хүүхнүүд “Хэрэв миний хүүхэд хүн болбол би түүнийгээ Еврэй болгоно” гэж ам өгдөг байв. Ийм учраас Мэдинэчүүдийг Мусульман болоход заримынх нь хүүхдүүд Еврэйчүүдийн дунд байв. Надийрын еврейчүүд мусульманчуудтай хийсэн гэрээгээ эвдэн урвахлаар нь, тэднийг Мэдинэгээс цөллөх шийдвэр гаргав. Дараад нь еврей болсон хүүхдүүдийн гэр бүл:

“–Хүүхдүүдийнхээ Еврэйчүүдтэй явахыг зөвшөөрөхгүй, (тэднийг хүчээр мусульман болгоно)” гэгцгээв. Үүнээс болж Аллах Таала “**Шашинд албадлага үгүй**” аятаа буулгав.⁴⁸

Ислам, зарчмаа хүмүүст хүчээр хүлээн зөвшөөрүүлэхийг хүсэхгүй. Ийм учраас бүх төрлийн албадлагаас татгалзана. Оюун санааны албадлагаас ч хол оршино. Жишээлбэл, ер бусын гайхамшигт зүйлс нь Ислам тархах үндсэн хэрэглүүрээс бий болоогүй бөгөөд Хз. Пайгамбараас ер бусын гайхамшигт явдал нэхэхийг таатай гэж үзээгүй юм. Ислам нь хүмүүнлэгийн эрдэм төгс болсон эринд тааралдсан тул Кур’ан, гайхамшгаараа оюун ухаанд хандсан юм. Хүнийг шинжлэх ухааны хуулиуд болон нотлох баримт үзүүлэх аргаар өөртөө холбов. Ийм л учраас эд хөрөнгөөр шахан албадахыг хэзээ ч арга хэрэглүүрээ болгоогүй.⁴⁹

Угаасаа шашны сэдвүүдэд хүч хэрэглэх нь хүмүүсийг ердөө “**нифак**” (гаднаас мусульман шиг харагдан дотроо үгүйсгэх) руу залах учраас, ингэсэн нь ил күфрээс илүү аюултай. Чин сэтгэлээсээ хийгээгүй үйлчилгээ ч **рияа** буюу **хуурмаг зан**”г илэрхийлэх учраас хатуу татгалзсан байдаг.

Абу Рафий ﷺ ингэж ярина: Курайшчууд намайг Расулуллахад ﷺ маань элч болгон

48. Бакара, 256. Абу Давуд, Жихад, 116/2682; Вахидий, х. 85-87.

49. Проф. Др. Сэуид Кутуп, *Исламын Дэлхийн Тухай Ойлголт*, х. 32-33.

илгээсэн байв. Расулуллахыг хармагцаа сэтгэлд минь Исламд орох хүсэл төрөв:

“—Аллахын Расул аа, үнэхээр би Курайшчууд руу хэзээ ч буцахгүй!” гэсэн. Расулуллах

“—Би гэрээгээ эвдэхгүй, бас надад ирсэн элч нарыг ч хорихгүй. Чи одоо Курайшчууд руу буц! Хэрвээ одоо зүрхэнд чинь төрсөн хүслээ (Исламд орох хүслээ тэнд ч) мэдэрсээр байвал эргээд энд хүрээд ир!” гэж айлдав. Тэгэхлээр нь Маккад очоод элчийн үүргээ дуусгангуут Пайгамбарт эргэн ирж Мусульман боллоо. (Абу Давуд, Жихад, 151/2758)

Маккагийн нэр хүндтэй мүшрикүүдээс Сафван, Ялалтын өдөр зугтсан байв. Расулуллах г, түүний араас авга ахынх нь хөвүүн Вэхб бин Үмэйрийг явуулав. Итгэл найдварын шинэ тэмдэг болгон өөрийнхөө нөмрөгөө ч өгөв. Расулуллах г түүнийг Исламд урьж дэргэд нь хүрч ирэхийг нь хүсч байв. Хүсвэл Исламыг шууд хүлээн зөвшөөрч болохыг, эс тэгвээс эргэцүүлж бодоход нь хоёр сарын хугацаа өгөхөө мэдүүлжээ. Тиймээс Сафван, Гэгээн Элчийн маань дэргэд нөмрөгтэй нь ирж хүмүүсийн дунд чанга дуугаар өгүүлэв:

“—Мухаммэд ээ! Энд Вэхб бин Үмэйр! Тэр чиний нөмрөгийн хамт над дээр ирээд намайг урьсныг чинь, би хүсвэл Исламыг зөвшөөрч болохыг, хүсэхгүй бол хоёр сарын хугацаа өгсөнийг хэллээ” гэв. Расулуллах

“—Тэмээнээсээ буу, Абу Вэхб!” гэж айлдав. Харин тэр:

“–Үгүй, үнэхээр асуудлыг минь тодорхой тайлбарлахгүй бол буухгүй!” гэв. Тэгэхлээр нь Расулуллах ښ:

“–*Чамд илүүрт дөрвөн сарын хугацаа өгье*” хэмээв. Сафван Исламд итгэл үнэмшилгүй хэдий ч Расулуллахын ښ хамт дайнд явж Хүнзүний Дайн болон Тайфын бүслэлтэд оролцов. Сарын дараа мусульман болов. (*Муватта*, Никах, 44-45)

Аллахын Расултай ښ уулзахаар ирсэн **Нэжраны Христчүүд**, өөрсдийнхөө шашны тусгай үйлчилгээ/мөргөл залбирал/-ний хугацаа нь болоход Мэсжидэд хөл дээрээ босцгоожээ. Мусульманчуудын зарим нь тэдэнд саад болохыг хүсч байв. Гэтэл Аллахын Элч ښ:

“–*Тэдэнд саад бүү хийгээрэй!*” хэмээн айлдав. Нэжраны Христчүүд ч зүүн тийш эргэн мөргөлөө хийцгээв.⁵⁰

Хз. Өмэрийн цаг үед Абу Үбзүдэ бин Жэррах, Хумусын Христ ардтай нэгэн гэрээ хийж амь, эд бараа, хэрэм, сүм ба тээрэмчдийг нь хамгаалах нөхцлөөр хотыг буулгаж авав. Юханнагийн нэрэмжит сүмийн дөрөвний нэгийг мэсжид болгох шаардлагатай уг гэрээ хийв. **Муавия** халифэ болохдоо уг сүмийг Дамаск дахь мэсжидтэй нэгтгэхийг хүсэв. Харин хүмүүсийг эсэргүүцэхээр энэ санаагаа болив. **Абдүмэлик бин Мэрван** ижил зорилгоор Мусульман

50. Ибн-и Хишам, ИЙ, 202-207; Ибн-и Са-д, I, 357; Бэйхакий, *Дэлайл*, IV, 382-387; Халэбий, *Инсану-л уюн*, ИЙИ, 235.

бус хүмүүст их мөнгө өгсөн ч тэднийг ятгаж чадаагүй. **Валид бин Абдулмэлик** ч тэдэнд уг сүмийн хариуд маш их мөнгө болон янз бүрийн санал тавьсан боловч тэднийг ятгаж чадахгүйд сүмийг нурааж мэсжидэд нэмэв. Уг үйл явдлын дараа халифэ /эрх баригч/ болсон **Өмэр бин Абдулазиз**-д гомдол мэдүүлэхэд тэр ч явдлыг сураглан, мусульман бус хүмүүсийн зөв байсныг мэдээд тухайн газрыг эздэд нь буцааж өгөхөөр шийдэв. Гэтэл энэ удаа ч мусульманчууд мэсжидээ сүм болгохыг зөвшөөрөөгүй. Өмэр бин Абдулазиз мусульман бус хүмүүстэй уулзалт хийж, мусульманчуудын эзэлсэн Гута дахь хамаг сүмүүдийг тэдэнд өгч асуудлыг сайн сайхнаар шийдэв.⁵¹

Английн түүхч **Филип Маршалл Браун** ингэж бичив:

“Түркчүүд том ялалтаар хожсон ч эрхэндээ оруулсан бүх орнуудын ардад өөрсдийнх нь уламжлал болон ёс заншлын дагуу өөрсдийгөө удирдах эрхийг олгов.”

Наполён Бонапарт, 1798-1799 онд Османы Эзэнт Гүрэн рүү дайрахдаа Палестин ба Сирид суугаа Армянчуудыг бослого гаргахыг хүсч байлаа. Францын Истанбул дахь Онц Элчин **Сэбаситиани** түүнд ийм хариу өгөв:

51. Доц. Др. Бахаүддин Варол ба бсд, *Мунхаг Нийгмээс Манай Өдөр Хүртэл Хз. МУХАММАД*, х. 286; Проф. Др. М. Хамидуллах, *Исламд Орох*, х. 237.

“Армянчууд эндэх амьдралдаа маш их сэтгэл хангалуун байдаг болохоор бослого гаргах боломж үгүй.”⁵²

10. Хялбар байх зарчмыг баримталдаг

Хязгааргүй энэрлийн эзэн Раб маань боолуудынхаа төлөө үргэлж амархан зүйлсийг хүсч, Исламыг бүх талаар нь хялбашуулсан юм. “Шашинлаг амьдрах”-ын тулд дэлхийн амьдралаа мартах, байнга зовлон зүдгүүрт автах, бүх төрлийн тааламжтай байдлаас холдох хэрэггүй. Исламд орох нь ч, түүгээр амьдрах нь ч, хамгийн хүчгүй хүмүүст ч аль болох хамгийн амар хялбар байдаг.

Аяатууд ингэж айлдана:

“Аллах та нарт хялбарыг хүснэ, хэцүүг үл хүснэ.” (Бакара, 185)

“Тэр, та нарыг сонгосон ба шашин та нарын төлөө ямар нэгэн хүнд хэцүү байдал бий болгоогүй.” (Хажж, 78)

“Аллах та нарт хүнд хэцүү тусах үйлсийг хөнгөлөхийг хүснэ. Учир нь хүнийг хүчгүй туурвисан юм.” (Ниса, 28)

Расулуллах ﷺ Исламын хялбаршуулах зарчмаас нэгийг ингэж мэдээлэв:

“Аллах Таала Хазрат мэлэкууддээ ингээж тушаана: «Кул минь муухай үйл хиймээр байвал,

52. Хар. <http://www.atmg.org/ArmenianProblem.html>.

гэвч түүнийгээ хийхгүй байвал битгий нүгэлд бич! Хийвэл нэг л нүглээр бич! Хэрэв Миний тааламжийг бодон муу үйлээ боливол үүнийг түүний талд буянаар бич! Күл минь сайн үйл хийхийг хүсвэл, хийхгүй байсан ч түүнд нэг буян бич! Хэрэв түүнийг хийвэл хамгийн багаар арван дахин болвол долоон зуу хүртэл их буян болгон бич!” (Бухарий, Тэвхид, 35; Мүслим, Иман, 203, 205)

Асхаб нь Расулуллах ﷺ-ийн уяхан, өөртэй нь ойлголцоход амархан бөгөөд байнга хялбарчлал үзүүлдэг хүн байсныг мэдээлнэ.⁵³

Ислам, хялбар шашин болохын зарим жишээ өгье:

✓ Хүн, хүч болон боломжийнхоо хэмжээгээр хариуцлага хүлээнэ, түүнээс чадахгүй юмыг нэхэхгүй, хэн ч өөртөө байдаггүй ба хүч нь хүрэхгүй зүйлсээс болж хариуцлага хүлээхгүй. (Бакара, 285)

✓ Исламд аливааг шат дараалалтай хэрэгжүүлэх нь гол юм. Согтуурах ундаа, мөнгөний хүү, шалиг явах мэтийн түгээмэл нүглүүдийг гэнэт шуудхан биш, гурав-дөрвөн үед дамжуулан аажим аажмаар хориглосон юм.

✓ Мөргөл үйлдэгсэд усаар абдэст авах шаардлагатай байдаг. Гэтэл ус олдохгүй эсвэл эрүүл мэндийн асуудлаар хэрэглэх боломжгүй, өвчин хүндрэх магадлалтай тохиолдолд, шороогоор тээммүм хийнэ.

53. Мүслим, Хажж, 137.

✓ Зорчигчдод ядрах эсвэл цаг хугацааны дутагдал мэтийн шалтгаанаас болж дөрвөн рэкаттай фарз мөргөлийг хоёр рэкатаар үйлдэх рухсатыг (зөвшөөрөл) тавьсан юм.

✓ Мөргөлд хөл дээрээ босч зогсох (киям) нь фарз юм. Гэтэл босч чадах хүч үгүй хүмүүс, тухайн нөхцөл байдлаасаа шалтгаалан сууж, сууж чадахгүй бол хэвтэж эсвэл дохио зангаагаар мөргөл үйлдэж болно.

✓ Итгэн үнэмшигчид мөргөлдөө ч өдөр тутмын амьдралдаа ч Кур’анаас амархан гэж бодсон хэсгийг уншина. Энэ тухай хүнийг албадах ямар нэг доод хязгаар гэж үгүй. (Мүзээмми, 20)

✓ Үйлчилгээ /мөргөл, зөлбирал/ хийхийн тулд тусгай орон байрны хэрэг үгүй. Цэвэр бол ямар ч газарт мөргөлөө хийж болно. Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Бүх дэлхий надад мэсжид ба цэвэрхэнээр олгогдов. Ийм учраас үммэтээс минь хэн нэгэн итгэгч, мөргөлийн цаг болоход хаа байгаа газартаа мөргөлөө үйлдэг!” (Бухарий, Тземмүм, 1)

✓ Мацаг барих нь биед нь аюул учруулахаар бол бие өвдөгсөд болон зорчигчдод хэцүү болж мэднэ. Иймээс тэд, Рамазан сард мацаг барих барихгүй талаар чөлөөлөгдсөн юм. Барихгүй тохиолдолд бие сайжирсан эсвэл аянаас буцсаны дараа л мацгаа каза хийнэ (нөхнө).

✓ Хажжийн замд өвчин, дайн мэтийн аюултай нөхцөл байдал байвал, хажжид явах

нь фарз болсон мусульманчууд тухайн байдал өнгөртөл энэ үүргээ хойшлуулж болно.

✓ Аугаа Эрх: өнчдийг хамгаалахад, тангаргын төлөөсөнд (хэрэв хүн тангараг өргөөд түүнийгээ биелүүлж чадахгүй эсвэл боливол ингэснээ нөхөхийн тулд зарим үйлүүдийг хийх шаардлагатай), гэрлэлтэд, мэхирт (эрэгтэй хүн гэрлэхдээ эхнэртээ тогтоосон хэмжээний мөнгө эсвэл хөрөнгө өгнө; үүнийг мэхир гэж нэрлэнэ), гэрлэлтээ цуцлуулахад, гэрийн амдэралыг авч явахад, үйлчилгээнд, хариуд, гэрээслэлд, гэрээнд, зээл авч өгөхөд, товчоор хэлбэл бүх төрлийн үйлсэд хялбаршил үзүүлэн, итгэгчдийн ч ингэж хийхийг хүссэн байдаг...⁵⁴

Иймэрхүү жишээг ихэсгэх боломжтой. Аугаа Эрхийн ийм том хайр хишгийн хариуд бид ч Расулуллахтай ﷺ ижил мэдрэмжийг хуваалцан ингэж хэлье:

“Шашинд өргөсгөх боломж олгосон Аллахад хамд өргөө (талархъя)!” (Ахмад, VI, 167)

11. Өөдрөг байдал, итгэл найдвар өгнө

Ислам хүмүүсийг өөдрөг байхыг хүснэ. Аугаа Эрх; **“Рахмат (энэрэл) минь бүхнийг бүслэв”** гэж айлдана.⁵⁵ Аллахын Элч ﷺ ч ингэж хэлэв:

54. Бакара, 178, 180, 220-241, 280; Ниса, 6, 19, 25; Талак, 2, 6, 7.

55. А-раф, 156.

“Аллах Таала оршигчдыг туурвихдаа, огторгуйн дээрх номдоо; «Рахмат минь үнэхээр хилэнгээ хожно!» гэж бичив.” (Бухарий, Тэвхид, 15)

Уг итгэл, мусульманчуудын итгэл найдвартай байхад нь хангалттай. Нөгөө талаас өршөөл, энэрэл, тэвчээр, Аллахад бууж өгөх, байгаадаа сэтгэл хангалуун байх, сайхан санаа мэтийн сайн шинжүүд мусульманыг амьдралдаа санаа амар болгоно. Тохiolдсон төвөг болон өвчин нь хийсэн нүглийг нь нимгэлэх ба сэтгэл санааны түвшнийг дээшлүүлэх нь ч амьдралын ачааг хөнгөлөх талаар чухал байр эзэлдэг. Чадах юмаа хийсний дараа хувь заяандаа найдан Аллагаас ирсэн бүх юмыг таатай угтсан мусульман- гуниглах нь боломжгүй. Тэр үргэлж амар тайван, баяр хөөртэй амьдарна.

Итгэл үнэмшилгүй нэгэн болон нүгэлтний хувьд ч гэмшил наминчлалын хаалга эцсийн мөч хүртэл нээлттэй юм. Хүн өөд болох эсвэл киямэт (дэлхийн төгсгөлийн) бэлгэ тэмдгийг хартлаа хэзээ ч итгэн үнэмшиж бас гэмшин, нүглээ наминчилж мэднэ. Гэтэл үхэл ба киямэт хүнд гэнэт ирэх тул цаг хугацаа алдалгүй, яаралтай Аллах өөд хандах хэрэгтэй. Аугаа Эрх нь ингэж айлдана:

“Хэл: Аяа нэфсэндээ харгислал хийхдээ хэтэрсэн кулууд минь ээ! Аллахын энэрлээс найдвараа битгий тасал! Аллах хамаг нүглийг өршөөнө. Андашгүй нь Тэрвээр Гафур (Өршөөгч) ба Рахим (Энэрэгч) юм.

Тийм учраас найдвараа битгий алд, тэгээд танд (тамын) зүдгүүр хүрэхээс өмнө яаралтай Рабдаа хандаж Тэрвээрт бууж өгцгөө! Эс тэгвэл дараа нь тусламж олж чадахгүй.” (Зүмэр, 53-54)

Расулуллах ﷺ хүмүүсийн зарим зүйлсийг азгүй, золгүй гэж үзэхийг хориглон бүх юмыг сайн ба эерэг талаас нь харж сайнаар тайлбарлахыг чухалд тавьсан юм.⁵⁶

Ислам нь муу таамаглалаас татгалзан, хүмүүсийг байнга сайн сайхан таамаг төсөөллөөр хандахыг санал болгоно. Кур’ан Судар ингэж айлдана:

“Итгэн үнэмшигчид ээ! Хэтэрсэн таамаглалаасхолдоорой! Учирньтаамаглалын нэг хэсэг нь нүгэлд орно. Нэг нэгийнхээ мууд битгий дурла!...” (Хужурат, 12)

Хэрэгтэй арга хэмжээг авсны дараа, Аллахаас ямар нэгэн хүнд хэцүү байдал ирвэл үүнийг ч тэвчээртэй унтаж, шагналыг нь ч түүнээс авна.

Мусульманчууд Аллахын хилэнгээс айсан ч, энэрлээс нь хэзээ ч найдвар тасраагүй. Айдас найдвар гэсэн хоёр мэдрэмж адил тэгшийг **“бэунэ-л хавфи вэр-рэжа”** гэж илэрхийлнэ. Үхэх цаг дөхөхөд ч мусульманчуудын, Аллахын тухай сайхан төсөөлөл таамаглал нь бүр өснө. Аллах Расул ﷺ ингэж айлдав:

56. Бухарий, Тыб, 19; Мүслим, Сэлам, 102; Абу Давуд, Тыб, 24/3919.

«Хэн нэгэн тань нас барахдаа заавал Аллахыг сайнаар төсөөлөн бодоорой!» (Мүслим, Жэннэт 81, 82; Абу Давуд, Жэнайз 13)

Эд барааны хувьд ч мөн адил мусульманчууд гутранги байж болохгүй. Учир нь Аллах Таала хүн бүрийн ризкийг (амьдрах арга) тогтоосон байдаг. Аяатууд ингэж айлдана:

“Ядуурлаас айж хүүхдүүдээ битгий алцгаа! Та нарын ч, тэдний ч ризкийг бид өгнө.” (Эн-ам, 151)

“Олон амьтан буй, ризкээ өөрсдөө дийлж чадахгүй. Харин тэднийг ч таныг ч ризкжүүлсэн нь Аллах юм. Тэрвээр бүх юмыг ёсоор нь сонсч мэддэг.” (Анкэбут, 60)

Хүн өөртөө ризк болж юу оногдсон байна түүнийгээ заавал хүртэх болно. Тийм учраас энэ тухай гутранги байх ёсгүй, зөвхөн ризкээ олохын тулд шаардлагатай зүйлийг хийх хэрэгтэй. Чадах хамаг юмаа хийж, шударга ажилласны дараа Аугаа Эрхийн өгсөн ризкийг – бага их гэлгүй – хүлээж авч, түүнийгээ ч Аллахын таалах аргаар хэрэглэх ёстой.

12. Нийгмийн тусламж ба Динамизмийг Чухалчилж Үздэг

Хүн туурвигдсанаараа нийгмийн оршигч юм. Ганцаараа амьдарч чадахгүй. Хамт олон, хэсэг бүлгээрээ амьдрах хэрэгцээтэй байдаг. Мөн түүнчлэн сул дорой туурвигдсан бөгөөд хамаг

хэрэгцээгээ өөрөө хангах чадвар үгүй. Тийм учраас хүмүүс нийгмээр амьдарч, бие биедээ туслалцах ба Аллахад хамтдаа үйлчлэх ёстой. Расулуллах ﷺ ингэж айлдана:

“Аллахын гар (тусламж) чуулганы хамт. Чуулганаас салсан нь тамын замд орсон байх болно.” (Тирмизий, Фитэн, 7/2167)

“Чуулах нь энэрэл, салах нь зовлон юм.”
(Ахмад, IV, 278)

Исламын тушаасан чуулганы мөргөл, Жума (тав дахь өдөр) мөргөл, баярын мөргөл, хаж, зекат, хандив, тахил мэтийн үйлчилгээ, оршуулгын ёслол, найр хурим, өвчтөнийг эргэх, садан хамаатны харилцаагаа бат байлгах, хэрэгцээтэй хүмүүст халамж үзүүлэх мэтийн хүмүүнлэгийн харьцаа хүнийг байнга нийгэмшүүлнэ. Мэдээж хүмүүстэй хамт хөдлөхийг шаардсан зарим асуудлууд ч байдаг. Тэднийг тэвчих нь золиос, харамгүй сэтгэлийг шаардана. Ислам нийгмийн дотор амьдарч хүмүүсийн ачааг хөнгөлсөн мусульманчуудад том олон шагнал амласан байдаг.

Агуу хүмүүжил ба эелдэг зөөлөн ёс суртахууныг эзэмшсэн Пайгамбар ﷺ маань бүдүүлэг, ухаангүй хүмүүсийн үзүүлсэн олон уршиг төвөгтэй тааралдсан боловч алийг нь ч гомдоохгүй, бүгдэд нь сайнаар ханддаг байсан. Авга ах **Аббас**, Аллахын Расулын уг байдлыг өрөвдөн:

“–Аяа Расулаллах! Би харахад хүмүүс таныг зовоож, дэгдээсэн тоос тортгоороо таныг тавгүйтүүлж, үймүүлж байна. Тусгай нэгэн асартай болж хүмүүстэй тэндээс ярьж болохгүй юу?!” гэв. Орчлонд энэрэл болж илгээсэн Элч ﷺ маань:

“–Үгүй! Аллах ﷻ намайг тэдний дундаас аваад амар тайвантай учруултал би тэнд суусаар байх болно. Өсгийг минь гишгээг, хувцсыг минь татаг, мандуулсан тоосоороо намайг тухгүйтүүлэг!” ХЭМЭЭВ. (Хар. Даримий, Мукаддима, 14; Ибн-и Абий Шэубэ, VII, 90; Ибн-и Са-д, II, 193)

Расулуллах ﷺ үммэтдээ ч адилхан зүйлийг санал болгон ингэж айлдана:

“Хүмүүсийн дунд холигдон тэдний төвгийг даасан мусульман, төвгийг нь даагаагүй мусульманаасаа буянтай.” (Тирмизий, Киямэт, 55/2507)

“Хүн дүүтэйгээ хамааралгүй, хариуцлага хүлээхгүй байж болохгүй. Яг хоёр гар шиг; эдгээрээс нэг нь нөгөөхөөс нь хариуцлагагүй огт байж болохгүй.” (Дэйлэмий, Фирдэвс, III, 409/5251)

“Итгэгчид нэг нэгтэйгээ уулзахдаа **нэг нэгээ угаах хоёр гар шиг юм.**”⁵⁷

Ислам нь ризкээ олохын тулд ажиллахыг, гэрлээд хүүхэдтэй болохыг, хандив тараахыг, өгдөг гар болохыг, цагаа зүйтэй ашиглахыг,

57. Суюутий, *Жамиу-л Эхадис*, но: 21028; Дэүлэмий, *Фирдэвс*, IV, 132/6411; Сүлэмий, *Адабу-с Сохбэ*, Эгипт 1410, I, 95/128.

ахиратыг олох газар болох дэлхийг хамгийн үр бүтээлтэйгээр ашиглахыг, зөвийг бүх хүн төрөлхтөнд мэдүүлэн тэднийг буруугаас холдуулахыг, эд бараагаа, амиа, нэр хүндээ, эрхэм чанараа, ариун нандин байдлаа, угсаа болон орон нутгаа хамгаалахыг... тушааж хүмүүсийг нийгмийн үйл ажиллагаа болон динамикаар амьдрахад зална. **Зэррэ /өчүүхэн бага/** чинээ буян хийсэн ч, **зэррэ** чинээ буруу хийсэн ч заавал хариугаа хүртэхийг⁵⁸ оюун ухаанд нь хадаж илүү анхааралтай, цовоо сэргэг байхыг сануулна.

Исламхүмүүсийгнийгэмшүүлэхрүүзалахдаа, тэдний хувийн мөргөл залбирал болон бодол бясалгалаас хэзээ ч холдуулахгүй. Нийгмийн бүх төрлийн харьцаагаа Аллахын тааламжийн төлөө ба мөргөл залбирал үйлчилгээний төлөө хийхийг санал болгоно. **“Халват дэр энжүмэн”** гэсэн зарчмыг тавин “ард түмний дунд, Аугаа Эрхтэй хамт байгаа гэсэн ухамсраар үргэлжлүүлэхийг” нь хүснэ. Өөрөөр хэлбэл **“Гар ашигтаа, сэтгэл амрагтаа”** гэсэн зарчмыг амьдралын зорилго болгоно.

Тэфэккүр-и мэвт (заримдаа үхэхээ бодох), **хувь заяанд итгэх, бууж өгөх ба дуулгавар** (Аллахын хүсэлд бууж өгөх) мэтийн сэдвүүд нь зарим буруу ойлголт, залхуурал ба найдваргүйдэл рүү залахгүй. Эсрэгээр нь итгэгчдийг бүр анхааралтай, шийдвэртэй ба

58. Зилзал, 7-8; Эн-ам, 104; Зүмэр, 41; Фуссилэт, 46; Жасия, 15.

санаа амар ажиллахад дасгана. Үхлийг санадаг хүн, цаг хугацаа багассаныг бодон хэмжээ ба чанарын хувьд илүү сайн ажил хийхийг хичээнэ, хугацаагаа хэрэггүй юманд үрэхгүй. Нэфис (амь) ба шайтаны(ад чөтгөрийн) нүгэлд унахгүй. Хувь заяанд итгэн үнэмшсэн, тэвэккүл ба тэслимиетийг зөв ойлгосон итгэгч нь чадах юмаа хийлгүй гараа хумхин Аллахад итгэх нь маш буруу гэдгийг мэддэг. Тиймээс чадлынхаа хэрээр хамаг юмаа хийсний дараа үр дүнг Аллахад даатган санаа амарна. Хувь заяанд итгэн үнэмшээгүй, тэвэккүл ба тэслимиетийг зөвшөөрөөгүй хүнд эндээс илүү хийж чадах зүйл байхгүй. Тийм хүмүүс нь Аллахад итгээгүй тул хийсэн үйлийнхээ үр дүнгийн талаар байнга айдас агуулж, хариу нь тэдний хүссэнээр гарахгүй тул сэтгэлээр улам унана. Хувь заяанд үнэмшин Аллахад итгэсэн хүн бол, үүргээ гүйцэтгэсний дараа үр дүнд хүрч чадахгүй байсан ч зорилтынхоо буяныг авна, түүнчлэн хэтэрхий гунигт автахаас ч хамгаалагдсан байх болно. Өөрөөр хэлбэл материаллаг талаар ч, сэтгэл санааны талаар ч ашигтай юм.

Хожим мусульман болсон Америк хүн **Карл Форбэс** ингэж хэлэв:

“Би мусульман болоогүй, жишээлбэл сэдвийг зөвхөн социалист талаар үзсэнсэн бол нэгэн иргэншил, нэгэн нийгмийг Исламаас сайн суурь дээр барьж болохгүйг бодохсон.”⁵⁹

59. Ахмэт Бөкэн - Айхан Эрйигит, *Шинэ Амьдралууд*, II, 117.

13. Хүнийг хамгийн ихээр эрхэмлэн хүндэлдэг

Ислам, хүнд оршигчдын дундаас тусгай нэгэн байр ба нэр хүнд хайрлана.

Аяатуудад ингэж айлдав:

“Бид хүнийг хамгийн төгс дүр төрхөөр туурвив.” (Тийн, 4)

“Үнэхээр бид хүн төрөлхтнийг нэр хүндтэй болгон, газар болон тэнгист тэднийг тээвэрлэх унаа хөсөг хайрлан, тэдэнд хэлал (шашны талаар цэвэр, шударга аргаар олсон) ба таатай ризк өгсөн бөгөөд тэднийг туурвисан бусад оршигчдынхоо ихэнхээс давуу болгов.” (Исра, 70)

Нэгэн өдөр Расулуллахын маань өмнүүр нэгэн шарил өнгөрч явав. Аллахын Элч ﷺ босов. Түүнд:

“—Аяа Расулаллах! Тэр нэгэн Еврэй хүний шарил байв!..” гэгцгээв. Расулуллах ﷺ:

“—Тэр ч нэгэн хүн биш үү?” хэмээв. (Бухарий, Жэнайз, 50; Мүслим, Жэнайз, 81)

Эндээс үзвэл Пайгамбар ﷺ маань Аллах Таалагийн том шалгалтаар туурвисан **“хүн”**ий онгонд хүндэтгэн боссон байв. Ингэхдээ хүмүүсийн амьд нь нэг талд, өнгөрсний ч хүндэтгэхэд зохимжтойг заасан юм. **Яла бин Мүррә** ﷺ үүнийг ярина:

“Нэбий Экрэм (Расулуллах)-ийнхээ дэргэд олон удаа замд гарсан. Аллахын Элч ﷺ, хэн нэгэн хүний шарилтай тохиолдохдоо шууд оршуулахыг нь тушаан, түүний мусульман эсэхийг нь асуудаггүйсэн.” (Хаким, I, 526/1374)

Дахиад Пайгамбар ﷺ маань:

“Шарилын ясыг хугалах нь, яг амьд хүний ясыг хугалахтай адил нүгэл юм” хэмээн айлдав. (Ибн-и Мажэ, Жэнайз, 63)

Шарилд ч төдий чинээ анхаарал хандуулсан хүний амь ба сүнс хэр үнэтэй билээ?! Кур’ан Судар ингэж айлдана:

“... Хэн, нэгэн амийг хядаагүй эсвэл дэлхий дээр замбараа алдаагүй хүнийг албал, хамаг хүн төрөлхтнийг алсантай адил болно. Хэн ч, нэгэн амийг дэлхий дээр байлгахад тусалбал хамаг хүн төрөлхтөнд амь хайрласан шиг болно...” (Майдэ, 32)

Ийм учраас нэгэн хүн бусдын амийг эсвэл өөрийнхөө амийг хорлохыг хатуу хориглосон бөгөөд ингэсэн хүмүүст маш хүнд ял тогтоосон байдаг.⁶⁰

Мэвлана Хазрат ингэж хэлнэ:

“Хүний жинхэнэ үнийг хэлбэл, би ч шатна, дэлхий ч! Гэтэл даанч хүн үнэ цэнээ мэдээгүй, өөрийгөө хямдаар зарав. Хүн үнэндээ маш үнэтэй

60. Бухарий, Дият, 21; Тыбб, 56; Мүслим, Иман, 175.

торго байтлаа, өөрийгөө хүрмийн нөхөөс мэт болгов.” (Мэснэвий, ц. III, бадаг: 1000-1001)

Аугаа Эрх нь нүгэлтэн кулуудаа ч хамгаалан, хойгуур нь ярихыг (гийбэт) том нүгэлд тооцов. Хүмүүсийг доромжлохыг, тэднийг зэмлэхийг, муухай хочоор дуудахыг, дуурайхыг, түүний тухай муу бодолтой байхыг, алдаа дутагдал болон далд байдлыг нь сураглахыг хатуу чангаар хориглов.⁶¹ Аугаа Эрх өөрийнхөө талаар эрхийг өршөөж мэдэхээ, гэтэл кулынхоо эрхийг өөрөө өршөөлгүй үүнийг тухайн эрхийн эзэн хүн шийдэхийг мэдүүлэв.

Ислам, агуу үнэ цэнэ өгсөн хүндээ өөрийнх тэр нэр хүндэд тохиромжтой эрх хайрласан юм.⁶² Исламын дүрмээр, хүний бий байх нь, түүний үндсэн хүний эрх агуулахын хангалттай шалтгаан юм. Хүн байх шинжийг хүний эрхийн үндсээр тоолсон Исламын хуульчид, түгээмэл нэгэн ойлголт хүлээн зөвшөөрч, хүмүүсийн хооронд хэзээ ч шашин, ураг, хүйс, анги ба үндэсний ялгаа хийгээгүй юм.⁶³

61. Хужурат, 11-12.

62. Энэ тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэлд хар. Кадир Мысыроглу, *Исламын Дэлхийн Ойлголт*, Истанбул 2008, х. 200-201; Проф. Др. Рэжэп Шэнтүрк, *Хүний Эрх ба Ислам*, Истанбул 2007.

63. Проф. Шэнтүрк, *д.б.*, х. 13, 21.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ИТГЭЛ ҮНЭМШИЛ, МӨРГӨЛ ЗАЛБИРАЛ БА ҮЙЛС

А. ИСЛАМЫН ИТГЭЛ ҮНЭМШЛИЙН ҮНДСҮҮД

Хүмүүсийн итгэж үнэмших хэрэгтэй үндэслэлүүд нь вахийгаар тогтдог. Исламын итгэл үнэмшлийн үндсүүд нь Кур’ан Судар болон хадис-и шарифуудад ямар ч эргэлзээгүй, ил тодорхой тайлбарлагдсан байдаг. Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Иман (Итгэл үнэмшил) гэдэг нь Аллахад, мэлэкүүдэд(тэнгэрийн элчүүд), судруудад, элчүүдэд, ахират өдөрт, сайн муугийн хамт кадэр буюу хувь заяанд итгэх үнэмших гэсэн үг юм.” (Бухарий, Иман, 37; Мүслим, Иман, 1, 5; Тирмизий, Иман, 4; Абу Давуд, Сүннэт, 16; Ахмад, I, 97)

Эдгээрийг ингэж товчилж болно:

1. Аллахад Итгэх Итгэл

Ухаан санаа хэвийн бөгөөд нас гүйцсэн хүн бүрийн анхны үүрэг нь туурвигч Аллагаа таних, Тэрвээрт итгэн үнэмшиж, мөргөн үйлчлэх юм. Аугаа Эрх нь Кур’ан Сударт ингэж айлдана:

“Тэрвээр, тэнгэр газар хоёр ба энэ хоёрын хоорондох бүхний Раб юм. Тэгэхлээр зөвхөн Тэрвээрт үйлчилж Тэрвээрийн кул болохдоо тэвчээртэй бай. Түүний нэрээр дурдагдсан (Тэрвээрт тэнцүү эсвэл ижил) хэн нэгнийг мэдэх үү?!” (Мэрьем, 65)

Дэлхийн явдлаас хол, иргэншлээс хоцрогдсон, Исламыг огт сонсоогүй хүмүүс мөргөл, мацаг, зэкат мэтийн үйлчилгээ болон шашны хуулийн бусад дүрмээр хариуцлага хүлээхгүй; гэхдээ Аллахад итгэн үнэмших хариуцлагыг хүлээнэ. Учир нь Аллах Таалад итгэх нь хүний байгалийн шаардлага юм. Хүн бүр орчлон дахь төгс содон оршигчдыг харж, тэднийг бүтээсэн агуу нэгэн Туурвигч буйг ухаарч мэднэ. Эрүүл ухаан бүр үүнийг ойлгоно.

Мусульманчууд Аллах Таалад ингэж итгэн үнэмшинэ:

Аллах Таала оршин буй, цорын ганц, эхлэлгүй төгсгөлгүй, туурвигдсаны нэгтэй ч төсөөгүй, эсвэл туурвигдагсад ч Түүнтэй төсөөгүй. Орших нь бусдаас хамааралтай биш, өөрөөрөө л оршино. Төрөхөөс, төрүүлэхээс, аав эсвэл хүү болохоос, цаг хугацаа болон газар байранд байхаас ангид хол ба дээгүүр. Ямар ч хэрэглүүргүйгээр бүхнийг мэднэ, сонсоно, харна. **Тэрээр андашгүй, төгсгөлгүй ухааныг эзэмшдэг:**

✓ Газар доор орж тэндээс гарсан, тэнгэрээс бууж түүн өөд өгссөн юу байсан ч бүгдийг нь мэднэ. Тэрвээр нууцыг мэдэгч Нэгэн юм чинь,

Тэрвээрийн мэдээллээс тэнгэрүүд болон газар дээрх **зэррэ (хумхын тоос)** чинээ юм ч зугтаж чадахгүй. **Зэррэгээс** бага эсвэл том хэмжээний хамаг зүйлс Түүний ухаан дотор оршино. (Сэбэ, 2-3)

✓ Эм бүрийн юунаас жирэмсэлснийг, хэвлийдээ юу тээж буйг болон умай юуг хасч юуг нэмснийг мэднэ. Бүх юмыг нэг хэмжээгээр хийнэ. Харагдах ба үл харагдах орчлон бүхнийг мэднэ. Үгээ нуусантай ил хэлсэн нь, шөнө нууж өглөө илэрсэн нь Тэрвээрийн мэдлэгээр бүгд адилхан ил тод юм. Тэрвээр нууцыг ч нууцын нууцыг ч мэднэ. (Ра-д, 8-10; Таха, 7; Касас, 69; Сэждэ, 6; Хүд, 5)

Мөн Аллах Таала, **андашгүй ба эцэсгүй хүчний эзэн юм**. Эс тэгвээс бидний харж буй оршигчдыг бий болгож чадахгүй, тэдний оршлыг үргэлжлүүлж чадахгүйсэн. Аугаа Эрх бидэнд Агуу Оршлоо ингэж таниулав:

✓ Тэнгэрүүд ба газрыг үгүйгээс бий болгохдоо эсвэл ямар нэгэн юмыг туурвихыг хүсэхдээ зөвхөн **“Бол!”** хэмээн, тэр ч шууд болчихно. (Бакара, 117)

✓ Хамаг хүн төрөлхтнийг туурвих эсвэл үхсэний дараа бүгдийг нь дахин амилуулах нь, Тэрвээрт ганц нэг хүнийг амилуулахтай адил юм. (Лукман, 28)

✓ Бүх орчлонгийн замбараа алдах, Киямэт мэтийн маш том явдал ч Тэрвээрийн хүчээр

зөвхөн нүд ирмэх зуур эсвэл илүү богино хугацаанд болчихно. (Нахл, 77)

Аугаа Эрх нь маргаангүй амьд, гарцаагүй дур зоргын эзэн юм. Хүснэ, хүссэнээ хийнэ. Кэлам шинж чанар түүнд бий, авиа болон үсэг хэрэглэхгүйгээр ярина. Тэрээр Пайгамбар нараараа хүмүүст судрууд илгээсэн юм.

Аллах Таала, орчлонгийн түншгүй (хүч тэнцэх нэгэн байхгүй) ба ижилгүй туурвигч юм; туурвидаг, туурвиснаа амьдруулдаг, хөнөөдөг, дараа дахин амилуулах бөгөөд сайн кулууддаа шагнал, муучуудад ч гэсгээлт бэлтгэсэн нь Тэр юм. Аллах ﷻ, төгсийг илэрхийлсэн хамаг шинж чанарын эзэн бөгөөд дутуу хамаг шинж чанараас бүрмөсөн ангид юм.⁶⁴

2. Мэлэкүүдэд Итгэх Итгэл

Аллах, Мэлэкүүдийг хүнээс өмнө туурвисан бөгөөд эр эм гэх хүйсгүй, Аллахын зарлигаас ер зөрдөггүй, уяхан зөөлөн, гэрэл туяанаас бүрдсэн оршигчид юм. Аллахын үгийг сонсч, Тэрвээртэй ярилцана. Аллахыг огт эсэргүүцэхгүй, юу тушаавал шууд гүйцэтнэ. Идэх, уух, унтах, ядрах, залхах мэтийн хүний шинжүүдээс хол байдаг. Амьтны хүсэл ба хүний дур үгүй. Алдаа эсвэл нүгэл хийдэггүй. Маш хүчтэй бөгөөд нэлээд хурдан хөдөлж чадна. Аллахын тушаал ба зөвшөөрлөөр янз янзын төрхөд орж мэднэ. Гайб

64. Проф. Др. Бэкир Топалоглу, “Аллах” зү., ДИА, II, 488-489; Нэсэфий, Акайд, х. 31-36.

(нууц) ба зөвхөн Аллах мэддэг зүйлсийг мэдэж чадахгүй. Зөвхөн Аллахын мэдэгдсэн зүйлсийг, Тэрвээрийн сургасан хэмжээнд нь мэдэж чадна.⁶⁵

Жинн (гүйдэл, хий үзэгдэл): мэдрэмжээр ойлгогдошгүй, хүн төрөлхтөн шиг оюун ухаантай, тэнгэрлэг тушаалд захирагдах хариуцлага хүлээх, сайн муу, итгэгч үгүйсгэгчээс бүрдэх оршигчийн нэгэн төрөл юм. **Шайтан (буг чөтгөр, үймээн самуун дэгдээгч, бүх муу муухайг үйлдэгч)** нь жингүүдийн нэг юм.

Их зан гарган бослогод автсан шайтан, Хз. Адамаас эхлэн хүнийг зөв замаас холдуулахын тулд чадах бүхнээ хийдэг.⁶⁶ Аугаа Эрх нь шайтаныг хүн төрөлхтөний дайсан гэдгийг олон янзаар илэрхийлэн **“Шайтаны алхмыг битгий дагаж яв!”** хэмээн тушаав.⁶⁷ Ялангуяа Хз. Адамтай хамаатай явдлыг тодруулан шайтаны Адамын удмын(хүний) эсрэг өс хонзон киямэт болтол үргэлжлэхийг нь мэдүүлнэ.⁶⁸ Кур’ан нь шайтан болон түүний туслагчид, хүмүүсийн өөрсдийгөө хараагүй талаас харж буйг, зөв зам дээр сууж хүмүүст баруун, зүүн, өмнө ба хойд талаас нь дөхөж буйг⁶⁹, муу юмыг чимэглэн

65. Бакара, 30-34; А-раф, 11, 27; Хүд, 69-70; Хижр, 28, 51-52; Ибра, 61, 92; Кэхф, 50; Таха, 116; Сад, 71, 73; Нэжм, 5; Тахрийм, 6; Тэквийр, 20.

66. Нахл, 63.

67. Бакара, 168, 208; Эн-ам, 142; А-раф, 22; Юсуф, 5; Ибра, 53; Таха, 117; Фатир, 6; Ясийн, 60; Зухруф, 62.

68. Хижр, 34-38.

69. Араф, 16-17, 27.

сайхнаар харуулж буйг⁷⁰, хий хоосон санаанд татан худал үг амлаж буйг⁷¹, Алладын тушаалыг зөрчиж харамыг (хориотой зүйлс) үйлдэхэд өдөөж буйг⁷², хүмүүсийн хооронд дайсны харьцаа тарьж тэднийг бие биедээ өстөн болгосныг⁷³, тээнэгэлзэл өгч буйг, мэх ба хавх тавьж буйг⁷⁴ мэдээлнэ.

Аугаа Эрх нь шайтануудын өвөг Иблист, шалгалтын хорвоод атаархсанаас болж нэхсэн цаг хугацааны чөлөөг өгсөн,⁷⁵ гэхдээ итгэн үнэмшиж зөвхөн Рабдаа бууж өгсөн такватай кулуудад нь юу ч хийж чадахгүйг нь, тэднийг өөрөө хамгаалах болохоо илэрхийлсэн юм.⁷⁶

Шайтаны хүч зөвхөн түүнийг анд нөхрөөр хүлээн зөвшөөрөгсөд болон түүнийг Алладын түнш гэж үзэгсдэд (хүч тэнцүү хэмээн адилтган шүтэгчдэд) хүрнэ. Шайтан нь итгэн үнэмшээгүй хүмүүсийн анд юм.⁷⁷ Аугаа Эрх Кур’ан Сударт ингэж айлдана:

70. Эн-ам, 43; Энфал, 48; Нахл, 63; Фүссилэт, 25; Нэмл, 24; Анкэбүт, 38.

71. Ниса, 119-120; Исра, 64; Хаж, 52-53; Мухаммад, 25.

72. Бакара, 169; Ниса, 119; Мэрем, 83; Фатир, 6.

73. Майдэ, 91; Эн-ам, 121; Исра, 53; Юсуф, 100.

74. Ниса, 76; А-раф, 200-201; Энфал, 11; Юсуф, 5; Мү-минүүн, 97; Мүжадэлэ, 10; Нас, 4-6.

75. Бусад шайтанчуудад ч Иблис шиг урт нас хайрласан эсэхийн тухай мэдээ бидэнд үгүй. Гэтэл Иблист хайрласан урт нас нь, түүний биетэй хамаатай юм шиг харагдана. (А. Лүтфу Казанжы, *Ислам Акайд*, х. 111)

76. Хижр, 40-42; Нахл, 99; Исра, 65; Сад, 82-83.

77. А-раф, 27, 30; Нахл, 100; Мэрьем, 83.

“Шайтануудын хэн дээр буухыг та нарт мэдээлэх үү? Тэд нар худал, нүгэл ба гүтгэлэгт дуртай хүн бүр дээр бууна. Тэд нар, чихээ (шайтануудад) өгнө, бас тэдний ихэнх нь худалч юм. (Шуара, 221-223)

Кур’ан Судар жинн ба хүн шайтануудын вэсвэсэ(сэжиг хардлага, айлт, эргэлзээ гэх мэт) болон хавхаас Аллахад хорогдохыг санал болгосон байдаг.⁷⁸

Гэтэл шайтаныг эсэргүүцэхийн аргагүй нэгэн хүч шиг төсөөлөх ёсгүй. Аугаа Эрх нь хэдий шалгалтын хорвоотой хамаатай түүнд хугацаа болон зарим боломжийг өгсөн ч, хязгааргүй хүч болон эрх мэдэл өгөөгүй. Кур’ан нь түүний хавх заль мэх хүчгүйг, хүмүүсийг албадах эрх байдаггүйг, муу үйлсэд урихаас цааш яаж ч чадахгүйг нь илэрхийлнэ.⁷⁹

3. Судруудад Итгэх Итгэл

Аугаа Эрх пайгамбарууддаа итгэл үнэмшил, үйлчилгээ, ёс суртахуун, дэлхий болон ахираттай хамаатай мэдээлэл ба шийдвэр агуулсан бичиг илгээсэн байв. “Анхны Сухуф (Хуудсууд)”: Хз. Ибрахим ба Хз. Мусад илгээсэн “сухуф”ууд болон Тэврат, Зэбүр ба Инжилийн эх болон Кур’ан нь, Аллахын буулгасан судрууд юм.⁸⁰

78. А-раф, 200; Нахл, 18; Мү-минүүн, 97-98; Фүссилэт, 36; Нас, 1-6.

79. Ниса, 76; Ибрахим, 22; Хижр, 42; Нахл, 99; Ибра, 65.

80. Бакара, 85; Ал-и Имран, 3-4; Ниса, 163; Таха, 133; Нэжм, 36-37; Хадийд, 26-27; А-ла, 18-19.

4. Элч нарт Итгэх Итгэл

Хз. Адам анхны, Хз. Мухаммэд сүүлийн пайгамбар(элч) юм. Энэ хоёрын хооронд бидэнд мэдүүлсэн эсвэл мэдүүлээгүй маш олон элч илгээсэн юм. Бид пайгамбаруудыг хооронд нь ангилан ялгадаггүй. Бүх пайгамбар үнэнч, итгэмжтэй, гоц ухаантай, номлох үүргээ гүйцэтгэх бөгөөд нүгэл хийхээс хамгаалагдсан хүмүүс мөн. Гэхдээ тэд бурхны шинж агуулахгүй. Пайгамбаруудын мужиз(ер бусын гайхамшигт үзэгдэл) бий.

Түүхэнд пайгамбар илгээгдээгүй нийгэм үгүй. Аллах Таала, тусламж ба энэрлийнхээ шинжээр хамаг хүн төрөлхтөнд пайгамбар илгээсэн байдаг. (Нахл, 63; Фатир, 24; Юнус, 47)

5. Ахиратад Итгэх Итгэл

Аллах Таала хүмүүст маш үнэтэй чадварууд болон тоологдошгүй буян хишгээ хайрласан байдаг. Эдгээрийг учиргүй гэж бодож болохгүй. Аугаа Эрх, кулуудаасаа зарим зүйлийг хүсч, тушаалыг нь дагагсдад шагнал амлаж, босогчдыг ч зовлонгоор айлгана. Ахират: Аллахын амласан үгийн үнэн болох, дэлхийд хийсэн үйлийнхээ хариуг хүртэх, **зэррэ** чинээ сайн эвсэл муу үйлс ч илрэх агуу тооцооны өдөр юм.

Дэлхий дээр зарим хүмүүс харгисуудын шийдвэр доор дарагдан мөлжигдөнө, тамлалтад нь өртөнө, насаараа уйтгар зовлонгоос өөр

юм үздэггүй. Эсрэгээр зарим нь дэлхийд баяр баясгалан, амар тайван ба элбэг буян хишиг дотор амьдарч хүчгүйчүүдийг дарлана. Уг хоёр хэсгийн туульс нь; *эрхийг эзэнд хүргэх, эрх тэгш байдлаар харгислалыг дарах, төгсгөлийн үе ирэхээс өмнө нас барахаар* хөшгөө татан төгсч болох уу? Үзэгчдийн өмнө жүжиг толилуулсан **театрын** хамт олон нэгдүгээр бүлгийг толилуулсны дараа хөшгөө хааж, үйл явдлыг тархай бутархай, тайлбар нэхэх байдалд орхиж жүжгээ дуусгах нь байж болох зүйл үү?! Ийм байдал үүсвэл, оюун санаа нь бүрэн хөдөлгөөнд орж, уурлан, жүжиг ба зохиолчийнх нь зорилгыг мэдэхийг сонирхсон үзэгчид юу бодох бол?! Ухаантай нэгэн хүүхэд ч ямар нэгэн жүжгийг ингэж төгсөхийг зөвшөөрөхгүй. Тэгвэл бүх юмыг төгс төгөлдөр туурвисан бүхнийг мэдэгч Алладын, уг агуу том орчлонг, нэгэн жаал ч хийхгүй муухай байдлаар төгсөхийг яаж бодож болох вэ?!⁸¹

Дотор нь амьдарч буй уг хорвоог хамгийн сайхнаар туурвисан Аллах , ахират гэдэг өөр нэгэн хорвоо туурвихаа амласан бол, хэн ч үүнд эргэлзэх эрхгүй. Учир нь Аугаа Эрх үүнийг хийх хүчтэйгээ бидэнд байнга баталсаар байдаг. **Абу Рэзин** ингэж ярина: Нэгэн өдөр:

“—Аяа Алладын Элч! Аллах оршигчдыг дахин яаж амилуулах вэ? Үүний дэлхий дээрх жишээ юу вэ?” гэж асуулаа. Элч маань :

81. Проф. Др. М. С. Рамазан эл-Бүүтий, *Кубра-л Якийнийяти-л Кэвние*, х. 180.

“—Чи нутгийнхаа уул хөндийгөөр гантай улиралд ерөөсөө явж өнгөрөөгүй юу? Дараа нь дахиад бүх тал ногоон болсон хаврын улиралд тэнд очиж үзээгүй юу?” хэмээн айлдав. Намайг, “Мэдээж! үзсэн” гэхлээр:

“—Тэр нь Алладын дахин туурвихын баримт юм. Аллах үхэгсдийг ингэж амилуулна!” хэмээн айлдав. (Ахмад, IV, 11)

Тэгвэл тэр өдөр нь ирж кияамэт тэсрэх ба дэлхийн амьдрал дуусч ахиратын амьдрал эхэлнэ. Хүмүүс нас барсны дараа дахин амилуулан дэлхийд хийснийхээ тооцоог өгнө. Итгэн үнэмшиж сайхан үйлс хийгсэд нь Диваажинд, үгүйсгэгсэд нь Тамд орно. Итгэн үнэмшсэн ч нүгэл хийгсэд, нүглийнхээ хэрээр Тамд яллагдсаны дараа Диваажинд орно, эсвэл Алладын өршөөлийг хүртвэл шууд Диваажинд орно.

6. Хувь заяанд итгэх үнэмших

Аллах Таала кулуудынхаа хийсэн бүх үйл ба бусад оршигчидтой хамаатай зүйлсийг, ирээдүйд болох байдлаар нь эрт мэддэг. Мөн бүх зүйл цаг нь болохоор Алладын урьд өмнө мэдэж байсан шигээ биеллээ олно. Энд зарим хүний бодсон шиг хүмүүсийг албадах гэж байдаггүй. Учир нь Аллах Таала эрх мэдэлт цор ганц бурхан тул кулуудынхаа ирээдүйд хийх ажил үйлс болон хөрөнгө нь хэрхэн бий болохыг мэдэх ёстой. Эс тэгвээс Тэрвээрийн хувьд нэгэн дутагдал ярих магадлал шалтгаан болохсон.

Хүмүүс оюун ухаантай ба эрх чөлөөт бөгөөд, алба доор биш юм. Аллах хэмжээлшгүй ухаанаараа өнгөрсөн ба ирээдүйг мэдэх тул, болох юмсыг өмнөөс нь урьдчилж бичсэн байдаг. Мэдэх нь хийх гэсэн үг биш юм. Нар хиртэх цаг ба минутыг тооцох боломж бий. Гэтэл нар, эрдэмтэд өмнөөс мэдсэн учраас хиртэхгүй. Нар угаасаа хиртэнэ, гэтэл эрдэмтэд үүнийг судалж өмнөөс мэднэ. Нэг юмын хэрэгжихийг урьдчилан мэдэж бичих ба цаг нь болохоор түүнийг туурвих нь тус тусдаа өөр үйл, тухайн юмыг хийхийг хүсч хөдлөх нь мөн тусдаа зүйл юм. Хүн эрх чөлөөт мэдлээрээ юм хийхийг хүснэ, Аллах ч шалгалтын улмаас түүнийг эрх чөлөөтэй тавьсан учраас түүний хүссэн үйлийг туурвина. Ингэхдээ Аллах Таала тэдний сайн ба зөв үйлийг таатайгаар хүлээж авдаг ч, муу үйлд огтоос дургүй.⁸²

Б. ИСЛАМД МӨРГӨЛ ЗАЛБИРАЛ ба ТЭДНИЙ ДАЛД УТГА УЧРУУД

Өмнөх хэсэгт Аллах буйг, түүний шинж чанаруудыг, хүнийг том шалгалтаар хамгийн сайхан байдлаар туурвисныг, түүнийг маш их чухалчилж буйг, маш олон боломж ба буян хишгээ хайрласныг үзсэн. Үүнээс хойш хүний, оршигчдын уг хорвоод ямар нэгэн үүрэг хариуцлага байхгүйг төсөөлөх боломж бий юу? Ухаантай хэн нэгэн хүний дэлхий дэх байдал

82. Акайд тухай дэлгэрэнгүй мэдээллийн төлөө хар. <http://www.islamicpublishing.org/KAYNAKLAR/Dokumanlar/KITAPLAR/english/ingilizce-islam-iman-ibadet.pdf>

нь амьтад болон бусад ухаангүй оршигчдоос ялгаагүй гэж бодож чадах уу? Ийм нэгэн хүний идэх, уух, өмсөх, гэрлэх, үр удам нь өсөх зэргээр тодорхой хугацаанд амьдарсны дараа өөрийгөө үгүй болж үхэл ирэхийг бид хэрхэн яаж бодож чадах уу?

Аугаа Эрх Кур’ан Судартаа ингэх айлдана:

“Бид та нарыг утга учиргүй дэмий туурвиж өөрсдийгөө манай онгонд буцааж авчрахгүй гэж бодов уу?” (Мү-минүүн, 115)

“Би жинн ба хүмүүсийг зөвхөн (намайг олж танин) надад мөргөл залбирал үйлдэг гэж туурвив.” (Зарият, 56)

“Чамд гарцаагүй (үхэл) иртэл Рабдаа үйлчил!” (Хижр, 99)

Ибадэт (үйлчилгээ) нь кул болох, үгэнд орох ба бууж өгөх гэсэн утгаар хэрэглэгдэх бөгөөд өргөн утгаараа хэн нэгний Раббынхаа мэдүүлсэн хэмжээнд, амьдрахдаа хийсэн бүх хөдөлгөөн, үгс, мэдрэмж болон бодлууд юм.

Ибадэт нь Аллах Таалагийн кулууддаа өгсөн эрх ба хайрласан буян хишгүүдийн хариуд хийх шаардлагатай талархлын илэрхийлэл юм. Хийсэн мөргөл үйлчилгээ нь үнэндээ хүний өөрийнх нь ашиг хонжоо юм. Учир нь үйлчлэх нь хүмүүсийг эд бараанд зүүгдэхээс аварч, хараа болон бодол санааг илүү өндөр зорилго руу залах ба илүү өргөн хязгаараар явуулна.

Нөгөө талаас үйлчилгээ зөвхөн ахиратын төлөө биш. Үйлчилгээ нь сэтгэл ханамжийн ашгийн хамт эд барааны ч ашигтай. Учир нь Ислам хүний амьдралын бүхий л талыг агуулсан бүхэл нэгэн систем юм.

Үүнтэй адил Ислам хүний үйл ажиллагааны салбар хоорондын уялдаа холбоо бүхий хамтын ажиллагааг бий болгодог. Ийм учраас тэнгэрлэг шийдвэрт зохистой дэлхийн үйлээрээ буян хураагаад зогсохгүй, үйлчилгээнүүд ч маш олон эд ба биеийн ашиг хонжоо агуулдаг. Эдгээрийн нууц ба нарийн учрын нэг хэсгийг нь хүний ухаанаар ойлгож болох ч, ихэнхийг нь ойлгож ухаарч чаддаггүй. Угаасаа үйлчилгээний үндэс нь Аллахад үнэнчээр кул болох бөгөөд дэлхийн ашиг олох биш юм. Гэхдээ урамшуулахын тулд үйлчилгээний ашгийн нэгээхэн хэсгээс нь дурдмаар байна:

1. Мөргөлийн далд утга санаанууд

Мөргөл нь тэкбирээр эхэлж сэлам (ёслох үг)ээр дуусдаг, тодорхой үйл хөдлөл ба үгсийг агуулсан үйлчилгээ юм.⁸³ Аугаа Эрх нь мөргөл,

83. Зарим хүмүүс мусульманчуудыг мөргөл үйлдэхэд **Кабад** залбирч байна гэж боддог. Энэ төгс буруу нэгэн таавар юм. Мусульманчууд хэзээ ч Кабад эсвэл Хажару-л Эсвэдэд (Хар Чулуу) ямар нэгэн аргаар үйлчлэхгүй, мөргөхгүй эсвэл мөргөл үйлдэхдээ тэдэн рүү эргэхгүй. Мусульманчуудын мөргөл үйлдэхдээ хандах зүг нь Кабагийн байр биш, дээр нь оршсон талбай юм. Каба тэндээс холдуулсан эсвэл сэргээх тулд нураасан ч, мусульманчуудын киблэ өөрчлөгдөхгүй. (Проф. Др. М. Хамидуллах, *Исламд Орох*, х. 108)

таваф (Кабаг эргэн тойрох үйлчилгээ), Кур’ан унших мэтийн зарим үйлчилгээний өмнө хүмүүст абдэст авахыг; бие, хувцас болон орчноо цэвэр байлгахыг тушаасан байдаг. **Абдэст** ба **гусүл** гэсэн сэдвүүдийг шинжилбэл Ислам нь сэтгэл санааны цэвэрлэгээнээс гадна бодит(хувь ба ахуйн) цэвэрлэгээг ч хэр их чухалчилж буйг харж чадна. Иймд мусульманчуудын шашны үйл ба дүрэм журмын номууд нь цэвэрлэгээг дурдсан бүлгүүдээр эхэлнэ. Иймд мөргөлийн нэг давуу тал нь хүнд цэв цэвэрхэн амьдралыг бэлэглэдэг.

Нөгөө талаас мөргөл хүнийг муу үйлсээс, муухай ба ах зах, хэмжээ хязгааргүй байдлаас холтгон, сонирхол ба шунал, дур хүсэлдээ хяналтгүй, танхай хандахад нь хориг саад хийнэ.⁸⁴ Өдөрт таван удаа мөргөл хийдэг тул Аллахыг сануулах биеийн хүслийн эсрэг хамгийн нөлөөтэй эмчилгээ юм. Ухамсар, хүсэл шийдвэрээ жолоодож, аливаад шударга ба зөв байхыг дэмжин урамшуулдаг. Ингээд итгэгч нь Аллахын тааламжийн төлөө мөргөл үйлдэхдээ муу үйлс болон биеийн хүслээс ч хамгаалагдан дэлхий болон ахиратын амьдралаа хамгаалсан болох юм.

Хэн нэгэн Расулуллахад маань хүрч ирээд:

“—Нэг хүн шөнө мөргөл үйлдэж, харин өглөө болохлоор хулгай хийдэг” гэв. Расулуллах ингэж айлдав:

84. Анкэбүүт, 45.

“–*Жинхэнэ мөргөл үйлдэж байвал уг мөргөл болон мөргөлд уншсан Кур’аны аяатууд түүнийг муу үйлээс холдуулах болно.*” (Ахмад, II, 447)⁸⁵

85. **Мурат Бирсэл**, 2009.02.17ны өдрийн *Стар Сонин*нд “**Мөргөл Гэмт Хэргийг Саатуулдаг**” гарчгаар нэгэн бичиг тавив. “Мэсжидэд мөргөл үйлддэг хотууд дахь гэмт хэргийн харьцаа мөргөл үйлддэггүй хотуудтай харьцуулбал маш их бага байх ёстой!” гэж бодсноо ба уг сэдвийг сурвалжилснаа хэлэв. Түүний үгсээр:

Жишээлбэл хүн бүрт олгосон хүн алах байдлын харьцааны статистикийн анхны хорин улс (мянганы хувиар):

1. Коломби (0,61) **2.** Өмнөд Африк (0,49) **3.** Жамайк (0,32) **4.** Венесуэл (0,31) **5.** Орос (0,20) **6.** Мэксик (0,13) **7.** Эстон (0,107) **8.** Латви (0,103) **9.** Литван (0,102) **10.** Беларус (0,098) **11.** Украин (0,094) **12.** Папуа Шинэ Гвиней (0,083) **13.** Киргизстан (0,0802) **14.** Тайланд (0,800) **15.** Молдов (0,078) **16.** Зимбабве (0,074) **17.** Сзушэл (0,073) **18.** Замби (0,070) **19.** Коста Рика (0,060) **20.** Польш (0,056)

Киргизстанаас гадна **уг улсуудын бараг бүгд нь зууны зуун хувь шахам Христийн хүн амтай. Хүн амныхаа зууны 75 нь мусулман буй** Киргизстан ганц гажилт болж гөзө чарныёр.

Мөн дэлхий даяар ердөө нэгэн улсад мөргөл үйлддэг байвал, нийт гэмт хэргийн статистикийн бараг бүгдэд нь **Мусулман нийгэмд гэмт хэргийн чиглэл бага гарч байна.**

Дэлхий уг үнэнийг анзаарч байна уу? Мэдээж! Ислам орнуудад хүн алах харьцаа яагаад бага вэ хэмээн шинжлэх ухааны маш чухал судалгаа хийж байгаа. (Хар. Кордова, Ана; “An Examinational Causes of Low Murder Rates in Islamic Societies”: *American Society of Criminology*) Ихээр ярьдаггүй, чанга дуугаар хэлдэггүй ч, бүх чадлаараа судалж байгаа. Үнэндээ мөргөлийн холбоо барих хүн алга юм шиг... Магадгүй үүнээс зарим нь Лондон, Парис мэтийн хотын ерөнхий байдалтай зүйрлэхийг бодно. Болоосой...

Миний бодлоор үр дүн нь дэлхийг бодуулна! (<http://www.stargazete.com/gazete/yazar/murat-birsel/namaz-sucu-engelliyor-169647.htm>)

Мөргөл, дэлхийн цор ганц эзэн нь Аллах гэдэг үнэнийг оюун ухаанд байршуулж, хүнд үүнийг байнга мэдрүүлж бататгаж байдаг.

Таван удаагийн мөргөл, өдрийн турш хүнийг дэлхийн алба ажлаас, үе үе нэг янзын байдлаас нь аварч тайтгаруулна. Тэднийг тухайн хугацаанд дэлхийн бүх төрлийн зовнилоос холдуулан, Агуу Туурвигчдаа бууж өгөх ба талархлын мэдрэмжээ илэрхийлэхэд нь тусалдаг. Мөн хүн мөргөж байхдаа өөртэйгөө нүүр нүүрээ тулан уулзаж дотоод ертөнц рүүгээ чиглэх боломжийг олно. Өмнө Христийн номлогч байгаад дараа нь Исламыг сонгосон Америк **Матт Салэсман** ингэж хэлнэ:

“Мөргөлөө үйлдэн амар тайванг олдог. Ялангуяа Жума (Баасан гариг) мөргөлд! Мэсжидэд мөргөл үйлдсэн хугацаа, сүнсийг минь амар амгаланд хүргэдэг онцгой үе юм.”⁸⁶

Др. Тимоти Гианотти ингэж хэлнэ:

“Толгой минь газарт хүрч мөргөх үед амар тайвныг мэдрдэг. Өөрийгөө илүү найдвартайгаар мэдэрнэ. Толгойгоороо яг мөргөж байхдаа алсаас гэртээ харьсан шиг болдог нь гайхалтай. Магадгүй Аллахад хүрсэн шиг. Зөвхөн өдий зэрэгтэй л тайлбарлаж чадна. Мөргөл нь санаа амар, нэг тийм энх тайвны мэдрэмж.”⁸⁷

86. Ахмэт Бөкэн - Айхан Эрийгит, *Шинэ Амьдралууд*, Ы, 49.

87. Бөкэн, *д.б.*, Ы, 19. Дараа нь Исламд орсон хүмүүсийн туульсын тухай эдгээр бүтээлүүдэд хандаж болно: **Проф. Др. Али Көсэ**, *Conversion to Islam: A Study of Native British*

Мөргөл нь сүнсний сэтгэл санааны тэжээл болдог шигээ, мөн физик биеийн хувьд ч эмчилгээ юм. Мөргөл нь зарим эрхтний хөдлөх, үеүдийн нугарах ба булчин чангарч сулрахад боломж олгон бие махбодыг хэчнээн эрч хүчтэй, хөнгөн гавшгай болгодог нь гарцаагүй үнэн юм. Нөгөө талаас мөргөл мусульманчуудын амьдралын тэнцвэртэй байдлыг хангагч билээ. Өдөр бүр тодорхой үед тодорхой дүрмээр дайлсан уг үйлчилгээ хүнийг дициплин ба эмхтэй амьдрахад дасгана.

Мусульманчууд мөргөлөө бие дааж дуртай газар үйлдэж болно, гэтэл Ислам тэднийг цугларч хамтдаа мөргөл үйлдэхэд сургадаг. Учир нь хамтдаа үйлдсэн мөргөл ураг, өнгө, хэл, цол хэргэм болон орны ялгаа гаргахгүйгээр Аллахад кул болох ижил эгнээнд уулзах, нэгдэх, туслалцах ба нийгмийн хэрэгцээг ханган үммэт болох ухамсрыг биелүүлнэ. Ижил санаа ба зорилгыг хуваалцсан чуулганд, бие хүмүүсийн хоорондох ялгаанууд тодорхой хэмжээгээр арилан тэгш эрх ба найрамдахын мэдрэмж оршиж, шашны догдлол, урам хөөр төрнө.

Үнэндээ өдрийн таван удаагийн мөргөл, хүний хувьд нэлээд бага ба гүйцэтгэхэд амархан

Converts, Лондон: Keagan Paul International, 1996 (*Яагаад Исламыг Сонгодог вэ: Муслман болсон Англичууд тухай психолог-соцёлогик судалгаа*, Истанбул 1997); **А. Ары – Ү. Карабулут**, *Би Яагаад Муслман Болоо вэ*, Анкара: ДИБ ном., 2007; **Дэфиэ Байрак**, *Тэд Яагаад Муслман Болоо вэ?*, Истанбул: Инсан ном., 2008.

үүрэг юм. Хорин дөрвөн цаг дотор хүн дэлхийн үйлсийг орхин Аллахын онгонд гарах хугацаа ойролцоогоор хорин дөрвөн минут юм. Ийм жижиг хариугаар хүмүүс махбод болон сэтгэлийн маш их ашиг хонжоог олдог.

2. Мацаг ба далд утга учрууд

Мацаг нь үүр цайснаас нар жаргатал идэх, уух, бэлгийн дур хүсэл зэргийг хориглон сахидаг мусульманы үүрэг юм. Жил бүр сарны тооллын Рамазан сарын турш 29 эсвэл 30 хоног энэ үүргээ биелүүлдэг.

Мацаг нь амьдралын тэмцэлд шаардлагатай “тэвчээр, ухамсар, биеийн хүслээ тэвчих” мэтийг сургаснаар бидний ёс суртахууны байдлыг төгс төгөлдөр болгоно. Мацаг нь биеийн идэх, уух ба шунал хүсэл зэрэг дуусч барагдашгүй хүслийн эсрэг хүний нэр алдрыг хамгаалагч халхавч юм. Мөн мацаг барьсан хүн зөв шийдвэр, тэвчээр, байгаадаа сэтгэл ханамжтай таатай байх, тэсвэр хатуужил мэтийн сайхан ёс суртахууныг хүртэнэ. Хоосон байдал, өлсгөлөнг амсуулснаар бидэнд буй буян хишгийн үнэ цэнийг сануулна. Зүрхийг маань Аллахад талархах, хүн төрөлхтөнг энэрч туслах мэдрэмжээр дүүргэнэ. Уг шинжээрээ мацаг нь нийгмийн доторх өшөө хорсол, атаархал мэтийн нийтийг бухимдуулагч сөрөг зүйлсийг дарах хамгийн нөлөөтэй эмчилгээ юм. Тийм учраас мацаг зөвхөн энэ үммэтэд /бидэнд/ биш,

өмнөх үммэтүүдэд ч фарз болгосон үйлчилгээ аж. Аллах Таала ингэж айлдана:

“Итгэгчид ээ! Мацгийг та нараас өмнө фарз болгосон шигээ, Аллаhad эсэргүүцэхээс зайлсхийсэн, такватай кул болог гэж тоотой цөөхөн өдрүүдэд та нарт ч мөн фарз болгосон...”

(Бакара, 183-184)

Мацаг нь дотоод сэтгэлд ашигтай, үр нөлөөтэй байхын тулд худал хуурмаг, гүтгэлэг, хов яриа, үг дамжуулах мэтийн ааш, хараал зүхлийн үгс, хэрүүл маргаан зэрэг бүх төрлийн муухай ба нүгэлт үйлээс хатуу болгоомжлохыг шаардана. Расулуллах ﷺ, мацагтай итгэгчид өөрт нь хийсэн бүдүүлэг үйлийн хариуд тайвнаар хариулахыг санал болгоно. Ингэхдээ мацаг барьсан хүн муу ёс суртахуунаас ч холдсон байх болно.

Мацаг нь хүнийг илүү эрүүл чийрэг, үр бүтээмжтэй байхад гол тулгуур болдог. Үүнийг ой модтой харьцуулан жишиж болно. Модод өвөл навч нь нүцгэрч гүн нойрт автах бөгөөд хавар болж мөс хайлтал уг үндсэндээ ус ч авч чадахгүй. Мацагтайгаар өнгөрсөн уг хэдэн сарын дараа хавар ирэхэд навч цэцгийн элбэгээс нь ойлгож болохуйц өмнөхөөсөө илүү үр өгөөжтэй болдог. Уурхайнуудад ч мацагны хэрэгцээ бий. Мотор ба машинуудыг удаан хугацаагаар ажиллуулсны дараа тодорхой хугацаагаар зогсооно. Уг амралт тэдний хуучин хүчээ олоход нь тусална.

Анагаах ухааны хүрээлэнгийнхэн гучаас цөөн хоног барьсан мацаг үр нөлөөгүй, дөчөөс

илүү хоног мацаг баривал дасах тул зарим үед идэх уухаас татгалзахад хүргэн, хүрэх ёстой үр дүндээ хүрч чадахгүйг мэдүүлнэ. Сүүлийн үед Өрнөдөд хэрэгжүүлэх болсон анагаахын шинэ нэгэн аргаар кроник өвчинд, өвчтний байдлыг харгалзан урт эсвэл богино хугацаат мацгаар өвчнийг эмчлэн сайжруулдаг болж.⁸⁸

Мацаг нь тархи ба зүрхний хүчин чадавх илүү сайн ажиллахад ч тусална.

Үүнийг ч сануулъя; мацгийн зорилго бие махбодоо хэт хоосон байлгах харгислал биш. Расулуллах ﷺ, мацаг барихдаа сахурт (үүр цайхаас өмнө иддэг хоол) босох ба ифтар (мацаг дуусахад иддэг оройн хоол)-даа яарахыг сануулав.⁸⁹ Тэгэхээр мацгийн жинхэнэ зорилго бол Аллахад кул болох үүргээ гүйцэтгэх, амь сүнсээ боловсруулан таквад хүрэх, бие хүн ба нийгмийг хөгжүүлэх аргаар Аллах таатай болохуйц энх тайван орчинг бий болгох юм.

3. Зэкат, Садака, Инфак ба далд утга учрууд

Зэкат нь тодорхой хэмжээнээс илүү эд бараатай баячуудын, эд бараанаасаа $\frac{2.5\%}{100\%}$ (зууны 2,5 хувь) харьцаагаар ядууст, хоосон зүдүү хүмүүст, зэкат цуглуулахаар томилогдсон үүрэгтэнд, сэтгэлийг нь Исламд элгэмсүүлэх

88. Проф. Др. М. Хамидуллах, *Исламд Орох*, х. 104.

89. Бухарий, Саум, 45; Мүслим, Сяам, 48; Тирмизий, Саум, 17/708.

хүмүүст, эрх чөлөөгөө худалдаж авахаар ажиллаж буй боолуудад, өртэй хүмүүст, Аллахын замд сурч ажиллаж буй хүмүүст ба замд хоцорсон зорчигчдод өгөх үйлчилгээ юм. (Тэвбэ, 60)

Мал амьтад ба газрын ургац ч зэкатад орно. Аль алиных нь тооцоо тус тусдаа хийгдэнэ. Газар тариалангийн зекатыг **“өшүр”** гэнэ. **Садака** болон **инфак** хэмээх үгс нь заримдаа фарз буй зекат гэсэн утгаар хэрэглэгддэг хэдий ч, ямар нэг албан шаардлагаар бус, хэрэгцээт хүмүүст хүргэсэн (сайн дурын) тусламжийг илэрхийлнэ.

Зекат нь баялагтай хүмүүсийн хөрөнгөдөө хууртагдан бардамнан догшрох болон гачигдал дутагдал бүхий хүмүүсийн баячуудад атаархах ба өш санах мэтийн сөрөг мэдрэмжид автахаас хамгаалж нийгмийн харьцааг сайжруулан хувь хүмүүсийн харилцан эвтэй найрсаг, нөхөрсөг холбоог бий болгоно. Баян ядуугийн хоорондох ялгааг арилгана. Ядуучуудын тоог үгүй болох хэмжээнд бууруулж, ийм шалтгаанаар үүссэн олон таагүй явдлыг арилгана. Жишээ нь: Халифэ **Умар бин Абдулазиз**, зекат цуглуулахаар томилогдсон үүрэгтнээ Африкын орнуудаар илгээсэн аж. Албан үүрэгтэн нь бараагаа тарааж чадалгүй буцаж ирэв. Учир нь зекат тараах хэнийг ч олж чадаагүй аж (Тухайн үед бүх хүмүүс бие биедээ гайхалтай сайхнаар харилцан туслалцсанаар бүгд жигд баялгын эзэд болцгоосон байв). Тэгэхлээр

нь Халифэ уг мөнгөөр олон боол худалдаж авч чөлөөлөв.⁹⁰

Зекат нь өөр өөр түвшний хүмүүсийг хооронд нь холбох, нийгмийг өөрчлөх нэгэн гүүр юм. Ийм учраас Расулуллах ﷺ: “*Зекат Исламын гүүр юм*” хэмээн айлдав.⁹¹

Нийгмийн эмзэг хэсэг бүлэг гишүүдийг баярлуулдаг зекатын, зекат өгөгчдөд хүртэх ашиг бүрилүү юм. Угтаа “**цэвэрлэгээ, ариун, арвижих, элбэг**” гэсэн утга агуулдаг “зекат” нь хүнийг зарим зүрхний өвчин болон муу муухайгаас ариутган, барааг цэвэрлэж улам арвижуулдаг.⁹² Зекат үйлчилгээ нь хүний хувьчлан эзэгнэх ба ашиг хонжоо хайх мэдрэмжийг ч хүмүүжилнэ.

Зекат, хөрөнгийн эздийн хүртсэн тэнгэрлэг хувь хишгүүдийн хариуд үйлдэх шаардлагатай талархлын нэгэн илэрхийлэл юм. Аугаа Эрх, талархвал хувь хишгүүдээ өсгөхөө, ачийг нь мэдэхгүй бол ширүүн яллахаа мэдүүлэв.⁹³

Зекат нь үндэсний баялгийг байнга эргэлтэд оруулан боловсруулж улам үр ашигтай болгох, заах зээлийг хөдөлгөх, худалдааг сэргээх мэтийн маш чухал санхүүгийн ач холбогдлуудыг агуулдаг.

Мөн зекатын ачаар Аллахын замд зүтгэх олон хүнийг дэмжин буянтай үйлс хийхэд нь чиглүүлнэ. Шинжлэх ухаанд шамдагчдыг сурахад

90. Хар. Бүтий, *Фикхү-с Сийрэ*, Бэйрут 1980, х. 434.

91. Бэйхакий, *Шуаб*, ИЙЫ, 20, 195; Хэйсэмий, III, 62.

92. Тэвбэ, 103; Сэбэ, 39.

93. Ибрахим, 7.

тусламж үзүүлж, шинжлэх ухааны хөгжилд хувь нэмэр оруулна .

Зекат авах биш, зекат өгөх нь илүү буянтай үйл юм. Аллахын Элч ﷺ:

“Өгсөн гар авсан гараас буянтай.

Туслахдаа, амьжиргаагаа залгуулах үүрэг хүлээсэн хүмүүсээс эхэл!

Хандивын буянтай нь, хэрэгцээнээс илүү бараанаасаа өгсөн нь юм.

Хэн хүмүүсээс юм гуйхгүй байвал Аллах түүнийг хэнээс ч хараат болгохгүй.

Мөн хэн байгаадаа сэтгэл хангалуун болбол Аллах түүнийг баян болгоно” хэмээн айлдав. (Бухарий, Зекат 18; Мүслим, Зекат 94-97, 106, 124)

Ийм учраас илүү буян хураах хүсэлтэй мусульманчууд, маш их урам зоригтой ажиллан мөнгө олж өглөгийн эзэн болохыг хичээдэг. Эцэст нь хүмүүс ядуурлаас аврагдан ажиллах ба мөнгө олох хүсэлтэй болдог.

Баялгийн эзэн хэн нэгэн зекат өгөхгүй байх нь хамаг ашиг нь эсрэгээр эргэж, бие хүн ба нийгмийн хувьд том хохирол учирна. Зекат өгөхийг мэдэхгүй харамчийн өвчин нь хүний дэлхийд уур бухимдал төвөг болоод зогсохгүй, ахиратад ч том хилэнтэй учруулна. Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Хэн нэгэнд Аллах Таала эд хөрөнгө өгөөд, тэр ч зекатаа эс төлбөл уг хөрөнгө нь киямэт өдөр аймшигт хорт могой болж өөдөөс нь ирнэ. Шанаан дээр нь (уур хилэн ба хорынхоо

хурцыг заасан) хоёр хар цэг байх ба тэр өдөр догшин хорт могой, нүгэлтний хүзүүг ороож (амыг нь хаах байдлаар) хоёр хацрыг нь хатгаж: «–Би чиний (дэлхийд маш хайртай байсан) өмч хөрөнгө чинь, би чиний сан хөмрөг чинь байна!» гэх болно.” (Бухарий, Зекат, 3; Тирмизий, Тэфсир, 3/3012. Зүйрл. Ал-и Имран, 180)

Расулуллах ﷺ маань зекатыг ачаа дарамт мэт үзэж, цаг хугацааг нь хойшлуулдаг хүмүүст ямар нэгэн гай зовлон ирэхийг мэдээлсэн байдаг.⁹⁴ Нэг удаа ингэж айлдав:

“Эдбарааныхаа зекатыг өгөхөөс татгалзсан улс бүр заавал ган зудад нэрвэгдэж мал амьтан үгүй болж тэдэнд хур бороо дутагдана.” (Ибн-и Мажэ, Фитэн, 22; Хаким, IV, 583/8623)

4. Хаж ба түүний утга учир

Хаж мөргөл нь эдийн засаг болон эрүүл мэндийн талаас хүч хүрэх хүмүүсийн, амьдралдаа нэгэн удаа, тодорхой өдрүүдэд Мэккэ хот дахь Кабэд зочлон үйлдэх мусульманы нэгэн мөргөл үйлчилгээ юм. Хажид хүмүүс чухал зан үйл, залбирал, дурдатгал сургамжийг харуулна. Хөдлөх бүртээ Аллахыг санан Түүний хайрыг сэтгэл зүрхэндээ мэдэрч хүлээж авна. **Даруу** занд суралцаж, энэ амьдрал хуурамч гэдгийг ухаарч, тэвчээрт суралцаж, буулт хийх, туслах, итгэл үнэмшил, цаг ба хөдөлгөөний дициплин, үхэл ба киямэтийн бэлтгэл зэрэгт суралцах бөгөөд

94. Тирмизий, Фитэн, 38/2210, 2211.

мөн ямар ч ургамал амьтанд аюул үл хүргэх, хэний тухай ч муугаар эс бодох мэтийн сайхан чанаруудыг олж авна. Учир нь гаднах төрхөөрөө зарим бэлгэ тэмдгийг агуулсан хаж, үнэндээ сэтгэл зүрхийг догдлуулах тусгай орон байр болон хөдөлгөөнөөс бүрддэг юм. Тийм учраас хүн бүр түүнээс гарцаагүй маш олон талаар суралцдаг.

Хаж нь хүнийг зүрх сэтгэлийн амьдрал руу зална. Учир нь энэ эелдэг зөөлөн ибадэт (мөргөл үйлчилгээ) нь амьтны амь үл хороох, нэг ялаа ч эс алах, навч ногоог үл таслах, Аллаxын туурвилыг үл гэмтээх мэтийн халамж, энэрэл ба хайраар дүүрэн байдаг.

Хажид очсон мусульманчууд, ижил цаг-ижил газар нэг дор уулзан, сэтгэл зүрхээрээ холбогдоно. Хүмүүсийн нутаг ус, удам угсаа, гарал үүсэл, арьс өнгөний ялгаа үгүй болж Исламын найрамдал ирнэ. Тэнд дарга-ажилтан, баян-ядуу, эрдэмтэн-мунхаг, хаан-харц ард бүгд нэг дор, ижил хувцас өмссөн, ижил зиндаанд ба ижил эгнээнд зэрэгцэн сууна. Мусульманчууд тэнд нэг нэгнийхээ гуниг зовлонг хуваалцаж бие биеэ сонсон, алсад суугаа ах дүү нартаа мэнд илгээнэ.

Энд дурдсанаас гадна өөр ибадэтүүд (үйлчилгээнүүд) ч бий бөгөөд бүгдэд нь маш олон гүн гүнзгий утга учир болон үр ашиг оршино.

Ибадэтүүдийн гүн утга учир ба ашиг нь, бидний дурдсанаар дуусдаггүй. Үйлчилгээнд бидний ойлгож эс чадах бусад маш олон нарийн нууц байдаг. Тэдний зарим нь цаг хугацааны явцад илэрч мэдэх бөгөөд гол утга учир нь ахиратад ойлгогдоно.

Андашгүй нь мусульманчууд ибадэт үйлдэж байхдаа иймэрхүү дэлхийн болон ердийн жижиг ашгийг бодохгүй. Тэд ибадэтээ Аллахын агуу тааламжийн төлөө л хийдэг. Харин бидний дурдсан шиг зарим ашгууд мөн Аллахын кулууддаа хайрласан бэлэг юм. Эдгээрийг мэдэх ба бодох нь хүнд тусгай хүсэл тэмүүллийг бий болгодог.⁹⁵

Энэ хүртэл товчоор дурдсан ибадэт үйлчилгээнүүдийг харахад Исламыг амьдралын бүхэл талаараа, гадна дотуур харьцаатайг үзнэ. Ислам нь нэг өдөрт эсвэл тодорхой цаг үед багтаж болох шашин биш юм. Амьдралыг төрөхөөс үхтэл, тэр бүү хэл үхлийн дараах амьдралд хүртэл бүх талаар нь хамарна. **Др. Тимоти Гианотти** ингэж хэлнэ:

95. Үйлчилгээнүүдийн эрдмийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл авах тул хар. Осман Нури Топбаш, *Ислам, Итгэл Үнэмшил, Үйлчилгээ*, х. 192-418 (<http://www.islamicpublishing.org/KAYNAKLAR/Dokumanlar/KITAPLAR/english/ingilizce-islam-iman-ibadet.pdf>); Проф. Др. Өмэр Чэлик, Др. Мустафа Өзтүрк, Др. Мурат Каяа, *Үсвэ-и Хасэнэ*, Истанбул 2003, I, 110-221 (www.usveihase.com); Др. Мурат Каяа, *Элчийн маань Амьдралын Хэмжээнүүд*, Истанбул 2008, х. 62-307.

“Исламыг сонгосныхоо дараа би үүнийг анзаарав; уг шашин дэлхийн бүх талыг үйлчилгээний газар болгохыг зорьж байна. Өөрөөр хэлбэл, өдөр тутмын үйл ажиллагаагаа хаяж орхиод Аллахыг дурдах нэрээр өөрийгөө сүмхийдэд хаах хэрэг үгүй. Жишээлбэл мөргөл нь хүн бүрийн хувьд Аллахыг байнга дурдах болон муу муухайгаас хол байлгах хамгийн хялбар, хамгийн амархан хэрэглүүштэй арга юм.” (Ахмэт Бекэн - Аухан Эруигит, *Шинэ Амьдралууд*, I, 15-16)

В. ИСЛАМЫН ЗАРИМ ХОРИГ ба ХОХИРОЛ

Аугаа Эрх нь Кур’ан Судартаа зохистой ба цэвэр зүйлсээс ашиглахыг кулууддаа хэлал (нээлттэй чөлөөтэй, цэвэр) болгон, эдгээрийг хориглохыг хүсэгсдийг зэмлэсэн байдаг. Дараа нь хүмүүст ашиг тустай зүйлсийг хориглолгүй, зөвхөн аюултай зүйлсийг харам (маш их хор хөнөөлтэй, хориотой, бохир) болгосноо заан ингэж айлдав:

“Ингэж хэл: Раб минь ил далд хамаг муухай ба ёс суртахуунгүй үйлсийг, нүгэл ба шударга бус зүйлс хэмжээ хязгаараа давахыг... харам болгосон юм.” (А-раф, 33)

Нүгэл ба харамууд хүнийг эд ба сүнсний талаар хохиролд чирдэг хортой адил юм. Гэтэл шайтан ба нэфс (амь сүнс) тэдгээр муухай зүйлсийг чимэглэн, хүмүүст таатай байдлаар үзүүлнэ. Үүнд хууртагдсан хүмүүс ч эцэст

нь амьдралаа сүйтгэнэ. Угтаа хэлал зүйлс тоо хэмжээ болон үр ашгаараа илт давуу юм. Учир нь **“Зүйлсийн үндэс нь ибаах юм.”** Өөрөөр хэлбэл нэг юмны харам болох тухай баталгаат/ шашны/ баримт үгүй бол тэр нь хэлал юм. Ийм учраас харам буюу хориотой зүйлс нь гажилт гэмээр бага юм. Үүний хамт Ислам хорио бүрийн хууль ёсны үндсэнд өөр сонголтыг буюу илүү сайн ба цэврийг нь заасан байдаг. Гэтэл ямар учиртайг нь бүү мэд -хүн төрөлхтөн ийм олон хэлал зүйлийг орхин цөөхөн тоотой харамуудыг сонирхоно.

Хэрэгцээнүүд, хүлээгээгүй шаардлагууд, албадлагууд ба амьдралын аюул ослоос үүдэн зарим хорионуудыг хэлал гэж бодоход түр зуур ба хэрэгтэй чинээгээр зөвшөөрөл өгнө.⁹⁶ Гэтэл хэрэгцээ болон шаардлагыг тогтооход бие хүний бодлоос илүү шашны хууль ба бодит хэмжээг авах нь тодорхой юм.

Исламын тавьсан хорионуудын зорилго биеэр ба нийгмээр хүмүүсийг бүх төрлийн төөрөл ба буруугаас хамгаалах, энх тайван амьдрах ба Раббынхаа онгонд цэвэр шударгаар гарахыг нь батлах юм. Үүнээс үзвэл Исламын хорионууд түүнийг энэрлийн шашин гэдгийг батлах үр дүн юм.

Нөгөө талаас Ислам шашин нь итгэл үнэмшил, ёс суртахуун болон хуулийн хэргийг нэг нэгтэйгээ холбогдуулан бүтэн ба тэгшээр нэг дор илэрхийлсэн юм. Илэрхийлсэн итгэл

96. Хар. Бакара, 173; Майдэ, 3, 60; Эн-ам, 145; Нахл, 115

үнэмшил ба ёс суртахууны үндсийг заримдаа хуулийн шийдвэрээр дэмжсэн байдаг.

Исламын тогтоосон харамуудын бидний мэдсэн эсвэл мэдээгүй маш олон нууц учир ба хэрэг байдаг. Уг хорионуудыг дагах нь юуны өмнө боолын Раббынхаа өмнө чухал шалгалт өгөхтэй адил. Үүний хамт шашны хориог дагах нь, кулуудад эд болон сүнсний маш олон ашиг, давуу байдлыг олгоно. Аугаа Эрхийн хүмүүст уг талын энэрэл болон халамжид жишээ болгох хэдэн харам ба тэдний хохирлыг дурдах нь тохиромжтой байх болно:

1. Файз (Мөнгөний хүү)

Төлөөсгүй эд бараа олох үндсэн дээр орших файз/риба (мөнгө барааны хүү), гаднаа хүмүүст тусламж ба амар хялбар юм шиг харагдсан ч үнэндээ хэцүү нөхцөл байдалд буй хүмүүсийн аргагүй байдлыг мөлжихөөс өөр зүйл биш юм. Ийм учраас кулын эрхийн том нэгэн зөрчил юм. Файз нь шашны болон ёс суртахууны мэдрэмжийг сөнөөх ба эдийн засгийг дотроос нь мэрэх хорт хавдар бөгөөд баян нь бүр хүчтэй болохын, барлаг ядуу нь бүр бяцрахын учир шалтгаан нь байх болно. Ингээд нийгмийн давхарга гэх баян ядуугийн эрс тэс ялгаануудыг бий болгоно. Гэхдээ нэр алдартай эдийн засагчдын хэлснээр, эдийн засгийн талаар хамгийн сайн түвшний нийгэм нь, энфласён (мөнгөний ханшны уналт) ба хүүгийн харьцаагаа тэглэсэн нийгэм юм.

Түүнчлэн файз (хүү) нь зах зээлд хиймэл өсөлт үүсэх замыг нээж; бусдыг бодох, тусалцаа, эв-нэгдэл, хайр энэрэл ба халамж мэтийн ёс суртахууны мэдрэмжийг сулруулна; аминч байдал, зөвхөн өөрийнхөө ашгийг бодолтыг өдөөн мөнгө ба нэр хүнд олох шуналыг хөхүүлэх мэтийн олон аюулыг агуулдаг.

Файз (хүү) нь хүмүүсийг ажил хөдөлмөр хийж ашиг мөнгө олохоос холдуулна. Файзад дассан хүмүүс тариалан, хөдөө аж ахуй ба худалдаа мэтийн мөнгө олох гол арга замаас нь салгана. Үлдэгдэл мөнгөөрөө мөнгө олох сонголт үлдэх ба энэ нь үйлдвэрлэлийг бууруулах хор хөнөөлтэй нэгэн нөхцөл юм.

Файз нь том тулалдаан болон дуусашгүй дайсагналын шалтгаан болно. Гэрээ хэлэлцээрүүд хооронд, өстөн өшөөтөн болох шалтгаан болох талаас нь файзыг гүйцэх юу ч үгүй. Файзын хамгийн муу тал нь хүн түүнд донтогч болж өөрийгөө дахиад аварч чадахгүй байдалд орох юм.

Файзын туслалцаагаар мөнгөөрөө ядралгүй мөнгө олох нь зарим хүмүүст таалагдсан ч, уг байдал үнэндээ бие хүн болон нийгмийн эсрэг үйлдэл юм. Түүнчлэн удаан хугацаанд нийгмийн хөдөлмөр-хөрөнгийн харьцааг замбараагүй болгодог тул эцэст нь файз иддэг хүмүүсийн хувь тавилан эсрэгээр ч эргэдэг.

Кур’ан Судар нь Аллах ба Гэгээн Элч, файзтай оролдогсдод дайн зарласныг мэдүүлнэ.⁹⁷ Өөр нэгэн аят ингэж айлдана:

“Файз идэгсэд нь (булшнаасаа), шайтан дайрсан хүн шиг босно. (Бакара, 275)

Расулуллах ﷺ маань ч олсон мөнгөний хамгийн муухай нь файзаар олсон мөнгө болохыг мэдүүлэв.⁹⁸ Аллахын Элч ﷺ үммэтээ уг том нүглээс холдуулахын тулд, файз идсэнд, идүүлсэнд, файзтай үйлс хийсэн албанд ба ийм гэрээний гэрчийг хараасан, нүглийн үүднээс бүгдийн ижил түвшинд байгааг мэдүүлсэн байв.⁹⁹

Пайгамбар маань файзад тусламж үзүүлсэн хүн бүрийг хараасан нь, Ислам нийгэмд файзад ямар ч орон зай үгүйг, хэний ч түүнд ойртох хэрэггүйг хамгийн илээр ойлгуулсан бөгөөд муу муухайн бүх хаалгыг хаахын төлөө юм.

Файз нь шашин бүрт харам болгосон нэгэн нүгэл юм. Учир нь түүний аюул ил тод юм.

97. Бакара, 278-279. Расулуллах , Аллахын дайн зарласан өөр нэгэн сэдвийг ч дурдана. Тэр ч Аллахын андуудад өстнөөр хандах юм. (Бухарий, Рикак, 38) Эднээс гадна ямар ч хэдэр ба нүгэлтийг ийм ширүүнээр сүрдүүлээгүй юм.

98. Ибн-и Абий Шэубэ, VII, 106/34552; Вакидий, III, 1016; ; Ибн-и Кэсийр, *Бидае*, V, 13-14.

99. Мүслим, Мүсакат, 105-106. Мөн хар. Бухарий, Бүюү-, 24, 25, 113; Абу Давуд, Бүюү-, 4/3333; Тирмизий, Бүюү-, 2/1206; Ибн-и Мажэ, Тицарат, 58.

Аяатууд түүний Еврэйчүүдэд бас хориглосныг илэрхийлнэ.¹⁰⁰

Манай үед файзгүй эдийн засаг боломжгүй гэж бодох нь буруу юм. Файзгүй эдийн засаг мэдээж боломжтой. Үүнийг хэрэгжүүлж амжилтад хүрсэн хэд хэдэн нийгэм байдаг. Ислам файзыг маш хатуу хориглосон, үүний оронд түнш болон хөрөнгөө ажил хөдөлмөрөөр эргэлдүүлж өсгөхийг санал болгов. Учир нь ийм арга хэнд ч ашигтай юм. Үүний зэрэгцээ боломжоороо Аллахын төлөө зээл өгөхийг **(карз-и хасэн)** урамшуулсан ба хэцүү байдалд орсон хүнд өгсөн зээлийг садакагаас (хандив) илүү буянтайд тооцсон юм. Нөгөө талаас зекат ба садакаг ч тушааснаараа нийгэмд эдийн засгийн бүхэл тогтвортой байдлыг бий болгожээ.

2. Согтууруулах ба мансууруулах бодис

Согтууруулах ундаа болон мансууруулагч бодисууд хүний төрөлх зан араншинд бүрмөсөн харш-эсрэг хор хөнөөлтэй зүйлс юм. Хүн эрүүл ба оюун ухаан сэргэг байх хэрэгтэй. Ухаан балартсан, сул дорой залхуурсан байдал нь байж болохгүй зүйл юм. Хүн сэрүүн сэргэг байдлаа алдасны эцэст ердөө төөрөгдөлд ордог. Тэгэхээр согтууруулах, мансууруулах бодисыг байгалийнх юм шиг үзэн хэрэглэгчид төөрөгдөлд орохоос аргагүй.

100. Ниса, 160-161.

Согтууруулах ундаа нь хүний хувьд ч нийгмийн хувьд ч том эвдрэл сүйрлийн шалтгаан болдог. Архи уух нь оюун ухааны хүч чадалд аюул авчирна. Угтаа дэлхий болон ахиратад чиглэсэн хамаг үйл ажиллагаанууд зөвхөн оюун ухаанаар л хэрэгждэг. Оюун ухаанаа алдвал, хүн санаандгүй алдаанд автана. Яг спиртийн дотор нэгэн оч унангуут шууд шатахтай адил архинд орсон тархи болон зүрхний дотор муу муухайн галыг шатаах нь түүнтэй адил амар хялбар юм.

Архи, мөрийтэй тоглоомууд мэтийн хүнд биеийн ба сүнсний мансууралд хүргэдэг зүйлс, хүн төрөлхтний үүрд мөнхийн өстөн буй шайтаны гарт орох хамгийн нөлөөтэй зэвсгүүд юм. Хүн эдгээрээс хол байхгүй бол авралд багтах боломжгүй. Шайтан нь архи ба мөрийт тоглоомын аргаар хүмүүсийг хооронд нь өшөөтөн дайсан болгож, тэдний эв эсийг эвдэнэ. Тэднийг Аллахыг дурдах, мөргөл үйлчилгээнээс нь холдуулан ахиратыг ч мартуулна. **Мөрийд** хожигдсон тал нь хожих найдвараар дахин дахин тоглох шуналд автаж, эцэст нь бие хүн болон нийгмийн маш олон төрлийн зовлон бэрхшээл гарч илэрнэ. **Мэргэ** төлгө тавих аргаар, Аллахаас өөр хэний ч мэдэж эс чадах нууц хорвоогоос мэдээлэл өгч байна гэж хөөрхий хүмүүсийг хууран, хамгийн үнэтэй буян хишиг болох оюун ухааныг нь мунхруулан төөрөгдүүлнэ. Товчоор нь ийм муухай зуршлууд хүмүүсийн дэлхийг ч ахиратыг ч нураах болно. Тийм учраас хоёр ертөнцөд аврагдах ганц арга

зам, Аллахын хориглосон нүглүүдээс зугтах юм.
(Майдэ, 90-91)

Орос профессор **Рачински**, энэ сургаалын үгийг хэлэв:

“Шайтан шилний дотор хүлээж архинд орогсдын гарт буй бүх юмыг авна. Түүнчлэн тэдний нөмөрсөн сүүлийн цамц, тэвэртээ барьсан хүүхдийнх нь сүүлийн үмх хоолыг ч гэсэн шүүрнэ. Үүнээс гадна шилэн дэх шайтан өөртөө боол болгосон хүмүүс болон тэдний гэр бүлийн эрүүл мэнд, ариун явдал, хүн чанар, баяр баясгалан болон амар тайвныг ч татаж авна. Хүмүүсийн ажиллах хүсэл болон мэдрэмжийг нь эвдсэн шигээ, бүх төрлийн ашиг олох сонирхлыг нь үгүй хийнэ. Нэг удаа спирт архин бүтээгдэхүүний төлөө хэр их хөдөлмөрөөр хий дэмий баллан хохирсноо бодоорой. Ийм олон төрлийн архийг бэлтгэхийн тулд хэр их идээ, ундаа болон хөдөлмөрийг дэмий үрснийг сайн тооцоолоорой. Хэрэв хүмүүсийн спиртэн намаг руу бодолгүйгээр цацсан хэдэн тэрбум кило талх, чавга, инжир ба усан үзмийг бүгдийг нэг дор цуглуулсан бол дэлхий даяар өлсгөлөн эсвэл хоолны үнийн өсөлт гэх аюулууд хэзээ ч болохгүйсэн. Хүмүүс байтугай амьтдыг ч цадтал нь тэжээх янз бүрийн идээ оршин байхсан.

Спиртээс болж олон мянган үнэ цэнэтэй, шилмэл хүмүүсийн амьдрал хохирсон байдаг. Уг хүмүүс өөрийн үнэ цэнээ бүр алдсан юм. Архи спирт олон сая том хүний эрүүл мэндийг

эвдэв. Намагтай шал дээр бат том байшин барьж болдоггүй шиг мансууран согтсон үндэстний дотор ч тогтвортой байдал хангах ба тайван амьдрал байгуулах аргагүй. Иймээс засан хүмүүжүүлэх үйл ажиллагаанд юуны өмнө бүхэл улсыг ийм гашуун байдлаас сэргээн эхлэх ёстой юм.”¹⁰¹

Дэлхийн Эрүүл Мэндийн Байгууллага гучин улсыг хамарсан сүүлийн судалгааны илтгэлээр хүн амины хэрэгтний 85% (үүний зууны 60-70 нь гэр бүлийн дотор), хүчингийн хэргийн 50%, харгис танхайн 50%, эхнэрээ зодогсдын 70%, ажилгүй хүмүүсийн 60% ба сэтгэл мэдрэлийн өвчтний 40-50 хувь нь архинаас шалтгаалсныг тогтоожээ. Согтуурагчдаас төрсөн хүүхдүүдэд оюун ухааны гэмтэл 90 гаруй хувь, архичин эмэгтэйн хүүхэд эрэмдэг болох магадлал нь зууны 35% байх өндөр харьцаатай юм. Учир нь спирт эхийн умай дахь өсөх ба төрсний дараах хөгжлийг саатуулна; хүүхдэд оюун ухааны хомсдол, нурууны нам ба буруу хүмүүжлийн шалтгаан болно. Архинд автсан хүмүүсийн хүүхдүүд байнга хэрүүл маргаан ба хэрцгий догшин явдлаар дүүрэн гэр бүлийн дотор амьдардаг учир, тэдэнд сэтгэлийн гутрал болон замбараагүй байдал ихсэх магадлал маш өндөр байдаг. Тийм учраас уг хүүхдүүдийн ихэнх нь сургууль болон амьдралдаа амжилтгүй болдог.¹⁰²

101. Григорий Петров, *Идеал Багш*, Истанбул 2005, х. 48-52.

102. Муса Тосун, “Архи” зү., *ДИА*, XXI, 463.

Английн Засгийн Газрын албан ёсны илтгэлээс харвал, архи хэрэглэснээс болж илэрсэн зодоон, шархдалт, эмнэлгийн зардал ба үүнтэй төстэй байдлын Английн эсийн засагт хүргэсэн хохирол нь жилийн 20 тэрбум стэрлин (30 сая доллар) орчим болой.¹⁰³

Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Архи бүү уу, учир нь тэр хамаг муу болон шэррийн түлхүүр юм.” (Ибн-и Мажэ, Эшрибэ, 1)

“Олонтоо согтууруулдаг зүйлсийн бага нь ч харам юм.” (Абу Давуд, Эшрибэ, 5/3681; Тирмизий, Эшрибэ, 3/1865)

Иймээс **“Согтуурахгүй хэмжээгээр бага уувал зүгээр”** гэж хуурагдах ёсгүй. Хэмжээ нь нэлээд тодорхой: ямар нэгэн юмын их нь согтууруулах юм бол, түүний бага нь ч харам юм. Ислам нүгэл рүү явах замуудыг бүрэн хааж муухай явдлыг хамгийн сайхнаар саатуулахыг хүсдэг. Амьдралын туршлагад таардаггүй онолын шийдвэрийг тоодоггүй. Хоригийг болиулах санаагаар гүн далд учир тавин, эдгээрийг зөрөгсдөд ч хамгийн тохиромжтой ялыг өгнө. Ийм байдал нь манай шашин хүнд хэр их үнэ цэнэ өгснийг, хүнийг эцэсгүй халамж ба энэрлээр тэвэрснийг харуулна.

103. *The Guardian*, Saturday March 27, 2004, “Sobering thoughts about a claim”, Сэан КОУГАН.

3. Зина

Зина (*харам ба том нүгэлд тооцогдох никахгүй*(албан ёсоор гэр бүл болоогүй) үйлдэгдэх насан хүрэгчдийн харилцаа) нь бүр эртнээс хүний оюун ухаан, ёс суртахуун, хуулийн цэгцлэл болон тэнгэрлэг хамаг шашнуудын буруу ба муухай гэж үзэж байсан нэгэн харьцаа юм. Зина нь ураг холилдоход, гэр бүлийн тарахад, садан хамаатан, хөрш, найз нөхдийн харьцаа мэтийн холбоонуудын эвдрэн задарч нийгмийн сэтгэл ба ёс суртахууны үнэ цэнийн үндсэнээс нь хазайх шалтгаан болно. Зина нь хүнийг бие махбодийн хүслийн боолоо болгох ба нэр хүндийг нь газарт буулгана.

Биеэ үнэлэх нь эмэгтэйчүүдийн наймаа түгээмэл болох, эмэгтэйчүүдийн амьжиргаагаа үргэлжлүүлэх арга мэтээр хэрэглэх ба хүний наймаа дэлгэрэх шалтгаан болно. Эмэгтэй хүн ба эх болох хүндэтгэлээ алдана.

Нөгөө талаас зина эрүүл мэндийн үүднээс ч маш олон аюултай. Зинагийн намагт унасан хүмүүст тэмбүү, гонорэя мэтийн халдварт олон өвчин тусна. Манай үед анагаах ухааны эмчилгээ олж чадаагүй үхэлт өвчин ДОХ, ихэнхдээ зина аргаар тардаг юм.

Куллууддаа маш хайртай Аугаа Эрх нь тэдний ийм муухай байдалд унахыг хэзээ ч хүсэхгүй. Ийм учраас зина хийх нь байтугай, дөхөхийг ч хориглосон байдаг. Аяатууд ингэж айлдав:

“Биеэ үнэлэхийн (муухай ба тавьтаргүй зангийн) илд нь ч далд нь ч дөхүүзэй!” (Эн-ам, 151)

“Зинад битгий дөх, учир нь тэр муухай нэгэн ичгүүргүй байдал ба маш муу нэгэн зам юм.” (Исра, 32)

Өөрөөр хэлбэл зинад дөхөх ямар ч зам болон аргад ойртохгүй байх хэрэгтэй. Расулуллах ﷺ хэрэггүй харцны зүрхэнд ямар их аюултайг ингэж илэрхийлэв:

“Харам руу харах нь чөтгөрийн хортой сумны нэг юм. Хэн нэгэн Аллахаас айсны улмаас үүнийг боливол, Аллах түүний зүрхэнд нь халуун дулааныг мэдрүүлэх итгэл үнэмшил хайрлана.”
(Хаким, IV, 349/7875; Хэйсэмий, VIII, 63)

Иймд Ислам хамгийн эхэнд нь эрчүүд эмэгтэйчүүдийн биеэ, шашны тодорхойлсноор хувцаслахыг, бие биеэ өдөх хандлагаас татгалзахыг, үл таних эртэй хэн нэгэн эмэгтэй ганцаараа байхаас зайлсхийх, нийтийн дунд хэтэрхий задгай нүцгэн явахгүй байх нь анхан шатны арга хэмжээ юм. Хүмүүсийг өдөх төрлийн үг, харц болон дотно харьцааг нь зинад бэлтгэх хөдөлгөөн гэж буруушаах нь ийм учиртай юм. Ислам үүгээр зогсохгүй гэр бүл болон нийгэмд хүүхдүүдийг зөв сайхан хүмүүжүүлэх, гэрлэлтийн насыг онц шаардлагагүй бол оройтуулахгүй байх, гэрлэлтийг хялбаршуулах, нийгэмд шашин болон ёс суртахууны үнэ цэнийг хадгалах үүрэг хүлээлгэнэ.

Үүнээс үзвэл Исламын зорилго гэмт хэрэгтнийг яллах биш, нийгэмд гэмт хэргийн орчин бий болохыг саатуулан, хүмүүсийн аюулгүй ба энх тайвнаар амьдрахыг хангах юм. Ийм учраас Ислам түүхийн турш зинагийн ялтай маш ховор тааралдсан байдаг.

Нөгөө талаас Аугаа Эрх нь нүгэлтнүүдэд зарим гай зовлонг учруулах замаар тэдэнд сануулга болгодог нь бүр олон хохирол болон үүрд мөнхийн зовлонгоос хамгаалахыг хүссэнийх юм. Зина хийгчдэд ч зарим зовлонг илгээнэ. Расулуллах ﷺ үнийг ингэж мэдээлнэ:

“Нэгэн улс дотор зина болон биеэ үнэлэлт илэрч эцэст нь тэр улс уг гэмт хэргийг ил хийж эхлэхлээр, тэдний хооронд заавал тахал өвчин ба тэднээс өмнө хаана ямар ч газар харагдаагүй бусад өвчнүүд тархана.” (Ибн-и Мажэ, Фитэн, 22; Хаким, IV, 583/8623)

Дэлхийд ийм олон аюул хортой зина, ахиратад ч хүнийг гутааж айхтар зовлон руу чирнэ. Расулуллах ﷺ ингэж айлдана:

“Өнөө шөнө зүүдэнд минь хоёр хүн (Жэбрайл Микайл хоёр) ирээд намайг босгон «За явцгаая» гэгцгээв. Би тэднийг даган явав... Талхны үйлдвэр шиг нэгэн байранд очив. Тэнд юу хэлснийг ойлгох аргагүй орилоо, хашихираа холилдоод байсан. Дотор нүцгэн олон эрэгтэй эмэгтэй байсныг ухаарлаа. Доороос нь гал өсөх тутам орилоод, хашихираад байсан. Мэлэжүүдээс тэдний хэн гэдгийг асуулаа:

«—Зина хийсэн эрчүүд, эмэгтэйчүүд» гэгцээв. ” (Бухарий, Та-бийр, 48; Жэнайз, 93; Тирмизий, Рү-я, 10/2295)

Ливата (гомо), лэзбиенлэг (лесби) мэтийн адгийн муухай үйлс ч том нүгэлд тоологдсон юм. Эдгээр хэр их муухай бас аюултайг оюун ухаантай хэн ч ойлгоно.

Үүнээс гадна Ислам нь хүн алах, хараал увдис хийх, зина гүтгэлэг хийх, эцэг эхийгээ үл ойшоох, өнчний эд барааг идэх, дайсантай байлдаж байхдаа дайны талбайнаас зугтах, худал ярих, харгислах, урвах, хүмүүсийн араар тэдний дургүй зүйлийг ярих (гийбэт), гүтгэх, хулгайлах мэтийн хүн төрөлхтөнд олон талаараа хор хөнөөлтэй том нүглүүдийг ч хатуу хориглов.¹⁰⁴

Г. ИСЛАМД ОРЧИН, ЦЭВЭРЛЭГЭЭ ба УС

1. Орчин

Аугаа Эрх нь эргэн тойрон дахь хамаг юмсыг хүн төрөлхтний эрх ашгийн төлөө түгээн хайрласнаа мэдэгджээ. Эдгээрийн талархлыг ёсоор нь илэрхийлэхийн тулд эргэн тойрондоо ямар үүрэг хариуцлага хүлээхээ ухамсарлах хэрэгтэй. Орчноо хайр гамгүй хэрэглэн, сүйтгэх

104. Бухарий, Шэхадат, 10; Васая, 23; Мүслим, Бирр, 55, 56; Абу Давуд, Эдэб, 35/4875; Ахмэд, III, 154, 135. Дэлгэрэнгүй мэдээлэл хар. Др. Мурат Каяа, *Гэгээн Элчийн Маань Амьдралын Хэмжүүрүүд*, Истанбул 2007, х. 308-458.

нь хариу бидэн рүү хор хөнөөл болж эргэх юм. Аугаа Эрх ингэж айлдана:

“Аллахын тушаалыг эс тоогч хүмүүсийн хийдэг алдаанаас болж эх газар болон тэнгист эмх замбараагүй байдал илрэн тэнцвэр нь алдагдав. Зөв зам ба оновчтой байдалд буцаг гэж Аллах, хийсэн зарим муу үр дүнг нь тэдэнд амсуулна.” (Рүүм, 41)

Гэхдээ Аугаа Эрх өмнө нь: **“Тэнгэрийг Аллах өргөсөн ба тэнцвэрийг Тэрвээр тогтоов, хэрхэвч тэнцвэрийг бүү эвдэцгээ!”**¹⁰⁵ хэмээн тушаасан байв. Гэтэл хүн төрөлхтөн үүнийг тоогоогүй, тийм учраас аюулыг нь өөрсдөө дааж байна.

Мусульман нь сэтгэл дэх тайван сайхныг төрөлх зан чанартаа тусган хүмүүст, амьтдад, ургамалд, мөн түүнчлэн амьгүй зүйлсэд ч сайнаар хандана. Ямар ч оршигчийг хөндөхгүйдээ анхаарал тавина. Расулуллах ﷺ -ын маань дэргэдүүр нэгэн шарил өнгөрөв. Аллах Расул маань:

“Амар амгаланд хүрсэн эсвэл өөрөөсөө аврагдсан” хэмээн айлдав. Сахабийчууд:

“—Аллахын Элч ээ, *«Амар амгаланд хүрсэн эсвэл өөрөөсөө аврагдсан»* хэмээсэн тань ямар утгатай вэ?” гэж асууцгаав. Расулуллах ﷺ:

“Итгэсэн нэгэн кул нас барахдаа дэлхийн зовлон, асуудал төвгөөс салан амарч Аллахын

105. Рахман, 7-8.

рахмэтэд (энэрэлд) хүрнэ. Нүгэлт муу хэн нэгэн нас барсан бол хүмүүс, хот, ой мод болон амьтад түүний муугаас аврагдан амар тайванд хүрнэ” хэмээн айлдав. (Бухарий, Рикак, 42; Нэсай, Жэнайз, 48; Ахмад, V, 296, 302, 304)

Тэгэхлээр бидний амьгүй гэж бодсон оршигчдод ч ухамсар байдаг. Үүнийг гэрчлэх нэгэн өгүүлбэр энэ юм:

Абдуллах бин Мэс’үд ﷺ ингэж хэлэв:

“Нэгэн уул нөгөөгөө нэрээр нь дуудан:

«Хөөе хэн ээ, өнөөдөр чамд Аллах ﷻ Хазратыг дурдсан хэн нэгэн хүрэв үү?» гэж асууна. Хэрэв:

«—Тийм, ирсэн» гэвэл үүнд маш их баясна.

Уг явдлыг Ибн-и Мэсүүдээс дамжуулсан **Ави бин Абдуллах** үүнийг ч нэмнэ:

“—Уулс буруу худал үгсийг сонсоод буянт үгсийг сонсдоггүй юу?! Тэд буянтай сайхан үгсийг бүр анхааран сонсоно. Аят нь уулсын муу үгсийг сонсч буйг нь ингэж мэдээлэв:

«“**Рахман(Аллах) хүүхэдтэй боллоо**” гэгцгээв. Үнэхээр та, маш муухай нэг юм зохион гаргав. Үүнээс болж бараг тэнгэрүүд тэсрэн, газар хагаран, уулс нурж бутран газраар тарах байлаа! Тэд Рахманд хүүхэд олгосон гэж... Гэтэл хүүхэдтэй болох нь Рахманы алдарт зохихгүй. Тэнгэрүүд болон газарт буй хүн бүр гажилтгүйгээр боол болон Рахмандаа хүрэх

болно.” (Мэрьем, 88-93) (Бэйхакий, Шуаб, I, 453; Табэраний, Кэбийр, IX, 103)

Тэгэхлээр хүн хаана ч, ямар ч тохиолдолд зохимжгүй үг ба хөдөлгөөнөөс бүрмөсөн татгалзах ёстой. Бидний амьдарч буй хот, тосгон ба хөдөө хээр, ус, агаар байгалийн сайхныг бохирдуулах, хог новш хаях нь хүний нэр хүндэд зохимжгүй үйл юм. Энэ нь өөрийгөө ч бусдыг ч үл тоох гэсэн үг юм. Гэтэл мусульманчууд, бохирдуулсан газар бусдыг тухгүйтүүлэх ба байгалийн гоо сайхныг эвдрэх вий гэж санаа зовно; идсэн самрын яс, шил, лааз, цаас, боодлын үлдэгдэл мэтийн бохирдуулах зүйлсийг зам, гудамж, салхинд гарах газруудад үл хаях, хүмүүсийг мөн амьтдыг тавгүйтүүлэх үйлс хийхгүй байх нь итгэгч болох ба төгс хүн болохын нэгэн шаардлага гэж үзнэ. Учир нь Пайгамбар маань, хүмүүсийг зовоох, ирж буцагчдыг тавгүйтүүлэх нэгэн мөч, нэгэн өргөсийг ч тэндээс холдуулахыг, итгэл үнэмшлийн хэсэг гэж үзсэн¹⁰⁶, хүмүүсийг зовоогчдод Аллах дургүйг мэдээлсэн байдаг. **Муаз бин Энэс** ингэж ярина:

“Би Расулуллахын хамт нэгэн дайнд явсан байлаа. Цэрэг буух газрыг хавчин замыг хаав. Тэгэхлээр нь Нэбий нэгэн зарлагч илгээгээд цэргүүд дунд ингэж хашхируулав:

«Хэн нь нэг газрыг хавчин багасгаж эсвэл нэгэн замыг хааж (эсвэл нэгэн итгэгчид зовлон

106. Мүслим, Иман, 58.

хүргэвэл) түүний жихад (баатарлаг гавьяа) үгүй.»” (Абу Давуд, Жихад, 88/2629; Ахмад, III, 441)

Агуу Элч маань энд, шаардлагагүй үед газар орон, замыг хавчигдуулан нарийсгах ба ямар нэг замаар Аллахын кулуудад зовлон хүргэх нь хэр том алдаа гэдгийг зарлан, ингэж хандагсдыг буянаа алдахыг мэдүүлэв. Үүнээс үзвэл хамаагүй газар хог хаях, нулимах, машинаа тавих, хүмүүсийн өнгөрч зөрөх газар саад хийх, эд бараагаа орхих мэтийн янз бүрийн зовоох хөдөлгөөнөөс татгалзах хэрэгтэй. Расулуллах ﷺ өөр хадис-и шэрифүүдэд ингэж айлдав:

“...Зам дээр мөргөл үйлдэх болон тэнд бууж хонохоос татгалз! Учир нь тэр могой болон махчин адгуусны өнгөрөх газар юм. Зам дээр бие засахаас татгалз! Учир нь тийм үйлс хүнийг гэсгээлд автуулах бүдүүлэг байдал юм.” (Ахмад, III, 305; 381)

“Гэсгээлд автах гурван зүйлийг хийхээс татгалз: Булгийн эхэнд, замын дунд ба хүмүүс амрах сүүдэр газар бие бүү зас!” (Абу Давуд, Тахарэт, 14/26; Ибн-и Мажэ, Тахарэт, 21)

Пайгамбарын маань уг содон зааварчилгаанд зөвхөн хүнийг биш, байгалийн бүхэл цогцыг харан эв эсийг нь хадгалж, орчин ба зэрлэг амьтдыг ч гүн нарийн анхаарлаар хамгаалсан нь ил харагдана.

Мусульманчууд хүмүүсээс гадна **амьтдыг** ч үймүүлдэггүй, түүнчлэн тэднийг ч Аллах ﷻ

туурвисан гэж тэдгээрт тусалсан байдаг. Францын алдарт зохиолч **Монтайнь**: “Мусульман Түркчүүдийн амьтдад зориулан сан ба эмнэлэг” байгуулсныг мэдэгджээ. 17-р зуунд Османт гүрнээр аялсан Франц өмгөөлөгч **Гуэр**, Дамаскад өвдсөн муур нохой мэтийн амьтдыг анагаахад зориулсан нэгэн эмнэлэг байсныг дурдана. Энэ мэтчилэн сантай хамаатай **Проф. Др. Сибай** ч ийм мэдээлэл дамжуулна:

“Сангийн хуучин уламжлалд өвчтэй амьтдыг анагаах ба бэлчээх газар байдаг. Ногоон Талбай (одоогоор Дамаска хотын цэнгэлдэх хүрээлэнгээр хэрэглэдэг талбай), ажиллах хүчээ алдсанаар эздийн тэжээл ба халамжаар дутсан амьтдын бэлчин хооллох сан болгосон газар байв. Эдгээр амьтад үхэх хүртлээ тэнд байрлан бэлчдэг байв. Дамаскын Сангуудын хооронд муурны идэх унтах ба хэсэх газар ч байв. Өдөр бүр идэх юм олоход ямар ч бэрхшээлтэй тааралдахгүй олон зуун муур, энэ газарт данстай болсон шиг байв.”

Амьтдад төдий чинээ үнэ цэнэ өгсөн Ислам, мэдээж **ой мод** ба **ногоон орчинд** ч маш их үнэ цэнэ өгнө. Расулуллах ингэж айлдав:

“Кияамэт тэсэрч байсан ч та нараас хэн нэгэн суулгац барьсан бол, киямэт тэсрэхээс өмнө шууд түүнийг тарихыг хичээг!” (Ахмад, III, 191, 183)

Манай Пайгамбарын Асхабын алдартуудаас **Абу’д Дэрда** Дамаскад мод тарьж байв. Нэгэн түүн рүү дөхөн:

“–Чи Хз. Пайгамбарын нөхөр хэрнээ мод тарихад цагаа зарцуулж байна уу?” гэж шохоорхон асуув. **Абу’д Дэрда** Хазрат ч тэр хүнд ийм хариу өгөв:

“–Байз, миний тухай ийм яаралтай дүгнэлт бүү гарга! Би Расулуллахыг ﷺ ингэж айлдахыг сонслоо:

«Хэн нэгэн мод тариад тэр модны жимснээс нэгэн хүн эсвэл Аллахын туурвигсдаас ямар нэгэн оришгч идвэл, тэр нь тухайн модыг тарьсан хүнд буяны хандив нь байх болно.»” (Ахмад, VI, 444. Хар. Мүслим, Мусакат, 7)

Дахиад Расулуллах ﷺ ингэж айлдав:

“Хэн нэгэн сидрэ модыг (хэрэггүйгээр) огтолбол, Алах түүний толгойг тамд илгээнэ.” (Абу Давуд, Эдэб, 158-159/5239)

“Хөрсөн дээр ургасан хамгаалагчгүй ямар ч ургамал байдаггүй. Түүнийг хамгаалагч мэлэк далавчаараа хамгаалж хурааж автал нь үргэлжилнэ. Хэн уг ургамлыг гишгэнэ бяцалбал тэр мэлэк тухайн хүнийг хараана.” (Али эл-Муттакий, Кэнз, III, 905/9122)

Пайгамбар маань, **Маккагийн** хамт **Мадина** болон **Тайф** хотуудын тойргийг ч хэрэм болгон зарлаж тэнд мод огтлох, ногоон бүсийг сүйтгэх, амьтан агнахыг хориглож¹⁰⁷ ингэж айлдав:

107. Абу Давуд, Мэнастик, 96; М. Хамидуллах, *Исламын Пайгамбар*, Истанбул 2003, I, 500; а.млф., *эл-Вэсайк*, Бэйрут 1969, х. 236-238, 240; Али Рза Тэмэл, “Исламын Үзлээр Хүн ба Орчны Харьцаа”, *Хүн ба Байгаль Орчин*, х. 77.

“Аллахын Элчийн хамгаалалтад буй моддыг саваагаар цохих, огтлох зэргийн үйлдэл хийж болохгүй. Гэвч шаардлагатай үед амьтдад идүүлэх зорилгоор зөөлхөн найгуулан навчийг нь сэгсэрч болно.” (Абу Давуд, Хаж, 95-96/2039)

Мөн **Харисэгийн удмынхан** овог аймгийн бэлчээрийн тухай:

“Хэн эндээс нэг мод огтолбол, байранд нь заавал нэг мод тариг!” хэмээн айлдав.¹⁰⁸

Абу Ду‘шум эл-Жүхэний өвөөгөөсөө үүнийг дамжуулна:

“Расулуллах ﷺ, малдаа идүүлэх тулд гартаа барьсан саваагаар модны мөчир цохин навчийг нь унагаахыг хичээсэн нэгэн бадавий харав. Дэргэдэх хүмүүст:

«Тэр бадавийг надад авчирцаа, гэхдээ зөөлнөөр ханд, түүнийг битгий айлга!» хэмээв. Бадавийг хажууд нь ирэхэд:

«Аяа бадавий! Навчийг зөөлхөн аргаар сэгсрэн унагаа, битгий цохь!» хэмээн айлдав.

Бадавийн толгойн дээр унасан навчийг одоо ч хараад байх шиг байна.” (Ибнү-л Эсир, *Үсдү-л Габэ*, Бэйрут 1417, VI, 378)

Үүнээс үзвэл Аллахын Элч ﷺ завшаан бүртгээ байгаль орчныг хамгаалах ба сайжруулахыг

108. Бэлазурый, *Футууху-л Бүлдан*, Бэйрут 1987, х. 17; Ибрахим Жанан, *Ислам ба Орчний Эрүүл Мэнд*, Истанбул 1987, х. 59-60.

санал болгож, хамаг оршигчдыг хүндэтгэсэн, боловсрол сайтай нийгэм бий болгосон юм.

Анхны халиф **Хз. Абу Бэкирийн** дайнд явахаар бэлтгэл хийж байсан цэрэгтээ хандан хийсэн уг яриа, үүний гэрчийн нэг юм:

“Битгий урва, олз омгийн бараанд битгий урва, битгий харгисал, мүслээ (чих, хамар мэтийн эрхтнийг хэрчин зовоох) битгий хий, хүүхдүүд, настай болон эмэгтэйчүүдийг битгий ал! Хурма модыг үндсээр нь битгий огтол эсвэл битгий шатаа, жимстэй модыг битгий огтол, хонь, үхэр, тэмээг – идэхээс гадна – битгий төхөөр! Сум хийдэд хаагдан өөрийгөө үйлчилгээнд зорьсон хүмүүстэй тааралдан; тэдний үйлчилгээг битгий үймүүл...”¹⁰⁹

Мусульманчуудын ийм нарийн бодлыг гэрчилсэн **Комт дө Боньвал**, :

“Османтын гүрэнд, ган халуунд хатаахгүй гэж ашиггүй модыг ч өдөр бүр услуулахаар ажилчдад мөнгө өгдөг тухай, Түркчүүдээс үүнийг харах боломж бий” гэжээ.

2. Цэвэрлэгээ

Ислам эд бараа болон сэтгэлийн бүх төрлийн цэвэрлэгээг урамшуулан, үүнийг яаж хийхийг ч сургана. Кур’ан Судар:

109. Бэйхакий, *эс-Сүнэнү-л күбра*, IX, 85; Али эл-Мүттакий, *Кэнз*, но: 30268; Ибнү-л Эсир, *эл-Камил*, Бэйрут 1987, ii, 200.

“...Аллах өөрийгөө цэвэрлэгсдэд дуртай”
хэмээн айлдана. (Бакара, 222)

Расулуллах ч:

“Аллах цэвэр, цэвэрлэгээнд дуртай” хэмээн айлдана. (Тирмизий, Эдэб, 41/2799)

Хз. Пайгамбарын амьдралынхаа турш бүх төрлийн цэвэрлэгээнд хэт анхаарал тавьсан нь тодорхой харагдана. Жишээлбэл мэсжид болон айлд орохдоо, нийгмийн дунд гарахдаа цэвэр ба гоё хувцас өмсөх, сайхан үнэр түрхэх, сонгино, сармис мэтийн бусдыг үймүүлэх юм эс идэх зэрэгт хэтэрхий анхаарал тавьдагсан.

Ислам нь тахарэт (гадны цэвэрлэгээ), нэзафэт (сүнсний цэвэрлэгээ) болон нэзакэт (ээлдэг байх) үндсэн дээр байгуулсан нэгэн ёс авчрав. Пайгамбар маань *“Цэвэрлэгээ бол итгэл үнэмшлийн хагас нь юм”* хэмээн айлдав.¹¹⁰ Хадис ба фиких номууд нь голчлон цэвэрлэгээний бүлгээр эхэлдэг.

Манай шашны нэг үндсээр, бие болон орчны цэвэрлэгээ хийгээгүй тохиолдолд зарим мөргөл үйлчигээг үйлдсэн гэж үздэггүй. Жишээ нь ариун цэврийн өрөөний дүрэм журмыг ихээр чухалчилж, мусульманчуудын хувцсандаа бохир үсрүүлэхгүйгээр биеэ удаан засахыг тушаасан юм. Аллахын Элч .

110. Мүслим, Тахарэт 1.

“Хойд насны зовлонгийн ихэнх нь, биеэс гадагшлах хатуу шингэн бохироос мэдсээр байж болгоомжлохгүйгээс үүснэ”¹¹¹ хэмээн айлдан үммэтийнхээ энэ тухай нямбай хандахыг захисан юм.

Ислам нь өдөрт доод зах нь таван удаа гар, ам, хамар, нүүр, толгой, чих, хүзүү ба хөл шиг бохир ба микропт байнга хүрч өртөж байдаг эрхтнийг угаах ба цэвэр байлгахыг (абдэст) тушаав. Расулуллах ﷺ:

“Диваажингийн түлхүүр мөргөл, мөргөлийн түлхүүр бол цэвэрлэгээ юм” хэмээн айлдав.¹¹² Ингээд Ислам хүн бүрийн заавал хийх ёстой цэвэрлэгээг нэгэн мөргөл үйлчилгээ болгож, хүмүүсийг цэвэрлэгээ хийж байхдаа, мөн мөргөл хийхтэй адил баяртай болохыг баталсан юм.

Расулуллах ﷺ -ын онцлон дурдсан өөр нэгэн сэдэв бол амны цэвэрлэгээ юм. Үүний төлөө Аллахын Элч, тодорхой үед, ялангуяа абдэст авахын яг өмнө мисвак (сойз) хэрэглэхийг санал болгов.¹¹³ Мусульманчуудыг хоолны өмнө болон дараа нь гараа угааж цэвэр нямбай байдлаар хоолоо арвижуулахыг хүсэв.¹¹⁴

Нөгөө талаас байгалийн шаардлагаар сүннэт болох, умдагны үсийг хусах, хумсаа засах, сугаа

111. Ибн-и Мажэ, Тахарэт, 26.

112. Ахмад, III, 340.

113. Бухарий, Жума, 8; Тэмэнний, 9; Савм, 27; Мүслим, Тахарэт, 42.

114. Хар. Тирмизий, Эт-имэ, 39/1846.

цэвэрлэх, сахлаа тайран богиносгох ч Алладын Элчийн сургасан цэвэрлэгээ болон боловролын дүрэмд ордог.¹¹⁵

Алладын Элч хувцасныхаа цэвэрлэгээнд эцсийн байдлаар анхаарал тавьсан шигээ эмх цэгцээ ч ижил чухалчилдагсан. Үүнийг гэрчлэгсдээс нэгэн буй **Абу Курсафэ** ингэж ярина:

“Би, ээж ба нагац эгчтэйгээ Расулуллахад ам өгөхөөр түүний онгонд гарсан байв. Элчийн дэргэдээс салахдаа ээж ба нагац эгч надад:

«–Хүү минь, энэ хүнтэй төстэй хэнийг ч бид хэзээ ч хараагүй! Түүнээс гоё царайтай, цэвэр хувцастай, зөөлхөн яриатай өөр хэнийг ч мэдэхгүй. Бараг ариун амнаас нь гэрэл туяа цацарч байсан» гэгцгээв.” (Хэйсэмий, VIII, 279-280)

Пайгамбар маань нэг удаа Мэсжиддээ байхдаа дэргэд нь үс-сахалдаа баригдсан нэгэн хүн гарч ирэв. Хз. Пайгамбар гараараа түүнд үс сахлаа янзлахыг заав.¹¹⁶

Расулуллах хувцсандаа таагүй үнэр байхыг хүсдэггүйсэн. Нэгэн өдөр өмссөн хүрэмдээ хөлс ба ноосны үнэр мэдрэнгүүтээ тайлж гаргав. Үүнийг бидэнд мэдүүлсэн **Хз. Айша t**, Элчийн маань байнга сайхан үнэрт дуртай байсныг мэдээлэв.¹¹⁷ Нэг жишээнд:

115. Бухарий, Либас, 63-64.

116. *Муватта-*, Шаар, 7; Бэухакий, *Шуаб*, V, 225.

117. Абу Давуд, Либас, 19/4074.

“Аллахын Элч ﷺ шөнө сайхан үнэрээрээ танигддаг байв.” (Даримий, Мукаддимэ, 10)

Асхаб өөрсдийнхөө ажлаа өөрөө хийдэг хүмүүс байв. Тэд Жума мөргөлийн үе хүртэл ажлаа хийж, Жума цаг дөхөхөд ажлаа орхин мөргөлд очдог байв. Ийм учраас бие нь хүнд үнэртдэг байв. Тэгэхлээр нь Гэгээн Элч маань тэдэнд:

“Тав дахь өдөр угаацгаагтун!” хэмэн айлдав. (Бухарий, Жум-а 16, Бүю- 15; Мүслим, Жум-а 6)

Мусульманчууд нутаг орныхоо булан бүрт янз бүрийн байгууламж, усны суваг ба гоожуур бариулав. Цэвэрлэгээг нь дутуу дулимаггүй болгохын тулд хөдөө хүртэл бүх талд халуун усны байр хийцгээв. Мусульманчуудын гэр орон дээд зэргийн цэвэр байдаг. Гуталтайгаараа дотогш огт ордоггүй. Гэрийн дотор хаа ч мөргөл үйлдэхээр цэвэр байдаг. Гэртээ амьтан тэжээх гэсэн ойлголт байдаггүй. Түүнчлэн гэртээ шувуу ч оруулдаггүй. Алдаршсан эрдэмтэн сахабийчуудаас **Абдуллах бин Мэсүүд** ﷺ болон Исламын бусад суутнууд, гэрээ өдөр бүр шүүрдэхийг тушаадаг байв. Ийм учраас тэдний гэрт нэгэн үртэс олох ч аргагүй байв. (Ибн-и Абий Шэйбэ, V, 264/25921-2)

М.дө Тэвэнэ мусульман нийгмийн цэвэрлэгээ болон эелдэг байдлын тухай эдгээрийг хэлнэ:

“Түркчүүд эрүүл амьдардаг ба ховор өвддөг. Манай оронд бөөрний өвчин болон бусад олон аюултай өвчнүүдийн аль нь ч тэдэнд үгүй, нэрийг

нь ч мэддэггүй. Миний бодлоор Түркчүүдийн уг содон эрүүл мэндийн гол учир бол усанд их орж бас эрүүл хүнс идэж буй нь юм. Тэд нэлээд бага иддэг. Бас идсэн нь ч Христчүүдийнх шиг холимог зүйлс биш.”¹¹⁸

Расулуллах хүмүүсийн өнгөрч явсан зам, модны доор, хананы сүүдэр, ард иргэдийн амрахаар суусан газрыг бохирдуулахыг хатуу хориглов.¹¹⁹ **Абу Муса эл-Эш-арий**, Басрад захирагчаар очихдоо ингэж хэлэв:

“—Намайг та нар луу Умар бин Хаттаб илгээв. Би та нарт Раббын тань Судар ба Элчийн тань Сүннэтийг сурган замыг тань цэвэрлэнэ.” (Даримий, Мукаддимэ, 46/566; Ибн-и Абий Шэйбэ, V, 264/25923)

Расулуллах амьтдын арчилгаа ба цэвэрлэгээний талаар ч санал өгч, ялангуяа хонь ямааны хир ба тоосыг цэвэрлэхийг хүсдэг байв. (Хэусэмий, IV, 66-67)

Ислам, мөргөл залбирал хийх газрын цэвэрлэгээнд тусгай анхаарал үзүүлэв. **Жабир** ингэж ярина:

“...Нэг удаа Расулуллах энэ мэсжидэд бидэндээр айлчлав. Гартаа Ибнүү Таабгэж мэдсэн хурма модны навч барьж байв. **Мэсжидийн**

118. M. De Thevenot, *Relation d'un Vogaye Fait au Levant*, Парис, 1665, х. 58.

119. Абу Давуд, Тахарэт, 14/26; Ибн-и Мажэ, Тахарэт, 21; А - мад, I, 299; III, 305; 381; Хаким, I, 273/594.

кибла зүгт нэгэн шүлс харж, тэрийг барьсан навчаараа арчив... Дараа нь бидэн рүү эргэн:

«—Надад шафран өгцгөө!» гэв. Хорооллын **нэгэн залуубосч байдаг хурдаараа гэрлүүгээ гүйж** атгандаа шафрантай үнэр авчрав. Расулуллах тэрийг барьж аваад барьсан навчныхаа үзүүрт түрхэв. Дараа нь түүгээр шүлсний мөрийг арчив. Бидэнд мэсжиддээ шафрантай үнэр түрхэх заншил түүнээс үүссэн юм...” (Мүслим, Зүхд, 74; Мэсажид, 52; Бэухакий, *Күбра*, I, 255)

3. Ус

Орчныг тохилог сайхан болгох ба цэвэрлэгээ хийхэд хамгийн их шаардлагатай зүйл нь “ус” юм. Үүгээр ч үл барам амьдралын үргэлжлэл ч устай хамааралтай юм. Учир нь ус бол амь бөгөөд хамаг амьтдын үндэс билээ. Кур’ан Сударт:

“Аллах, амь бүрийг усаар туурвив” хэмээн айлдана. (Нүүр, 45; Энбия, 30)

Аугаа Эрх, боолуудаа хэрэглэг гэж усанд өөр өөр шинж хайрласан байдаг. Эдгээрээс зарим нь:

1) Усанд хамгийн ойр хольц хидроген сүлфүр (хүхэр) (H_2S) нь уснаас хоёр дахин хүнд боловч, өрөөний халуунд хийн байдалд шилждэг. Түүнчлэн муухай үнэртэй, хортой нэгэн хий юм. Тэгэхлээр нь Аллах Таала усыг хүнд зориулан тусгай бэлтгэв.

2) Усны хамгийн өтгөн байдал нь, адил төст химийн хольцын эсрэгээр хатуу буюу мөсөн байдал биш, +4 хэмийн шингэн байдал юм. Ингэхдээ тэнгис, нуур ба мөрөнд ус ёроолоос дээшээ биш гадаргаас доошоо хөлдөнө. Энэ нь ч усанд амьдардаг амьтдыг усан дээр бий болсон мөсөн давхаргад хөлдөхөөс хамгаална.

3) Усны хөлдөх ба буцлах цэгүүд ч органик амьд биеийн хувьд хамгийн тохиромжтой хэм юм.

4) Ус поларитийнхаа ачаар олон янзын органик ба инорганик эдийг амархан уусгах шинжтэй байдаг.¹²⁰

Кур'ан Судар “ус”ыг ихээр дурддаг. Бороо яаж бий болсныг, үүл бороо болон хувирах үе шатуудыг, бороог маш нарийн хэмжээгээр дэлхий дээр буулгаж түүгээр үхсэн шороог амилуулахыг, газар доорх усыг, усны гүйдлийг болон бохир усыг ариутгахыг дурдана.¹²¹ Эдгээрийн хүний хувьд хэр агуу буян хишиг болоход нь анхаарал татан бороонд **“рахмэт (энэрэл)”** гэсэн нэр өгнө.¹²²

Усны үнэ цэнийг хамгийн сайнаар ухаарсан мусульманчууд, өөрсдийгөө усаар дайлсан хүнд **“Ус шиг эрхэм бол!”** гэж ерөөнө. Ийм учраас усны ач тусыг чухалчилна. Ялангуяа Кабэгийн дэргэд хаж мөргөлчдөд ус болон чихэрт ундаагаар

120. Доц. Др. Шакир Кожабаш, *Кур-анд Туурвилын Тухай*, х. 157.

121. Нур, 4; Зухруф, 11; Зүмэр, 21; Вакиа, 68-70; Назият, 31; Фуркан, 48.

122. А-раф, 57; Шура, 28.

дайлахыг нэгэн том нэр хүнд болон чухал нэгэн үүрэг гэж тооцно. Пайгамбарын маань авга ах **Аббас** ﷺ Тайфад усан үзмийн талбайтай байсан. Исламаас өмнө ч дараа ч тэндээс хатсан үзэм тээвэрлэн, Зэмзэм усанд хийж хаж мөргөлчдийг дайлдаг байв. Түүний дараа хөвүүд ба ач нар нь ч бүгд ингэв.¹²³

Нэг удаа Расулуллах ﷺ Харэм-и Шариф дахь ус болон чихэрт ундаа дайлдаг сэбийлийн газар ирээд ундаа хүсэв. **Хз. Аббас** т, хүүдээ:

“—Фадл аа! Ээждээ очоод дэргэдэх (тусгай) ундаанаас Расулуллахад авчир!” гэв. Расулуллах маань:

“—(Үгүй) надад хүн бүр уудаг уг ундаанаас өг!” хэмээв. Хз. Аббас:

“—Аяа Расулуллах аа, эндэх ундаанд заримдаа хүмүүсийн гар хүрч байна” гэв. Расул маань:

“—Хүмүүс уусан яг тэр ундаанаас өг!” гэж айлдан Хз. Аббасын дайлсан ундаанаас уув. Тэгээд Расулуллах ﷺ Зэмзэмийн худаг дээр очив. Хз. Аббасын гэр бүл энд худгаас ус татан хажичуудыг дайлж байцгаав. Расулуллах ﷺ:

“—Аяа Абдулмутталибын удам, татацгаа! Та нар сайхан үйл хийж байна!” хэмээн магтав. Тэгээд Расулуллах ﷺ:

“—Хүмүүс ээ, (миний хийсэн нэгэн зүйлийг амьдралд хэрэгжүүлэхээр) довтлон та нарын эргэн

123. Ибн-и Хишам, IV, 32; Ибн-и Са-д, II, 137; Вакидий, II, 838

тойронд хөл хөдөлгөөн болохгүй бол, би ч гэсэн тэмээнээсээ бууж худгийн усыг тийш нь тавьж, та нар шиг ус татахсан” хэмээв. Энэ хооронд гараараа ариун мөрөө зааж байлаа. (Бухарий, Хаж, 75)

Расулуллах хүмүүст усаар дайлах эрдмийг ингэж тайлбарлав:

“Кияамэт өдөр Тамд орох болсон нэгэн Диваажинд орох нэгэнтэй тааралдан:

«Хүн гуай! Чи ус нэхээд би чамд нэг уухаар ус өгсөнсөн, санаж байна уу?» гэнэ (ингэхдээ шэфаат (нүглээ өршөөлгөн Диваажинд орох тусламж, өмгөөлөл) гуйна). Итгэгч хүн ч тэр хүнд шэфаат(өмгөөлөл) хийнэ. Өөр нэгэн, дахиад Диваажинд орох болсон нэгний дэргэд очоод:

«–Санаж байна уу; би чамд нэгэн өдөр абдэст авах ус өгсөнсөн?» гээд (шэфаат нэхнэ. Тэр ч санан) түүнд шэфаат хийнэ. Дахиад Тамынх болсон нэгэн, Диваажны нэгэнд:

«Хүн гуай! Намайг тийм тийм нэгэн ажилд илгээсэн өдрөө санаж байна уу? Би тэр өдөр чиний төлөө л явсансан,» гэнэ. Диваажных болсон нь түүнд шэфаат хийнэ. ” (Ибн-и Мажэ, Эдэб, 8)

Расулуллах уусан усны цэвэр ба амттай байхад анхааран, амтат устай худгийг илүүд үзэж¹²⁴ ус бохирдуулахыг хориглодог байв.¹²⁵

124. Ибн-и Хажэр, *Исабэ*, III, 615.

125. Бухарий, Вүдүү-, 68.

Тэр чигээр нь Ислам, абдэст авах ус цэвэр болохыг шаардан, амт, өнгө ба үнэр нь өөрчлөгдсөн усыг уух ба хэрэглэхийг хүсэхгүй.

Ус нь тийм чухал тул бид түүнд сайнаар хандахыг шаардана. Японы эрдэмтэн **Др. Масару Эмото** хөлдсөн усны болрын бүтэц дээр нэгэн судалгаа хийж, нямбай, гоо сайхан зургаалжин бүтцээс бүрдсэн эдгээр болрууд хүний гар хүрээгүй байгалийн булгийн усанд, хүнийг гайхуулах чинээ эмх цэгцтэй сайхан бүтэцтэй буйг анзаарчээ. Хоёр саванд уг уснаас авч сорил хийжээ. Дээр нь хайр, халамж, залбирал ба талархлын үгс шивнэсэн нэгдүгээр савтай усны болрууд байгалийн содон сайхнаа хамгаалсан; гэтэл дээр нь хараал агуулсан “чөтгөр” мэтийн муу үгс хэлсэн усны болрууд нь тарсан бөгөөд гоо сайхны хамаг шинжээ алдан, бүтэц нь эвдсэнийг харав. Тус сорилд ус нь, хөгжмийн таатай ая болон үймүүлэх муухай цохилтод ч тус тус өөр хариу өгөв.¹²⁶ Үүн шиг сорил чанасан будаа ба цэцэг дээр ч хийгээд, өөрт нь сайхнаар хандсан тал нь гоо сайхнаа хамгаалж байхад, нөгөө тал нь өмхийрч өнгөрөв.

Др. Эмото: “Сайн сайхныг бодон, усанд сайнаар хандах нь хүний биед ямар нөлөөтэй байдаг вэ?” гэсэн асуултад ийм хариу өгөв:

“Энэ миний 7,5 жилийн судалгаа. Тэр хугацаанд хорт хавдар болон түүнтэй төстэй

126. Сафвэт Сэних, “Su Kristallerinin Sırrı”, *Sızıntı*, Aralık 2002, дугаар 287; М. Акиф Дэниз, *İlk Adım*, Şubat, 2003

өвчнүүдэд сайн сайхан болон халамж шивнэсэн уснаас уулгавал, өвчнийг анагаахад эерэг нөлөө үзүүлсэн.”¹²⁷

Үүнээс үзвэл бид нар хамаг хүн төрөлхтөн, амьтад, байлгаль орчин, товчоор хэлбэл хамаг дэлхийг хайрлан бүх зүйлд сайхнаар хандах хэрэгтэй.

Энд дурдах хэрэгтэй өөр нэгэн сэдэв-байгаль орчин болон усыг хэмнэх бодол юм. Аугаа Эрх ингэж айлдав:

“Идэцгээ, ууцгаа харин битгий үрэлгэн байцгаа!” (А-раф, 31)

“Үрэлгэн цамаанууд нь чөтгөрийн анд нөхөд юм.” (Исра, 27)

“...Битгий үрээд бай; учир нь Аллах үрэн таран хийгчдэд дургүй.” (Эн-ам, 141)

Расулуллах ﷺ ч ингэж айлдав:

“Зөв зарцуулаад хангалттай идэцгээ, ууцгаа, өмсөцгөө, садака (хандив) өгцгөө.” (Бухарий, Либас, 1; Ибн-и Мажэ, Либас, 23)

Ялангуяа усыг яасан ч асгаж үрэх ёсгүй. Расулуллах ﷺ асхабаасаа Хз. Са’д дээр очсон байв. Са’д мөргөл үйлдэхийн тулд абдэст авч, усыг элбэгээр хэрэглэж байв. Пайгамбар маань:

127. Ипэк Дуркал, “Allahın 99 Adıyla Oluşan Kristalleri Gösteriyor”, *SABAH, GÜNAYDIN XABCPA/IT*, 2009.03. 28; <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/03/28/gnu/haber,E64927875AE84F09B4896D9955C9BE15.html>

“–Юунд ингэж их зарцуулаа вэ?” хэмээв.
Са’д:

“–Абдэстэд бас үрэлгэн байх гэж бий юү?”
гэв. Алладын Элч ﷺ:

“–Тийм, урсч буй мөрөн дээр байсан ч гэсэн!”
хэмээв. (Ибн-и Мажэ, Тахарэт, 48)

Аллахад үйлчлэхийн төлөө абдэст авахдаа
ч усыг зөв хямгатай зарцуулахыг тушаасан бол,
бусад тохиолдолд зарцуулахыг огт зөвшөөрөхгүй
нь тод байх ёстой.

ГУРАВ ДУГААР БҮЛЭГ КУР'АН СУДАР

1. Буусан ба бичигдсэн нь

Кур'ан Судар нь хамгийн сүүлд буусан тэнгэрлэг судар юм. Аллах Таала түүнийг бөөнөөр биш, олон янзын далд учир шалтгаанаас болж хэсэг хэсгээр буулгасан байв. Уг байдал хүмүүст маш олон тус ашиг ба маш том боломжуудыг олгов.

Расул маань вахий буух тусам аяатуудыг мартахгүйн хүслээр яаран, Жибрийл-и Эминий (Итгэмжтэй) хамт уншихыг хүсдэг байв. Тэгэхлээр нь уг аяатууд буув:

“Чамд вахий хүргэх ажил бүтэхээс өмнө Кур'аныг уншихад битгий яар! «Раб минь! Ухааныг минь ихэсгэ» гэ!” (Таха, 114)

“(Расул минь!) түүнийг (вахийг) хурдан авахын тулд хэлээ битгий хөдөлгө! Андашгүй нь түүнийг хураах (чиний зүрхэнд суулгах) болон түүнийг хамгаалах нь бидний үүрэг юм. Тэгэхлээр, биднийг түүнийг уншихад чи уншлагыг нь дагаад бай!” (Киямэ, 16-18)

Үүнээс хойш Жибрийл Эмин ирэхэд Хүндэт Расул маань дуугаа хурааж; Жибрийл

тэнгэрлэг вахийг бүрэн хүргэж дуусахлаар нь, Хз. Пайгамбар ﷺ ирсэн аяатуудыг бүтнээр нь цээжлэн, яг сурснаараа уншдаг байв. Энэ нь Кур'ан Судар гайхамшиг гэдгийг үзүүлэх баримтын нэг юм.

Пайгамбар маань маш олон вахийн бичээчтэй байв. Тэдний тоо 65д хүрч байв. Кур'анаас нэгэн хэсэг ирэхлээр нь Пайгамбар маань бичээчдээс завтайг нь дуудан вахийг бичүүлдэг байв.¹²⁸ Тэд ч буусан аяатуудыг тэр үеийн бичгийн хэрэгсэл дээр бичдэг байв. Бичих ажил дууссаны дараа Расулуллах ﷺ бичээчдийнхээ бичсэнийг уншуулан, дутуу юм байвал засуулдаг байв. Дараа нь бичээч нь вахийг хүмүүст мэдүүлдэг байв.¹²⁹ Тэгээд Расулуллах ﷺ ч буусан аяатуудыг эхлээд эрэгтэй, дараа нь эмэгтэй сахабийдчуудад уншдаг байв.¹³⁰ Мусульманчууд ч ирсэн вахийг цээжлэн, зарим нь ч бичээд хажуудаа хадгалдаг байв.

Хэсэг хэсгээр буусан аят болон сурануудыг Кур'аны аль хэсэгт нь оруулахыг Аугаа Эрх мэдүүлэн Жибрайл эдгээрийг Аллахын Элчид тайлбарлан зааж, Элч маань ч бичээчдээрээ бичүүлдэг байв.¹³¹

128. Проф. Др. М. М. эл-А-замин, *Кур'аны Түүх*, х. 106-107.

129. Хар. Бухарий, *Фэдайлү-л Кур'ан*, 4; Тирмизий, *Мэнакиб*, 74/3954; Ахмад, V, 184; Хэйсэмий, I, 152.

130. Ибн-и Исхак, *Сийрэт*, х. 128.

131. Бухарий, *Тэфсир*, 2/45; Абу Давуд, *Салат*, 120-121/786; Тирмизий, *Тэфсир*, 9/3086; Ахмад, IV, 218; Али эл-Мүттэкий, *ИЙ*, 16/2960. Аяатуудыг янзлахтай хамаатай хар. Мэхмэт Файк Йылмаз, *Аят болон Сурануудын Хоорондох Харьцаа*, Анкара 2005, х. 100-102.

Үүнийг огт бүү мартагтун; анх буусан аяатуудын сэдэв ердөө хүмүүнлэгийн ухааныг танилцуулахад нэгэн хэрэглүүр болсон “үзэг” болон түүний “**бичсэн мөрүүд**”ийг магтахад зориулсан, бичсэн мэдлэг мэдээллүүд гэсэн утга илэрхийлсэн “**Китаб**” гэсэн үгийг олон удаа давтсан юм.¹³² Аллахын Элчийн Кур’аныг бичигт буулган хөдлөшгүйгээр хадгалах талаар нямбай хичээсэн хөдөлмөрийн нэгэн энэ юм.

Кур’аныг бичих үйл асхабын дунд маш их тархсан байв. Хүн бүр энэ үйлсэд чадах чинээгээрээ мэрийж байв. Бичиг мэддэггүй нь ч ихэнхдээ бичгийн хэрэгсэлтэй мэсжидэд очоод, сайн дурын бичээч хийж байв.¹³³ Ийм учраас Пайгамбар маань, андуурах шалтгааныг үгүй болгохоор эхэн үедээ Кур’ан хадис хоёрыг нэг дор бичихийг хориглов.¹³⁴

Өөрөөр хэлбэл аяатууд, Ислам үүссэн үеэс эхлэн, мусульманчууд Курайшийн харгислал доор дарагдсан болон дөнгөж соёлжиж буй нийгэм байхад нь бичигт буун хадгалагдсан байв. **Абэсэ** сурагийн 11-16-р аят нь Кур’аны эхний хэдэн жилд бэлэн байсан маш олон бичмэл

132. Алак, 1-5; Калэм, 1; Бакара, 2; Зухруф, 2; Духан, 2.

133. Хар. Бэйхакий, *эс Сүнэнү-л Күбра*, VI, 6.

134. Проф. Др. М. М. эл-А-зами, *Кур’аны Түүх*, х. 107-108.

Расулуллах ﷺ Кур’аны вахий ба өөрийнхөө үгс буй хадисуудыг ялгахад маш их анхааран, “Энэ Аллагаас ирсэн вахий”, “Энэ миний өөрийнх бодол” хэмээн тайлбарладаг байв. Заримдаа ч асхаб нь; “Энэ бодол таных уу, эсвэл тэнгэрлэг вахий юу?” гэж асуудагсан. (Хар. М. Хамидуллах, *Кур’ан-ы Кэриймийн Түүх*, х. 15-18)

хуудсыг (хуулбар) дурдана. **Ибн-и Аббас** ﷺ ч Маккад буусан аяатуудыг шууд тэнд хадгалсныг хэлсэн байдаг.¹³⁵ Жишээлбэл эхний жилүүдэд **Хз. Умар** ﷺ Кур'аныг бичсэн нэгэн хуудас уншсаны дараа л итгэн үнэмшсэн юм.¹³⁶ Рафи бин Малик ﷺ **Акабагийн Бэй'атад** (Акабагийн гэрээ: Арабын олон орноос хүмүүс Акаба гэсэн даваан дээр Пайгамбартай уулзан, түүний шашныг таньж, түүний тушаалд орохоо амласан тангараг) оролцсонд, Расулуллах ﷺ тэр үе хүртэл бичсэн хамаг аят болон сурагаас бүрдсэн нэгэн Кур'аныг түүнд гардуулж өгөв. Рафи Мадинад буцахдаа өөрийнхөө хороололд баригдсан буюу Исламын анхны сүм хэмээн алдаршсан мэсжидэд цугларсан мусульманчуудад уг аят болон сурануудыг уншдаг байв. Юсуф Сура(бүлэг)г ч Мадинад анх Рафи авчирсан аж.¹³⁷

Кур'анд бууж буй аят болон суранууд анхны өдрөөс эхлэн фарз болон нафила үйлдсэн мөргөлд, ялангуяа урт удаан үйлдсэн тэхэжжүдэд (шөнийн мөргөл) дуутай эсвэл дуугүйгээр өдөр шөнө уншигддаг байлаа. Асхабын хооронд маш том унших-бичих болон Кур'аныг сурч цээжлэх үйл ажиллагаа эхлэв. Тэгэхээр нь Расулын маань хичээснээр маш олон хүн Кур'аныг эхнээс

135. Ибн-и Дурэус, *Фэдайлу-л Кур-ан*, х. 33.

136. Ибн-и Хишам, I, 369-371.

137. Хар. Ибн-и Хажэр, *Исабэ*, но: 2546 [Рафи- бин Малик зү.]; Ибн-и Кэсийр, *эл-Бидае*, III, 152; Ибнү-л Эсийр, *Үсдү-л Габэ*, II, 157; Кэттаний, *Тэратиб*, Бэйрут, I, 44; А-зами, *д.б.*, х. 106; Хамидуллах, *д.б.*, х. 44.

дуустал нь цээжилсэн ба бичсэн байдаг. Уг сайхан үйл хэрэг манай үе хүртэл үргэлжилсээр байна.

Рамазан сард Алладын Элч ﷺ ба **Жэбрайл** Кур'аныг бие биедээ уншдаг байв. Хамгийн сүүлийн жил үүнийг хоёр удаа хийцгээв.¹³⁸ **Ибн-и Мэс'үүд** ингэж хэлнэ:

“Расулуллах ﷺ ба Жэбрайл бие биедээ Кур'ан уншиж дуусахад би ч Алладын Элчид уншдаг байсан бөгөөд Элч маань миний уншлагын маш сайхан байсныг хэлж байв.” (Табэрий, I, 28; Ахмад, I, 405)

Жэбрайлын хамт хийсэн сүүлийн уншлагын араас Алладын Элч ﷺ, **Зэйд бин Сабит** ба **Үбэй бин Ка'б** Кур'аныг харилцан бие биедээ уншив. Мөн Алладын Элч ﷺ Үбэйд хоёр дахин уншив.¹³⁹ Уг заншил манай үед ирсэн бөгөөд яг тэдний хийсэн шиг амьд хэвээрээ юм.

Расулуллах ﷺ өөрт нь вахий болгосон аят ба сурануудыг зарим **Жума** (Тав дахь өдрийн) **хутбад** (сургаалын яриа) уншдагсан. Хэсэг сахабий зарим сурануудыг уг хутбануудаас сонсч цээжилснээ илэрхийлэв. (Мүслим, Жума, 49-52)

Гэгээн Элчийн маань амьдралыг судалбал, түүний завшаан бүртээ Кур'ан уншсаныг харж болно. Хүмүүст Исламыг тайлбарлаж, асхабтайгаа ярьж байхдаа Кур'анаас уншдаг,

138. Бухарий, Бэд-ү-л Халк, 6; Фэдайлү-л Кур-ан, 7; Савм, 7.

139. *Мукаддимэтан*, хэв. А. Жэффэру, х. 74, 227; Тахир эл-Жэзайрий, *эт-Тибян*, х. 26.

ямар нэгэн асуудлыг тайлбарлаж байхдаа тухайн аяатуудыг уншдаг, шөнийн мөргөл үйлчилгээндээ Кур’ан уншдаг, өдөр бүр маш нямбайгаар Кур’ан Судрын долооны нэг хэсгийг унших хэвшилтэй байв.¹⁴⁰ Асхаб нь ч тэгдэг байв: Мадинад ирсэн Сакийф аймгийнхны бүрэлдэхүүнд байсан **Эвс бин Хузайфа** ﷺ ингэж ярина:

“Расулуллах ﷺ нэгэн шөнө мөргөлийн дараа удаан хугацаагаар бидний дэргэд ирсэнгүй.

«—Аяа Расулаллах! Та яагаад бидний дэргэд оройтож ирээ вэ?» гэж асуулаа. Пайгамбар ﷺ маань:

«—Өдөр бүр Кур’анаас нэгэн хизб уншихыг өөртөө үүрэг болгосон. Үүнийг хийлгүй ирэхийг хүсээгүй юм» хэмээн айлдав. Өглөө болоход бид асхабаас нь; «Та Кур’аныг яаж хизблэн (хэсэглэн) уншиж байгаа вэ?» гэж асуулаа. Тэд:

«—Бид анхны гурван сураг нэгэн хизб, дараах таван сураг хоёр дахь нэгэн хизб, дараад нь долоон, есөн, арван нэг ба арван гурван сураг нийлүүлж аль нэгийг нэгэн хизб болгоно. Хамгийн сүүлдээ ч Каф Сурагаас дуустал нь богино сурануудыг нэгэн хизб болгон Кур’ан Судрыг (долоон өдөрт) уншина» гэцгээв.” (Ахмад, IV, 9; Ибн-и Мажэ, Салат, 178)

Дахиад Гэгээн Элч маань ﷺ:

140. Хар. Мүслим, Мүсафирийн, 142; Ахмад, IV, 9; Ибн-и Мажэ, Салат, 178; Ибн-и Хишам, I, 381.

“Хэн нь шөнөдөө хизбээ эсвэл хизбийнхээ хэсгийг уншилгүй унтвал, үүнийг өглөөний мөргөл ба үдшийн мөргөлийн хооронд бүтээг! Ингэвэл, шөнө уншсан шигээ ижилхэн буянд хүрнэ” хэмээн айлдав. (Мүслим, Мүсафирийн, 142)

Киндэ аймгийн төлөөлөгчид хижрий тооллын (Мадинад нүүсний дараах сарны тоолол) 10 дахь жилд жар эсвэл наяулаа ирж, Мэсжидэд суугаа Пайгамбарын маань онгонд гарав. Расулуллах ﷺ:

“Аллах намайг үнэн шашинаар пайгамбар болгож илгээсэн ба надад бас Судар буулгасан. Түүнд худал урдаас нь ч хойноос нь ч дөхөж чадахгүй!” хэмээн айлдав. Киндэгийн төлөөлөгчид:

“Бидэнд түүнээс жаахан уншиж сонсгоно уу?!” гэцгээв. Расулуллах ﷺ Саффат сурагийн гарчгаас доош уншиж эхлэв:

“Эгнээгээр цувран зогсогсдоор, цугларч давхигсдаар, зикир уншигчдаар би тангараг өргөмүй, та нарын бурхан цорын ганц юм. Тэрвээр тэнгэрүүд, газар, уг хоёрын хоорондох бүхний Раб, бас дорнодуудын Раб ч мөн.”
(Саффат, 1-5)

Аллахын Элч ﷺ уг аяатуудыг уншаад дуугүй болов. Огт хөдлөлгүй зогссон ба нүд нь нулимстай, нулимс нь сахал дундуур нь урсч эхлэв. Киндэчүүд:

“–Бид чамайг уйлахыг харж байна!? Эсвэл чамайг илгээсэн Тэрвээрээс айсан тулдаа үйлж байна уу?” гэцгээв. Пайгамбар маань:

“–Намайг айлгасан нь, Аллах намайг сэлмийн ир шиг нарийн ба хурц буй шулуухан нэгэн зам дээр илгээсэн бөгөөд, хэрэв би түүнээс жаахан хазайвал сүйрнэ!” гэсний дараа:

“Үнэхээр бид хүсвэл чамд вахий болгосноо үгүй болгоно; тэгээд тийм байхад ч бидний эсрэг ямар ч туслагч буюу хамгаалагч олж эс чадна”¹⁴¹ аяатыг уншив. Тэгэхлээр нь Киндэ төлөөлөгчид мусульман болцгоов. (Хар. Ибн-и Хишам, IV, 254; Абу Нуайм, *Дэлаил*, I, 237-238; Халэбий, III, 260)

Абу Талха ﷺ нэгэн өдөр Гэгээн Элчийн маань дэргэд хүрэхэд, түүнийг зогсоогоороо Асхаб-ы Суффад Кур’ан сургаж байхыг харав. Аллахын Элч ﷺ өлссөнөөсөө бөхийсөн нуруугаа цэх болгох тулд хэвлийдээ чулуу уясан байв. Эрхэм Расул маань болон түүний асхабын үйл хэрэг нь Аллахын судрыг ойлгох ба сурах, тэдний хүсэл бол Кур’аныг дахин дахин унших ба сонсох байв. (Абу Нуайм, *Хилье*, I, 342)

Расулуллах ﷺ, асхабаасаа заримдаа өөрт нь Кур’ан уншихыг гуйн, санаанд нь хүрэхгүй байж магад гэсэн бодлоор уншихаас татгалзагсдад:

“–Би Кур’аныг бусдаас сонсох ч дуртай” хэмээн айлддаг байв. (Бухарий, Тэфсийр, 4/9; Мүслим, Мүсафирийн, 247)

141. Ибра, 86.

Асхаб дотор Кур'аныг шөнө бүр эхнээс дуустал нь уншдаг хүмүүс байв.¹⁴² **Усман бин Абдуррахман** ингэж ярина:

“Нэгэн өдөр: «Өнөө шөнө Ибрахимын Онгонд мөргөл үйлдэж өнгөрөөнө» гэж зорилт тавиад мөргөлийн дараа Онгонд мөргөх эхэллээ. Намайг мөргөл үйлдэхэд хэн нэгэн гараа мөр дээр минь тавив. Мөргөлөө дуусган ёсолсны дараа харвал, тэр **Хз. Усман** аж. Хз. Усман Фатихагаас эхлэн Кур'аныг дуустал уншин мөргөлөө бүтээв. Тэгээд мэнд өгч ёслон гутлаа авч явав.” (Абу Нуайм, *Хилье*, I, 56)

2. Хадгалсан нь ба ном болгосон нь

Пайгамбар маань өөд болж вахий бүхэл болохлоор, олонхүн Кур'аныг бүтнээр цээжилснээ мөргөлдөө уншдаг байв. Гэтэл Аллахын Элчийн сүүлийн мөч хүртэл вахий үргэлжилсэн тул Кур'аны суранууд бичсэн хуудаснуудыг хавтсанд хурааж ном болгож амжаагүй билээ. **Хз. Абу Бэкир т, Зэйд бин Сабит** тэргүүтэй нэгэн хамт олон бий болгож Кур'аныг бичсэн хуудаснуудыг ном болгон хавтсанд нэгтгэв. Уг бүлгэм маш хатуу, эцсийн итгэмжтэй ба баталгаатай ажиллах аргатай байв. Эдгээрээс нэг нь ийм байв: **Хз. Билал** Мадинагийн гудамжаар явж зарлал гаргав. Аят бичсэн хуудас бүхий хүн бүр,

142. Тирмизи, Кираат, 11/2946; Хэйсэмий, IX, 94; Ибн Са-д, III, 76; Абу Нуайм, *Хилье*, I, 57; Ахмад, *эз-Зүхд*, х. 127; Али эл-Мүттэкий, XIII, 31/36168-70.

эдгээрийг шууд Пайгамбарын маань заасан анхны гар бичмэл гэдгийг гэрчлэх хоёр хүний хамт мэсжидэд авчрах хэрэгтэйг ярив. Бүлгэм угаасаа хүмүүсийн цээжлэн мэдсэн Кур'аныг хоёр гэрчийн хамт авчирсан бичмэл хуудастай харьцуулан, Кур'аныг эхнээс дуустал бүтнээр нь дахин бичицгээв. Уг бүлгэм хүмүүст байсан Кур'аны бичмэл аяатуудыг цуглуулаагүй байсан ч угаасаа бүхэл Кур'аныг цээжээрээ мэддэг байв. Уг аргаар зөвхөн шалгасан бөгөөд Кур'аны талаар ямар ч алдаа мадаггүйг баталцгаав.

Хз. Усманы ﷺ үед дахин **Зэйд бин Сабит** ﷺ тэргүүтэй нэгэн хамт олон Кур'аны эх хувийг бүрдүүлэв. Өөр нэгэн ойлголтоор үзвэл Хз. Усман, Зэйд бин Сабитын толгойлсон арван хоёр хүний хамт Кур'аныг дахин нэгтгэв. Үүнийг Хз. Абу Бэкирийн ﷺ үед нийлүүлсэн Мухаф(эх хувь)-тай харьцуулан хооронд нь ямар ч ялгаа байхгүйг үзэв. Энэ нь Кур'ан бүр эхнээсээ тэнгэрлэг нэгэн хамгаалалт дор буй бөгөөд хоёр эрин үед Кур'аныг нийлүүлэхэд хэрэглэсэн аргын баталгаатай байсныг үзүүлнэ.¹⁴³

Кураныг хавтсанд оруулан ном болгосон зөвлөл бүлгэмийн олшруулсан хувиудыг тодорхой төвүүдэд илгээв.¹⁴⁴ **Кур'аны эдгээр хувиудын**

143. Проф. Др. М. М. эл-А-зами, *Кур-аны Түүх*, х. 131-135.

144. Кур'аны уг хувь эсвэл тэдний хэсгээс бидэнд хүрч ирсэн зарим нь байдаг. Жишээлбэл **Ташкэнт, Истанбул Топкапы Ордон ба Истанбул Түрк Ислам Бүтээлийн Музей** дэх хувиуд Хз. Усманы нийлүүлсэн эсвэл тэднээс

хамт, түүнийг хүмүүст зөв аргаар ба уншлагын ялгаагаар нь сургах эрдэмтэн сахабийчуудыг ч илгээв. Ингээд Кур'аныг Пайгамбарын маань үед яаж буусан яг тэр байдлаар бүр үсэг үсгээр нь бусад хүмүүст сургаж, энэ талаар маш нямбай ханддаг байв. Хэн нэгний бичсэн зүйлсээс бие дааж Кур'ан сурахыг зөвшөөрөлгүй, бичгийн хамт заавал мэдлэгтэй нэгэн багшийн амнаас сурахыг шаарддаг байв. Энэ талаар Кур'аныг үсэг үсгээр нь яаж унших хэрэгтэйг сургах **Тэжвид** хэмээн нэгэн шинжлэх ухааны салбар байгуулсан нь үүнийг зөвхөн нэгэн багшийн тайлбартайгаар л сурч болдог. **“Кур'аныг фэм-и мухсин”** буюу шууд амнаас сурах заншил эхний өдрөөс нь манай цаг үе хүртэл яг тэр чигээр нь үргэлжилсээр байдаг.

Убайдуллах бин Абдуллах, Хз. Усманы үед бэлтгэсэн хувиудаас Мадина Мусхаф(хувь)-ыг Мэсжид-и Нэбэвий буюу Пайгамбарын

хуулж авсан хувиуд юм. (Захид эл-Кэвсэрий, *Макалат*, х. 12-13; Салахаддин эл-Мүнэжжид, *Дирасат фий тарихи-л Хатти-л Арабий*, х. 50-55) Хз. Усманы харьяат арьсан дээр ажиллуулсан, үнэлэшгүй нэгэн Кур'ан Судрын 28 хуудасны хэсэг нь, Османт **Султан Абдүлмэцид** хааны ач ба Энэтхэгийн Хаударабадын Низам асан **Бэрэкэт Шахаар Коня Хотын Мэвлана музейд байршуулав.** Мэвлана Музейн дарга **Эрдоган Эрол**, Хз. Усманы харьяат Кур'аны хэсгээс нэгэн Топкапы Ордонд толилуулагдаж буй бөгөөд ариун дурсгалаар тоологдсныг, түүхийн мэргэжилтний түүний бусад хэсгийн ч Орос ба Энэтхэгт буйг нь мэдүүлснийг илэрхийлэв. (www.Haber7.com, [2006.11.27, 10:14]) Үүний бусад жишээний төлөө хар. Проф. Др. М. Хамидуллах, *Кур-ан Судрын Түүх*, х. 87; А-зами, *д.б.*, х. 114, 138, 153-157, 179.

Мэсжидэд хадгалсан бөгөөд өглөө бүр чуулганд уншсаныг мэдээлнэ.¹⁴⁵

Хз. Усман ﷺ Мусхафыг нэгэн хувь болгон нийлүүлж бүтээхлээрээ хүмүүст түүнийг бичихийг тушаасан, өөрөөр хэлбэл хувийн хэрэглээнд өөрийнхөө хувийг бичихийг урамшуулав.¹⁴⁶ Учир нь, өмнө нь хүмүүс Кур'аныг бүтнээр нь бичээгүй, зөвхөн зарим сура болон аяатуудыг нь бичих магадлалтай байв. Вахий буух нь дуусч хамаг аяат ба суранууд зөвлөл комиссийн зүгээс хоёр хавтсан дунд нэгтгэгдсэн ба цээжилсэн хэдэн мянган асхабын зөвшөөрлийг авсны дараа хүмүүс Кур'аныг санаа амар бүтнээр нь хувилж авах боломжтой болжээ.

Жишээ нь Хз. Айша , хамжлагат **Абу Юнусаас** өөртөө нэгэн Мусхаф бичихийг хүссэн, тэр ч бичсэн юм. (Мүслим, Мэсжид, 207; Абу Давуд, Салат, 5/410; *Муватта-*, Салатү-л Жэмаа, 25)

Хз. Умарын чөлөөлсөн **Амр бин Рафий-** ﷺ ч, **Пайгамбар** ﷺ -ын маань эхнэрүүд амьд байсан үед Мусхаф бичдэг байв. Түүнчлэн Хз. Хафсагийн ﷺ төлөө ч нэгэн Мусхаф бичжээ. (*Муватта-*, Салатү-л Жэмаа, 26; Хэйсэмий, VI, 320; VII, 154)

Кур'аныг хамгийн жижиг алдаанаас ч хамгаалахын тулд бусад арга хэмжээ ч авав. **Хажжаж нь** Асим бин эл-Жахдэрий, Нэжие бин

145. Ибн-и Шэббэ, *Тариху-л Мадина*, х. 7; Ибн-и Кутайба, *Тэвилү мүшкили-л Кур'ан*, х. 51.

146. Ибн-и Шэббэ, *д.б.*, х. 1002.

Румх ба Али бин Асмаг, хүмүүсийн уншихаар хуулж авсан хувийн Мусхафуудыг хянан, алдаатайг нь устгахаар томилов. Эд нар бас ийм мусхафын эзнийг анхааралгүй байснаас жаран дирхэм торгууль төлөхөөр шийтгэх байв.¹⁴⁷

Ийм зөвлөл төлөөлөгчид аль ч цаг үед бэлэн байлаа. Жишээ нь Түркэд **“Мусхаф болон Шашны Бүтээл Хянах Зөвлөл”** гэсэн нэртэй шинжлэх ухааны албан ёсны нэгэн байгуулага байдаг бөгөөд түүний анхны үүрэг нь Кур’анд бичлэгийн алдаа гарахыг үл зөвшөөрөх юм. Ийм учраас эрин бүрт олон зуун хяфзын цээжилсэн ба хэдэн сая дармал болон бичмэл хувь буй Кур’аны нэгэн үсэг гэсэн ч өөрчлөгдөх магадлал үгүй. Зарим Мусхафт хэвлэлийн алдаа байсан ч, үүнийг шууд засах нь андашгүй.¹⁴⁸

Исламын уламжлалд Кур’аны багш болохын тулд сайн боловсорсон нэгэн мэргэжилтэн эсвэл хэдэн мэргэжилтний өмнө өргөмжлөл авахыг шаардана. Ийнхүү шавь Кур’аныг ёсоор нь сурсан

147. Ибн-и Кутайба, *д.б.*, х. 51.

148. Өөр нэгэн сэдэв ч ийм юм: Кур’ан Судрын өөрийнх нэгэн **рәсм-и хат** буюу бичиг арга байдаг. Үүнийг **“Хатт-ы Усманий (Усманы Бичиг)”** ба **“Хатты Истилахий (Зассан Бичиг)”** гэдэг. Олон эрдэмтдийн илэрхийлснээр үг бичиг нь тэвкийфий юм; өөрөөр хэлбэл Расулын маань сургаал болон тэмдэг дээр байгуулсан юм. Зарим үгс дүрэм бусаар бичсэн нь нэгэн нууц учиртай байдаг. (Үүнд, Араб хэлний зүйг дараа нь Кур’анаас гарган тогтсоныг мартахгүй байх хэрэгтэй.) Энэ үүднээс **“Илмү Рәсми-л Кур’ан”** гэсэн нэгэн шинжлэх ухаан ч эхлүүлсэн байдаг. (Өмөр Насухи Билмэн, *Тэфсирийн Том Түүх*, Истанбул 1973, I, 27)

эсэхийг ч, мөн Кур'аны гардсан хувь зөв байх эсэхийг ч шалгана. Уг арга манай үе хүртэл мөн үргэлжилсээр байдаг. Кур'ан сургалтын төгсгөлд багш нь шавьдаа нэгэн өргөмжлөл өгөөд, үүнд өөрийн багш нар болон тэдний багш нарын нэрийг сурвалжлан Хз. Пайгамбар хүртэл дурдана. Дараа нь шавийнхаа Кур'ан Судрыг багш нарынхаа заасан шиг зөв ба бүтнээр нь сурсныг батална.¹⁴⁹

Эндээс үзэхэд Кур'ан Судар нь бичээд унших болон багш нарын өмнө амаар сурч цээжлэх гэсэн хамгийн баталгаат аргаар өнөөдрийг хүртэл хадгалагдсаар байдаг.¹⁵⁰ Өөрөөр хэлбэл Кур'аныг хадгалахад **бичиг, цээжлэх** хавсарсан гурав дахь нэгэн арга байдаг:

Сайн боловсорсон бөгөөд өргөмжлөл авсан багшаар хичээл заалгах...

3. Асхаб Кирамын Кур'ан Сурах ба Сургах Хөдөлгөөн

Мусульманчууд түүхийн турш Кур'аны сургаалыг ихээр чухалчилсан байдаг. Учир нь Аллах ба Элч нь хүмүүсийг хамтран цугларч

149. Проф. Др. М. Хамидуллах, *Кур'ан Судрын Түүх*, х. 87, 53-56.

150. Энэ тухай Ислам эрдэмтдийн хэрэглэсэн аргууд хэр бат буйг харахад уг бүтээлд хандаж болно: **Проф. Др. М. М. эл-А-зани**, *The History of the Qur'anic Text from Revelation to Compilation: A Comparative Study with the Old and New Testaments*, Лэйсэстэр: ИБ Islamic Academy, 2003 (*Кур'аны Түүх: Хуучин ба Шинэ Гэрээслэлтэй Зүйрлэсэн Судалгаа*, Истанбул 2006); **Проф. Др. М. Хамидуллах**, *Кур'ан Судрын Түүх*, Истанбул 2000 (*Le Saint Coran* орц хэсэг).

Кур'ан Судрыг уншин ойлгоход урамшуулдаг байв.¹⁵¹

Пайгамбар маань Кур'аныг сайн мэдэгсдийг хаа ч үнэлж, тэдэнд байнга давуу талыг өгдөг байв. Имам, захирал болон дарга мэтийн нийгэмтэй хамаатай удирдлагын албатан томилох эсвэл шэхидүүдийг (шашны дайнд өөд бологсод) оршуулж байхдаа алийг нь өмнө оршуулах хэрэгтэйг асуувал, Кур'аныг сайн мэдэгсдийг илүүд үзсэн байдаг.¹⁵² Тэбүк Дайнд явахад Нэжжарчуудын тугийг Умара бин Хазмад өгөв. Дараа нь **Зэйд бин Сабитыг** харахлаараа тугийг Умарагаас авч түүнд өгөв. Умара :

“–Расулаллах аа! Надад уурлав уу?” гэж асуухлаар нь Пайгамбар :

“–Үгүй! Үнэхээр уурлаагүй! Гэхдээ та нар ч Кур'аныг илүүд үзэцгээ! Зэйд Кур'аныг чамаас илүү цээжилсэн. Хамрыг нь огтолсон хар арьстан боол байсан ч Кур'аныг илүү цээжилснийг бусдаас илүүд үзнэ!” хэмээн айлдав. Эвс ба Хазраж аймгуудад ч тугаа Кур'аныг илүү цээжилсэн хүмүүст бариулахыг тушаав. (Вакидий, ИЙЫ, 1003)

Расулуллах **Вэда Хаж** буюу салах хаж мөргөлийн үеэр:

-
151. Фатир, 29; Сад, 29; Таха, 124-126; Бухарий, Фэдайлү-л Кур'ан, 21; Мүслим, Зикир, 38; Ибн-и Мажэ, Мукаддимэ, 17.
152. Мүслим, Мэсажид, 290, Мүсафирийн, 269; Тирмизий, Фэдайлү-л Кур'ан, 2/2876; Нэсайи, Жэнайз, 86, 87, 90, 91; Ахмад, IV, 218; Хэйсэмий, VII, 161; Ибн-и Хишам, IV, 185; Ибн-и Са-д, V, 508.

“—Хүн төрөлхтөн өө! Шинжлэх ухаан танаас авагдах буюу үгүй болохоос өмнө түүнээс хувиа авцгаа!” хэмээн айлдав... Нэгэн бадавий ингэж асуув:

“—Аллахын Элч ээ! Шинжлэх ухаан биднээс яаж авагдах вэ? **Бидний гарт Мусхафын хувиуд байгаа, түүний хамаг агуулгыг сурцгаасан, эмэгтэйчүүддээ, хүүхдүүддээ, үйлчлэгчиддээ ч сургасан...**” (Ахмад, V, 266; Хэйсэмий, I, 200. Зү. Тирмизий, Илим 5/2653)

Ярианы уг хэсэг нь бидэнд асхаб кирамын Кур’ан Судрыг бичих, сурах болон сургах үйл ажиллагааны зэргийг заадаг. Үүнийг дараах үг ч дэмжинэ:

“Сахабагаас нэгэн гэртээ ороход эхнэр нь түүнээс шууд ийм хоёр юмыг асуудаг байв: 1) Өнөөдөр Кур’анаас хэдэн аят буув? 2) Аллахын Элчийн хадисаас хэдийг цээжилсэн бэ?” (Абдулхамид Кэшк, *Фий рихаби-т тэфсир*, I, 26)

Асхаб-и Суффад багшаар томилогдсон **Убада бин Самит** ﷺ хүмүүст Кур’ан ба бичиг сургаснаа илэрхийлнэ. Тэр болон бусад сахабичууд гаднаас ирсэн хүмүүсийг гэртээ зочин болгож тэднийг дайлж, Кур’ан сургадаг байв.¹⁵³

Үбэй бин Ка’б ﷺ ч Мадина хотод ирсэн хамт олонд Кур’ан ба фиких сургадаг байв. (Ибн-и Са-д, I, 316-317, 345; Вакидий, III, 968-969)

153. Хар. Абу Давуд, Бүюү, 36/3416; Ибн-и Мажэ, Тижарат, 8; Ахмад, B, 315, 324; Ибнү-л Эсир, *Үсдү-л Габэ*, III, 160.

Расулуллах ﷺ Халид бин Вэлидийг нэгэн дайнд илгээв. Халид ﷺ тэндээс Аллахын Элчид бичсэн захидалдаа Бэни-л Харис аймгийг Исламд урьсан ба тэднийг байлдалгүй Исламд орсныг мэдүүлсний дараа ингэж хэлнэ:

“Би тэдний хооронд сууж байна, тэдэнд Аллахын тушаасан зүйлсийг хэлж, хориглосноос нь татгалзуулж байна. Аллахын Элчийн захидлыг иртэл тэдэнд Исламын үндэс ба Пайгамбар ﷺ -ын маань Сүннэтийг л сургана.” (Проф. Др. Мухаммад Хамидуллах, *эл-Вэсайку-с сиясиуе*, х. 131)

Пайгамбар маань өөрт нь хүрч ирээд саяхан мусульман болсон хамт олны гишүүдийн Мадинад түр сууж байгаад Кур'ан болон шашны үндсүүдийг сурах ба өөрөө амьдралдаа хэрхэн хэрэгжүүлж Исламыг сайн ойлгохыг хүсдэг байв. Жишээлбэл Абдулкайсын хамт олон ирэхэд Энсараас тэднийг зочин болгох ба дайлахыг гуйв. Энэ хооронд хэрэгтэй шашны мэдлэгийг сургах ба мөргөлд хэрэгтэй сурануудыг цээжлүүлэхийг ч сануулав. Өглөө ирэхлээр нь мэнд эрэн, тэднээс Энсарын харилцаанд таатай байгаа эсэхийг асуув. Тэд ч таатай байснаа илэрхийлэв. Дараа нь Пайгамбар маань хамт олныг, шашныг бүр сайн сурч чадна гэж асхабын гэрт хэд хэдээр тараав. Энэ арга илүү үр дүнтэй болов. Асхабын хичээсэн ба Абдулкайсчуудын сурах хүслээр төгс таатай болсон Пайгамбар ﷺ маань тэдэнтэй нэг нэгээр нь сонирхон цээжилсэн Тахийятыг, Фатиха

болон бусад суранууд ба сурсан сүннэтийг өөрөө шалгав. (Ахмад, III, 432)

Үүнээс үзвэл Расулуллах ﷺ өөртөө ирсэн овогуудтай маш дотно харилцаж байв. Буцахад ч тэднээс, энд сурсан юмаа нутагтаа ч сургахыг гуйдаг байв.¹⁵⁴ Ижил сонирхлоор ганцаараа ирэгсдэд ч хүчинтэй байв. Жишээ нь **Үмэйр бин Вэхб** Мадинад ирж мусульман болоход Расулуллах ﷺ асхабдаа:

“Дүүдээ шашныг нь сайхан ойлгуулаарай! Өөрт нь Кур’ан уншиж сургаарай!..” хэмээн айлдав. (Ибн-и Хишам, II, 306-309; Вакидий, I, 125-128; Хэйсэмий, VIII, 284-286)

Өдөр шөнөгүй Мэсжидэд байсан Асхаб-и Суффа, нэг талаас ухаан сурч, нөгөө талаар байнга ажиллан шавь ба багш боловсруулж байв.

Пайгамбар маань ба халифууд нь Исламд нэгдсэн өөр өөр төвүүдэд маш олон эрдэмтэй сахабийг багш болгож илгээв. Тэд хүмүүст Кур’ан болон сүннэтийг сургаж байв.¹⁵⁵ Жишээлбэл **Мус’аб бин Үмзур** ﷺ Мадинад багшаар томилогдохдоо хүмүүст Исламыг ярин, завшаан бүрт Кур’ан уншиж байв.¹⁵⁶ Дамаскад илгээсэн **Абу’д Дэрда** ﷺ тэнд маш удаан насалж, маш алдаршсан нэгэн ухааны төв байгуулав. Түүний хяналт доорх шавь нарын тоо 1600 давж байв.

154. Нэсай, Эзан, 8; Абу Давуд, Рамазан, 9.

155. Даримий, Сүнэн, I, 135 (хэр. Дахман); Ибн-и Са-д, VI, 3.

156. Ибн-и Хишам, II, 43-46; Абу Нуайм, Дэлайлү-н нүбүввэ, I, 307; Хэйсэмий, VI, 41; Зэхэбий, Сиер, I, 182.

Шавь нараа арван хэсэгт хувааж, аль нэгэнд нь боловсруулсан багш нараас нэгийг томилсон ба тэдний дэвшлийг ээлжээр хянав. Уг анхны шатыг давагсад шууд түүнээс хичээл авч байв. Ингээд дээд шатны шавь нар Абу-д Дэрдатай суралцах болон доод түвшний шавь нарт нь багшлах эрхтэй болж байв.¹⁵⁷ Ижил аргыг бусад сахабийчууд өөр газарт ч явуулав.¹⁵⁸

Хз. Умар т, **Езит бин Абдуллахыг** төвөөс хол амьдарч буй бадавйчуудад Кур'ан сургахаар илгээв. **Абу Суфяныг** ч бадавй аймгуудаар явж сурах түвшнийг нь тогтоох хянагчаар томилов. Тэр түүнчлэн Мадинад хүүхдүүдэд Кур'ан сургахаар **гурван сахабийг** томилон сарын 15 дирхэм цалин өгөв. Идэрчүүдийн ч хамт хүн бүрт, амраас нь хамгийн багадаа таван аят сургахыг тушаав.¹⁵⁹

Нэг удаа **Хз. Али** т, Күүфэ Мэсжидээс дуу гарсныг сонсохлоороо юу буйг асуув. Түүнд:

“—Зарим хүмүүс Кур'ан сурч уншиж байна” гэв. Хз. Али:

“—Тэдэнд ямар баяртай сайхан хэрэг вэ ! Эд нар Расулуллахын санаанд хамгийн энхрий хүмүүс байлаа” гэв. (Хэйсэмий, VII, 162)

Табийнээс (асхабын дараах үеийнхэн) **Абу Надра** ингэж хэлнэ: “Пайгамбарын маань асхабууд нэг дор цугларвал шинжлэх ухаан

157. Зэхэбий, *Сиеру а-лами-н нүбэла*, II, 344-346.

158. Бэлазурый, *Энсаб*, I, 110; Хаким, I, 220.

159. Проф. Др. М. М. эл-А-зами, *Кур'аны Түүх*, х. 127.

(хадисууд) ярилцдаг ба Кур’анаас нэгэн сура уншдаг байв.”¹⁶⁰

Мүжахид (хижрий тооллын 20-103), **Ибн-и Абий Лзулагийн** зөвхөн Кур’анаас бүрдсэн ба хүмүүс уншихын тулд ирдэг нэгэн номын сан байгуулсныг мэдүүлнэ.¹⁶¹

Ибн-и Мэс’үүд тийн тэр үг энэ талаар маш учиртай:

“Өөрөөс нь өөр бурхан үгүй Аллахад тангараг өргөмүй, надад Алладын судраас хаана буусныг нь мэдээгүй ямар ч сура байхгүй. Дахиад Алладын судраас намайг хэний тухай буусныг мэдээгүй ямар ч аят үгүй. Хэн нэгнийг Алладын судрыг надаас сайн мэдсэнийг сонсоод, тэмээгээр түүнд хүрэх боломжтой байвал, зогсолгүй шууд замд гарна.”¹⁶² (Бухарий, Фэдайлу-л Кур’ан, 8)

160. Хатийб эл-Багдадий, *эл-Факийх вэ-л мүтэфаких*, Бэйрут 1395, II, 126.

161. Ибн-и Са-д, IV, 253; Ибн-и Абий Давуд, *Мэсахиф*, х. 151.

162. Мусулманчууд Кур’аныг хамгийн зөв аргаар сурч цээжлэхдээ үзүүлсэн анхаарлын ижлийг Расулуллах ﷺ-ын маань хадийсуудад ч үзүүлэв. Үүнийг батлах хэдэн жишээ ийм байна:

Абу Эюуб эл-Энсарий ﷺ мэдсэн нэгэн хадийсны тухай эргэлзэв. Тэр хадийсийг Элчээс маань сонсогсдоос зөвхөн Үкбэ бин Амир ﷺ амьд байв. Абу Эюуб Хазрат тэмээн дээр Мадинагаас хөдөлж уул, цөл даваад Египтэд хүрэв. Хэ. Үкбэтэй уулзахдаа анх тэр хадийсийг асуув. Хэ. Үкбэ ч хадийсийг ярив. Абу Эюуб ﷺ “Боллоо” гээд шууд тэмээгээ унаж буцав. (Хаким, *Марифэту үлүүми-л Хадийс*, х. 7-8; Ибн-и Абди-л Бэрр, *Илим*, х. 123)

Жабир бин Абдуллах в, Абдуллах бин Үнэусээс ганцхан хадийс асуухаар яг нэгэн сарын зам алхав. Нэг удаа Мадинагаас Дамаскад, нөгөөд нь Египтэд очив. (Хар.

Өөр нэгэн чухал зүйл асхаб кирам нь Кур'аны сургалтыг маш их хүндэтгэн хийдэг байв. **Абдуллах бин Мэс'үүд** нэгэн аят уншуулан (сурган):

“—Энэ аят- дээр нь Нар мандсан эсвэл дэлхий даяар буй бүх юмаас илүү буянтай” гэдэг байв. Дараа нь уг үгээ Кур'аны аят бүрийн төлөө дахидаг байв. (Хэйсэмий, VII, 166)

4. Кур'ан судрын гайхамшиг

Аугаа Эрх кулуудаа авралд хүргэхийн тулд тэдэнд оюун ухаан, бодол санааны чадал мэтийн зарим давуу тал хайрласан, үүнээс гадна тэдний дундаас нь тусгай туурвисан сайхан хүмүүсийг

Бухарий, Илим, 19; Хаким, *Марифэт*, х. 8-9; Ибн-и Абди-л Бэрт, *Илим*, х. 127)

Табийний анхдагчдаас **Эбү-л Алие** ингэж хэлэв:

“Бид Басрад байхад Расулуллахын асхабаас ирсэн зарим үгс дуулж байв. Үүнд сэтгэл ханахгүй, шууд унаан дээрээ гарч Мадина ирээд хадийсийг шууд асхабын амнаас сонсч байв.” (Даримий, Мукаддимэ, 47/570; Хатиб эл-Багдадий, *эл-Кифае фий илми-р ривае*, Бэйрут 1988, х, 402-403)

Сайд бин Мүсэйеб ч ингэж хэлэв:

“Би зөвхөн нэгэн хадийс сурахаар өдөр шөнөгүй урт зам явж байлаа.” (Ибн-и Кэсир, *эл-Бидае*, IX, 106)

Умар бин Абдилазиз, Мадинагийн захирал Абу Бэкир бин Хазмад ингэж бичив:

“Хар, Пайгамбарын маань хадийс юу байсан ч бич! Учир нь би ухааны алга болж, эрдэмтдийг алдахаас айна. Пайгамбарын маань хадийсаас бусдыг битгий зөвшөөр! Эрдэмтэд ухааныг тарааг, ухааны тулд (бүгдэд нээлттэй газруудад) хүрээ бий болгог, тэгээд мэдээгүй хүмүүс ингэж сураг! Учир нь ухаан нууц байвал алга болно.” (Бухарий, Илим, 34)

пайгамбараар томилсон байдаг. Пайгамбарууд үйл хэргийнхээ зөв болон үгсийнхээ үнэн буйг батлахаар гайхамшгууд үзүүлнэ. Пайгамбар бүр нь цаг үеийнхээ байдлын дагуу олон гайхамшиг үзүүлэв. Хз. Есүсийн үеэр хамгийн хүндтэй ухаан нь анагаах ухаан, хамгийн хүндэтгэлт хүмүүс ч эмч нар байв. Ийм учраас Хз. Есүст эм нарыг ч хол орхисон гайхамшгуудыг өгөв: Сохрыг хараатай болгох, үхснийг амилуулах мэт... Хз. Мусагийн үеэр ид шид маш их хөгжсөн байв, түүнд ч шидтэнгүүдийг дарах гайхамшгууд өгөв. Хз. Мухаммэдийн ﷺ үеэр бол сайхан, ойлгомжтой, уран үг, уран зохиол дээд чухал байв. Ийм учраас түүнд Кур'аны гайхамшгийг хайрлав.¹⁶³

Хүнийг бусад амьтдаас ялгах гол шинжүүд нь ухаан ба хэл яриа тул, хамгийн сүүлийн ба хамгийн төгс судар буй Кур'аны гайхамшиг ч ихэнхдээ ухаан ба яриагаар хэрэгжиж байдаг. Пайгамбарын ﷺ маань, киямат хүртэл үргэлжлэх Кур'аны гайхамшгийн хамт, өмнөх пайгамбарууд шиг цаг хугацаа ба газар орон хязгаарласан маш олон өөр гайхамшиг ч байдаг. Уг гайхамшгуудын тухай хэдэн олон боть бүтээл бичигдсэн юм.¹⁶⁴ Төгсгөл бүлэгт эдгээрээс заримыг дурдана.

163. Анкэбүт, 50-51; Бухарий, И-тисам 1, Фэдайлу-л Кур-ан 1; Мүслим, Иман, 279.

164. Жишээлбэл хар. Бэйхакий, *Дэлайлу-н Нүбүвэ* (7 боть), Бэйрут: Дару-л Күтүби-л Илмиуе, 1985; Абу Нуайм эл-Исфаканий, *Дэлайлу-н Нүбүвэ* (2 боть), Халэп: эл-Мэктэбэтү-л Арабиуе, 1970-1972; Суютий, *Ер бусын байдлаараа Пайгамбар маань: эл Хасайсү-л Күбра* (3 боть), орч. Найм Эрдоган, Истанбул: Из Номууд, 2003.

5. Гайхамшигт талууд нь

Кур'ан Судар нь; уран яруу, ойлгомжтой, алдаа мадаггүй, сэтгэлд нэвтэрч орох, хууль тогтоох (тэшрий-) шинжүүд, далд нууцаас мэдээлэл өгөх мэтийн олон талаараа хүмүүсийг өөртэй нь төсөөтэй үг хэлэх аргагүй байдалд орхив.¹⁶⁵

Мүшрикүүд Кур'анд итгэхгүй байхаар, Аугаа Эрх нь тэднийг ирүүл тулалдаанд дуудав. Тэднээс хүссэн хамаг оршигчдыг тусламжид дуудан Кур'антай төстэй нэгэн ном, түүнийг чадаагүйд арван сура, дараа нь нэгэн сура¹⁶⁶, эцэст нь яг ижил байгаагүй ч Кур'антай төсөө бүхий нэг үг хэлэхийг нэхэв:

“Хэрэв бидний кулдаа буулгаснаас ямар нэгэн сэжиг байвал, тэгвэл түүний сурануудаас нэгтэй (ямар нэгэн талаараа) төстэй нэгэн сура авчирцгаа, хэрвээ та нарын эрмэлзэл үнэн байвал Аллахаас бусад гэрчүүдээ (туслах нараа) ч дуудацгаа! Хэрвээ амжихгүй бол – угаасаа хэзээ ч амжиж чадахгүй – тэгвэл хүмүүс ба чулуун түлштэй галаас сэргийлцгээ! Тэр галыг кафирчүүдийн төлөө бэлтгэв.” (Бакара, 23-24)

Сүүлийн аят дахь **“وَلَنْ تَفْعَلُوا”** угаасаа хэзээ ч амжиж чадахгүй” өгүүлбэр нь, зөвхөн ухаан ба хүчний хязгааргүй, төгс төгөлдөр хэн нэгэн буюу Аллахын өгөх нэгэн шийдвэрээр эцсийн итгэл илэрхийлнэ. Үнэхээр Аллахаас гадна хэн ч,

165. Проф. Др. М. С. Р. эл-Бүүтий, *Мин равай-ү-л Кур'ан*, х. 125.

166. Касас, 49; Ибра, 88; Туур, 34; Хүд, 13; Юнус, 37-38.

хүний хувьд гайб буюу далд нууц болох ирээдүйн төлөө ийм хатуу шийдвэр гаргаж чадахгүй.

Үгүйсгэгчид тэдний аргагүй байсныг зарласан эдгээр тэнгэрлэг үгсийг сонссон ба энэ үг тэднийг гутраасан, шуналыг улам ихэсгэсэн, гэтэл юу ч хийж чадаагүй. Уг аяат тэдний чадваргүйг хэлнээс хэлэнд дамжуулж, хилээс хилэнд зөөж, чадалгүйг нь батлан, хэлийг нь бараг лацдуулав.¹⁶⁷

Мүшрикчүүд Кур’аны тулаанд дуудсны хариуг өгч чадаагүй тул түүнийгээ үгүйсгэх, өдөөх, доромжлох ба гүтгэлэг мэтийн түрэмгийлэх хандлага гаргав. “Энэ Кур’аныг битгий сонс! Уншиж байхад чимээ гарга, магадгүй та хожно!”¹⁶⁸ гээд, хэдий үгүйсгэсэн ч, үнэндээ тэнгэрлэг хүч чадлын өмнө бүрэн хожигдсоноо илэрхийлсэн юм. Уг чадваргүйдэл өнөөдөр хүртэл үргэлжилсээр байдаг.

а. Оновчтой уран үг хэллэгтэй, яруу сайхан найруулгатай болох нь

Кур’ан Судар нь яруу найраг биш, хүүрнэл ч биш. Гэхдээ яруу найраг, хүүрнэл зохиолын онцлог гайхамшгийг тэгш багтаасан найруулгатай юм. Яруу найраг болон хөгжимд олдохгүй нэгэн гоо сайхан агуулна. Түүнийг дахин дахин уншихдаа эвсэл сонсохдоо нэг хэв маяг мэдрэхгүй, байнга

167. М. С. Рафи-ы, *И-жазү-л Кур’ан*, Бэйрут 2003, х. 142.

168. Фүссилэт, 26.

өөрчлөгдөх ба шинэчлэгддэг дуу чимээнээс хүний мэдрэмж бүр нь бүгд ижилхэн хувиа авна.¹⁶⁹

Кур'ан нь хэлэнд буй ижил утгатай үгсээс хамгийн нарийн заавартай, хамгийн сайн тайлбарладаг ба хамгийн хүчит фэсâхат(тод ойлгомжтой)-тай буйг нь сонгоно.¹⁷⁰ **Ибн-и Атиуе** ингэж хэлнэ:

“Кур’ан нь тийм нэгэн ном юм, түүнээс нэгэн үгийг аваад оронд нь хамаг Араб хэлийг уудалбал түүнээс илүү зохимжтой үг олохын арга үгүй.”¹⁷¹

Кур'ан Судар нь уран зохиолын одоо буй төрлүүдээс ялгаатай ба өөрийн гэсэн тусгай найруулгатай болохын хамт уран зохиолын төрөл бүрийг хамгийн төгс төгөлдөрөөр нь агуулна. Кисса(өгүүллэг) буюу туульс, мэв-иза, тарих буюу түүх, тэшрий, жэдэл, мұназара буюу маргалдаан, ахират, жэннэт буюу диваажин, жэхэннэм буюу там мэтийн олон сэдвийг, айлгах ба баясгах аяатуудыг агуулсан, утгын хүчний хувьд өөр өөр найруулга бүхий уран ба ойлгомжтой үг хэлэх нь хамгийн өндөр түвшинд байнга илэрнэ.

Кур'ан нь сэтгэл зүрхэнд нэвтэрдэг. Хүмүүсийг Кур'аныг сонсохоос хорьсон хэрцгий мушрикчүүдээс **Абу Сүфян, Абу Жэхил** ба

169. Проф. Др. М. А. Драз, *эн-Нэбэү-л Азим*, Даруьл калэм, х. 102.

170. Бүүтий, *Равай-*, х. 140.

171. Ибн-и Атиуе, *эл-Мухаррару-л вэцийз фий тэфсири-л Китаби-л Азиз*, Бэйрут 1413, I, 52.

Ахнас бин Шэрик нэг нэгээ мэдэлгүй, нууцаар, шөнө гэртээ мөргөл үйлдэж байхдаа Кур’ан уншиж буй Пайгамбарыг маань сонсохоор очоод бие биетэйгээ таарч уулзахдаа өөрсдийгөө буруушаасан байв. Уг байдал гурван шөнө ингэж үргэлжлээд эцэст бие биедээ:

“Хэн нэгэн битгий анзаараг! Ард түмэн бидний уг байдлыг мэдвэл, үнэхээр маш их нэр хүнд алдана. Үүнээс хойш энэ тухай хэнийг ч үгэндээ оруулж чадахгүй!..” гээд хийснээ буруутгасны дараа, дахин ийм үйл хийхгүйгээ хоорондоо амлалцав.¹⁷²

Нэгэн бадавий, Аугаа Эрхийн:

فَاَصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

“Чамд тушаасан зүйлсийг ил далангүй хэлээд мүшрикчүүдээс нүүрээ буруул!”¹⁷³ аяатыг нь хэн нэгний уншсаныг сонсонгуутаа шууд мөргөнө. Ингэсний учрыг асуухад ч:

“Гагцхүү уран шинжийнх нь улмаас мөргөсөн!” гэнэ.¹⁷⁴

Уг аятад түүнийг нөлөөлсөн шинж нь, **“тэнгэрлэг мэдээллийг хамгийн төгс аргаар**

172. Ибн-и Хишам, I, 337-338; Табэрий, *Тарих*, II, 218-219, Ибн-и Эсир, *Камил*, II, 63-64, Ибн-и Сэйед, I, 99; Зэхэбий, *Тариху-л Ислам*, х. 160-161; Ибн-и Кэсир, *эл-Бидае*, III, 47; Халэбий, I, 462.

173. Хижр, 94.

174. Ахмэд Жэвдэт Паша, *Кисас-и Энбия*, Истанбул 1976, I, 82.

илрүүлэх, зөв буруу хоёрыг сайхан ялгаж, түүнийг ил далангүй илэрхийлэх ба уг учраар зоригтой хандах утга агуулсан “*фэ’сда*” гэсэн үг ба¹⁷⁵; хэдий богино байвч олон утга агуулсан “*би’ма тү’мэр*: *Чамд тушаасан, хэлсэн бүх юмыг*” нэр томъёолол байв.

Дахиад өөр нэгэн бадавий:

فَلَمَّا اسْتَيْسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا

“Түүнээс найдвар алдахдаа хоорондоо шивнэж ярихаар (нэгэн буланд) орцгоов”¹⁷⁶ аяатыг сонссон байв. Тэгэхлээрээ:

“–*Би гэрчилнэ, нэгэн боол ийм үг хэлэхэд хүч хүрч чадахгүй!*” гээд гайхшрал ба шүтэн биширснээ илэрхийлэв.¹⁷⁷

Тэр үеэр бадавийчууд уран болон ойлгомжтой үг хэлэхээр хамгийн дээд түвшний хүмүүс байв.

Кур’ан мөн өөр өөр цаг үе болон газар нутагт амьдардаг, шинжлэх ухаан мэдлэгийн түвшин нь маш ялгаатай бүх хүн төрөлхтөнд, тэдний түвшний дагуу хандана ойлгуулна. Ялгаатай ойлголтуудад боломж олгосон нэгэн аяатыг, анхны үе удмынхан бас өөрийнхөө байдлын дагуу, дараах үеийнхэн ч хүртсэн шинжлэх

175. Зэмахшэрий, *Эсасү-л бэлага*, Дару-л Фикр, 1409/1989, х. 351, “صدع” зүйл.

176. Юсуф, 80.

177. Ибн-и Ашур, I, 107; Ахмэд Жэвдэт Паша, *Кисас-и Энбия*, I, 82.

ухааны түвшний дагуу л ойлгоно. Энэ тухай Арабын агуу уран зохиолч **Мустафа Садик эр-Рафий** ингэж хэлжээ:

“Кур’аны гайхамшгаас нэг нь: дандаа мэдэгдэшгүй зарим үнэнийг, дандаа мэддэг үгсийн дотор нуусан ба эдгээрийг цаг нь болохлоор ил гаргах юм.” (*Вахю-л Калэм*, Кувайт, II, 66)

б. Далдаас мэдээлэл өгөх нь

Кур’ан Судар нь гайб буюу далдаас мэдээлэл өгдөг. Энэ мэдээлэл ч түүний ил нэгэн гайхамшиг буйг заана. Өнгөрсөн түүхийн явдлаас ирээдүйд илрэх явдал хүртэл олон янзын нийгэм болон шинжлэх ухааны сэдвийг дурдсан боловч, 1400 жилийн турш ямар ч нээлт түүнийг үгүйсгэж чадсангүй. Гэхдээ өнөөдөр ч дэлхийн хамгийн алдартай нэвтэрхий толиуд, заримдаа хавсралт боть гарган өөрсдийгөө шинэчлэх ёстой байдаг.

Тэр үеүдэд Ад ба Сэмүд үндэстний мөхсөн болон Нухын үерийн тухай зарим жижиг мэдээллийг домог мэт ярьдаг байв. Гэтэл Кур’ан Судар нь эдгээрийг манай эриний түүхийн ухаан ба түүхийн гүн ухааны ч баталснаар хүн төрөлхтөнд хүргэсэн юм. Кур’ан ирээдүйн тухай ч мэдээлэл өгнө. Эдгээрээс заримыг дурдвал:

Рум (Грекчүүд) ба мэжүсийчүүд (галд мөргөн үйлчилдэг хүмүүс) хоёрын хооронд нэгэн удаа дайн гарч, мэжүсийчүүд ялав. Үүнийг ашигласан мүшрикүүд мусульманчуудад:

“Тэнгэрлэг номын ачаар та нар хожихоо мэдэж байсан. Мэжүсийчүүд, Сударт хүмүүс болох Румчуудыг хожсон шүү дээ” гээд тэдний итгэл ба тэсвэрийг хугалахыг хичээв. Тэгэхлээр нь Аллах Таала, мүшрикүүдэд гуниг, итгэгчдэд амар амгаланг хүргэх уг аяатуудыг буулгаж хайрлав:

“Элиф. Лам. Мим. Румчууд хожигдов; хамгийн ойр газар. Тэд уг хожигдлын дараа хожно, хэдэн жилийн дотор (3-аас 9 жилийн хооронд). Үйл ажиллагаа нь, өмнө нь ч дараа нь ч Аллахад харьяалагдана. Тэр өдөр итгэгчид Аллахын тусламжтайгаар баясна. Тэрвээр андашгүй галин (хожигч), энэрэл ба нигүүлслийн эзэн мөн.” (Рум, 1-5)

Тэр үед Румчууд маш хүчгүй үлдсэн байсан тул, хэн ч тэднийг тараасан уг хожигдлын дараа дахин хожиж чадахыг таахгүй байв. Гэтэл Кур’ан Судар нь хүчтэй сануулгаар ингэж айлдаж байв:

“Энэ нь Аллахын амласан үг мөн. Аллах амласнаасаа буцахгүй; гэтэл хүмүүсийн ихэнх нь мэддэггүй.” (Рум, 6)

Эцэст нь агуу Аллах амласнаа бүтээв. Түүхчдийн зөвлөлдөн хэлснээр есөн жилээс богино хугацаанд Румчууд Пэрсчүүдийг хожив. Тэр өдөр мусульманчууд ч Бэдрийн Байлдаанд мүшрикчүүдийг хожин баясав.¹⁷⁸

178. Хар. Тирмизий, Тэфсийр, 30/3191-3194; Ахмад, I, 276; Куртубий, XIV, 3.

Улаан тэнгисийн давалгаанд ойчиж байхдаа аргагүй байдалд үлдэж итгэлийн жолоог атгахыг хүссэн эртний Египитийн хаан буюу **Фиравунд** Аллах Таала:

“Одоо (итгэж) байна уу?! Гэтэл чи үүнээс өмнө эсэргүүцсэн, дандаа ширүүнээр хандаж байв! Бид ч өнөөдөр чамайг (амьгүй) биеэр чинь (хуурай өндөр нэгэн газар хаяж өмхийрөхөөс) хамгаална, тэгээд чиний араас ирэгчдэд нэгэн үлгэр жишээ болог! (Гэхдээ) ихэнх хүмүүс манай аяатуудыг үнэхээр ойлгодоггүй.” (Юнус, 91-92)

Хэдхэн жилийн өмнө хийсэн судалгаагаар Фиравуны шарил олдов. Уг шарил нь одоо, мөргөсөн байдлаар, арьс ба үс нь байрандаа хэвээрээ байдалтайгаар Лондон дахь **Британы Музейд** 94 тоот зааланд толилуулагдсан юм.

Бэдрийн Байлдаанд дайсны цэрэг хожигдох,¹⁷⁹ мусулманчуудын Кабэ оршдог Мэсжид-и Харамд аюулгүйгээр орох, мусульманчууд ялж Макка хотыг эзлэх,¹⁸⁰ Ислам шашны бусад хамаг шашнуудыг давах,¹⁸¹ Кур’аныг эвдэх боломжгүй,¹⁸² Кур’антай маргах аргагүй болох¹⁸³ мэтийн олон байдлыг өмнөөс мэдүүлсэн нь ч Кур’аны ирээдүйн тухай

179. Камэр, 45.

180. Наср, 2.

181. Тэвбэ, 33; Фэтх, 28; Сафф, 9.

182. Бакара, 23-24.

183. Хижр, 10. Зарим жишээ олохоор хар. Юсуф эл-Хаж Ахмад, *Мэвсуату-л И-жази-л илмий фи-л Кур-ани-л Кэрийм вэ-с сүннэти-л мутаххара*, Дамаск, 2003, х. 20-24.

мэдээлэлд орно. Пайгамбарын маань түүний талаар нууцын хэсэгт ордог эдгээр мэдээллүүд вахий болохгүйгээр өмнө нь мэдүүлэх боломж үгүй юм.

в. Шинжлэх Ухааны Нээлтүүдэд туссан нь

Кур'ан Сударт шинжлэх ухааны хөгжил ба нээлтүүдэд гэрэл тусгасан маш олон аят байдаг. Эдгээр ч Кур'аны гайхамшгаараа ирээдүйгээс мэдээлэл өгөх арга юм. Кур'ан Судрын үндсэн зорилго нь тэвхид (Цор ганц эзэн болох Аллаhad итгэх итгэл)-ийг хүмүүсийн зүрхэнд суулгаж, тэдэнд авралын удирдамж нь болох юм. Жишээ дурдсан хамаг сэдвийг уг үндсэн зорилгын дагуу л илэрхийлнэ. Түүнчлэн байгалийн ухааны салбарт орсон сэдвээр ч хүмүүст үлгэр жишээ болгон өгсөн мэдээлэл ч бодит үнэнийг агуулна. Эдгээрээс хэдэн жишээ өгье:

Хүмүүсийн баяжих болон хээл хахуулийн тухай Кур'ан Судар нь, орчин үеийн шинжлэх ухаан дөнгөж олж чадсан зарим мэдээллийг өгдөг. Эдгээр ялангуяа Хаж Сурагийн 5-р ба Мү'минүүн Сурагийн 11-13-р аяатуудад дэлгэрэнгүй тайлбарласан байдаг. **Проф. Др. Кэйт Л. Муур**, эмбриялогийн талбайд бичсэн бүтээлдээ хүний умай дахь үеүдийг тайлбарласны дараа уг мэдээллийг аяатуудтай харьцуулаад, шинжлэх ухаан Кур'ан Судартай санаа нийлснийг, түүнчлэн Кур'ан, өгсөн жишээ болон тайлбараараа шинжлэх ухааны өмнө явж буйг илчилсэн юм. Шинжилгээнийхээ дүнгээр Кэйт, Курсан болон Аллахын Элчийн тухай

том бишрэл мэдэрч Кур’аны 1400 жилийн өмнөх уг гайхамшгийг нь сэтгэл хангалуунаар батлав. Кур’анаас сурсан мэдээллийг, *Before We Are Born* (Бид Төрөхөөс Өмнө) нэртэй номынхоо хоёр дахь хэвлэлд нэмэв. Өөрөөс нь:

“—Эдгээр мэдээлэл Кур’анд буйг яаж тайлбарлах вэ?” гэж асуухлаар нь:

“—Тэр Кур’ан нь Алладын буулгасан вахийгаас өөр зүйл биш” хариултыг өгөв. (Гэри Миллэр, *The Amazing Qur’an*, х. 34-39))

Сүүлийн жилүүдэд орчлон өргөсөж, галаксууд бие биеэсээ гайхалтай хурдаар холдож буй нь нээгдэв. Захаас зах руу орчлонгийн Төгсгөлгүй Хүчний эрхэнд буйг заасан уг хуулиар, томоохон галаксууд хоорондох зайтай хамаатайгаар нэг нэгээсээ холдож байдаг. Жишээлбэл биднээс 10 сая гэрлийн жил зайтай нэгэн галакси, биднээс секундэд 250 километр хурдаар холдож байхад, 10 тэрбум гэрлийн жил зайтай нэгэн галаксийн холдох хурд нь секундэд 250.000 километр юм.¹⁸⁴ Уг байдлыг Кур’ан Судар ингэж заана:

“Огторгуйг өөрийн гараараа (хүчтэй ба маш бат байхаар нь) бид барьсан ба бид (түүнийг) өргөтгөж байдаг.” (Зарият, 47)

Агуу Раб маань, огторгуйд насаа барж дэлбэрсэн одны өөдөс болох солирын чулуулгаас дэлхийг хамгаалж байдаг. **Бархасбадь** ба агуу

184. Проф. Др. Осман Чакмак, *Нэгэн Цөм дэх Орчлон*, х. 28.

татах хүчээрээ **Санчир** нь дэлхийд аюул хүргэж чадах олон юмыг гарах зам өгөхгүй байх мануулын үүрэгтэй юм. Заримдаа уг хоёр гаригийг даван дэлхийд хүрсэн солирын чулуу тохионо. Энэ удаа тэдний өөдөөс өөр нэгэн хамгаалагч буюу **Сар** гарна. Атмосфэр үгүй тул Саранд унасан солирын чулуу бүр нь гадаргад цохино. Эдгээр цохилтоос Саран дээр бий болсон **тогоонуудыг** жижиг нэгэн дурангаар ч харж болно. Сарны саадыг ч давсан **солирын чулуу**, хэрэв маш том биш байвал агаар мандалд орохдоо шатаж эхэлнэ. “**Од харвах**” гэж нэрлэдэг уг байдлын эцэст, **солирын чулуу** дэлхийн гадаргад хүрэлгүй **Мезосфэрийн** давхарт жижигхэн хог болж тарна. Дараа нь уг тоосон ширхгүүдийн аль нэгэн борооны нэгэн дуслын цөм болно.¹⁸⁵ Атмосфэр дэлхийг сансраас ирсэн аюултай гэрлээс ч хамгаална. Кур’ан уг үнэнийг ингэж заадаг:

“Бид тэнгэрийг хамгаалалтын нэгэн тайз шиг хийсэн. Тэд бол тэндэх (Аллах буйг заасан) баталгаануудаас нүүрээ эргүүлж байдаг.”
(Энбия, 32)

Эндээс харвал Кур’ан Судар нэг талаас хүмүүсийн үйл ба хандлагыг зохицуулж байхдаа, нөгөө талаас ч орчлонгийн нууцанд анхаарал татан, түүнийг ном шиг унших ба агуулсан нууцыг сураглаж илрүүлдэг.

Кур’ан Сударт арван дөрвөн зууны өмнө ингэж айлдав:

185. Чакмак, д.б., х. 94, 127.

“Бид салхийг тариулагчаар илгээсэн ба тэнгэрээс ус буулган, түүгээр таны усны хэрэгцээг хангав...” (Хижр, 22)

Уг аят бууснаас хэдэн зууны дараа салхи, ургамал ба үүлийг тарьж байдаг нь нээгдэв.

Рахман Сурагийн 19 ба 20-р аяатууд:

“Хоёр тэнгисийг бие биед нь хүрэхээр орхисон байв. (Гэтэл) тэдний хооронд нэгэн саад байдаг; бие биедээ нэвтэрч уулзаж эс чадна! (Өөрийн байдлаа хадгална)” гэж айлдана. Фуркан Сурагийн 53 ба Нэмл Сурагийн 61-р аят ч ижилхэн утга агуулна.

Уг аяатуудын мэдүүлсэн үнэн, Кур’аны манай эринд ухаарсан гайхамшиг юм. Сүүлийн хийсэн нээлтүүдэд Цагаан тэнгис ба Атлангийн далай хоёрын уулзсан Гибралтарын хоолойд, усны бие биедээ холихыг саад хийсэн үл мэдэх нэгэн хана, үл харагдах нэгэн хөшиг буй нь тогтсон юм. Ингээд хоёр тэнгисийн ус холигдохгүй, хоёр тал ч үндсэн өөр өөр шинжээ хадгалж байдаг. **Тэнгисийн Ахмад Кусто**, дараа нь өөр өөр бүтэцтэй тэнгис бүрийн уулзах цэгт усны ижил хөшиг буйг тогтоосон юм.

Ноён А. Браун, тэнгисийн тухай энэ ба төсөөтэй аяатуудтай тааралдав. Амтат ба давстай уснаас ч цэвэр мах, сувд ба шүр гарсныг; хоёр тэнгис бие биедээ холигдохгүйг; дарвуултай онгоцнууд салхиар явж буйг... илэрхийлсэн аяатуудыг бодлогоширсон уг Англи хүн,

Энэтхэгийн эргийн хотын нэгэнд хүрэхлээрээ тэндэх нэгэн мусульманаас:

“–Танай пайгамбар Мухаммэд тэнгисээр аялав уу?” гэж асуув. Тэр ч:

“–Үгүй, бидний мэдсэнээр тэр тэнгист хэзээ ч аялаагүй” гэв. Уг хариултын дараа Английн тэнгисчин, Кур’ан вахийгаас өөр аргаар Пайгамбарт маань хүрч чадаагүйг ойлгов. Кур’аны тэвхид ба хуулийн хамаатай аяатуудыг бодон эдгээрийг Тэврат болон Библи дэх үгсээс илүү зөв ба утгатай гэж олж өөрийн шийдвэрээр мусульман болов. Дараа нь Египтэд очоод эрдэмтэдтэй уулзав.¹⁸⁶

Математикийн профессор Гэри Миллэр ингэж хэлдэг:

“Хз. Мухаммэд, пайгамбар болохоос өмнө **атомын** тухай олж мэдсэн нэгэн онол байв. Тус онолыгч Грекийн гүн ухаантан Демокрит гаргасан байв. Энэ гүн ухаантны дагагчид ч, эд бараа нүдээр харахааргүй жижигхэн, хугалагдашгүй жижиг хэсэгтэй атом (**зэррэ**) гэж нэрлэсэн өөдсөөс бүрдснийг илэрхийлэв. Одоогийн шинэ шинжлэх ухаан нь эд барааны хамгийн жижиг өөдөс болох атомын, харьяалагдсан барааны ижилхэн шинж агуулах ба яг ижлээр нь хугалж болдгийг нээв. Уг мэдээллийг өнгөрсөн зуун дахь хөгжлийн үр дүнд хүрсэн шинэ нэгэн үнэн гэж тоолж болно. Гэхдээ үүнээс ч илүү анхаарал татам нэгэн

186. Рэшит Рыза, *Тэфсийрү-л Кур-ани-л Хаким*, XI, 341-342.

байдал нь Кур’ан үүнийг бидэнд 14 зууны өмнө Аллах Таалагийн энэ үгээр мэдүүлэв:

“...Газар ч тэнгэрт ч зэррэ чинээ юм Раббаас чинь хол (ба нууц) үлдэхгүй. Ил тодорхой номд (лэвх-и махфузад) байгаагаас жижиг нь ч том нь ч (бичээгүй үлдсэн зүйл) байдаггүй!” (Юнус, 61)

Аят нь атомоос жижиг оршигчдыг дурдана. Хамгийн жижиг сэжиг үгүй; ийм юмыг тэр үеийн ямар ч зохиолч эсвэл ямар ч Араб хүн бичиж чадахгүй. Учир нь тэр үед хамгийн жижиг гэж мэдсэн юм **“зэррэ”** буюу **атом** байв. Энэ нь Кур’ан цаг хугацааны эрхээр үнэхээр үрэгдээгүй гэдэг баталгааны нэг юм.”¹⁸⁷ (Дэфнэ Байрак, *Тэд Яагаад мусульман Болоо вэ?*, х. 144-145)

д. Хуулийн гайхамшигт эмх цэгц нь

Кур’аны гайхамшигт талуудын нэг нь тэшрий буюу хууль тогтоох талбарт ижилгүй

187. Кур’анбаилим(шинжлэх ухаан)-ийн талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийн тулд хар. Др. Морис Букэй, *La Bible Coran et la science: les ecritures saintes examinees a la lumiere des connaissances modernes*, Парис: Seghers, 1980 (*Библи, Кур’ан ба шинжлэх ухаан*, орч. Аластайр Д. Паниэлл, Карачи); Афзалуррахман, *Кур’аны Ухаан*, Лондон 1981; Проф. Др. Өмэр Чэлик, *Нэг Эх Хоёр Урсгал: Кур’анаас Технологийн Ойлголтууд*, Истанбул 2009; Осман Нури Топбаш, *Рахмэтийн Салхи* (Өргөтгөсөн шинэ хэвлэл), Истанбул 2008 (<http://www.islamiyayinlar.net/content/view/106/8/>); Имадуддин Халил, “The Qur’an and Modern Science: Observations on Methodolgy”, *The American Journal of Islamic Social Sciences*, 1991, боть 8, Дугаар 1, х. 1-13; Проф. Др. Вахидуддин Хан, *Ислам Сүрдүүлж Буй*, Истанбул 1996.

содон ба төгс шинж нь юм. Кур'аны нийтлэг дэх гайхамшиг нь; агуулсан шийдвэр нь эрин бүрийн хэрэгцээг хангаж чадах, шударга ёс зүйт хүмүүсийн зүгээс шүүмжлэгдэх ямар ч дутагдал үгүй, бусад хуулиуд шийдэхэд маш хэцүү асуудлыг маш хялбараар тайлах, тогтоосон дүрмүүд нь маш нарийн учир агуулах ба уг содон эмхтгэлийг бусадтай харьцуулахад маш богино хугацаанд оргилд хүргэсэн мэт талаараа ч ил гарна.

Шинжлэх ухаан, иргэншил ба соёлоос хувь хүртээгүй нийгмийн дотор, уншиж бичиж мэддэггүй болон хуулийн сургаал үзээгүй нэгэн пайгамбарын ачаар гэв гэнэтхэн төгс төгөлдөр нэгэн эмхтгэл ил гарсан юм. Уг эмхтгэл нь иргэний хуулийг, хувь хүний байдлыг, улс хоорондын хуулийг, дайн ба энх тайвны дүрэм журам гэх мэтийг хамгийн сайн ба хамгийн бат нэгэн аргаар ил гаргасан байдаг. Кур'ан нь кияамэт хүртэл ирэх эрин бүрт хандах ийм хуулийн тогтолцоо авчирсан бөгөөд, мөн түүнчлэн уг эмхэтгэлийг маш богино хугацаанд зохион байгуулсан юм. Мүфэссир (Кур'аныг тайлбарлагч) **Касимий**, Кур'аны уг гайхамшигт талыг илэрхийлэх зорилгоор ингэж хэлэв:

“Аллах Таала, Араб үммэтийг шат шатаар нь хорин гурван жилд хүмүүжүүлэн боловсруулав. Ийм өндөр зэргийн хөгжил, энгийн байдалд бусад нийгэмд, нийгмийн идэвхтнүүдийн аргаар

бол хэдэн зуунд л бүтэж мэднэ...” (Мэхасинү-т Тэ-вийл, Кайр, II, 219)

Энд хүртэл дурдсан зүйлс Кур’ан Судрын гайхамшигт талуудын маш бага хэсэг нь юм.

6. Өрнөдийнхөн Кур’аны тухай

Олон хүн Исламтай танилцахаас өмнө ялангуяа Кур’ан уншин эсвэл сонсож эхлээд нөлөөлөлд нь орсноо гэрчилдэг. Мусульман болсныхоо дараа Кэриймэ гэсэн нэр авсан өрнөдийн нэгэн эрдэмтэн ингэж хэлнэ:

“Кур’ан, түүнийг авчирсан Хз. Пайгамбарт удирдамж хийн, заримдаа түүнд сануулга өгч байв. Хз. Пайгамбар Кур’аныг өөрөө бичсэнсэн бол ийм юм болох уу?”¹⁸⁸

Математикийн профессор Гэри Миллэр, нэгэн өдөр мусульманчуудыг Христийн шашинд урьж байхдаа тэднийг давах болон алдаа олох зорилгоор Кур’ан унших юмсан... 14 зууны өмнө бичсэн, цөл болон төсөөтэй зүйлсийг дурдсан хуучин нэгэн ном олохоо найдаж байв. Гэтэл Кур’анаас олсон мэдээлэл түүнийг гайхуулав. Уг номд дэлхийн бусад ямар ч номд бичээгүй зүйлс буйг нээв. Кур’анд Хз. Мухаммэдийн адал явдал, эхнэр Хз. Хатижэ, охид болон хөвүүдийнх нь нас барах мэтийн зүйлс олно гэж бодож байв. Гэтэл ийм зүйлс байгаагүй. Эсрэгээр нь Кур’анд

188. А. Ары - Ү. Карабулут, *Би Яагаад Мусульман Болсон бэ?*, х. 184.

“Мэрьем” гэсэн нэртэй сура- Хз. Мэрьемийг эрхэмлэсэн, ижлийг нь Христчүүдийн Библэд олохгүй нэгэн бүлэгтэй тааралдав! Хз. Пайгамбарын маш хайртай байсан эхнэр Хз. Айша эсвэл охин Фатимагийн нэрээр ямар ч сура байгаагүй! Түүнчлэн Кур’анд Хз. Иса буюу Есүсийн нэр 25 удаа, Хз. Мухаммэдийн нэр бол зөвхөн 4 удаа дурдсаныг харахлаараа гайхал нь бүр нэмэгдэн эцэст нь мусульман болов.¹⁸⁹

Америкаас **Саалик** анхаарал татам энэ үгсийг хэрэглэв:

“Кур’аныг уншихдаа амьдрал дахь алдаануудаа харж чадна. Уншихдаа түүнийг хүний яриа биш гэдгийг ойлгоно. *Учир нь намайг хэн ч Кур’ан таньсан шиг сайн таньж чадахгүй!*”¹⁹⁰

Пэнсилванаас **Ковалски** ингэж хэлэв:

“Кур’ан хүний тархийг уншдаг. Ухаанд минь ямар нэгэн асуудал байвал хариултыг нь Кур’анд шууд олж чадна. Кур’ан хүний тархийг уншдаг тухай маш олон хүн надтай ижил санаатай байгаа гэж бодож байна.”¹⁹¹

Даглас Виллиамс ингэж хэлэв:

“Би Кур’аныг унших бүртээ хэтэрхий тайвныг олдог. Заримдаа оройтож хэвтээд шөнийн гурав, дөрөв хүртэл Кур’ан уншина. Кур’анд буй аяатууд дахь гүн утга надад маш

189. Дэфнэ Байрак, *Тэд Яагаад Мусулман Болсон бэ?*, х. 138.

190. Бөкэн, *д.б.*, I, 157.

191. Бөкэн, *д.б.*, I, 56.

том амар амгалан өгөөд, миний мэдлэгийн түвшнийг дээшлүүлдэг. Амьдралынхаа ямар ч үед ийм дэвшил үзсэнээ санахгүй байна.”¹⁹²

192. Бөкэн, д.б., II, 16.

ДӨРӨВ ДҮГЭЭР БҮЛЭГ
Рахмэтийн Пайгамбар:
Хз. МУХАММЭД МУСТАФА ﷺ

1. Хүүхэд ба залуу нас

Расулуллах ﷺ МЭ 571 оны дөрвөн сарын 20 тохиолдох, сарны тооллын Рабий-улэввэл сарын 12-ны Даваа гаригийн өглөө, Нар мандахаас дөнгөж өмнө, Макка хотод хорвоод мэндлэв. Түүний ариун ураг Хз. Исмайлын хөвүүн Кайзарын удмын хамгийн цуутай нь Аднан хүртэл явна.¹⁹³ Расулуллах ﷺ, Курайш аймаг дотор эцгийн талаараа ч эхийн талаараа ч хамгийн цэвэр ба хамгийн нэр хүндтэй гэр бүлийн харьяа юм.

Хүндэт эцэг нь Абдуллах наймааны зорилгоор Дамаскад очоод буцахдаа Мадинад бие нь өвдөн, Аллахын Элчийг төрөхөөс хоёр сарын өмнө өөд болсон байв. Пайгамбар маань уур амьсгалаар нөхцөл сайтай нутагт эрүүл өсөх болон Араб хэл сайтай болох зорилгоор дөрвөн нас хүртлээ сүүний эх Халима Хатуны дэргэд өсөв. Гэгээн Элчийг маань зургаан нас хүрэх үед эх Хз. Амина, үйлчлэгч Үммү Эүмэнийг дагуулан, эцэг Абдуллахынх нь ах дүү нарыг

193. Бухарий, Мэнакибу-л Энсар, 28; Ибн-и Хишам, I, 1-3; Ибн-и Са-д, I, 55-56.

айлчлахаар Мадинад аваачив. Буцахдаа Хз. Амина өвдөж Эбваа тосгонд өөд болсонд тэнд нь оршуулав. Пайгамбар маань ﷺ ингэж өнчин болж Маккад харив. Ингээд өвөөгийнхөө дэргэд үлдсэн ч найман настай байхад нь **өвөө Абдүлмутталиб** ч өөд болов. Түүнийг дараа нь **авга ах нь Абу Талиб** өргөн авч, харамгүй сэтгэлээр хамгаалав.

Расулуллахын маань өнчин хүүхэд нас ба залуу үе нь агуу эелдэг дүр төрх, хүндэтгэлээр дүүрэн өнгөрч байв. Хэсэг хугацаагаар мал хариулав. Дараа нь худалдаа хийж үзэв.¹⁹⁴ Наймаанд шударга тэгш зангаараа хүн болгонд танигдан, нэр хүнд олж “**эл Эмийн: Хамгийн итгэмжтэй хүн**” цол авав. Итгэмж нь бараг түүний хоёр дахь нэр нь болсон байв. Нас 25 орчим болох үед Маккад зөвхөн **эл Эмийн** гэсэн нэрээрээ дууддаг байв.¹⁹⁵ Мүшрикчүүд өөрийнхөө талын хүмүүст биш, “**Мухаммадү-л Эмийн**” гэгдэх Расул Эрхэмд маань итгэж, үнэт эдлэлээ түүнд хадгалуулж байв. Кабэгийн барилгыг засч байхад Хажар-и Эсвэд буюу хар чулууг байранд нь тавих тухай маргаан гарахад, түүнийг зохицуулагч болон Пайгамбарыг маань **шүүхэд** бүгдээрээ эсэргүүцэлгүй дагаж тэр суут ухааны шийдвэрээр том нэгэн дайныг зогсоосон байв.¹⁹⁶

Аллахын Элч ﷺ, пайгамбар болохоосоо өмнө ч сурвалжаараа аймгийнхаа хамгийн

194. Бухарий, Ижарэ, 2; Абу Давуд, Эдэб, 17, 82; Хаким, III, 200.

195. Ибн-и Са-д, I, 121, 156.

196. Ибн-и Хишам, I, 209-214; Абдүррээззак, V, 319.

давуу нь, ургаараа хамгийн нэр хүндтэй нь, ёс суртахуунаараа хамгийн сайхан нь байв. Хөршийн харилцааг хамгийн дээд хэмжээнд чухалчилсан, үнэнчээрээ хамгийн дээд зэрэгт, хүмүүсийг зовоохоос хамгийн хол зогссон хүн байв. Хэнийг ч буруутган, хэнтэй ч маргалдсан нь үзэгдээгүй юм.¹⁹⁷

Расулуллах ﷺ хорин тав орчим нас хүрэхэд Маккагийн хамгийн эрэлхэг эмэгтэй байсан хатагтай **Хз. Хатижа** ﷺ Элчийн үнэнч занд гайхан биширч гэрлэхийг санал болгожээ. Хатижа эх маань Пайгамбараас маань арван тав эгч, хүүхэдтэй, бэлбэсэн нэгэн эмэгтэй байв. Хз. Пайгамбар ﷺ түүнтэй хамтран хүн төрөлхтөнд үлгэр жишээ болсон, маш эрхэмсэг ба тайван гэр бүлийг байгуулав. Уг гэрлэлтээр залуу насных нь анхны 24 жил зөвхөн Хз. Хатижагийн ﷺ хамт өнгөрөв. Дараах 5 жилд хэсэг ганцаараа, дараа нь дахиад бэлбэсэн нэгэн эмэгтэй болох Сэвдэ эхтэй маань өнгөрөв. Эдгээрийн дараах гэрлэлт нь бүтнээрээ Ислам, хүмүүнлэг ба улс төрийн зорилготой байв. Муу санаатай ба өстэй хүмүүсийн санаархсан шиг уг гэрлэлтүүдийн учир тачаал байсансан бол, Расулуллах ﷺ насныхаа хамгийн залуу ба чийрэг үеийг өөрөөсөө арван тав эгч, бэлбэсэн ба хүүхэдтэй нэгэн эхнэртэй өнгөрөөхгүй байв.¹⁹⁸

197. Ибн-и Хишам, I, 191; Ибн-и Са-д, I, 121.

198. Пайгамбарын маань нэгээс илүү гэрлэсний нууц учрын тухай дэлгэрэнгүй мэдээллийн тулд хар. Осман Нури Топбаш, *Хазрат-и Мухаммед Мустафа (с.а.в)*, I, 130-140

2. Пайгамбар болсон үе

Эцэст нь дөч хүрэхлээр нь, Аллах Таала:

“Чамайг туурвисан Раббынхаа нэрээр унш!”¹⁹⁹ хэмээх тушаалаараа түүнд пайгамбарын үүрэг хайрлав. Аллахын Элч ﷺ урилгаа анх нээсэн өдрүүдэд Сафа даваанд өндөр нэгэн хадан дээрээс Курайшчуудад хандан:

“—Аяа Курайшийн нийгэм! Би та нарт тэр уулын бэлд эсвэл тэр хөндийд дайсны морьтнууд бий; шууд та нар луу довтолно, барааг тань булааж авна гэвэл, надад итгэх үү?” хэмээн асуув. Тэд огт бодолгүй:

“—Тийм итгэнэ! Одоо хүртэл чамайг дандаа зөв шударгаар мэднэ. Худал хэлснийг чинь хэзээ ч сонсоогүй!” гэцгээв.

Тэгэхлээр нь Расулуллах ﷺ өөрийгөө Аллахын илгээсэн сануулагч нэгэн пайгамбар гэдгийг зарлав. Үгэнд нь итгэж Аллахын хүссэн шиг амьдрагчид ахиратад төгс төгөлдөр шагнал хүртэж, үгүйсгэгчид бол маш ширүүн зовлонтой тааралдахыг, тийм учраас энэ дэлхийд байхдаа мөнхийн амьдралд маш сайн бэлтгэх хэрэгтэйг бишрэлтэйгээр ярив. Гэтэл хүмүүсийг буруу итгэл үнэмшлээс буцаах нь маш хэцүү байв.²⁰⁰

(<http://hazretimuhammedmekkedevri.darulerkam.altinoluk.com/>); Проф. Др. Өмэр Чэлик, Др. Мустафа Өзтүрк, Др. Мурат Кая, *Үсвэ-и Хасэнэ*, II, 392-405 (www.usveihase.com); Др. Мурат Кая, *Мөнхийн Замын Зураг ИСЛАМ*, Истанбул 2009, х. 469-481.

199. Алак, 1-2.

200. Хар. Бухарий, Тэфсийр, 26/2; Ахмад, I, 159, 111.

Аллахын Элч тэр өдрөөс хойш аймгийнхаа хамаг зовлон зүдүүрийг үл хайхран Эрхэд урихаас нэгэн мөчөөр ч хойш зогсоогүй. Айл бүрээр явж, хажийн хамт олон ба зах зээлээр айлчилж, завшаан бүртээ хүмүүсийг авралтад дуудаж байв. Залхах гэдгийг огт мэдэхгүй, хамгийн ширүүн дайсандаа ч ижил үнэнийг дахин дахин ярьж байв. Хүмүүст:

“Энэ хийсэн ажлын хариуд танаас огт хөлс нэхэхгүй !”²⁰¹ гэж зөвхөн Аллахын тааламжийн төлөө мэдүүлж ярьснаа тайлбарлаж байв. Зөрүүд зантай кафирчууд түүнээс гайхамшгууд нэхсээр байв. Аугаа Эрх ингэж айлдав:

“...Ингэж хэл: «Раббыгаа магтмуй. Би нэгэн хүн, элчээс өөр юу ч биш.» Хүмүүст хидаяат (аврал, бэлэг) хүрэхэд, тэдний итгэн үнэмшихийг саатуулсан нь зөвхөн тэдний: «Аллах, пайгамбар болгож нэгэн хүн илгээсэн гэж үү?» гэсэн нь юм. Ингэж хэл: «Дэлхий даяар тархан суурьшигсад нь (хүн биш) мэлэк байсансан бол, бид ч тэдэнд тэнгэрээс пайгамбар болгож нэгэн мэлэк илгээх байв.»” (Исра, 93-95)

Расулуллах *үммий* буюу тэр үеийн ихэнх хүмүүс шиг унших бичихийг мэддэггүй байв. Тийм учраас ярьж буй зүйлсээ ямар нэгэн ном эсвэл хүнээс сураад хүмүүст дамжуулах боломжгүй байв. Нэгэн үммий хүний дөчин наснаас хойш гэнэтхэн хамгийн өндөр зэргийн

201. Сад, 86.

уран ба ойлгомжтой үг хэлэх урлагаар маш чухал мэдээлэл өгч эхэлсэн нь зөвхөн тэнгэрлэг вахийтай холбоотой байлаа. Үүнийг тэр үеийн хамаг өстөн нь мэдэж, зөвшөөрч байв. Аугаа Эрх Кур’ан Сударт ингэж айлдав:

“Чи үүнээс өмнө бичиг уншдаггүй, мөн гараараа бичиг бичдэггүй байв. Тийм байсансан бол худлыг дагагчид нь сэжиглэх байв.” (Анкэбүт, 48)

Мүшрикчүүд, Пайгамбарын маань боловсролыг шагшиж, түүний ерөөсөө худал хэлээгүйд чин сэтгэлээрээ итгэж байв. Гэтэл аргагүйн эрхэнл татагдсан дэлхийн зарим ашиг хонжоо болон хүсэл сонирхлоо орхихыг хүссэнгүй. Жишээлбэл Алладын Элч ﷺ нэгэн өдөр, ширүүн өстөн нь байсан Абу Жэхил болон найзуудынх нь дэргэд очив. Тэд:

“–Мухаммэд ээ! Үнэхээр бид чамайг үгүйсгэхгүй. Чи бидний дэргэд хэтэрхий үнэнч, итгэмжтэй нэгэн хүн. Гэхдээ бид чиний авчирсан аяатуудыг л үгүйсгэн...” гэгцгээв. (Вахидий, Эсбабү Нүзүл, х. 219; Тирмизий, Тэфсийр, 6/3064)

Мүшрикчүүд Хз. Пайгамбарыг зорилгоос нь болиулахын тулд маш их хичээцгээв. Түүний маш их хайртай байсан авга ахаас нь тусламж шаардав. Гэгээн Элчид маань очиж түүнийг өөрсдөө хаанаар сонгох, хоорондоо мөнгө цуглуулж хамгийн баянаа болгох, хамгийн гоо сайхан бүсгүйчүүдтэй гэрлүүлэх мэтийн олон сонирхолтой саналыг тавьж, “Чамайг юу хүснэ,

түүнийг чинь хийхэд бид бэлэн” гэцгээв. Аллахын Элч ﷺ нэлээд ил ба ойлгомжтой уг хариуг өгөв:

“–Би та нараас юу ч гуйгаагүй. Баялаг ч, хааны цол ч, удирдамж ч! Миний ганцхан хүсэл ийм юм: Баримал шүтэхээ больж, цорын ганц буй Аллахд л үйлчилцгээгээрэй!” (Ибн-и Кэсир, эл-Бидае, III, 99-100)

Пайгамбараас маань ямар нэгэн буулт гардаж чадаагүй мүшрикчүүд, дарамт хийх хөдөлгөөнийг эхлүүлэв. Ингэж мусульманчуудад хийсэн зовлон ба харгислалыг өдөр өдрөөр ихэсгэв. Хэсэг мусульманчууд тэр үеэр эрх тэгш байдал тогтсон **Абиссинд хижрэт** (нүүдэл) хийв.

3. Бойкот ба Тайфаар аялсан нь

Мүшрикчүүд нь мусульманчууд болон тэднийг хамгаалсан Хашимынхантай бүх төрлийн солилцоо, бэр авах өгөх мэтийн иргэншлийн үйл ажиллагаа ба хүн төрөлхтний хамаг харилцаагаа огтлов. Үүнийг нэгэн гэрээ болгон бичээд батлуулан Кабэгийн хананд өлгөв. Уг бойкот ба эмбарго гурван жил маш хатуу ширүүнээр үргэлжлэв. Мусульманчууд маш том өлсгөлөн ба зовлонг дийлэв. Өлссөнөөсөө модны зодог навч мэтийг идэв. Багачуудын уйлах дуу чимээ нь маш холоос ч сонсогдож байв. **Са-д бин Аби Ваккас** ﷺ ингэж ярина:

“Бойкот өдрүүдэд нэгэн шөнө өлссөнөөсөө гадагш гарлаа. Миний гар нэгэн юмд хүрэв.

Түүнийг шууд амандаа хийлээ. Одоо ч тэр юу байсныг мэдэхгүй.” (Сүхэйлий, *эр-Равду-л Унуф*, Бэйрут 2000, III, 216)

Эцэст нь бойкот дууссан боловч яг тэр үеэр Пайгамбарын маань авга ах Абу Талиб болон эхнэр Хз. Хатижэ нар өөд болов. Тэгээд өстний дарамт харгислалын түвшинд хүрэв. Расулд маань хэцүү болж эхэлсэн тул Тэрээр ﷺ **Зэйд бин Харис**эг дагуулан Маккагаас 160 км зайтай Тайф хотод очив. Садан хамаатан нь суудаг уг хотод арав хонов. Тэд ч эхлээд шоглон дараан доромжилж эхлэв. Дараа нь боол зарц нараа Аллахын Элчийн явж буй замын хоёр талд жагсааж, түүнийг доромжлуулан чулуудуулав. Бүх бие нь цусаар будагдсан тэр халамжийн эх ба энэрлийн пайгамбар, учирсан уг ширүүн хандлагын хариуд хараах нь бүү хэл, үүрэгтээ ямар нэгэн алдаа хийсэн байхаасаа айж ингэж залбирав:

“Аллах минь! Хүчгүй болоод аргагүй ард түмний хараанд ингэж доромжлогдон байгаагаа танд илэрхийлье. Энэрэлтийн хамгийн энэрэлтэй нь Та! Хэрэв надад хилэгнээгүй бол учирсан энэ зовлонгоо би огт тоохгүй! Илахий (Бурхан минь)! Та ардад минь хидаяат (авралт, бэлэг) өг; тэд мэдэхгүй. Илахий! Таныг таатай болтол, одоо танаас өршөөл гуйж байна...” (Ибн-и Хишам, II, 29-30; Хэйсэмий, VI, 35)

Гэгээн Элчийн маань ганц зорилго Аугаа Эрхийг таатай болгох ба Тэрвээрийн олгосон

үүргээ хамгийн сайхнаар нь гүйцэтгэж чадах байв. Энэ тааралдсан хамгийн хүнд тамлал болон бэрхшээл ч түүнд харагдахгүй байв.

Аллахын Элч ﷺ Тайфаас буцсанаа ингэж ярина:

“...Би буцсан, гүнзгий гунигаар дүүрэн алхаад байлаа. Карнү-с Сэалиб гэсэн газар хүртлээ ухаан ороогүй. Тэнд толгойгоо өндийлгөн харахад нэгэн үүл намайг сүүдэрлэж байв. Анхааран харвал үүлэн дотор Жэбрайлыг анзаарлаа. Надад:

«—Аллах Таала, ард иргэдийн чамд юу хэлсэн ба чамайг хамгаалахаас яаж татгалзсаныг сонсоно. Тэдэнд чиний хүслийг гүйцээхээр чамд Уулсын Мэлэкийг илгээв» гэж хэлэв. Тэгээд Уулсын Мэлэк надад хандан мэнд эрэв. Дараа нь:

«—Мухаммэд ээ! Энэ ард түмэн чамд юу гэснийг Аугаа Эрх сонсоно. Би Уулсын Мэлэк мөн. Чи юу тушаавал хийхээр Аллах Таала намайг чамд илгээв. Юу хийхийг хүсч байна вэ? Хэрэв чи хүсвэл тэр хоёр уулыг тэдэн дээр нураая» гэв. Тэгэхлээр нь:

«—Үгүй, би Аугаа Эрхийн тэдний удмаас зөвхөн Аллахад үйлчлэх ба Түүнийг юутай ч харьцуулахыг зөвшөөрдөггүй хүмүүс гарахыг хүснэ» гэлээ. ” (Бухарий, Бэд-ү-л Халк, 7; Мүслим, Жихад, 111)

Яг энэ үйл явдлын дараа Мадинагаас ирсэн хэсэг хүмүүс мусульман болов. Ийнхүү эдгээр хүмүүс Мадинад Исламыг таниулж эхлээд

Пайгамбараас маань нэгэн багш хүсэв. **Мус-аб бин Үмэйр** томилогдов. Түүний хичээсний үр дүнд богино хугацаанд Исламд ороогүй нэг ч айл үлдээгүй ажээ. Эцэст нь мусульманчууд Расулуллах ﷺ -ыг маань Мадинад урьж түүнийг хамгаалахаа амлав.

4. Нүүдэл ба Мадина хот

Мүшрикчүүдийн харгислал дийлэгдэшгүй болохлоор нь Аллахын Элч ﷺ асхабдаа нууцаар хижрэт (нүүдэл) хийхийг хүслээ. Үүнийг мэдсэн мүшрикчүүд ганцаараа үлдсэн Пайгамбарт маань халдахаар төлөвлөв. Аймаг бүрээс нэгэн залуу ирж зэрэг дайрах байв. Ингэхдээ Аллахын Элчийн садан хамаатан ямар нэгэн эрх нэхвэл, өөдөөсөө бүх аймгуудыг олох байв. Тэр хооронд Аугаа Эрх нь Гэгээн Элчид маань нүүхийг тушаав. Аллахын Элч, ﷺ **Хз. Алиг** дуудан хүмүүсийн түүнд хадгалуулсан барааг нь эзэн болгонд нь буцааж өгөхийн тулд төлөөлөгчөөр үлдээв. Учир нь Макка хотод үнэт эдлэлтэй болж, итгэмжтэй буйг мэдсэн учир түүнийгээ Расуллалахад хадгалуулаагүй хүн гэж байгаагүй.

Тэр шөнө мүшрикчүүд гэрийг нь бүслэв. Гэтэл Аллахад бүрэн итгэлтэй бууж өгсөн Пайгамбарт маань ямар ч сэжиг, бухимдал эсвэл яарах шинж харагдахгүй байв. Жаахан шороо базаж аваад мүшрикчүүд рүү цацаж **Я'сийн Сурагийн** анхны аяатуудыг уншин тэдний дундуур өнгөрөв. Түүнийг хэн нь ч хараагүй.

Ингээд Аллахын Элч ۞ Макка дахь арван гурван жилийн үнэнийг номлох их үйлсийнхээ дараа Мадина руу нүүж байв. Мадинагийн мусульманчууд буюу Энсар болон Маккагаас нүүж ирсэн Мухажирчуудыг бие биеийнхээ дүүгээр зарлав. Энсар нь Мухажир дүү нартаа бараагаа танилцуулж; **“Энэ нь миний бараа; тал нь чинийх болог, ав!..”** гэгцгээв. Үүний хариуд сэтгэлээрээ баян Мухажирчууд ч:

“—Эд бараа чинь чамд мубарак байг миний дүү. Чи надад захыг заахад болно!” гэгцгээв. (Бухарий, Бүюү, 1)

Расулуллах ۞ тэр үеэр Мадинад амьдарч байсан Мухажир, Энсар болон Еврэйчүүдийн бие биедээ мөн шинэ байгуулсан Ислам Гүрэнд хариуцлагыг цэгцлэн нэгэн эх хууль бэлтгэв. **“Мадинагийн Вэсика (Баримт)”** гэсэн уг бичиг, дэлхийн түүхэнд **бичсэн анхны эх хууль** байв.²⁰²

Мүшрикчүүдийн мусульманчуудад үзүүлсэн ил өш хонзон ба хөрш Еврэйчүүдийн үе үе гэрээгээ эвдэн амласнаасаа буцсанаас болж зарим **дайн**ууд болсон. Орчлонд рахмэт буюу энэрэл болохоор илгээгдсэн Расулуллах ۞ цэргийн довтолгоонуудад өндөр энэрэлтэй нэгэн бодлого явуулсан учраас, богино хугацаанд Арабын Хойгийг удирдлага доороо авснаар хоёр талаас их цус урсгахыг саатуулав. **Бүх төрлийн**

202. Проф. Др. М. Хамидуллах, *The First Written Constitution in the World*, Лахор 1975

асуудлыг эхний ээлжид энх тайвны аргаар шийдэхийг илүүд үзэв.

Гэгээн Элч маань өөрөө 29 дайнд явав. Эдгээрийн 16-д ямар ч байлдаан гараагүй, эсрэг талтай гэрээ хийв. 13-д нь үйлийн байлдаанд орохоос аргагүй болж, эдгээр дайнд мусульманчуудаас ойролцоогоор нийт 140 хүн шэхийд болсон, дайснаас ч ойролцоогоор 335 хүн нас барав.²⁰³

Исламд дайны гол зорилго хүмүүсийг алах, олз омог булааж авах, дэлхийг мөхөөх, хувийн ашиг олох эсвэл өшөө авах биш; яг эсрэгээр нь харгислалыг үгүй болгох, итгэл үнэмшлийн эрх чөлөөг хангах, хүмүүсийг авралд хүргэх ба бүх төрлийн эрх тэгш бус байдлыг арилгах юм.

5. Ижилгүй Сургаалын үлгэр жишээ

Халамж ба Энэрэл нь

Расулуллах ﷺ хамаг хүн төрөлхтөнд эцэсгүй халамж ба энэрлээр дүүрэн байв. Аугаа Эрх нь ингэж айлдав:

**“Үнэхээр танд өөрсдөөс тань тийм нэгэн
Пайгамбар ирсэн нь, та нарт асуудал зовлон
тулгарах нь түүнд маш хэцүү санагддаг. Тэр та
нарын төлөө бүхнээ зориулахад бэлэн бөгөөд**

203. Хар. Проф. Др. М. Хамидуллах, *Хз. Пайгамбарын Дайнууд*, Истанбул 1991; Др. Элшад Махмудов, *Учир ба Дүнгээрээ Хазрат Пайгамбарын Дайнууд*, 2005, М.Ү.С.Б.Э. Хэвлэгдээдүй Докторантуурын Ажил.

итгэгчдэд маш их халамжтай, энэрэлтэй билээ.” (Тэвбэ, 128)

Хэдий түүний итгэгчдэд үзүүлэх халамж нь илүү байсан ч, Кур’ан түүний хамаг хүн төрөлхтөнд халамжтай байсныг гэрчилнэ. Кур’ан мөн түүний үммэтийн хамаг хүн төрөлхтнийг, тэр бүү хэл дайснаа ч хайрлан өрөвдсөнийг илэрхийлэв:

“Үнэхээр та ийм нэгэн хүн юм; тэд танд дургүй ч та тэднийг хайрлана. Та бүх судруудад итгэж үнэмшинэ; тэд тантай уулзахдаа «Бид итгэлээ» гэгцгээнэ; өөрсөд дундаа бол танд өширхөж хурууны өндгөө хазна. Ингэж хэл: «Өшөөнөөсөө (зовж) үхэцгээ!» Андашгүй нь Аллах зүрхэн доторх зүйлсийг үнэнээр нь мэддэг.” (Ал-и Имран, 119)²⁰⁴

ХЗ. Пайгамбар ﷺ зөвхөн хүмүүст биш, **амьтад** болон ургамалд ч эцэсгүй энэрлээр дүүрэн байв. Мүшрикчүүд урваж гэрээгээ эвдэн дайныг сонгосонд нь Расулуллах ﷺ түмэн хүнээс бүрдсэн гайхамшигт цэргийнхээ хамт **Макка** руу замд гарсан байв. Арж гэсэн газраас хөдөлж Талуб руу явах замдаа, зулзаганууд нь өлсөж тэднийг хөхүүлж байсан нэгэн **нохойг** харав. Шууд асхабаасаа **Жуайл бин Сүракаг** хажуудаа дуудан энэ амьтад дээр мануулаар үлдээв. Ислам цэргийн орддоо эх нохой болон зулзагуудыг үргээхгүй байхыг сануулав. (Вакидий, ii, 804)

204. Мухаммед А. Драз, *Ислам Тухай Зарим Сэтгэлгээ*, х. 94.

Расулуллах ﷺ нэгэн өдөр Энсараас нэгнийх нь цэцэрлэгт очив. Тэнд байсан нэгэн тэмээ Пайгамбарыг маань харангаа орилон нулимс гоожуулав. Расулуллах маань тэмээний дэргэд очиж, халамжаар илэв. Тэмээ нь тайвшрав. Тэгэхлээр нь Расулуллах ﷺ:

“Энэ тэмээ хэнийх вэ?” хэмээн асуув. Мадинагийн нэгэн залуу дөхөж:

“Энэ тэмээ минийх, Алладын Элч ээ!” гэв. Расулуллах ﷺ:

“Чамд хайрласан энэ амьтнаас болж Аллахаас айхгүй байна уу? Тэр чамайг түүнийг өлөн үлдээж, маш их ядраасныг надад гомдол болгож хэлэв” хэмээн айлдав. (Абу Давуд, Жихад, 44/2549)

Гэдэс нь хоосон тэмээний дэргэдүүр өнгөрч байхдаа ч:

“Ярьж үл чадах уг амьтдын тухай Аллахаас айцгаа! Тэжээж байхдаа уна, тэжээж байхдаа төхөөрч ид!” хэмээн айлдав. (Абу Давуд, Жихад, 44/2548)

Сэвадэ бин Рэбий- ﷺ эелдэг ба энэрлийн уг содон жишээг дамжуулав:

“Би, Пайгамбарын маань дээд онгонд гарч зарим зүйлс гуйлаа. Надад хэдэн (3-аас 10-ын хооронд) тэмээ өгөхийг хүмүүстээ тушаав. Дараа ч үүнийг санал болгов:

«–Гэртээ харихдаа гэр бүлдээ ингээж хэл; амьтдыг сайн сахиж, хоолыг нь сайхан өгөг! Бас тэдэнд хумсаа засаж байж малаа саа гэж хэл, хөхийг нь бүү шархдуулаг!»» (Ахмад, III, 484; Хэйсэмий, V, 168, 259, VIII, 196)

Нэгэн өдөр Расулуллах ﷺ хонь сааж байсан хүнтэй тааралдав. Түүнд:

“–Хэн ээ! Малаа саахдаа үр төлд нь сүү үлдээ!” хэмээн айлдав. (Хэйсэмий, VIII, 196)

Абу-д Дэрда ﷺ нэгэн өдөр тэмээндээ хэтэрхий ачаа ачсан хүмүүстэй тааралдав. Тэмээ ачааны хүндээс босч чадахгүй байв. Абу-д Дэрда ﷺ шууд тэмээн дээрх илүү ачааг авч малыг босгосны дараа эзэнд нь ингэж хэлэв:

“–Хэрэв Аллах Таала, амьтанд учруулсан зовлонгоос болж олсон нүглийг тань өршөөвөл, танд маш том өршөөл хайрлах байсансан. Би Расулуллах ﷺ маань ингэж айлдахыг сонсов:

«Аллах Таала, уг хэлгүй амьтдад сайнаар хандахыг тушаана! Өгөөмөр газраар өнгөрч байвал амьтдынхаа жаахан бэлчихийг зөвшөөрцгөө! хориотой газраар явж байвал, түүгээр хурдан өнгөрцгөө, тийм газар цаг алдан амьтдадаа зовлон ба аюул битгий хүргэцгээ!»» (Ибн-и Хажэр, эл-Мэталибу-л Алие, II, 226/1978)

Өршөөл нь

Расулуллах ﷺ яллахдаа хүч нь хүрсэн боловч, өөрт нь маш их муу үйлс хийсэн хүмүүсийг

өршөөсөн, түүнчлэн ямар нэгэн үг эсвэл тэмдгээр ч гэсэн тэдний гэмт хэргийг тэдэнд сануулаагүй. Учир нь Аллахын Элч ﷺ мусульман эсвэл кафир хэний ч мууг хүсэхгүй, хүн бүрт том ёс суртахуунтайгаараа ханддаг байв. Маккаг цус асгалгүй эзэлсэнд нь, хорин нэгэн жилийн турш өшөөтэй хандсан хүмүүс онгонд нь цуглаж шийдвэрийг нь хүлээж байв. Тэдэнд:

“—Аяа Курайшийн нийгэм ээ! Одоо намайг та нарт юу хийх бол гэж бодож байцгаана уу?” хэмээн асуув. Курайшчууд:

“—Бид чиний буян ба сайн үйл хийхийг найдан «Буян хийнэ!» гэгцгээнэ. Чи сайн сайхны эзэн дүү, сайн сайхны эзэн дүүгийн хүү!..” гэгцгэв. Тэгэхлээр нь Расулуллах ﷺ:

“—Би ч Хз. Юсуфын дүү нартаа хэлсэн шиг: «...Та нарт өнөөдөр ямар ч муу зүйл хийхгүй! Аллах та нарыг өршөөх болтугай! Андашгүй нь Тэрвээр энэрэлтийн хамгийн энэрэлт нь мөн»²⁰⁵ гэж байна. За явцгаа, одоо чөлөөтэй байцгаа!” хэмээв. (Ибн-и Хишам, IV, 32; Вакидий, II, 835; Ибн-и Са-д, II, 142-143)

Тэгээд тэр өдрийг “Евмү-л мэрхамэ: Энэрлийн Өдөр” гэж нэрлэв...²⁰⁶

Тэр өдөр Ухудын дайнд авга ах Хз. Хамзаг нь алсан **Вахший** болон түүний элгийг хилэнгээрээ

205. Юсуф, 92.

206. Вакидий, III, 352; Али эл-Мүттэкий, Кэнз, но: 30173.

хазсан **Хиндийг** ч өршөөв.²⁰⁷ Охин Хз. Зэунэбийг нь тэмээнээс унагааж үхэлд хүргэсэн **Хэббар бин Эсвэд** ч уг том өршөөлийг хайрласан байв. Расулуллах ﷺ маш эелдгээр хандаж, Хэббарыг өршөөснөөр үл барам, түүнчлэн түүнийг доромжлох, хуучинд хийсэн үйлсийн улмаас үймүүлэхийг ч хориглов. (Вакидий, II, 857-858)

Маккагийн ялалтад Абу Жэхилийн хөвүүн **Икримэ** зугтсан байв. Расулуллах ﷺ өмнө нь хийсэн хамаг муу үйлсийг нэг тийш хаян түүнд итгэл өгч, хажуудаа дуудав. Эхнэр нь араас нь гүйцэн Гэгээн Элчийн маань урилгыг хүргэж түүнийг Маккад буцахаар ятгав. Маккад дөхөхөд нь Расулуллах ﷺ том нэгэн гайхамшиг ба содон нэгэн эелдэг жишээ толилуулан асхабдаа ингэж айлдав:

“–Икримэ бин Абу Жэхил итгэгч ба мухажир болж бидэн рүү буцаж байна. Одоогоос хойш түүний аавыг битгий доромжилцгоо! Учир нь маш муу хүн байсан ч шарилыг доромжлох нь зөвхөн амьд садан хамаатныг зовно, шарилд юу ч хүрэхгүй.” (Хаким, III, 269/5055; Вакидий, II, 851)

Расулуллах ﷺ Икримэг ирж байсныг харангаа хөөрснөөсөө дээш ухасхийн гурван удаа:

“–Мархаба (хүн угтах үг) мухажир морьтон, тавтай морил!” хэмээв. Икримэ ч:

“–Валлахи Расулаллах аа, Исламын өс хонзоглолын замд зарцуулсан зүйлсийн

207. Бухарий, Мэгазий, 23; Мүслим, Акдие, 9.

хамгийн багыг нь ч Аллах ﷻ Хазратуудын замд зарцуулна!” гэв. (Хаким, III, 271/5059; Вакидий, II, 851-853; Тирмизий, Исти-зан, 34/2735)

Расулуллах ﷺ үүн шиг өөр хэдийг өршөөв...

Даруу зан нь

Аллахын Элч ﷺ дээд зэргийн даруу зантай хүн байв. Хүний хараанд хамгийн хүчтэй харагдсан Ялалтын Өдөр, онгонд нь гарч ярихдаа чичирсэн хүнд хамгийн хэцүү цаг үеэсээ нэгэн жишээ өгч ингэж тайвшруулав:

“–Тайвшир дүү минь! Би нэгэн хаан эсвэл эзэн биш. Наранд борцолсон мах идсэн Курайшийн нэгэн эмэгтэйн хөвүүн байна!..” (Ибн-и Мажэ, Эт-имэ, 30; Хаким, III, 50/4366)

Хүмүүс түүний тухай хэтрүүлэн ярихыг зөвшөөрдөггүй байв:

“Намайг «Аллахын кулба Элч» гэгцгээгээрэй!” хэмээн айлдав. (Бухарий, Энбия, 48)

Тэр батлах өгүүлбэрийн эхэнд ялангуяа ба заавал **“абдүхү: Аллахын кул”** үгийг нэмэн, үммэтийгээ өмнөх нийгмүүдэд байсан шиг хүнийг тахин шүтэх аюулаас хамгаалав. Дахиад энэ жишээнээс:

“Та нар намайг хэмжээнээс хэтэрсэн дээд түвшинд битгий гаргаарай! Учир нь Аллах Таала намайг элч болгохоосоо өмнө кул болгосон юм.” хэмээн айлдав. (Хэйсэмий, IX, 21)

Асхабын мэдээлснээр, Расулуллах ﷺ өвчтэй хүмүүсийг эргэж, оршуулах ёслолд оролцож, кулуудын урилгад очиж, илжиг унадаг байв. Унаагаа хүмүүст унуулж, хоолоо газар дээр тавьж иддэг байв. Шируүн ноосон хувцас өмсч, сөхөрч хонь сааж, зочинтой өөрөө уулзаж, тэдэнд үйлчилж юу байгаагаараа дайлдаг байв. Нэгэн бэлбэсэн эмэгтэйн, нэгэн ядуугийн, нэгэн аргагүйн ажлыг шийдэхийн тулд түүний хамт хэрэгцээг нь хангатаг алхахаас татгалзахгүй ба их зан гаргадаггүй байв.²⁰⁸

Эгэл байдал нь

Расулуллах ﷺ хэтэрхий эгэл ба даруу амьдардаг байв. **Хз. Айша** эх маань ингэж дамжуулна: “Хүмүүс Расулуллахд ﷺ маань нэгэн аяга авчрав. Дотроо сүү болон зөгийн балтай байв. Алладын Элч ﷺ ингэж айлдав:

«Нэгэн ундаа дотроо хоёр шинж, нэгэн аяга дотроо хоёр хольцтой! Надад энэ нь хэрэггүй. Гэхдээ үүнийг харам гэж бодохгүй. Зөвхөн кияамэт өдөр Аугаа Эрхийн намайг дэлхий дэх илүү зүйлсийн тухай асуухаас нь айна. Алладын төлөө даруу зан гаргана. Хэн нь Алладын төлөө даруу зан гаргавал Аллах түүнийг дээшлүүлнэ, хэн ч их зан гаргавал Аллах түүнийг доошлуулна. Хэн нь хэмнэлттэй

208. Хар. Тирмизи, Жэнайз, 32/1017; Ибн-и Мажэ, Зүхд, 16; Нэсай, Жума, 31; Хаким, I, 129/205; II, 506/3734; IV, 132/7128; Хэйсэмий, IX, 20.

хандвал Аллах түүнийг баян болгоно, хэн нь үхэхээ үргэлж санавал, Аллахыг түүнийг хайрлана.»” (Хэйсэмий, X, 325)

Шифа бинт-и Абдуллах ﷺ ярина:

“Нэгэн өдөр Нэбий Экрэм ﷺ -ийн маань дэргэд очлоо. Түүнээс бага сага юм гуйж, байдлаа гомдоллон ярилаа. Тэр ч хажуудаа юм байхгүйгээ хэлэн надад уучлал илэрхийлэв. Би ч «Юу ч өгөөгүй» гэж өөртөө жаахан шивнэлээ. Тэр хооронд үдшийн мөргөлийн үе эхлэв. Тэндээс охиныхоо гэрт очлоо. Хүргэн Шурахбил бин Хасэнэг гэрт нь харангаа бөвтнөж эхлэн түүнд:

«—Мөргөлийн цаг ирсэн, чи одоо ч энд байна?!» гэлээ. Тэр ч:

«—Авга эгч ээ, намайг битгий буруутга! Би хоёр хувцастай байсан, нэгийг Нэбий Экрэмдээ зээлдэж өгсөн» гэв. Тэгэхлээр нь би уг байдлаа буруутган:

«—Эцэг эх минь түүний золиос болтугай! Би хүссэн юмыг минь өгөөгүй гэж түүнд уурласан байсан, харин тэр ямар байдалтай байна !» гэлээ.”
(Хаким, IV, 58/6892)

Хз. Айша эх маань ингэж айлдав:

“Расулуллах ﷺ өглөөний цайнаас үлдсэн идээг оройд, оройн хоолноос үлдсэн идээг өглөөд хэзээ ч хадгалаагүй. Нэгэн хувцаснаас хоёр ширхэгтэй болоогүй. Хоёр цамц, хоёр нөмрөг, хоёр хормой эсвэл хоёр гуталтай ч байгаагүй.

Гэртээ байхдаа зүгээр сууж харагдаагүй. Нэг бол нэгэн ядуугийн гутлыг засах эсвэл хэн нэгний хувцсыг оёдог байв.” (Ибнү-л Жэвий, *Сифатү-с Сафвэ*, Бэйрут 1979, I, 200)

Цэвэрч ба Эелдэг байсан нь

Хувцсаа янзлахыг тушаан, өмсгөл эмх цэгцгүй байхыг хүсдэггүй Хз. Пайгамбар ﷺ маань үс болон сахлыг замбараагүй ургуулахыг ч зөвшөөрдөггүй байв. Өөрөө хэтэрхий цэвэрч ба сайхан хүн байв. **Абу Хүрэйрэ** ﷺ ингэж хэлэв:

“Би Расулуллах ﷺ -аас маань гоё хэнийг ч хараагүй, ариун царайнд нь Нар урсаж буйтай адил байв...” (Ахмад, II, 380, 350)

Расулуллах ﷺ хүмүүсийн хэрэглэсэн ямар ч муу бүдүүлэг үгийг хэлдэггүй ба ингэж болохгүй гэж айлддаг байв:

“Кияамэт өдөрт итгэсэн хүн, тэгш зөв суртахуунтай бол айх муу юм болохгүй. Аллах Таала муухай хандсан, муухай үгс хэлсэн хүнд өшөөтэй.” (Тирмизий, Бирр, 62/2002)

Хэн нэгнээс түүний тухай дургүй нэгэн үг хүрвэл:

“Түүнд юу болж байгаад ийм үгс хэлж байна вэ” гэхгүй, *“Зарим хүмүүст нь юу болоод тийм үгс хэлж байна вэ”* гээд эелдгээр ханддаг байв. (Абу Давуд, Эдэб, 5/4788)

Эмэгтэйчүүдийг хүндлэх нь

Аллах болон Элчийнх нь тушаалаар эмэгтэйчүүдэд тусгай нэгэн хууль гаргав. Эмэгтэй нь нийгэмд ариун явдал ба эрдмийн жишээ болов. Ээж бологсод нэр хүнд олов. Пайгамбар маань; *“Диваажин, зөв сайхан ээжүүдийн хөл доор байдаг юм!”*²⁰⁹ хадисээр эмэгтэй хүн эрх эдэлж үнэ цэнэтэй болов. Расулуллах ﷺ амьдралынхаа турш хэн нэгэн эмэгтэй рүү гар далайсангүй, хэнийг ч цохиогүй.²¹⁰ Учир нь Аугаа Эрх; **“Эмэгтэйчүүдтэй сайн харьцаарай, тэдэнд сайхнаар хандаарай!”** хэмээн айлдсан байв. (Ниса, 19)

Өгөөмөр зан нь

Пайгамбар маань хэтэрхий өгөөмөр байв. Курайшийн мүшрикчүүдийн ахлагчдаас Сафван бин Үмэуе мусульман байгаагүй боловч Хунайн ба Тайф дайнаар Элчийн маань дэргэд явав. Жийранад цуглуулсан дайны олзыг харж явахдаа Сафваны маш дуртай байгааг хараад Расулуллах ﷺ:

“Ихээр таалагдав уу?” хэмээн асуув. “Тийм” гэсэн хариулахад нь :

“Ав, бүгд нь чинийх байг!” хэмээн айлдав. Сафван өөрийгөө барьж чадалгүй:

209. Нэсай, Цихад, 6; Ахмад бин Ханбэл, III, 429; Сүюүтий, I, 125.

210. Ибн-и Мажэ, Никах, 51.

“–Пайгамбарын зүрхнээс гадна ямар ч сэтгэл зүрх төдий чинээ өгөөмөр байж чадахгүй!” гээд гэрчлэх үгийг хэлэн мусульман болов. Аймагтаа буцахдаа:

“–Аймгийнхан! (Гүйгээд) мусульман болцгоо! Учир нь Мухаммэд ядуурал ба хэрэгцээний зовлон мэдрэхгүй байх маш том бэлэг хайрлаж байна” гэв. (Хар. Мүслим, Фэдайл, 57-58; Ахмад, III, 107-108; Вакидий, II, 854-855)

Эцэст нь түүний ёс суртахууны сайн сайхныг яриад яриад дуусашгүй билээ. Агуу эрдэмтэн **Ибн-и Хазм** ингэж хэлнэ:

“Ахиратын баяр хөөрийг, дэлхийн удирдлагыг, энх амгалан амьдарлыг, ёс суртахууныг хамаг сайхныг, хамаг эрдмийг олох сонирхолтой хүн нь Хазрат Мухаммэдийг үлгэр жишээ болгож аваг! Учир нь Расулуллах ﷺ бүх төрлийн буянд дандаа хамгийн түрүүнд байдаг. Аллах Таала түүний ёс суртахууныг магтсан, бүх эрдмийг хамгийн төгсөөр нь түүнд цуглуулсан бөгөөд түүнийг бүх төрлийн дутагдлаас ариутгасан байдаг.” (Ибн-и Хазм, *эл-Ахлак вэ-с Сиер*, Каир, 1962, х. 19-20, 50)

6. Тэнгэрт хальсан нь

Расулуллах ﷺ хижрий буюу Мадинад нүүсэн сарны тооллын 11-р жилийн Рабийүлэввэл сарын 12-ны Даваа гаригт, Билгийн тооллын 632 оны 6 сарын 8-нд өөд болов. **Аллах Таала**

түүнийг агуу нэр хүндийнх нь дагуу шагнаж, биднийг түүний шэфаатад (тусламжид) хүргэх болтугай!.

Амин!.

جَزَاكَ اللهُ عَنَّا خَيْرَ مَا جَزَى نَبِيًّا عَنْ أُمَّتِهِ

Аугаа Эрх түүнийг өмнө нь хүрч ирсэн вахийг батлах, эдгээрийг түүхийн турш эвдэрсэн алдаанаас ариутгах²¹¹, шашны дутуу хэсгийг бүтээх, өнгөрсөн дэх улсуудын ялаас болж даалгасан хүнд хариуцлагыг цэглэх ба орчлонд рахмэт буюу энэрэл болохоор²¹² илгээсэн байв. Бид ч Вэда буюу Салах Ёсны Үгэнд нь анхаарал хандуулан, уг үүргээ хамгийн сайхнаар хийснийг гэрчилнэ.

Расулуллах ﷺ нэгэн нүүдэлчин болж Мадинад орсноос зөвхөн арван жилийн дараа, Алладын зөвшөөрлөөр Исламыг Умманаас Улаан Тэнгис, Сириэс Емэн хүртэл бүх Арабистанд хүртэл ноёрхсон байв. Ингээд түүхэндээ анх удаа Арабын нэгдэл бий болсон юм. **Ламаргин** “Л’Хистойрэ дэ ла Турхуйэ” нэртэй бүтээлдээ ингэх хэлнэ:

“ Агуу том зорилго, асар бага зэвсэг ба үр дүн бардам байх нь хүний суу алдрын гурван том хэмжүүр бөгөөд орчин үеийн түүхийн

211. Бакара, 75, 101; Ал-и Имран, 81; Сафф, 6; Ниса, 46; Майдэ, 13, 41.

212. Майдэ, 3; Бакара, 286; А-раф, 157; Энбия, 104.

хамгийн агуу баатруудыг (ХЗ.) Мухаммэдтэй зүйрлэж хэн зориглох вэ?”

“Ой санааны гүн ухаантан, уран илтгэгч , элч, илэрхийлэгч, байлдагч ба эзлэгч нь; ухаант итгэгчдийн төсөөлөгч, төлөөлөгч ба хөшөөгүй нэгэн шашин болон дэлхийн хорь, сэтгэлийн нэгэн улс төрийн байгуулагч (ХЗ.) Мухаммэд! **Хүний хэмжээг тогтооход хэрэглэдэг бүх хэмжүүрийн дотор асууцгаая:**

«–Түүнээс агуу нь бий юү?»»

7. Мөнхийн хайр нь

Асхаб-и кирам нь Пайгамбарт маань аминаасаа илүү хайртай байв. Түүнд хандаж байхдаа байнга **“Аав ээж, амь нас , бүх юмаа чамд зориулахад бэлэн , Расулаллах аа!”** гэдэг байв. Түүний хөлд өргөс хатгуулахгүйн тулд өөрсдийгөө золиосолж байв. Мүшрикчүүдэд барьцаа болсон Зэйд бин Дэсинэ ба Хубайб хоёрыг тамлалаар шэхид болгож байв. Амиа алдахын өмнө аль нэгнээс нь:

“–Амиа аврахын тулд өөрийнхөө оронд Пайгамбарыг байхыг хүсэх үү?” гэж асуув. Хоёулаа энэ тэнэг асуултын хариуд мүшрик рүү өрөвдөн харж:

“–Би өөрөө гэр бүлийнхээ хамт, миний сэтгэл зүрх, Пайгамбарыг энд авчирахыг хүсэх байтугай түүний буй газар хөлд нь өргөс хатуулахыг ч

огт хүсэхгүй байна ” гэж хариулав. Уг ижилгүй хайрын өөдөөс гайхан хөшсөн Абу Сүфян:

“–Гайхмаар юм аа! Би дэлхий даяар Мухаммэдийн асхаб, түүнийг хайрласан шиг удирдагчдаа хайртай өөр нэгэн албат хэзээ ч үзээгүй” гэв. (Вакидий, I, 360-362; Ибн-и Са-д, II, 56)

Ухудаас буцахдаа Расулуллах ﷺ морь унасан, морины жолоог ч Са’д бин Муаз барьж байв. Са’дын ээж Кэбшэ бинт-и Үбэйд манай Элч дээр хүрэв. Са’д:

“–Расулаллах аа! Энэ миний ээж” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–Түүнд *Мархаба!*” хэмээн мэнд мэдэв. Эмэгтэй нь Аллахын Элчид дөхөж ариун царай өөд нь харсны дараа:

“–Аав ээжийгээ чамд зориулъя Расулуллах аа! Чамайг энх мэнд байхад харсан, одоо хамаг хэрэг бүтлээ!” гэв.

Расулуллах ﷺ түүнд шэхид болсон хүү Амр бин Муазын тухай харамссанаа илэрхийлсний дараа:

“–Са’дын эх ээ! Чамд сонин сайхан мэдүүлмүй! Чиний хамаг гэр бүлд сайхан мэдээ болог! Танай аймгаас шэхид бологсод Диваажинд бүгд цугларав. –Тэд нийт арван хоёулаа байв. – Гэр бүлийнхэндээ шэфаат хийх зөвшөөрөл тэдэнд гарав” хэмээн айлдав. Эмэгтэй нь:

*“Бид үнэхээр сэтгэл ханамжтай байна ,
Аллахын Элч ээ! Үүнээс хойш тэдний араас хэн
уйлах вэ!”* гэсний дараа:

“–Расулаллах аа! Шэхидчүүдийн хойноо
үлдээсэн хүмүүсийн төлөө ч залбирч өгөгтүн!”
гэв. Расулуллах ﷺ:

*“Аллах минь! Тэдний сэтгэлийн гунигийг
арилга, тэдэнд харьцааны буяныг хайрла!
Хойш үлдэгсдийг хамгийн сайхнаар хамгаалах
болтугай!”* хэмээн залбирсны дараа замаа
үргэлжлүүлэв. Асхаб-и кирам ч дагаж явж байв.
Гэгээн Элч маань ﷺ Са’дад:

*“Чиний нутгаас олон шархтай хүн бий,
бас тэдний шарх хүнд. Кияамэт өдөр бүгдээрээ
шархтай ирнэ. Цус нь цусны өнгөтэй байх
мөртөө, анхилуун үнэртэй байх болно. Тэдэнд
хэл, гэртээ очоод шархаа эмчлүүлэг! Хэн ч
биднийг битгий дагаг! Үүнийг гарцаагүй тушаал
гэж тэдэнд мэдүүл!”* хэмээн айлдав. Са’д :

“–Расулуллахын лав тушаал юм. Бэний
Эшхэл аймгаас хэн нэгэн шархат ч биднийг
дагахгүй!” гэж хашхирав. Хамаг шархтан аргагүй
буцав. Шөнөжингөө гал түлж шархаа эмчлэхээр
оролдов. Уг аймагт гучин шархтай хүн байв.
(Вакидий, I, 315-316; Диярбэкрий, I, 444)

Өмнө нь **Абиссинид** нүүсэн мухажирчуудын
сүүлийн хэсэг Хаубарын ялалтын үеэр тэнгисийн
замаар Пайгамбарын маань дэргэд ирсэн байв.

Тэдний хороонд Эсма бинт-и Үмэйс ﷺ ч байв. Тэр нэгэн өдөр Пайгамбарын маань эхнэр Хафса эхийг маань айлчлахаар очив. Удахгүй Хз.Өмэр ч охин Хафсагийнхаа дэргэд оров. Өмэр ﷺ Эсмаг харахдаа:

“Энэ хэн бэ?” гэж асуув. Тэр ч:

“Эсма бинт-и Үмэйс!” гэв. Хз. Өмэр тоглоомоор:

“Тэр Абиссинийн хүн юм уу? Тэр тэнгисийн аялалд оролцсон эмэгтэй юу?” гэж асуув. Эсма:

“Тийм!” гэсэн хариулт өгөв. Тэгэхлээр нь Хз. Өмэр:

“Нүүдлийн тоогоор бид чамайг давлаа. Тэгээд Расулуллах ﷺ -д ойр болоход танаас илүү эрхтэй” гэв. Хз. Эсма ﷺ энэ үгэнд маш их уурлан:

“Үгүй ээ, чи үнэхээр андуурсан, Өмэр ээ! Та Расулуллахын ﷺ хамт байцгаав. Тэр таны өлнийг цатгаж; мунхгийг сургаж байв. Бид бол Абиссинийн алсад гадны кафир хүмүүсийн дунд бэрхшээлийн хооронд амьдарч байв. Энэ ч Аллах болон Элчийнх нь төлөө байв. Аллахад тангараг өргөе, чиний хэлснийг Расулуллахдаа мэдүүлэхгүйгээр хоол ч идэхгүй, ус ч уухгүй. Би үүнийг Пайгамбарт маань хэлээд үнэн хэргийг мэдэж авна. Үнэхээр худал ч хэлэхгүй, буруу зам руу ч халтирахгүй, чиний хэлсэн дээр юм ч нэмэхгүй, энд юу болсон бол тэрийг л дамжуулна” гэв. Пайгамбарыг ﷺ ирэхлээр Эсма :

“–Аллахын элч ээ! Өмэр ингэж ингэж хэлсэн”
гэв. Расулуллах ﷺ:

“–*Чи түүнд юу гэсэн бэ?*” хэмээв. Тэр ч:

“–Эдгээрийг хэллээ” гэв. Аллахын Элч ﷺ:

“–*Тэр миний санаанд танаас илүү эрхтэй биш. Тэр болон найзуудынх нь нэгэн нүүдэл бий, та бол усан онгоцны зорчигчид, хоёр нүүдэлтэй!*”
хэмээн айлдав.

ХЗ. Эсма ингэж хэлнэ: “Абиссиниас онгоцонд хамт яваад ирсэн Абу Муса эл Эшарий асхабаас бусад хоёр нь нэг нэгээр ирээд надаас уг хадийсийг асууж байв. Дэлхийд тэднийг Пайгамбарын маань энэ үгнээс илүү баясгасан, тэдний сэтгэлд үүнээс том өөр юу ч байгаагүй. Ялангуяа Абу Муса ﷺ уг хадийсийг надаар дахин дахин яриулж, Элчийн маань тэдний тухай үгийг дахин дахин сонсохоос эцэсгүй тааламж авч байв.” (Бухарий, Мэгазий, 36; Мүслим, Фэдайлу-с Сахабэ, 169)

Асхабын уг цэнгэлтэй хайр нь тэдний хадийс-и шэрийф унших ба дамжуулахдаа үзүүлсэн анхааралд ч илт харагдана. Сахабэ-и кирам Пайгамбараас нэгэн хадийс дамжуулж байхдаа мэдэлгүй буруу хэлэхгүйн тулд өвдөг нь чичирч, нүүр нь улайж байв. Амр бин Мэймүүн ингэж ярина:

“Би **Ибн-и Мэсүүд** Хазратын дөрөв дэхийн орой бүр хийсэн ярилцлагыг хэзээ ч алддаггүй

байсан. Уг ярилцлагад түүний; «Расулуллах ﷺ ингэж айлдав...» гэж лав нэгэн үг хэлснийг хэзээ ч сонсоогүй. Нэгэн орой; «Расулуллах маань ингэж айлдав...» гээд ярьж эхэлсэн, гэтэл үргэлжлэлийг нь саналгүй толгойгоо бөхийлгөв. Түр хүлээсний дараа түүн рүү хартал; цамцны товч нь тайларсан, нүднээс нулимс гоожсон, хацар нь хөөсөн байдалтай зогсож байв. Хэсэг ингэж хүлээсний дараа үгээ ингэж дуусгав:

«Расулуллах ﷺ тэр шиг эсвэл түүнд ойр нэгэн юм хэлсэн байв».» (Ибн-и Мажэ, Мукаддимэ, 3)

Өмнө нь **Диямэнди** нэртэй нэгэн Ортодокс байснаа Мэвлана Хазратын *Мэснэвий* тэй танилцсаны дараа нулимстай нэгэн итгэгч ба Пайгамбарт хайртай нэгэн болсон **Яман Өвгөний** хайрын уг байдал үнэхээр үлгэр жишээ байдал юм. Шавь нарын нэгэн ингэж ярина:

“Нэгэн өдөр хичээл дуусаад бид тарлаа. Үдийн үеэр Таксим руу явж байлаа. Германы Элчний хавьд нэгэн мэсжид байв. Нэг харвал Яман Өвгөн... Мэсжидийн хананд тулан сүүлийн амьсгалаа хураах мэт байдалд байв. Хүчгүй, тамир тэнхээгүй, толгой нь багахан баруун гар тийш хазайсан, уйлж байв. Шууд гүйгээд хажууд нь очиж:

«—Багш аа, та яагаад уйлж байгаа юм бэ?; танд ямар нэгэн юм болов уу?» гэлээ. Маш нарийхан, чичирсэн хоолойгоор:

«—Үгүй хүү минь, үгүй! Расулуллах ﷺ маань бодолд ортол санаа алдан, хөл дээрээ гишгэх хүч үлдсэнгүй. Нэгэн газар тулах эсвэл суух шаардлагатай болж байна» гэв.”²¹³ (Мустафа Өздамар, *Яман Өвгөн*, Истанбул 1994, х. 191-192)

8. Зарим гайхамшгаас нь

Аллахын Расул маань маш олон гайхамшигтай байдаг.²¹⁴ Эдгээрийн эхэнд өмнө товчоор дурдсанаар, цаг эринийг сүрдүүлсэн Кур’ан Судар болон Аллахын Элч ﷺ -ийн маань сонгодог амьдрал ба өндөр суртахуун байдаг. Үнэхээр нь Пайгамбарын маань ариун амьдрал ба өндөр суртахууныг чухалчлан, хэн ч эсэргүүцээгүй юм. Эдгээрийг шинжилбэл хэр том гайхамшиг байсныг маш амархан ойлгох болно.

Пайгамбарын маань эдгээрээс гадна тоогүй гайхамшгаас зарим нь ийм юм:

Маккад Курайш түүнээс нэгэн гайхамшиг нэхэхлээр Аллахын Элч ﷺ Рабдаа залбирахад Сар хоёр хуваагдан уг гайхамшиг бүх газар харагдсан байв. Сарыг хоёр хуваагдахад нэг хэсэг нь Абу Кубайс Уулын талд, нөгөө хэсэг нь Куайкиан

213. Түүхийн турш Пайгамбарт маань мэдэрсэн уудам хайрын тухай баялагт жишээний төлөө хар. Осман Нури Топбаш, *Эрдмийн Иргэнийл*, I, 223-265; <http://www.islamiyayinlar.net/content/view/148/8/>

214. Хар. Бэйхакий, *Дэлайлү-н Нүбүввэ*, Бэйрут 1985; Абу Нуайм, *Дэлайлү-н Нүбүввэ*, Халэп 1970-1972; Суютий, *Ер бусын талаараа Манай Пайгамбар: эл Хасайсү-л Күбра*, Истанбул 2003.

Уулын талд үзэгдэв. Мүшрикчүүд хол аянаас Маккад хүрч ирсэн наймаачдаас ийм байдлыг харсан эсэхийг асууцгаав. Тэд ч Сар хагарсныг харснаа илэрхийлэв.²¹⁵

Францын алдарт астрономич **Лөфрансуа дө Лаланд** Сарны хөдөлгөөнийг судалж байхдаа, уг гайхамшгийн зөв болохыг хүлээн зөвшөөрөх ёстой болов.²¹⁶

Пайгамбар маань мэсжидэд тулж хутба уншдаг байсан хуурай нэгэн **хасарваанийн гуалин** байв. Мусульманчуудын тоо их болохлоор хутба хийхэд нэгэн минбэр хэрэгтэй болов. Аллахын Элчийг ﷺ минбэр дээр гарахлаар хасарваанийн гуалин санаснаасаа гэнгэнэж эхлэв. Расулуллах ﷺ минбэрээс бууж гуалинг илэхэд гэнгэнэхээ больж тайвшрав. Пайгамбар маань:

“Тэр хажууд нь хийж байсан зикруллахаас (Аллахыг дурдах үг) холдсон учраас уйлав!”
хэмээв.²¹⁷

215. Камэр, 1-3; Бухарий, Мэнакиб 27, Мэнакибү-л Энсар 38, Тэфсийр 54/1; Мүслим, Мүнафикийн, 43, 47, 48; Тирмизий, Тэфсийр, 54/3286; Ахмад, I, 377, 413.

216. Зэкай Конрапа, *Манай Пайгамбар*, Истанбул 1987, х. 110.

217. Хар. Бухарий, Мэнакиб, 25, Жума, 26; Тирмизий, Цум-а 10, Мэнакиб 6; Нэсай, Жум-а, 17; Ибн-и Мажэ, Икамэ, 199; Даримий, Мукаддимэ 6, Салат 202; Ахмад, Ы, 249, 267, 300, 315, 363. Заасан уг эхүүдэд өөр маш олон гайхамшиг дурдсан байдаг.

Расул-и Экрэм ﷺ-ийн авга ах **Аббас** Бэдирийн олзлогдсон боолуудын дунд Мадинад ирэхлээр Гэгээн Элч маань түүнд:

“–Аббас аа! Өөрийнхөө дүүгийн хүү Акийл, Нэвфэл бин Харис болон чиний гэрээт Үтбэ бин Амрын төлөө барьцаа төл! Чи их хөрөнгийн эзэн хүн” хэмээв. Аббас:

“–Расулаллах аа! Би мусульман байсан, Курайш намайг хүчээр замд гаргалаа” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–Чиний мусульман байх эсэхийг Аллах л мэднэ. Чиний хэлсэн нь зөв байвал, Аллах шагналыг нь заавал өгнө. Гэхдээ чиний байдал бидний эсрэг харагдаж байв. Тийм учраас барьцаагаа төлөх хэрэгтэй” хэмээн айлдаж, дэргэд нь байсан 800 дирхэм алтыг ч дайны олз болгож авав. Аббас:

“–Расулаллах аа! Ядаж үүнийг л барьцаагаар тооц!” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–Үгүй! Тэр Алахын чамаас бидэнд хайрласан олз юм” хэмээв. Аббас:

“–Расулаллах аа, тэгэхлээр үлдсэн насанд минь намайг гуйхаар албадна!” гэв. Тэгэхлээр нь Аллахын Элч ﷺ:

“–Аббас аа! Эхнэр Үммү Фадладаа өгсөн тэр алт чинь юу болох вэ?” хэмээн асуухлаар нь Аббас:

“–Ямар алт?” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–Нөгөө чиний Маккагаас дайны замд гарах өдөр, та нарын дэргэд Аллахаас өөр хэн ч байгаагүй үед эхнэр Үммү Фадлад; «Уг дайнд надад юу болохыг би мэдэхгүй. Хэрэв ямар нэгэн осолтой учирвал энэ хэсэг нь чинийх, энэ хэсэг нь Убайдуллахын, энэ хэсэг Фадлын, энэ хэсэг нь Күсэмийн мөн энэ хэсэг ч Абдуллахынх юм!» гэсэн алт!” хэмээв. Энэ үгсийн дараа гайхалд автсан Аббас:

“–Үүнийг чамд хэн мэдээлээ вэ?” гэхлээр нь Расулуллах :

“–Аллах мэдээлэв” хэмээв. Цочрол нь тайвнаар эргэсэн Аббас:

“–Чамайг пайгамбар болгож илгээсэн Аллахад тангараг өргөмүй, үүнийг Үммү Фадл бид хоёроос гадна хэн ч мэдэхгүй. Андашгүй чи Аллахын Элч мөн” гэв. (Бухарий, Жихад, 172; Ахмад, I, 353; Ибн-и Са-д, IV, 13-15)

Умайр бин Вэхбийн хөвүүн Вэхб ч Бэдирт мусульманчуудад олзлогдов. Умайр Курайшийн мүшрикчүүдийн суут ухаант баатрын нэгэн байв. Маккад Пайгамбар маань болон асхабыг нь маш их зовоосон байв. Нэгэн өдөр Умайр, Хижр хэмээх газар Сафван бин Үмэйегийн хамт сууж Бэдирт алагдагсад ба тэдний учирсан бэрхшээлийн тухай ярьж байхад Сафван бин Үмэйе:

“–Үнэхээр тэд ийм болсны дараа амьд байхын ямар нэгэн утга үгүй!” гэв. Умайр:

“–Үнэхээр зөв хэллээ! Хэрэв өртэй ба миний дараа өлсч үхэхээс нь айсан хүүхэдтэй байгаагүйсэн бол, заавал очоод Мухаммэдийг алахсан. Угаасаа миний талаар тэдний хүлээж авах шалтгаан ч бий; «Олзолсон хүүгийнхээ төлөө ирлээ» гэх болно. Миний сонссоноор зах зээлээр явдаг гэнэ” гэв. Умайрын эдгээр үгс Сафванд таалагдав:

“–Чиний өр минийх болог. Чиний нэрээр би төлнө! Хүүхдүүдийг чинь өөрийн хүүхдийнхээ хамт, тэдний амьд байх хугацаанд сахиж, тэдний аж ахуйг хамгийн сайхнаар хангана!” гэв. Тэгэхлээр нь Умайр сэлмээ сайхан билүүдэн хордуулав. Сафван ч унаа ба замын хоолыг нь бэлтгэв. Умайр Мадинад очоод мэсжидийн үүдэн дээр зогсон, тэмээгээ уяж, сэлмээ бүслэв. ХЗ. Өмөр түүнийг харахлаараа:

“–Энэ нь Аллахын дайсан Умайр юм! Валлахи зөвхөн муу үйлийн төлөө л ирсэн байх ёстой. Бидний эв эеийг муудуулсан, Бэдирийн өдөр Курайшид бидний тоог таасан нь тэр байгаагүй юу?” гэсний дараа Аллахын Элчийн дэргэд оров:

“–Расулаллах аа! Нөгөө Аллахын дайсан Умайр сэлмээ бүсэлж иржээ!” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–Түүнийг миний дэргэд илгээ!” хэмээв. Өмөр ﷺ буцав. Түүний хүзүүн дэх сэлмийн бүсийг бат барив. Энсараас дэргэдээ байсан хүмүүст:

“–Пайгамбарын маань дэргэд орж суугаад, түүнийг уг муугаас хамгаалцгаагаарай! Учир нь тэр итгэмжтэй хүн биш юм!” гэв. Расулуллах ﷺ:

“*Өмэр ээ, түүнийг тавь! Чи ч, Умайр аа над руу дөх!*” хэмээж яагаад ирснийг асуув. Умайр:

“–Таны олзолж авсан хүүгийнхээ төлөө л ирлээ. Түүнийг надад өгч хайрлаарай!” гэв. Аллахын Элч ﷺ:

“–*Тийм бол тэр сэлэм чинь ямар учиртай вэ?!*” хэмээн асуув. Умайр:

“–Аллах сэлмүүдийг гэсгээг! Тэд бидэнд ямар ашигтай болоо доо?” гэв. Расулуллах ﷺ дахиад:

“–*Надад зөвийг хэл, чи энд яагаад ирээ вэ?*” хэмээн асуув. Умайр:

“–Би өөр учиртай биш, зөвхөн таны гарт олзлогдсон хүүгээ авахын тулд ирсэн” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–*Чиний Хижирт Сафванд ярьсан нөхцөл юу байв?*” хэмээн асуухлаар нь Умайр айгаад:

“–Би түүнд ямар нөхцөл шаардах билээ дээ?” гэв. Расулуллах ﷺ тэдний яриаг үг үгээр нь давтан хэлээд:

“–*Аллах чамтай чиний хийх ажилд оролцож чамайг саатуулав!*” хэмээв. Тэгэхлээр нь Умайр:

“–Би гэрчилнэ, андашгүй чи Аллахын Элч мөн! Расулаллах аа! Бид тэнгэрээс ирсэн мэдээ

болон буусан вахийн тухай чамайг үгүйсгэв. Уг явдлыг Сафван бид хоёроос гадна хэн ч мэдээгүй байв. Валлахи энэ мэдээг чамд зөвхөн Аллах л хүргэсэн юм! Намайг Исламаар овоглуулж энд авчирсан Аллахад хамд болог!” гэсний дараа шэхадэт буюу гэрчилгээний үгийг хэлэв. Тэгэхлээр нь Аллахын Элч ﷺ:

“—Дүүдээ шашныг нь сайхан ярьж өгөөрэй! Өөрт нь Кур’ан уншиж сургаарай! Олзыг нь ч чөлөөлөөрэй!” хэмээн айлдав. Пайгамбарын маань тушаалыг шууд гүйцэтгэв. Умайр:

“—Расулаллах аа! Би Аллахын туяаг унтраахыг хичээсэн бөгөөд мусульманчуудад ширүүн харгислал хийсэн нэгэн байлаа. Та намайг зөвшөөрвөл Маккад очоод мүшрикчүүдийг Аллахад, Элчид нь болон Исламд урья! Аллахын тэдэнд ч хидаэст(аврал, итгэл) хайрлахыг найдна” гэв. Расулуллах ﷺ түүнд зөвшөөрөл өгөв.

Тэр хооронд Сафван бин Үмэйе, юу болохыг мэдэлгүй, Маккагийн мүшрикчүүдэд:

“—Хэдэн хоногийн хугацаанд ирэх мэдээгээр та нар баясна. Тэр нь та нарт Бэдрийн гашууныг мартуулна!” гээд, ирсэн хүмүүсээс сонин сайхан асуугаад хүлээж байлаа. Эцэст нь нэгэн морьтон түүнд Умайр мусульман болсныг мэдүүлэв. Умайр бин Вэхб ﷺ Маккад ирээд хүмүүсийг Исламд урьж эхлэв. Түүний ачаар олон хүн мусульман болов. ХЗ. Умайр нэгэн өдөр Кабегийн дэргэд Сафван бин Үмэйетэй тааралдан түүнд:

“—Чи манай том хүмүүсийн нэг! Бидний чулуунд мөргөн залбирч тэдэнд тахил барьсныг маань харахгүй байна уу? Шашин гэж энэ үү? Би Аллахаас өөр бурхан үгүйг гэрчилнэ! Мухаммэд ч Аллахын кул ба Элч мөн!” гэв. Сафван түүнд ганц үг хэлж чадахгүй чимээгүй суув.²¹⁸

Жабир бин Абдуллах ﷺ ярина:

“...Нэгэн өдөр Расулуллахын ﷺ хамт алхаж байлаа. Эцэст нь өргөн нэгэн хөндийд буулаа. Расулуллах ﷺ бие засахаар явав. Би ч усны сав авч түүнийг дагав. Расулуллах ﷺ эргэн тойрноо хартал хойно нь нуугдах юм олж чадаагүй. Хөндийн хөвөөнд хоёр мод анзаарав. Расулуллах ﷺ тэдний нэгний дэргэд очиж нэгэн мөчийг нь бариад:

«—Аллахын зөвшөөрлөөр надад бөхий!» хэмээн айлдав. **Мод нь бурантагтай тэмээ шиг Элчийн маань үгэнд орж бөхийв.** Нөгөө модны дэргэд ч очоод нэгэн мөчийг нь барьж:

«—Аллахын зөвшөөрлөөр намайг дага!» хэмээн айлдав. Тэр ч нөгөөх нь шиг бөхийв. Хоёулангийнх нь дунд очиж нийлүүлэн:

«—Аллахын зөвшөөрлөөр намайг далдал!» хэмээв. **Модод түүнийг далдлав.** Расулуллах ﷺ намайг ойр буйг мэдэрвэл цааш явна гэж

218. Хар. Ибн-и Хишам, II, 306-309; Вакидий, I, 125-128; Ибн-и Са-д, IV, 199-201; Хэйсэмий, VIII, 284-286.

айгаад би хурдан гүйж тэндээс холдлоо. Нэгэн газар би бодож суулаа. Нүдээ эргүүлэн харвал Пайгамбарыг маань ирж буйг харлаа. Тэр хоёр мод ч бие биеэсээ салж, нэг нэгээрээ зогссон байв. Пайгамбарын маань түр зогсон толгойгоороо хоёр тийшээ дохив. Дараа нь над руу алхаж, миний дэргэд ирэнгээ:

«—*Жабир аа! Миний зогссон газрыг харав уу?*» хэмээн асуув.

«—Тэгсэн, Расулаллах аа!» гэлээ.

«—*Тэгвэл тэр хоёр модон дээр очоод аль нэгнээс нэгэн мөч хэрчиж аваад ир. Миний түр зогссон газар хүрээд нэгийг баруун, нөгөөг нь зүүн гар талдаа тарь!*» хэмээн айлдав. Шууд хэлснийг нь гүйцэтгэж хажууд нь хүрээд:

«—Таны хэлснийг хийлээ, Алладын Элч ээ. Харин үүнийг яагаад хийгээ вэ?» гэж асуулаа. Расулаллах ﷺ:

«—*Зовлонд автсан хоёр шарил хараад, уг хоёр мөч ногоон байх хугацаанд миний шэфаатаар тэдний зовлонг хөнгөлөхийг хүссэн юм*» хэмээв. Дараа нь бидний буусан газар буцлаа. Расулуллах ﷺ:

«—*Жабир аа, абдэст хийх ус бий юу, хүмүүсийг дуудаж өг!*» хэмээв... Энсараас нэгнийх нь туламны ёроолд үлдсэн нэгэн дуслас өөр ус байгаагүй. Тэр жаахан усыг асгах болбол туламны хуурай хэсэгт ус нь хүрч газар ганцхан дусал унахгүй байв. Пайгамбар маань тулмыг

хоёр гараар барьж аваад, юу нь ойлгомжгүй зарим үгс уншив. Нэг талаас ч хоёр гараараа түүнийг шахаж байв. Дараа нь тулмыг надад өгч:

«—*Жабир аа! Том нэгэн хул бий юу, нэг асуугаад үз!*» хэмээв... Расулуллах ﷺ гараа хул дотор хийж хуруугаа дэлгэв. Дараа нь гараа хулны ёроолд тавин:

«—*Жабир аа! Тулмыг аваад гар дээр минь ус асгаж “Бисмиллах” гэ!*» хэмээн айлдав. Би шууд усыг гар дээр нь асгаж «Бисмиллах» гэлээ. **Пайгамбарын маань хуруунууд дундаас ус урсч байв.** Ус нь хулын дотор эргэж байгаад эцэст нь амсартаа хүрч дүүрэв. Расулуллах ﷺ:

«—*Жабир аа! Ус хэрэгтэй хүмүүсийг дуудчих!*» хэмээв. Хүмүүс ирж ханатлаа ус ууцгаав:

«—Ус хэрэгтэй хэн нэгэн үлдэв үү?» гэж би дуудлаа, хэн ч ирсэнгүй. Ингээд Расулуллах ﷺ гараа өргөхөд хул аман хүртлээ дүүрэн байж байв. Хэсэг хугацааны дараа **хүмүүс өлссөнөөсөө гомдол илэрхийлэв.** Расулуллах ﷺ:

«—*Иншааллах, Аллах таныг цатгана!*» хэмээв. Гэтэл **Сийфү’л-Бахрад** (тэнгисийн эрэг) хүрцгээв. Тэнгис давалгаалан, хөвөө рүү нэгэн амьтан хаяв. Бид уг амьтны дэргэд гал түлэв, махыг нь шарж цадталаа идсэн ч дөнгөж талыг нь л дуусгаж чадав...” (Мүслим, Зүхд, 74)

Пайгамбар маань хэннэгний төлөө залбирвал, үүний нөлөө тухайн хүний амьдарлынх нь турш харагддаг байв. **Хз. Абу Хүрэйр**эд сонссон ямар ч юмыг мартахгүй байх; **Хз. Энэс бин Малика**д нас, эд бараа ба хөвүүдийн элбэг болох; **Хз. Бэшийр бин Акрабад** элбэг байх; **Хз. Абу-л Есэрт** урт насалж Мухаммэдийн үммэтийн түүнээс ашиг олж авах тухай хийсэн залбирал... эдгээрийн жишээ юм. Уг хоёр байдлыг жишээ болгож өгье:

Абдуллах бин Хишам ﷺ Пайгамбарт маань (зургаан настайдаа) хүрсэн байв. Ээж нь Зэйнэб бинт-и Хумайд түүнийг (Маккагийн ялалтад) Расулуллахад ﷺ маань авчирч:

“–Расулаллах аа! Миний хүү мусульман болсны бий’ат (баталгаа) ав!” гэв. Расулуллах ﷺ:

“–*Тэр одоо бага!*” хэмээн толгойг нь илээд Абдуллахын төлөө залбирав.

Абдуллах бин Хишам ﷺ том болохдоо зах зээлээр явж хүнсний бараа авдаг байв. Ибн-и Умар Ибн-и Зүбэйр хоёр түүнийг зах дээр харахлаараа шууд хажууд нь очоод:

“–Бидэнд ч уг бараанаасаа хуваалц! Пайгамбар маань чиний төлөө элбэгийн залбирал хийсэн” гэгцгээдэг байв. Абдуллах ч тэднийг түншээ болгож байв. Зарим үед яг тэмээн ачаагаар ашиг олж, түүнийг гэртээ илгээдэг байв. (Бухарий, Ширкэт, 13)

Жуайд бин Абдуррахман ингэж ярина:

“Би **Сайб бин Езидийг** ерэн дөрөвтэй байхдаа харахад нэлээд чийрэг, бяр сайтай байв. Надад ингэж хэлэв:

«—Би маш сайн мэднэ, энэ насандаа чих нүд минь маш эрүүл байгаа нь гагцхуу манай Расулуллах ﷺ-ын залбирлын хүчээр юм. Бага байхад нагац эгч намайг Расулуллахын онгонд аваачиж:

“—Расулаллах аа, миний охин дүүгийн хүү өвдсөн, түүний төлөө Аллахад залбирагтун!” гэв.

Тэгэхлээр нь Расулуллах ﷺ толгойг минь илээд намайг бүх талаар элбэгийг хараг... гэж залбирав».” (Хар. Бухарий, Мэнакиб, 21-22)

Абу Хүрэйрэ ﷺ ингэж ярина:

“Бид Расулуллахын ﷺ хамт нэгэн дайнд явж байв. Гэтэл цэргийн идээ ундаа барагдав. Унааны заримыг төхөөрөхийг хүсцгээлээ. Хз. Өмэр:

«—Аллахын Элч ээ! Би бүх хүний үлдсэн идээг цуглуулж, та түүнийг арвижуулахын төлөө залбираад өгсөн нь дээр биш үү?» гэв. Элч маань тэглээ. Буудайтай нь буудайгаа, хасарваантай нь хасарвааниа, хасарваанийн үртэй нь үрээ авчрав.”

Тэнд байгсад шохоорсноосоо Абу Хүрэйрэ Хазратаас:

“–Үрээр юу хийх гэж байна?” гэж асуув. Тэр ариун сахабий:

“–Хүмүүс идэх юм олж чадаагүй тул түүнийгээ идэж, дээр нь ус ууж байв” гээд үргэлжлэлийг нь ингэж ярив:

“Расулуллах ﷺ залбирал хийв. Идээ нь маш их элбэгдээд, бүгд сав суулгаа дүүргэв. Хз. Пайгамбар ﷺ уг тэнгэрлэг хувь хишгийн хариугаар:

«Би Аллагаас өөр бурхан үгүйг гэрчилнэ, мөн би Тэrvээрийн Расул юм. Угхоёрын тухай сэжигт авталгүй Аллахад хүрсэн хүн Диваажинд орох болно» ХЭМЭЭВ.”²¹⁹ (Мүслим, Иман, 44)

219. Пайгамбар Эзний маань амьдрал, ёс суртахуун ба гайхамшгийн тухай уг номуудаас дэлгэрэнгүй мэдээлэл олж болно:

<http://www.islamiyayinlar.net/content/view/36/8/>

<http://www.http://islamicpublishing.org/KAYNAKLAR/Dokumanlar/KITAPLAR/english/ingilizce-rahmet-esintileri.pdf>

<http://hazretimuhammedmedinedevri.darulerkam.altinoluk.com/>

Ибн Исхаг (150/767), *The life of Muhammed*, Карачи: Oxford University, 1967; **Мэвлана Шибли эн Нумани**, *Siretü'n-Nebi=The Life of the Prophet*, Лахор: Казы, 1979; **Афзалуррахман**, *Encyclopaedia of Seerah: Muhammed*, Лондон: The Muslim Schools Trust, 1982; **Абдулахад Давуд**, *Mohammad in the Bible*, Дэвха [Доха]: A Publication of Presidency, 1980; **Мартин Лингс**, *Muhammad: his life based on the earliest sources*, Лондон: The Islamic Texts Society, 1983; **А. Х. Видяртхи**, *Mohammad in world scriptures*, **Шинэ** Дэлхи: Deep-Deep Publications, 1988.

ТӨГСГӨЛИЙН ҮГ

Түүхийн туршид тэнгэрлэг шашин хүмүүсийн гараар орж дотор нь мухар сүсэг шингэх тусам Аугаа Эрх түүнийг шинэчилж, кулууддаа зам заах, ашигтай зөв үйл, ашиггүй хөөс хоёрыг ялгах пайгамбаруудыг илгээсэн байдаг. Өөрөөр хэлбэл тэнгэрлэг бүх хууль болон пайгамбарууд нэгэн алтан гинжээр нэг нэгтэйгээ холбоотой бөгөөд нэгэн эхээс ирсэн байдаг. Үүний сүүлийнх нь бол Кур'ан-и Кэрим болон Хз. Мухаммед ﷺ юм.

Бид энэ гарын авлагад Исламын тухай хил хязгааргүй далайгаас нэгэн дуслын чинээ цөм болсон маш товч мэдээлэл өгөхийг хичээлээ. Ислам шашны хүнд, байгаль орчинд, амьдралд, дэлхий болон ахиратыг яаж харах ёстойг чадах чинээгээрээ дурдахыг хичээлээ. Исламыг шинжилж судалсны дараа мусульман болсон хүмүүсийн туршлагыг дамжуулав. Маш олон хүн судалгааныхаа үр дүнгээр Исламын, цөм нь эвдрээгүй сүүлийн тэнгэрлэг шашин буйг л дүгнэсэн байдаг. Ийнхүү удаан судалгааны дүнгээр мусульман болсон хүмүүсийн тоо өдөр тутам арвижсаар байдаг. Байнга ихэссээр байгаа ийм олон туршлага буруу байх магадлал үгүй юм. Тоогүй туршлагаар батлагдсан үр дүн андашгүй зөв юм.

Исламыг гүнзгийрүүлэн шинжилбэл бидний дамжуулснаас гадна өөр олон сайн сайхан агуулга нь ил гарна. Даанч өнөөдөр Исламыг санаатайгаар эсвэл мэдэлгүй буруу аргаар заадаг, эсвэл хаахыг хичээдэг. Ухаантай хүнд зохих нь- Исламыг урьдаас төлөвлөсөн бодлоос хол ба алдаа зөрүүгүй зөв номоос бүтнээр нь сурсны дараа шийдвэр гаргах юм.

Аугаа Эрх бүх хүн төрөлхтөнд дэлхий болон ахиратын баяр баясгаланг хайрлах болтугай! Дэлхийн нас дуусалгүй хамгийн зөв замыг олж, бидэнд гардуулж өгсөн шалгалтын хугацааг хамгийн үр дүнтэй үнэлэхийг бид бүхэнд хайрлах болтугай! Таны гар дахь бүтээлийг ч уг замын учир шалтгаан болон арга хэрэглүүрийн нэг болгох болтугай!.

Амийн!.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ. وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Чиний хүндэт Раб чинь, тэдний гүтгэн тохсон шинж тэмдгээс хол, агуу юм. Илгээсэн бүх пайгамбаруудад мэнд хүргэмүй! Орчлон бүрийн Раб болох Аллахад талархал хүрэг!”

(Саффат, 180-182)

НОМ ЗҮЙ

A. C. Morrison, *Man Does Not Stand Alone/İnsan, Kâinât ve Ötesi*, Истанбул 1979.

Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, Истанбул 1992.

Ahmet Böken - Ayhan Eryiğit, *Yeni Hayatlar*, I-II, Измир 2005.

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, Ayşe Sucu ve diğerleri, *Gençlik ve Din*, Анкара 2005.

Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, “Allah” mad., *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, II, 488-489.

Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, Египит, 1959; *Fütûhu'l-büldan*, Бэйрут 1987.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed bin İsmâil, *el-Câmiu's-sahîh*, I-VIII, Истанбул, 1992.

Dârimî, *Sünenü'd-Dârimî*, I-II, Истанбул 1992.

Diyanet İşleri Başkanlığı, *İslâm'a Giriş I-II*, Анкара, 2006.

Ebû Dâvud, Süleyman bin Eş'as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud*, I-V, Истанбул 1992.

Prof. Dr. Fuat Sezgin, *Science et technique en Islam I-V*, Франкфурт, 2004; *İslam'da Bilim ve Teknik I-V*, Анкара 2007.

Prof. Dr. Günay Tümer, “Din” зү., *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, Истанбул 1994, IX, 315-317.

Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-V, Бэйрут 1990.

Heysemî, Hâfız Nûreddîn Ali bin Ebî Bekir, *Mecmau'z-zevâid*, I-X, Бэйрут 1988.

İbn-i Ebî Şeybe, *el-Musannef*, I-VII, thk. Kemal Yûsuf el-Hût, Рияд 1409.

İbn-i Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, I-IV, Бэйрут 1328.

İbn-i Hişâm, Ebû Muhammed Abdûlmelik bin Hişâm, *Sîretü'n-Nebî*, I-IV, Бэйрут 1937.

İbn-i Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XV, Ка ир 1993.

İbn-i Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I-IX, Бэйрут, Дару Садыр.

İmâm Mâlik bin Enes, *Muvatta'*, I-II, Истанбул 1992.

Kadir Mısıroğlu, *İslâm Dünya Görüşü*, Истанбул 2008.

Dr. Maurice Bucaille, *La Bible le Coran et la science: les ecritures saintes examinees a la lumiere des connaissances modernes*, Парис: Seghers,

1980; *The Bible, the Qur'an and science*, орч. Alastair D. Pannell, Карачи.

Prof. Dr. M. Abdullah Draz, *İslâm Hakkında Bazı Görüşler*, орч. Ali Özek, Истанбул 1977.

Prof. Dr. M. Hamîdullah, *Introduction to Islam (İslâm'a Giriş)*, Истанбул 2003; *Le Saint Coran*.

Prof. Dr. M. M. el-A'zami, *The History of the Qur'anic Text from Revelation to Compilation: A Comparative Study with the Old and New Testaments*, Leicester: UK Islamic Academy, 2003 (*Kur'an Tarihi: Eski ve Yeni Ahit ile Karşılaştırmalı bir Araştırma*, Истанбул 2006).

Prof. Dr. M. Said Ramazan el-Bûtî, *İslâm Akâidi*, Истанбул 1986; *Min ravâi 'l-Kur'ân*, Бэйрут 1996.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin bin Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, I-III, Истанбул, 1992.

Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir - Prof. Dr. İsmâil Lütfi Çakan - Prof. Dr. Râşit Küçük, *Riyâzü's-Sâlihîn -Tercüme ve Şerh-*, I-VIII, Истанбул 2001.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed bin Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, I-VIII, Истанбул 1992.

Prof. Dr. Osman Çakmak, *Bir Çekirdekti Kâinat*, Истанбул 2005; *Kâinat Kitap Atomlar Harf*, Истанбул 2007.

Osman Nûri Topbaş, *Rahmet Esintileri* (Genişletilmiş yeni baskı), Истанбул 2008; *Faziletler Medeniyeti*, I-II, Истанбул 2007; *Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v)*, I-II, Истанбул 2005; *İslâm İmân İbadet*, Истанбул 2006; *Nebiler Silsilesi*, I-III, Истанбул 2008; *Vakıf - İnfak - Hizmet*, Истанбул 2002; *Âbide Şahsiyetleri ve Müesseseleriyle OSMANLI*, Истанбул 2008; *Peygamber Mesleği: İnsanın Eğitimi* (Eğitim Rehberi 2), Истанбул 2009.

Prof. Dr. Ömer Faruk Harman, *Yahudi Kutsal Kitapları*; a.mlf., “Ahd-i Atik” zü., *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, I, 495.

Rahmetullah bin Halilurrahman el-Hindî, *Izhâru'l-Hak*, орч. Ömer Fehmi Efendi - Nüzhet Efendi, Истанбул 1972, Sönmez yay.; *Idharul-Haqq ou Manifestation de la Verite*, орч. P.V. Carletti, Paris: Ernest Leroux, Editeur, 1880.

Prof. Dr. Recep Şentürk, *İnsan Hakları ve İslâm*, Истанбул 2007.

Prof. Dr. Seyyid Hüseyin Nasr, *Islamic Science, An Illustrated Study*, World of Islam Festival Pub. Co. Ltf., England, 1976; *İslam ve İlim*, Истанбул 1989.

Prof. Dr. Seyyid Kutup, *İslâm'ın Dünya Görüşü*, trc: Ali Arslan, Истанбул 1974.

Dr. Sigrid Hunke, *Allahs Sone über dem Abendland- Unser Arabischen Erbe*, Germany 1960;

Avrupanın Üzerine Doğan İSLAM GÜNEŞİ,
Истанбул 1991.

Prof. Dr. Süleyman Uludağ, *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, Анкара 1992.

Süyûtî, Ebû'l-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân bin Ebû Bekir, *el-Câmiu's-sağîr*, Египит 1306.

Prof. Dr. Şaban Kuzgun, *Dört İncil -Farklılıkları ve Çelişkileri-*, Анкара 1996.

Tirmizî, Ebû İsâ, Muhammed bin İsâ, *Sünenü't-Tirmizî*, I-V, Истанбул 1992.

Vâhidî, İmâm Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed, *Esbâbü nüzûli'l-Kur'ân*, Бэйрут 1990.

Prof. Dr. Vahidüddin Han, *İslâm Meydan Okuyor*,
орч. Cihad H. Reşad, Истанбул 1996.

Vâkidî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ömer, *Meğâzî*,
I-III, Бэйрут, 1989

ТАЙЛБАР ТОЛЬ

Аллах- Аугаа Эрх/ Аллах Таала/ Раб/ Эзэн/
- Хүн, амьтан, дэлхий ертөнц, харагдах
харагдахгүй бүх оршигчдыг бүтээгч Эзэн

Мухаммэд Мустафа /с.а.с/- Аллахын Элч/
Хазрэт Пайгамбар- Гэгээн элч/ **Нэбий**
Экрэм/ Расулуллах/ - Аллахын, хүн
төрөлхтөнд илгээсэн сүүлийн Элч

абдэст - Намаз болон бусад мөргөл залбирлыг
гүйцэтгэхийн тулд үйлдэх угаалга

амэл - үйл бүтээл

ансар - Мэдинэ хотын уугуул /оршин суугч /
мусульманчууд

асхаб - анд нөхөр, Гэгээн Элч/с.а.с/-ийг харсан
бөгөөд мусульман болж түүний зарлигийг
амьдралынхаа төгсгөл хүртэл дагасан хүн

ахирэт - үхлийн дараах мөнхийн амьдрал

аяат - Кур'ан судрын сүрэ буюу бүлгүүдийг
бүрдүүлж буй урт богино хэсгүүд /Кур'ан
сударт 6236 аяат бий./

биат - баталгаа, тангараг

Библэ - Аллах Таалагаас Хз. Есүст илгээгдсэн
судар /Жинхэнэ эх нь Тэврат, Кур'ан

судруудтай нийцэх боловч мөн дийлэнх агуулга нь өөрчлөгдөн эвдэрчээ.../

бойкот - хувь хүн болон ямар нэг улсын эсрэг худалдаа наймаа, харилцаа холбоог нь таслах

бэдэвий - Арабын цөлийн хүн

вахий - Аллахын зүгээс ямар нэг санаа, бодит үнэн эсвэл зарлигийг элчдээ мэдэгдэх

вэда - хагацах, салах

вэсвэсэ - сэжиг хардлага, айдас, эргэлзээ, муу муухай бүх бодол санаа

газва - дайн

гайб - тодорхойгүй, балархай нууц

галип - ялагч, хожигч

Гафур - Хамгийн нигүүлсэнгүй өршөөн уучлагч шинжийг нь илтгэх Аллахын алдар

гийбэт - араар нь ярих, муулах, хов зөөх

жинн - Аллахын, галаас бүтээсэн нүдэнд харагддаггүй нэгэн оршигч

жихад - баатарлаг гавьяа, Үнэний төлөөх тэмцэл

жума - а. хуран чуулалт б. Баасан гараг

зина - харам- хамгийн том нүглүүдийн нэг, буруу шалиг явдал /гэр бүл болоогүй хүмүүсийн хоорондох хууль бус дотно харилцаа/

Зэбур - Хз. Давудад буусан магтаалын судар

зэкат - хандивийн төрөл

зэррэ - атом, өчүүхэн бага, хумхын тоос төдий

ибадэт - буян хураах мөргөл залбирлууд /
Аллахын зарлигийг биелүүлэх ба хориотой
зүйлсээс хол байх /

Иблис - Хүн төрөлхтөнг Аллахын заасан зөв
замаас гаргахын тулд тасралтгүй зүтгэгч
шэйтан /чөтгөр/

илим - ухаан, мэдлэг

имам - намазийг удирдан гүйцэтгэгч

иман - итгэх, үнэнг хүлээн зөвшөөрөн батлах

инфак - хэрэгцээнээс илүү эд зүйлсээ бусдад
тараах, бэлэглэх

Кабэ - Дэлхий дээрх хамгийн ариун дархан газар.
/Бүх мусульманчуудын мөргөл залбирлаа
үйлдэх үедээ зүглэх төв/

кадэр - төөрөг заяа /Аллах Таалагийн орчлон
ертөнцөд болсон, болох бүх зүйлийг урдаас
мэдээд, лэвх-и махфуз гэх хувь заяаны номд
бичсэн байдал/

каза - тавилан, төөрөг заяаны биелэл /Аллах
Таалагийн урдаас мэдэж бичсэн хувь заяа,
цаг нь болоход биеллээ олох/

кафир - үнэнийг үл харагч ба нуун далдлагч /
Аллахыг үгүйсгэгч/

китап - ном

киям - намазд хөл дээрээ зогсох үе

кэлам - үг, ямар нэг утга илэрхийлэгч

мубарак - тэнгэрлэг сайн сайхныг агуулсан зүйл,
элбэг дэлбэг байдал

мужизэ - ер бусын гайхамшигт үзэгдэл

мусульман - Аллахад итгэгч/ ислам шашинд
харьяалалтай хүн

мухажир - Маккагаас нүүсэн мусульманчууд

мүнафик - хоёр нүүртэн, хутган үймүүлэгч

мүнэзара - маргалдаан

мүслээ - чих, хамар, ам, уруул зэрэг эд эрхтэнг нь
таслах тамлал

мүшрик - Аугаа Аллахыг бусадтай зүйрлэн
харьцуулагч буруу үзэлтэн

мэвт - үхэл

мэжүсий - галыг тахин шүтэгчид

мэлэк - тэнгэрийн элч

жэннэт - диваажин

жэхэннэм - там

мэхир - эрэгтэй хүн гэрлэхдээ өгдөг-сүйт бүсгүйн
тогтоосон хөрөнгө

мэсжид - мөргөл үйлдэх газар

намаз - Исламын 5 шаардлагын нэг, хүсэл
залбирал

нимэт - сайн сайхан, буян хишиг, хайр энэрэл

нифак - гаднаа итгэсэн мэт боловч дотроо
үгүйсгэх

нэзакэт - эелдэг, ёс суртахуунтай байдал

нэзафэт - сүнсний цэвэрлэгээ, ариун цэвэр
байдал

нэфис - амь сүнс, амьдрал

өшүр - ургацаасаа хишиг хүртээх, өглөг өгөх

Рахим - Өршөөн энэрэгч шинжийг нь илтгэх
Аллахын алдар

Рахман - Бүх оршигчдод тоо томшгүй хүүл хүнс,
хувь хишгээ хүртээгч утгыг илэрхийлэх
Аллахын алдар

рахмэт - энэрэл

ризк - хувь хишиг

рияа - хоёр нүүртэн, хууран мэхлэгч

рухбан - айх сүрдэх, эмээх,

рухсат - зөвшөөрөл, эрх

сахаби - асхабын олон тоо- анд нөхөд /Гэгээн
Элч/с.а.с/-ийг харсан бөгөөд мусульман
болж түүний зарлигыг амьдралынхаа төгсгөл
хүртэл дагалдагчид/

садака - Аллахын таалалд нийцэхийн тулд ядууст
өгч буй эд хөрөнгө, мөнгө, мал, эрдэм

сура - Кур'ан судрыг бүрдүүлж буй тодрхой оноосон нэр бүхий бүлгүүд. Кур'ан сударт 114 сура /сүрэ/ бий.

сухуф - хуудсууд / Зарим элч нарт хуудас хэлбэрээр илгээгдсэн судар /

сэждэ - Аллахын өмнө, газарт толгойгоо хүргэн мөргөх / намазын нэг болзол/

табийн - Гэгээн Элч/с.а.с/-ийг амьддаа харсан мусульманчуудтай уулзаж, тэднээс суралцаж байсан сайн мусульманчууд

таарих - түүх

таваф - зочлон уулзах, эргэн очих зорилгоор эргэн тойрон явах /ариун Кабэг/

таква - Бүх нүглээс өөрийгөө хамгаалах / Шашны хориглосон болон хориотой эсэх нь эргэлзээтэй зүйлсээс хол байх/

тахарэт - цэвэрлэгээ /цус, цэр, шээс, өтгөн зэрэг бохир зүйлсээс цэвэрлэх/

тэшрий - хууль тогтоол

тэбли - бусдад мэдүүлэх, номлол хийх

тэвхид - Цор ганц Аллахад итгэх итгэл

Тэврат - Аллах Таалагаас Хз. Мусад буусан судар /Жинхэнэ Тэврат, Куран судартай эв нийцтэй. Гэвч одоо байгаа хувилбарын маш олон бүлэг хэсгийг нь өөрчилж, үндсэн агуулга нь эвдэгджээ./

тэвэккүл - өөрөөс шалтгаалж болох бүх арга хэмжээгээ авсны дараа үр дүнг нь Аллаhad даатган үлдээх, Аугаа Эрхэд итгэн даатгах

тээммүм - ус олдоогүй, олдсон ч хэрэглэх боломжгүй үед цэвэрхэн шороо болон шорооны төрлийн зүйлээр угаалга үйлдэх

тэслимиет - үг дуугүй, дуулгавартай захирагдах, өөрийгөө Аллах болон өөр бусдын жолоодлогод орхих

тэфэккүр - эргэцүүлэн бодох

тэфэккүр-и Мэвт - үхлийг эргэцүүлэн бодох

үмний - унших бичихийг мэддэггүй хүн

үммэт - дагалдагч, дагагч

фарз - үнэлэх ойлгох / Шашны хувьд заавал гүйцэтгэх шаардлагатай болзлууд/

файз - мөнгөний хүү

фэсâхат - тод ойлгомжтой

хаж - тодорхой шаардлага хангасан мусульманы заавал үйлдэх мөргөл залбирлын нэг / Исламын 5 болзлын нэг/

хазрэт - Гэгээн

хадийс шэрийф - Гэгээн элч Мухаммэдийн үг

хайяр - сайн сайхан, ач буянтай

хак - үнэн

халал - шашнаар зөвшөөрөгдсөн цэвэр зүйлс

халифэ - эрх баригч

харам - шашнаар хориотой, хүнд маш муу
нөлөөтэй бохир зүйлс

хафз - хамгаалагч, Кур'ан судрыг бүтнээр нь
цээжилсэн хүн

хидаяат - аврал

хижрий тоолол - Мадина

хижрэт - нүүдэл

хизб - Кураны 7/1 хэсэг

хутба - сургаалын яриа

ширк - (түнш олох) Аллахтай хүч тэнцэх оршигч
бий хэмээн үзэх

шүкр - талархал

шэйтaн - Хүн төрөлхтөнг Аллахын заасан зөв
замаас гаргахын тулд тасралтгүй зүтгэгч,
галаас бүтээгдсэн оршигч /ад чөтгөр/

шэрр - муу муухай

шэриат - шашны хууль

шэфаат - өмгөөлөл

шэхид - Исламын төлөө дайнд өөд бологсод

Эсма-и Хусна - Аллах Таалагийн алдар нэрүүд
болон агуу шинжүүд

